Allan Kardec

GENEZA

Traducere de
Gabriel Avram

ANTET

Redactor: Crenguța Năstase
Tehnoredactare computerizată: Gabriela Chircea
Coperta: Cristina Antonescu

ISBN 978-973-636-343-6

Tiparul a fost executat de tipografia
ANTET XX PRESS
Filipeștii de Târg, Prahova
Str. Max Heberlin nr. 677
tel.: 021/2234945, 021/2221245
E-mail: comenzi@antet.ro

NOTĂ DESPRE ALLAN KARDEC

Hippolyte Léon Denizard Rivail, cunoscut publicului sub numele de Allan Kardec, este considerat fondatorul oficial al doctrinei spiritismului sau spiritualismului, doctrină pe care o va promova în cărțile sale și căreia i-a definit principiile: „Omul nu este compus numai din materie, există în ființa sa un principiu al gândirii legat de corpul fizic pe care îl părăsește după moarte, la fel cum aruncăm o haină veche, atunci când incarnarea prezentă a luat sfârșit. Odată dezincarnați, morții pot să comunice cu oamenii, fie direct, fie prin intermediul mediumilor, într-o manieră vizibilă sau invizibilă." (*Cartea spiritelor*) A fost un eminent pedagog, contribuind la dezvoltarea învățământului francez, un spirit pozitivist, științific, până când a descoperit practica ședințelor de spiritism, importată din America. În această epocă, ia pseudonimul de Allan Kardec, nume pe care credea că l-a purtat într-o viață anterioară, pe vremea când era druid. Prin intermediul diferiților mediumi, Kardec primește tot felul de comunicări din partea spiritelor, de unde va încerca să construiască un sistem doctrinar, pe care îl va expune în *Cartea spiritelor, Cartea mediumilor* și *Cinci cărți fundamentale ale spiritismului,* dar care poate fi întâlnit fragmentar și în paginile cărții de față, traduse astăzi. Pe piatra tombală de la căpătâiul său, în cimitirul Père Lachaise din Paris, se poate citi: „A te naște, a muri, a renaște și a evolua neîncetat, aceasta este Legea". Celebrul astronom Camille Flammarion, în discursul funebru pe care l-a pronunțat la moartea lui Kardec, a afirmat că „spiritismul este o știință și nu o religie", dovadă că în epocă ideile și practica spiritismului erau un fenomen general, unanim recunoscut. De altfel, în acea vreme, în Franța și pe bătrânul continent, numeroase personalități artistice și științifice erau cucerite de doctrina spiritistă, printre ele numărându-se scriitorii Teophile Gautier, Arthur Conan Doyle, comediograful Victorien Sardou sau astronomul Camille Flammarion. De notorietatea de care s-a bucurat Allan Kardec stau mărturie numeroasele elogii care i s-au dedicat de-a lungul vieții, dar și faptul că, și astăzi, el este unul din cei mai citiți autori, în toată lumea peste 30 de milioane de exemplare

ale cărților sale au fost vândute; în principalele orașe ale Braziliei, spre exemplu, există câte o stradă care poartă numele său, metropola Sao Paulo având chiar șase străzi cu numele de Allan Kardec, dar și un colegiu cu acest nume. Din 2006, există și un post de radio care poartă numele părintelui spiritismului. Principalele sale opere esoterice sunt următoarele: *Cartea spiritelor, Cartea mediumilor, Evanghelia după spiritism, Cerul și Infernul* și *Geneza.*

Capitolul I
DUMNEZEU

Existența lui Dumnezeu

Fiindcă Dumnezeu este cauza primară a tuturor lucrurilor, punctul de la care au izvorât toate câte există, axul pe care se sprijină întreaga creație, este aspectul cel mai de luat în considerare pe lumea asta. Există principiul elementar de a judeca o cauză prin efectele ei, chiar atunci când nu putem observa cauza. Dacă o pasăre care zboară este atinsă de un glonț, putem presupune că un vânător dibaci a ochit-o, chiar dacă noi nu-l vedem pe acesta. Nu este întotdeauna necesar să vedem un lucru, pentru a ști că el există, deci, putem ajunge la cunoașterea cauzelor observând efectele. Un alt principiu, la fel de elementar, ajuns de acum axiomă, ne spune că orice efect inteligent are la origine o cauză inteligentă.

Dacă ne vom întreba cine este constructorul unui asemenea mecanism ingenios, ce vom crede despre cel care ne-ar răspunde că mecanismul s-a construit singur? Atunci când admirăm o capodoperă de artă sau industrială, ne gândim imediat că este produsul unui om de geniu, pentru că numai o minte superioară ar fi putut participa la conceperea ei; ne gândim totuși că e produsul unui om, întrucât știm că acest lucru stă în puterea minții omenești și nimănui nu-i va da prin cap că este produsul unui idiot sau ignorant, sau, și mai puțin, că ar fi lucrarea unui animal sau produsul hazardului.

Recunoaștem peste tot prezența omului în lucrările sale. Existența oamenilor antediluvieni nu se dovedește doar prin descoperirea fosilelor acestora, ci și prin găsirea în siturile arheologice a obiectelor lucrate de mâna omului: un fragment de vas, o piatră șlefuită, o armă sau o cărămidă arsă sunt suficiente pentru a le atesta existența. După grosolănia sau perfecțiunea obiectelor, putem să ne dăm seama de gradul de inteligență și de evoluție al acelora care le-au făurit. Dacă, să presupunem, v-ați afla într-o țară

locuită de sălbatici și ați descoperi o statuie demnă de un Fidias, nu ați ezita să spuneți că sălbaticii sunt incapabili să sculpteze așa ceva și că statuia trebuie să fie opera unei inteligențe superioare.

Ei bine, aruncându-ne ochii împrejur peste operele făurite de natură, observând înțelepciunea și armonia care sălășluiesc în toate, vom recunoaște că nu este vreuna care să nu depășească chiar și cea mai luminată minte umană. De vreme ce omul nu poate produce opere ale naturii, înseamnă că ele sunt produsul unei inteligențe superioare umanității, sau, că există efecte fără cauză! Față de acest lucru, unii ar veni cu raționamentul următor: operele naturii sunt produsul forțelor materiale care acționează mecanic, în urma legii atracției și respingerii; moleculele corpurilor se unesc și se distrug în virtutea acestei legi. Planetele se formează și evoluează conform acestei legi, fiecare după felul ei; fiecare obiect este asemănător celui care l-a zămislit; creșterea, înflorirea, fructificarea, colorarea sunt subordonate cauzelor materiale; la fel se întâmplă și cu căldura, electricitatea, lumina, umiditatea etc. La fel, în cazul animalelor. Astrele se formează în urma atracției moleculare și se mișcă pe orbită datorită efectului gravitațional. Acestă regularitate mecanică a forțelor naturale nu are nevoie de existența unei inteligențe independente. Omul își mișcă mâinile când vrea și cum vrea, dar cel care le-ar mișca în aceeași direcție de la naștere la moarte ar fi un automat; or, forțele organice ale naturii sunt chiar automatisme.

Toate aceste lucruri sunt adevărate; dar aceste forțe sunt efecte care trebuie să aibă o cauză, și nimeni nu are pretenția că ele ar constitui Divinitatea. Ele sunt materiale și mecanice, nu sunt inteligente prin ele însele, este adevărat; dar ele sunt puse în mișcare, direcționate și îndreptate către nevoile fiecărui lucru de către o inteligență care este non-umană. Distribuirea acestor forțe este un efect inteligent, care dezvăluie o cauză inteligentă. O pendulă se mișcă cu regularitate și chiar în această regularitate constă utilitatea pendulei. Forța care o face să se miște este materială și deloc inteligentă, dar ce-ar fi fost această pendulă, dacă nu ar fi existat o inteligență care să calculeze și combine folosirea acestei forțe pentru a o face să meargă „ceas"? Din faptul că inteligența nu se află în interiorul pendulei și din faptul că nu o vedem, putem oare să tragem concluzia că ea nu există? O judecăm după efectele

pe care le provoacă. Existența orologiului atestă existența orologierului; ingeniozitatea mecanismului atestă inteligența și cunoștințele ceasornicarului. Atunci când pendula vă informează ce trebuie să știți, îi vine oare cuiva în minte să spună: iată o pendulă inteligentă?

La fel se întâmplă și cu mecanismul universului: *Dumnezeu nu se arată, dar se afirmă prin operele sale.* Existența lui Dumnezeu este un dat, nu numai prin revelație, dar și prin evidența materială a lucrurilor. Popoarele sălbatice nu au avut parte de revelații, cu toate acestea credeau instinctiv în existența unei puteri supra-omenești; ei observau lucruri care erau deasupra minții oamenilor și credeau că aparțin unei ființe superioare umanității. Nu cumva sunt aceștia mai logici decât cei care pretind că lucrurile s-au făcut singure?

Despre natura divină

Nu îi este dat omului să sondeze natura intimă a Domnului. Pentru a-l înțelege pe Dumnezeu, ne lipsește acel simț care este primit doar odată cu decantarea Spiritului. Dar, dacă omul nu poate pătrunde în intimitatea Esenței, îi poate cunoaște atributele necesare, cu ajutorul rațiunii, trăgând anumite concluzii. Fără cunoașterea atributelor lui Dumnezeu, omului i-ar fi imposibil să înțeleagă opera creației; acesta este punctul de plecare al tuturor credințelor religioase și este de presupus să credem că religiile s-au rătăcit în dogmele lor, dacă nu s-au călăuzit după acest far. Religiile care nu i-au conferit atotputernicie lui Dumnezeu și-au imaginat mai mulți zei; cele care nu l-au înzestrat cu bunătatea absolută, și-au croit zei geloși, colerici și vindicativi.

Dumnezeu este inteligența supremă și suverană. Inteligența omului este mărginită, întrucât el nu poate nici face, nici înțelege tot ceea ce există pe lume; inteligența lui Dumnezeu, care cuprinde infinitul, este la rându-i infinită.

Dumnezeu este veșnic; adică el nu are nici început, nici sfârșit. Dacă ar fi existat un început, ar fi însemnat că nu a apărut din neant, dar știm că neantul fiind nimic, nu se putea naște nimic; sau ar fi putut fi creat de către o Ființă anterioară, și atunci această ființă ar fi fost Dumnezeu. Dacă i-am inventa lui Dumnezeu un

început și un sfârșit, atunci trebuie să ne gândim la o ființă preexistentă lui, sau existentă după el, și tot așa la infinit.

Dumnezeu este imuabil. Dacă ar fi fost supus schimbărilor, legile care guvernează universul nu ar mai fi avut nici o stabilitate.

Dumnezeu este imaterial. Natura sa diferă de tot ceea ce noi denumim materie; altfel nu ar mai fi imuabil, întrucât ar fi și el supus transformărilor materiei.

Dumnezeu nu are o formă accesibilă simțurilor noastre, altfel ar fi fost și el tot materie. Noi spunem adeseori: mâna lui Dumnezeu, ochiul lui Dumnezeu, gura Domnului, pentru că omul, necunoscându-se decât pe sine, se ia drept termen de comparație pentru tot ceea ce nu înțelege. În imaginația sa, Dumnezeu a fost reprezentat ca un bătrân cu barbă albă, îmbrăcat într-o robă, imagini ridicole; ele nu fac decât să coboare Ființa supremă la meschinele proporții ale umanității; de aici, a-i împrumuta sentimente omenești, făcând din el un Domn furios și gelos, nu a mai fost decât un pas.

Dumnezeu este atotputernic. Dacă nu ar fi deținut puterea supremă, ne-am fi putut imagina o ființă mult mai puternică decât el, și așa mai departe, până ce am fi descoperit pe cineva care nu poate fi depășit în putere, iar acesta ar fi Dumnezeu.

Dumnezeu este drept și bun. Înțelepciunea providențială a legilor divine se revelează în cele mai mărunte dar și în cele mai mari lucruri, iar această înțelepciune nu ne permite să ne îndoim nici de dreptatea, nici de bunătatea sa. Nesfârșirea unei calități exclude posibilitatea existenței unei calități contrare, care ar micșora-o sau anula-o. O ființă *veșnic bună* nu ar putea să aibă nici măcar un grăunte de răutate, la fel cum o ființă *nesfârșit rea* nu ar avea nici cel mai mic sâmbure de bunătate; la fel cum un obiect nu poate să fie negru absolut și să aibă pete de alb, nu poate fi nici un alb desăvârșit cu pete de negru. Dumnezeu nu poate fi, deci, în același timp rău și bun, pentru că atunci, neposedând vreuna din aceste calități la modul absolut, nu poate fi Dumnezeu; toate lucrurile ar fi supuse hazardului și nu ar mai exista stabilitate. Nu poate fi decât veșnic bun sau veșnic rău, dar, dacă observăm operele sale pline de înțelepciune și bunătate, va trebui să ajungem la concluzia că, neputând fi în același timp bun și rău, Dumnezeu trebuie să fie bunătatea absolută. Bunătatea absolută implică

dreptatea absolută, căci, fie și într-un singur caz, sau referitor la una din creaturile sale, dacă Dumnezeu ar fi fost nedrept sau parțial drept, el nu ar mai fi fost drept la modul absolut și, în consecință, nu ar mai fi fost bun.

Dumnezeu este perfecțiunea absolută. Este imposibil să-l concepi pe Dumnezeu în afara infinitului perfecțiunilor sale, altfel nu am vorbi de Dumnezeu, căci ne-am putea gândi atunci la o ființă care să aibă ceea ce îi lipsește Domnului. Pentru ca nimeni să nu-l depășească, Domnul trebuie să fie veșnic în toate. Atributele lui Dumnezeu fiind veșnice și infinite, nu sunt susceptibile nici de creștere sau diminuare, fără a le anula statutul de veșnice, iar atunci Dumnezeu nu ar mai fi perfect. Dacă îi anulăm fie și cel mai mic atribut, atunci nu mai putem vorbi de Dumnezeu, pentru că ar putea exista o ființă și mai perfectă.

Dumnezeu este unic. Unicitatea Domnului este consecința infinitului absolut al perfecțiunilor sale. Un alt Dumnezeu nu ar putea exista decât cu condiția să fie la fel de veșnic în toate cele, căci, dacă între aceștia ar exista cea mai mică diferență, unul ar fi inferior altuia, subordonat puterii celuilalt, și n-ar mai fi Dumnezeu. Dacă fiecare ar avea atribuții speciale, unul ar face ceea ce n-ar face celălalt și atunci nu ar mai exista egalitate perfectă între cei doi, întrucât nici unul, nici celălalt nu ar dispune de suveranitate perfectă. Tocmai ignorarea acestui principiu al infinitului perfecțiunii lui Dumnezeu a dat naștere politeismului, cult al tuturor popoarelor primitive; ele au conferit divinitate tuturor puterilor care li s-au părut că se află deasupra lor; mai târziu, rațiunea le-a condus către contopirea acestor puteri în una singură. Apoi, pe măsură ce oamenii au înțeles esența atributelor divine, ei au eliminat din simbolistica lor credințele care negau aceste lucruri.

Ca să rezumăm, Dumnezeu nu poate fi Dumnezeu decât cu condiția să nu fie depășit de o altă ființă; căci, ființa care l-ar depăși cu orice, oricât de puțin, ar fi adevăratul Dumnezeu; de aceea Domnul trebuie să fie infinit în toate lucrurile. Doar astfel existența lui Dumnezeu putând fi constatată prin operele sale, îi putem deduce logic însușirile care-l caracterizează.

Dumnezeu este deci *inteligența supremă și suverană; este unic, etern, imuabil, imaterial, atotputernic, dreptatea și bunătatea absolute, infinit în toate perfecțiunile sale*, și nu poate fi altcumva.

Acesta este pivotul pe care se susține edificiul universului; este farul ale cărui raze se propagă în întreg cosmosul, este singura călăuză a omului în căutarea adevărului; urmându-l pe Domnul, omul nu se va rătăci niciodată, iar dacă totuși greșește adesea este din cauză că nu a urmat calea Domnului.

Acesta este și criteriul infailibil al tuturor doctrinelor filosofice și religioase; pentru a le judeca, omul are o măsură exactă în aceste atribute ale lui Dumnezeu și poate spune cu certitudine că orice teorie, orice principiu, dogmă, credința sau practică care ar fi în contradicție cu un singur atribut al Domnului, fără a-l anula, ci doar cu intenția de a-l slăbi, ei bine acestea nu pot descoperi vreodată adevărul. În filosofie, psihologie, morală sau religie nu sunt adevărate decât ideile care nu se abat nici cu un milimetru de la Divinitate. Religia perfectă ar fi cea în care nici un act de credință nu se află în opoziție cu aceste însușiri divine.

Providența divină

Providența este solicitudinea lui Dumnezeu pentru creaturile sale. Dumnezeu se află pretutindeni, vede totul, stăpânește totul, chiar și cele mai mici lucruri; toate acestea constituie acțiunea providențială. «Dar cum Dumnezeu care este atât de mare, de puternic, de superior în toate, poate să cunoască și cel mai infim detaliu, să se preocupe de cele mai minuscule acțiuni sau gânduri ale fiecărui individ?» Aceasta este întrebarea pe care și-o pune incredulul, de unde el trage concluzia că, admițând existența lui Dumnezeu, acțiunea sa nu se poate întinde decât asupra legilor generale ale universului; că universul funcționează etern în virtutea acestor legi la care se supune fiecare creatură în sfera sa de activitate, fără a mai fi nevoie de ajutorul neîncetat al Providenței divine.

În starea lor actuală de inferioritate, oamenii nu-l pot înțelege pe Dumnezeu decât cu mare greutate și, fiind mărginiți și limitați, și-l reprezintă pe Domnul la fel de mărginit și de limitat ca ei; îl figurează ca pe o ființă circumscrisă, făcându-și despre el o imagine a imaginii lor. Chiar picturile noastre care-l înfățișează cu trăsături omenești propagă această eroare în rândul maselor, care venerează mai mult forma, decât gândirea lui Dumnezeu. Pentru cei mai mulți, Domnul este un suveran atotputernic, așezat pe un tron inaccesibil, pierdut în imensitatea cerurilor și, pentru că facultățile și percepțiile lor sunt mărginite, ei nu-și închipuie că Dumnezeu poate și chiar intervine direct în cele mai mărunte lucruri.

În imposibilitatea în care se află omul de a înțelege esența Divinității, el nu-și poate face decât o idee aproximativă despre aceasta, cu ajutorul comparațiilor imperfecte, dar care pot cel puțin să-i arate posibilitatea care i se pare imposibilă. Să ne imaginăm un fluid destul de subtil pentru a pătrunde toate corpurile; acesta, nefiind dotat cu inteligență, acționează mecanic cu ajutorul forțelor materiale proprii; dar, dacă ne imaginăm că acest fluid este înzestrat cu inteligență, cu facultăți perceptive și senzitive, el nu va mai acționa haotic, ci cu discernământ, cu voință și libertate; el va vedea, va asculta și va simți. Proprietățile fluidului perispiritual ne mai pot da o idee. El nu este inteligent prin sine însuși, pentru că e materie, dar el este vehicolul gândirii, senzațiilor și percepțiilor Spiritului. Fluidul perispiritual nu reprezintă gândirea Spiritului, ci agentul și intermediarul acestei gândiri; fiindcă el este cel care transmite gândirea, este întrucâtva impregnat de aceasta și, în imposibilitatea noastră de a-l izola, pare a face corp comun cu fluidul, la fel cum sunetul pare că face corp comun cu aerul, în așa fel încât nu am putea să-l materializăm cumva. La fel cum putem afirma că aerul devine sonor, noi am putea, luând efectul drept cauză, să spunem că fluidul devine inteligent.

Dacă lucrurile stau la fel sau nu în cazul gândirii lui Dumnezeu, adică dacă ea acționează direct sau prin intermediarul unui fluid, pentru a ne ușura înțelegerea, atunci să ne-o reprezentăm sub forma concretă a unui fluid inteligent care umple universul infinit, care pătrunde în toate compartimentele creației; întreaga natură este cufundată în acest fluid divin; or, în virtutea principiului că părțile unui întreg sunt de aceeași natură și au aceleași proprietăți ca întregul, atunci fiecare atom al acestui fluid ar fi înzestrat cu gândire, cu atributele esențiale ale lui Dumnezeu, iar acest fluid întâlnindu-se pretutindeni, totul se supune acțiunii sale inteligente, prevederii și solicitudinii sale. Orice ființă, oricât de mică ar fi ea, va trebui să fie impregnată cu acest fluid divin. Astfel, noi ne aflăm în mod constant în prezența divinității; nici o activitate de-a noastră, cât de mică ar fi ea, nu se poate sustrage controlului

divinității; gândirea noastră se află în permanent contact cu gândirea divină și nu fără dreptate se spune că Dumnezeu poate să citească până în străfundul inimii fiecăruia. *Noi suntem în el, la fel cum el este în noi*, spune Iisus. Pentru a-și întinde solicitudinea asupra tuturor creaturilor sale, Dumnezeu n-are nevoie deci să măture cu privirea pământul din ceruri; rugăciunile noastre, pentru a fi auzite de el, nu au nevoie să străbată spații imense, nici să fie urlate, căci, neîncetat, gândurile noastre se repercutează în ființa lui, el fiind în noi. Gândurile noastre seamănă cu dangătele unui clopot care fac să vibreze toți atomii din aerul înconjurător.

Departe de noi gândul de a-l materializa pe Dumnezeu; imaginea unui fluid inteligent universal nu este, evident, decât o comparație în stare de a ne face o idee mai exactă despre Domnul, decât acele picturi care-l reprezintă sub formă omenească; comparația are drept scop să ne facă să înțelegem faptul că Dumnezeu se află în toate și se ocupă de toate.

Avem mereu sub ochii noștri un exemplu care ne poate da o idee despre modul în care acțiunea Domnului se poate exercita asupra celor mai mici atomi ai tuturor ființelor, și despre felul în care impresiile cele mai subtile ale sufletului ajung la el. Exemplul este extras dintr-o comunicare spiritistă a unei Entități. «Omul este o microlume condusă de Spirit, al cărui principiu dirijat este corpul. În acest univers, corpul ar reprezenta o creație al cărui Duh ar fi Dumnezeu (trebuie să înțelegem că nu e vorba aici decât de o analogie și o identitate). Membrele corpului, diferitele organe care-l compun, mușchii, nervii, articulațiile sunt tot atâtea individualități materiale, dacă putem spune așa, localizate într-un loc anume a corpului; chiar dacă numărul părților care alcătuiesc corpul este mare și divers, nimeni nu se mai îndoiește de faptul că nu se pot produce mișcări ale membrelor sau nu se poate forma nici o impresie, fără ca Spiritul să nu știe despre acest lucru. Există senzații diverse în mai multe locuri simultan? Ei bine, Spiritul le resimte pe toate, le analizează, îi stabilește fiecăreia cauza și locul de acțiune, prin intermediul fluidului perispiritual. Un fenomen analog are loc între creație și Dumnezeu. Dumnezeu se află peste tot în natură, la fel cum spiritul se află în tot corpul; toate elementele creației sunt în raport constant cu el, la fel cum toate celulele corpului sunt în contact imediat cu ființa spirituală; nu

există deci nici o rațiune ca fenomene de același ordin să nu se producă în același fel, și într-un caz, și în celălalt. Un membru se mișcă; Spiritul îl simte; o creatură gândește; Dumnezeu știe acest lucru. Toate membrele sunt în mișcare, diferitele organe încep să vibreze; Spiritul resimte fiecare manifestare, o distinge și o localizează. Diferitele creații și creaturi se agită, gândesc, acționează în mod propriu, dar Dumnezeu știe tot ce se întâmplă, îi distribuie fiecăruia sarcina sa. Mai putem să deducem din acest lucru solidaritatea care există între materie și inteligență, solidaritatea tuturor ființelor unei lumi între ele, solidaritatea tuturor lumilor și, în fine, a creațiilor cu Creatorul lor.»

Dacă înțelegem efectul, am făcut deja un pas înainte; de la efect putem merge către cauză, a cărei măreție o putem judeca după măreția efectului; dar esența ei intimă ne scapă, ca și cauza producerii unei mulțimi de fenomene. Noi cunoaștem efectele electricității, ale căldurii, luminii și gravitației; le putem calcula și totuși ignorăm natura intimă a principiului care le produce. Este atunci o idee bună să negăm principiul divin, pentru faptul că nu-l înțelegem?

Nu ne împiedică nimeni să credem că principiul inteligenței suverane are un centru de acțiune, un cămin principal care duduie fără încetare, inundând universul cu efluviile sale și cu soarele luminii sale. Dar unde se găsește acest cămin, acest centru? Nimeni nu poate spune. Este probabil ca el să nu se afle într-un punct fix, ci parcurge fără încetare spațiile nelimitate. Dacă simplele Spirite au darul ubicuității, Dumnezeu trebuie să dispună nelimitat de această facultate. Fiindcă Dumnezeu umple întreg universul, mai putem să admitem cu titlu de ipoteză faptul că acest cămin radiant nu are nevoie să se transporte, ci că se formează oriunde, acolo unde voința supremă consideră că este necesar, de aceea putem spune că se află pretutindeni și nicăieri.

În fața acestor aspecte de nepătruns, fruntea noastră trebuie să se plece cuprinsă de umilință. Dumnezeu există, nu ne putem îndoi de acest lucru; el este drept și bun, aceste atribute fiind esența sa; solicitudinea sa se întinde pretutindeni; el nu ne poate vrea decât binele, de aceea trebuie să avem încredere în el. Iată esențialul, iar noi trebuie să fim demni de el pentru a-l înțelege.

A-l vedea pe Dumnezeu

Dacă Dumnezeu se află pretutindeni, de ce nu-l vedem? Îl vom vedea după ce vom părăsi această lume? Acestea sunt întrebările pe care ni le punem zi de zi. La prima este ușor de răspuns; organele noastre materiale sunt limitate, improprii vederii unor anumite lucruri, fie ele materiale. Unele fluide scapă total privirii și instrumentelor noastre de analiză; cu toate acestea, nu ne îndoim de existența lor. Observăm efectele ciumei, dar nu observăm fluidul care transportă maladia; vedem cum se mișcă corpurile sub influența forței gravitației, dar nu putem zări această forță. Lucrurile de esență spirituală nu pot fi percepute de organele materiale; doar cu ajutorul vederii spirituale putem zări Spiritele și lucrurile din lumea imaterială; doar sufletul nostru îl poate simți pe Dumnezeu. Îl va vedea sufletul pe Domnul imediat după moarte? Doar comunicările cu entitățile din lumea de dincolo ne pot spune lucrul acesta. Cu ajutorul lor am aflat că vederea lui Dumnezeu este privilegiul sufletelor purificate, pe care nu multe suflete îl au. O comparație obișnuită ne va face să înțelegem lucrul acesta. Cel care se află într-o vale adâncă, scufundat într-o ceață deasă, nu poate vedea soarele, dar, zărind lumina difuză, intuiește prezența soarelui. Dacă urcă pe munte, pe măsură ce suie, ceața se risipește, lumina devine din ce în ce mai puternică, dar tot nu vede soarele. De abia după ce a ajuns în vârf, acolo unde aerul este rarefiat și pur, îl poate zări în toată splendoarea lui. La fel se întâmplă și cu sufletul. Învelișul perispiritual, cu toate că este invizibil și de neatins pentru noi, reprezintă pentru suflet încă o materie prea grosieră, ca să realizeze anumite percepții. Această materie-înveliș se spiritualizează pe măsură ce sufletul se înalță în moralitate. Imperfecțiunile sufletului sunt precum cețurile de pe munte care obstrucționează vederea; fiecare imperfecțiune de care se dezbară este o sarcină îndeplinită, dar de abia după ce sufletul s-a epurat complet se poate bucura de plenitudinea facultăților sale.

Dumnezeu, fiind esența divină prin excelență, nu poate fi perceput în toată splendoarea decât de Ființele care au ajuns în cel mai înalt stadiu de dematerializare. Dacă Spiritele imperfecte nu îl văd, nu înseamnă că ar fi mai departe de el decât ale ființe; ca și acestea, ca toate ființele din natură, ele sunt cufundate în fluidul divin, la fel cum noi suntem inundați de lumină. Doar imperfecțiunea

lor îl ascund pe Domnul vederii lor; atunci când ceața se va risipi, îl vor vedea în toată splendoarea sa; iar pentru acest lucru nu este nevoie nici să urce undeva, nici să-l caute în abisurile infinitului; vederea spirituală fiind de acum debarasată de cataracta morală care o încețoșa, aceste ființe îl vor vedea pe Dumnezeu oriunde s-ar afla, chiar și pe pământ, căci el se află în toate. Spiritul nu se epurează decât în timp, iar diferitele incarnări sunt alambicul în fundul cărora se adună impuritățile. Părăsindu-și învelișul trupesc, sufletul nu se dezbară însă total de imperfecțiuni; de aceea unele suflete nu-l văd pe Dumnezeu după moarte, mai mult decât l-au văzut în viață; dar, pe măsură ce se purifică, vor avea o mai mare intuiție a divinității; dacă nu-l vor vedea încă, îl vor putea înțelege mai bine, iar lumina va fi mai puțin difuză. Atunci când, în cadrul unei ședințe spiritiste, Spiritele spun că Dumnezeu le interzice să răspundă la vreo întrebare, acest lucru nu se întâmplă fiindcă Dumnezeu le apare sau le vorbește pentru a le prescrie sau interzice cutare și cutare lucru; dar ele îl simt, primesc din partea lui efluviile gândirii sale, la fel cum se întâmplă cu Spiritele care ne înconjoară cu fluidul lor, cu toate că noi nu le vedem. Nici un om nu-l poate vedea pe Dumnezeu cu ochii fizici. Dacă această favoare le-a fost acordată unora, nu s-a întâmplat decât în stare de extaz, atunci când sufletul este atât de desprins de legăturile cu lumea fizică. Un asemenea privilegiu, însă, nu le este acordat decât sufletelor de elită, care se incarnează pentru o misiune anumită și nu pentru expiere. Dar, cum Spiritele superioare strălucesc puternic, se prea poate ca ființele mai puțin evoluate, incarnate sau dezincarnate, să creadă că l-au văzut pe însuși Dumnezeu în persoană. De multe ori se întâmplă să confundăm un ministru cu regele său.

Dar sub ce formă se arată Dumnezeu celor care sunt demni de acest lucru? Sub o formă oarecare, sub formă umană, sau ca un cămin ce răspândește lumina? Limbajul uman este incapabil să descrie aceste apariții, pentru că nu există nici un termen de comparație care ne poate da o idee; suntem ca niște orbi pe care încercăm în van să-i facem să înțeleagă cum arată lumina soarelui. Vocabularul nostru se mărginește la nevoile și la ideile noastre; cel al sălbaticilor nu ar ști să descrie minunățiile civilizației; cel al popoarelor civilizate este la fel de incapabil să descrie splendorile cerului, inteligența noastră este prea mărginită pentru a le înțelege, iar vederea noastră prea slăbită ar fi orbită de aceste splendori.

Capitolul II
BINELE ȘI RĂUL

Sursa binelui și a răului

Dumnezeu fiind principiul tuturor lucrurilor, iar acest principiu însemnând întreaga înțelepciune, bunătate și dreptate, tot ce rezultă trebuie să participe la atributele Domnului, căci ceea ce este înțelept, drept și bun absolut nu poate produce nimic irațional, rău și nedrept. Răul pe care-l observăm noi nu poate, deci, să aibă rădăcini în ființa lui Dumnezeu. Dacă acest rău era una din atribuțiile unei ființe denumite Ahriman sau Satan, atunci din două una: ori această ființă ar fi egală Domnului, la fel de puternică și de eternă ca el, ori ar fi inferioară Domnului. În primul caz, ar exista două puteri rivale, luptându-se fără încetare, fiecare încercând să desfacă ce-a făcut cealaltă, contracarându-se reciproc. Această ipoteză este însă inconciliabilă cu unitatea de structură care se observă în alcătuirea universului. În al doilea caz, această ființă inferioară lui Dumnezeu i-ar fi subordonată lui; neputând fi veșnică, ar însemna că a avut un început; dacă a fost creată, acest lucru nu l-ar fi putut face decât Domnul care, astfel, ar fi fost creatorul Spiritului răului, ceea ce ar însemna negarea bunătății absolute[1].

Cu toate acestea, răul există și are o cauză. Relele de tot soiul, fizice sau morale, care hăituiesc umanitatea se împart în două categorii distincte: sunt rele pe care omul le poate evita și rele care sunt independente de voința omului. Printre acestea din urmă, amintim flagelurile naturale.

Omul, a cărui posibilități sunt limitate, nu poate nici pricepe, nici privi în ansamblu gândirea Creatorului; el judecă lucrurile din punctul de vedere al personalității sale, a intereselor și a convențiilor pe care și le-a stabilit, și care nu fac parte din ordinea naturală, de aceea el vede ceva rău și nedrept în anumite lucruri pe care le-ar considera bune și drepte, dacă le-ar cunoaște cauza, scopul și rezultatul definitiv. Dacă ar căuta rațiunea și utilitatea fiecărui

[1] Vezi vol. *Cerul și Infernul în viziunea spiritiștilor*, cap. X, *Demonii*.

lucru, ar recunoaște că toate poartă amprenta înțelepciunii infinite și ar pleca fruntea în fața acestei înțelepciuni, chiar și pentru lucrurile pe care nu le înțelege. Omul a fost înzestrat cu o inteligență care poate anula sau măcar atenua efectele tuturor catastrofelor naturale; cu cât evoluează în cunoștințe și în gradul de civilizație, cu atât aceste catastrofe sunt mai puțin dezastruoase pentru el; cu o organizare socială înțeleaptă și prevăzătoare, el ar putea să neutralizeze consecințele, atunci când catastrofele nu pot fi evitate în totalitate. De aceea, în cazul acestor catastrofe care își au utilitatea lor în ordinea generală a naturii și pe viitor, dar care produc tragedii în prezent, Dumnezeu l-a înzestrat pe om cu puterea și mijloacele de a le paraliza sau diminua efectele. Astfel omul igienizează locurile insalubre, neutralizează miasmele pestilențiale, fertilizează solurile necultivabile și le irigă, își construiește locuințe mult mai salubre și mai solide pentru a rezista la furtuni și se pune la adăpost de intemperii; astfel, încet-încet, nevoia l-a făcut să inventeze științele exacte, cu ajutorul cărora ameliorează condițiile de trai pe tot globul și își construiește bunăstarea. Omul, trebuind să progreseze, relele la care este expus sunt un stimulent pentru exercițiul inteligenței sale, pentru dezvoltarea capacităților fizice și morale, incitându-l la găsirea de mijloace pentru a face față urmărilor unor dezastre naturale. Dacă n-ar fi trebuit să se teamă de nimic, nu ar fi existat vreo necesitate care să-l îndemne să evolueze, spiritul său s-ar fi înglodat în inactivitate, nu ar fi inventat și descoperit nimic. Suferința este resortul care-l împinge pe om pe calea progresului. Dar relele cele mai numeroase sunt cele pe care omul și le creează prin viciile sale, care provin din orgoliu, egoism, ambiție și cupiditate, din excesul pe care-l face în tot ceea ce întreprinde; aici este cauza războaielor și calamităților la care se ajunge, a disensiunilor, nedreptăților, oprimării celui slab de către cel puternic, cauza multor maladii.

Dumnezeu a stabilit legi pline de înțelepciune, care nu au alt scop decât binele general; omul are în interiorul ființei sale tot ceea ce trebuie pentru a le urma, drumul său este trasat de conștiința sa, legea divină se află încrustată în inima lui. Mai mult, Dumnezeu îi reamintește de aceste legi prin profeții și Messia, prin toate Spiritele incarnate care au misiunea de a-l îndruma, moraliza și preschimba în bine. Dacă omul s-ar conforma cu

scrupulozitate legilor divine, el ar evita relele cele mai crâncene și ar trăi în pace și fericire pe pământ. Dacă nu o face, în virtutea liberului arbitru, va suferi consecințele. Dar Domnul, în bunătatea-i infinită, a ascuns leacul în spatele relelor, adică din rău poate răsări binele. Vine un moment când excesul de rău moral devine intolerabil și-l face pe om să simtă nevoia unei schimbări; fiind învățat de experiențele proprii, este împins să găsească un remediu în bine, tot cu ajutorul liberului arbitru. Atunci când o ia pe un drum mai bun, o face cu ajutorul propriei voințe și pentru că și-a dat seama de greșelile pe care le-a făcut. Necesitatea este, deci, cea care-l constrânge să-și schimbe modul de comportament pentru a fi fericit, la fel cum aceeași necesitate l-a constrâns să-și îmbunătățească nivelul de trai.

Putem să spunem că răul înseamnă absența binelui, la fel cum frigul înseamnă absența căldurii. Nici răul nu este un atribut distinct, la fel cum frigul nu este un fluid special; unul reprezintă negativul celuilalt. Acolo unde nu există binele, există cu necesitate răul; a nu face rău înseamnă a începe deja să faci binele. *Dumnezeu nu dorește decât binele, răul vine doar de la om.* Dacă ar fi existat în interiorul creației o ființă predispusă la rău, nimeni nu ar fi putut s-o evite; dar omul, având cauza răului în sine, dispunând în același timp și de liberul arbitru și de legile divine drept călăuză, îl poate evita când dorește. Pentru a înțelege, să oferim un exemplu comparativ. Un proprietar de teren știe că la marginea câmpului său există un loc periculos unde ar putea muri sau accidenta cel care se aventurează pe acolo. Ce face el pentru a preveni accidentele? El amplasează un panou, prin care ne avertizează despre pericol. Iată legea înțelepciunii și a prevederii. Dacă, în ciuda acestui avertisment, vreun ins imprudent nu ține cont de el și face pasul fatal, cui i se poate reproșa gestul decât lui însuși? La fel se întâmplă cu orice rău, omul l-ar putea evita dacă ar fi atent și receptiv la legile divine. Dumnezeu, de pildă, a pus o cenzură în calea satisfacerii nevoilor; omul este avertizat de sațietate; dacă trece de această barieră, o face conștient. Bolile, infirmitățile sau moartea care pot surveni sunt rezultatul nesăbuinței sale, și nu sunt cauzate de Dumnezeu. Răul fiind rezultatul imperfecțiunilor omului, iar omul fiind creat de Dumnezeu, atunci Domnul, vom

zice, dacă nu a creat răul, atunci este rădăcina cauzei răului, căci, dacă l-ar fi făcut pe om perfect, răul nu ar mai fi existat. Dacă omul ar fi fost zămislit perfect, s-ar fi îndreptat numai spre bine, ori, în virtutea liberului său arbitru, el nu este orientat nici spre bine, nici spre rău. Dumnezeu a dorit ca el să se supună legii progresului, iar acest progres să fie fructul propriei sale munci, al meritelor sale, la fel cum el poartă responsabilitatea răului făcut din voință proprie. Problema care se pune este de a ști care este sursa acestei înclinații către rău a omului.

Dacă analizăm toate pasiunile și chiar toate viciile, vom vedea că ele își au rădăcina în instinctul de conservare. Acest instinct este extrem de dezvoltat la animale și la ființele primitive care se apropie cel mai tare de animalitate. La aceștia domină instinctul, pentru că nu există o contragreutate a simțului moral; acest gen de ființe nu sunt încă apte pentru viața intelectuală. Dimpotrivă, instinctul slăbește pe măsură ce inteligența se dezvoltă, întrucât aceasta domină în fața materiei. Destinul ființei este viața spirituală, dar în primele faze ale existenței spirituale nu are decât nevoi materiale de satisfăcut, iar, pentru acest scop, exercitarea pasiunilor reprezintă o necesitate pentru conservarea speciei și a indivizilor, vorbind din punct de vedere strict material. Dar, odată această perioadă depășită, ființa are alte nevoi, la început semi-morale și semi-materiale, apoi în exclusivitate morale. De abia atunci Spiritul domină materia; dacă se scutură de jugul ei, el evoluează pe calea providențială și se apropie de destinul final. Dacă, dimpotrivă, se lasă dominat de materie, el se abate din drum, riscând să devină o brută. În această situație, ceea ce constituia odinioară un bine, întrucât era o necesitate a naturii sale, devine un rău, nu numai pentru că nu mai este o necesitate, ci pentru că acest fapt devine dăunător spiritualizării ființei. Ceea ce reprezintă calități la copil, se transformă în defecte la omul adult. Astfel răul este relativ, iar responsabilitatea este proporțională cu gradul de evoluție. Toate pasiunile au deci utilitatea lor providențială; fără acestea, Dumnezeu ar fi creat ceva dăunător și inutil. Abuzul este sursa răului, iar omul abuzează deseori în virtutea liberului său arbitru. Mai târziu, luminat fiind de propriul interes, poate alege liber între bine și rău.

Instinctul și Inteligența

Care este diferența dintre instinct și inteligență? Unde se sfârșește unul și unde începe cealaltă? Este instinctul o inteligență rudimentară, sau o facultate distinctă, un atribut exclusiv al materiei?

Instinctul este forța ascunsă care incită ființele organice la acte spontane și involuntare, în vederea conservării lor. În actele instinctive nu există nici gândire, nici premeditare. Prin instinct, planta caută aerul, se întoarce spre lumină, își îndreaptă rădăcinile spre apă și pământ fertil; datorită instinctului floarea se deschide și se închide, după nevoi; cele cățărătoare se încolăcesc în jurul crengilor sau aracilor. Prin instinct, animalele sunt avertizate cu privire la ce le este folositor sau dăunător; migrează în funcție de anotimpuri, spre țări cu climă propice; își construiesc cuiburi și adăposturi pentru progenituri, fără lecții prealabile, cu mai multă sau mai puțină abilitate, în funcție de specie, sau făuresc capcane pentru prăzile cu care se vor hrăni; din instinct, își folosesc armele ofensive sau defensive cu care le-a înzestrat natura. Reproducerea înseamnă instinct sexual, instinctual mama își ocrotește puii, care se cuibăresc la sânul ei. La om, instinctul este predominant la începutul vieții; din instinct copilul face primele mișcări, apucă hrana, plânge pentru a-și manifesta dorințele, imită sunetele vocii, încearcă să vorbească și să meargă. Chiar și la omul adult, unele acțiuni sunt instinctive, cum ar fi mișcările spontane pentru a se feri de un pericol, pentru a-și menține echilibrul; își adaptează deschiderea pleoapelor pentru a se feri de lumină, își deschide mașinal gura pentru a respira etc.

Inteligența se manifestă prin acte voluntare, gândite, premeditate, combinate, în funcție de oportunități și circumstanțe. Este, incontestabil, un atribut al spiritului omenesc.

Orice act mașinal este instinctiv; cel care denotă gândire, deliberare sau premeditare este un act intelligent; primul este făcut în mod liber, celălalt nu. Instinctul este o călăuză sigură, care nu înșeală niciodată; inteligența ne înșeală uneori. Dacă actul instinctiv nu are caracterul unui act inteligent, manifestă totuși o *cauză inteligentă*, prevăzătoare. Dacă admitem faptul că instinctul își are izvorul în materie, atunci trebuie să admitem și faptul că

material este inteligentă, poate chiar mai inteligentă și mai prevăzătoare decât spiritul, întrucât instinctul nu se înșeală niciodată, pe când inteligența da. Dar, dacă este să considerăm instinctul ca fiind o inteligență rudimentară, cum se face că acesta este, în anumite cazuri, superior inteligenței raționale? Că ne dă posibilitatea să îndeplinim anumite lucruri pe care inteligența nu le-ar putea face? Dacă este însușirea unui principiul spiritual special, ce se întâmplă cu acest principiu? Dacă instinctul se stinge, atunci acest principiu va dispărea? Dacă animalele nu sunt înzestrate decât cu instinct, atunci viitorul lor este fără ieșire; suferințele lor nu vor avea nici o compensație; acest lucru nu ar fi conform cu dreptatea și bunătatea Domnului. Conform unor alte interpetări, instinctul și inteligența ar deriva din unul și același principiu; ajuns la un anumit grad de dezvoltare, acest principiu, care la început nu avea decât calitățile instinctului, ar fi suferit o transformare din cauza liberei inteligențe. Dacă lucrurile ar fi stat așa, pentru omul inteligent care și-ar pierde rațiunea și n-ar mai fi călăuzit decât de instinct, inteligența s-ar reîntoarce la stadiul primitiv și, atunci când și-ar redobândi rațiunea, instinctul ar redeveni inteligență, un proces alternativ care nu poate fi admisibil. De altfel, întâlnim adeseori în aceeași acțiune prezența simultană a inteligenței și a instinctului. În timpul mersului, de pildă, mișcarea picioarelor este instinctivă; omul pune un picior în fața celuilalt în mod mașinal, fără să se gândească, dar atunci când vrea să-și încetinească sau accelereze mersul, să ridice un picior pentru a evita un obstacol, există calcul, combinații mentale, premeditare. Impulsul involuntar al mișcării reprezintă actul instinctiv, în timp ce direcția calculată a mișcării este actul inteligent. Carnasierul este împins de instinct să se hrănească cu carnea altor animale, dar precauțiile pe care și le ia și care variază în funcție de circumstanțe, pentru a înșfăca prada, reprezintă acte de inteligență. O altă ipoteză care se alătură ideii de unitate a principiului, reiese din caracterul de previziune al instinctului, fiind în consens cu ceea ce ne învață Spiritismul cu privire la raporturile dintre lumea spirituală și cea fizică. Se știe astăzi că Spiritele dezincarnate au misiunea de a veghea asupra oamenilor, protejându-i și călăuzindu-i; oamenii sunt

înconjurați de fluidul magnetic al acestor Spirite, acționând adeseori într-un mod inconștient, sub acțiunea acestui fluid al Spiritelor. Mai cunoaștem faptul că instinctul, care produce și el acte inconștiente, este predominant în cazul copiilor și, în general, la adulții înzestrați cu mai puțină rațiune. Or, conform acestei ipoteze, instinctul nu ar fi nici un atribut al sufletului, nici unul al materiei; el nu ar aparține ființei vii, ci ar fi doar un efect al acțiunii directe a protectorilor invizibili care ar suplini astfel imperfecțiunile inteligenței, provocând ei înșiși aceste acte inconștiente, necesare conservării ființei. Drept comparație, să ne amintim de hamurile în care este ținut copilul care învață să meargă. Dar, pe măsură ce îi scoatem hamurile copilului care a învățat să meargă, Spiritele protectoare le lasă inițiativa protejaților lor, pe măsură ce aceștia se pot călăuzi singuri, ajutați de propria inteligență.

Astfel instinctul, departe de a fi produsul unei inteligențe rudimentare și incomplete, ar fi produsul unei inteligențe străine aflată în plenitudinea forțelor sale; o inteligență protectoare, suplinind fie o inteligență prea crudă, pe care o îndeamnă să facă pentru binele său acte inconștiente, fie o inteligență matură, dar aflată momentan în incapacitatea de a-și exercita capacitățile mentale, după cum aceste lucruri li se întâmplă copiilor sau adulților aflați într-o stare de idioție sau de afecțiune mentală. Învățătura populară spune că există un Dumnezeu pentru copii, nebuni și bețivi, iar acest proverb este mai adevărat decât ne închipuim noi; acest Dumnezeu nu e altul decât un Spirit protector care veghează asupra ființei incapabile să se protejeze cu ajutorul propriei sale rațiuni. Putem duce, însă, lucrurile și mai departe, această teorie, oricât de rațională ar fi ea, nu rezolvă totuși întreaga problematică. Dacă observăm efectele instinctului, remarcăm mai întâi unitatea de vedere și de ansamblu, o siguranță a rezultatelor obținute, care nu mai există de îndată ce instinctul este înlocuit de inteligență; mai mult, în adaptabilitatea perfectă și constantă a facultăților instinctive la nevoile speciei, recunoaștem o profundă înțelepciune. Această unitate de păreri nu ar exista fără *unitatea de gândire*, iar unitatea de gândire este incompatibilă cu diversitatea aptitudinilor individuale; ea singură poate produce acest ansamblu atât de armonios care există de la începuturile lumii și în toate zonele, cu o

regularitate și precizie matematice, fără să dea vreodată greș. Uniformitatea în rezultatele obținute de facultățile instinctive este un fapt caracteristic ce implică cu necesitate *unitatea de cauză*; dacă această cauză era inerentă fiecărei individualități, ar fi fost tot atâtea varietăți de instincte câți indivizi există, în regnul vegetal sau în cel animal. Un efect general, uniform și constant, trebuie să aibă o cauză generală, uniformă și constantă; un efect care face dovada înțelepciunii și prevederii trebuie să aibă o cauză înțeleaptă și prevăzătoare. Or, o asemenea cauză, fiind în mod necesar inteligentă, nu are cum să fie exclusiv materială. Negăsind în creaturile încarnate sau dezincarnate calitățile necesare pentru a produce un asemenea efect, trebuie să ne îndreptăm privirile în sus, adică spre chiar Creatorul nostru. Dacă ne amintim de explicațiile date despre acțiunea providențială, dacă ne imaginăm toate ființele pătrunse de fluidul divin și inteligent, atunci vom înțelege această înțelepciune prevăzătoare, cât și unitatea de gândire care guvernează toate actele instinctive, pentru binele fiecărui individ. Această solicitudine este cu atât mai activă, cu cât individual dispune de mai puține resurse și de mai puțină inteligență; de aceea ea este mai mare și mai absolută la animale și la ființele inferioare, decât la oameni. Conform acestei teorii, instinctul este întotdeauna o călăuză sigură. Instinctul matern, cel mai nobil dintre toate, pe care materialismul îl coboară la nivelul forțelor de atracție materiale, se regăsește astfel înălțat și înnobilat. În virtutea consecințelor sale, nu trebuia ca acesta să fie lăsat la nivelul capriciilor inteligenței sau liberului arbitru. Prin instinctul matern, Dumnezeu în persoană veghează asupra creaturilor care se nasc. Această teorie nu anulează rolul Spiritelor protectoare, al căror ajutor este un fapt dovedit de către experiență; dar trebuie să remarcăm că acțiunea acestora este individuală, că ea se modifică în funcție de calitățile protectorului și ale protejatului, și că nu are nicidecum uniformitatea și generalitatea instinctului. Dumnezeu, în înțelepciunea sa, îi călăuzește chiar el pe cei orbi, dar încredințează inteligențelor libere grija de a-i conduce pe clarvăzători, pentru a lăsa fiecăruia responsabilitatea actelor proprii. Misiunea spiritelor protectoare este o datorie pe care acestea o acceptă în mod voluntar, fiind pentru ele un mijloc de evoluție, în funcție de modul în care se achită de aceasta datorie.

Toate aceste moduri de a înțelege instinctul sunt ipotetice și niciuna nu are un caracter absolut de autenticitate, pentru a fi oferită ca soluție definitivă. Într-o zi, problema va fi cu siguranță rezolvată, atunci când vom alătura toate elementele care astăzi lipsesc; până atunci, suntem nevoiți să supunem diversele păreri judecății și logicii noastre și să așteptăm să se facă lumină; soluția care se va apropia cel mai tare de adevăr va fi, cu necesitate, cea care corespunde cel mai bine atributelor divinității, adică bunătatea și dreptatea absolute. Instinctul fiind călăuza, iar pasiunile motorul care anima sufletul în perioada de dezvoltare, ele se pot adesea confunda prin efectele care le produc. Totuși, între aceste două principii există diferențe pe care trebuie să le avem în vedere. Instinctul este o călăuză sigură, întotdeauna bună; la un moment dat, el poate deveni inutil, dar niciodată dăunător; el slăbește atunci când inteligența începe să predomine. Pasiunile, în primii ani de evoluție a sufletului, au ceva în comun cu instinctul, întrucât ființele sunt animate de o forță la fel de inconștientă. Ele nasc în general nevoi omenești și aparțin în mai mare măsură organismului decât instinctele. Ceea ce le distinge totuși de instinct este faptul că sunt individuale și nu produc efecte generale și uniforme; dimpotrivă, pasiunile variază în intensitate și natură, în funcție de fiecare individ. Pasiunile sunt utile, sunt un stimulent, până la dezvoltarea simțului moral care, dintr-o ființă pasivă, construiește o ființă rațională; în acest moment, pasiunile nu numai că devin inutile, dar și dăunătoare pentru evoluția spiritului, întrucât îi întârzie dematerializarea; pasiunile slăbesc odată cu dezvoltarea rațiunii. Omul care nu acționează decât din instinct ar putea fi un om bun, dar inteligența sa ar lăsa de dorit; ar fi ca un copil care nu și-a dat jos hamurile și nu știe să se servească de membrele proprii. Cel care nu-și stăpânește pasiunile poate fi foarte inteligent, dar, în același timp, și foarte rău. Instinctul se anihilează de la sine; pasiunile nu se îmblânzesc decât printr-un efort al voinței.

Cum se distrug ființele vii unele pe altele

Distrugerea reciprocă a ființelor vii este una din legile naturale care, la o primă vedere, nu pare a se împăca cu bunătatea lui Dumnezeu. Ne întrebăm adeseori de ce trebuie să ne distrugem unii pe alții, pentru a ne hrăni unii cu alții. Pentru cel care nu vede în jur decât materie, care se mărginește numai la viața de zi cu zi, acest lucru ar părea o imperfecțiune a operei divine. În general oamenii judecă perfecțiunea Domnului din punctul lor de vedere; propria lor judecată este măsura înțelepciunii divine, iar oamenii cred că Dumnezeu nu ar reuși să facă ceva mai bun decât fac oamenii înșiși. Îngustimea vederii nu le permite oamenilor să judece ansamblul, ei nu pot înțelege că un bine real poate ieși dintr-un rău aparent. Cunoașterea principiului spiritual, considerat în adevărata sa esență, cât și a marii legi a unității care constituie armonia creației, îi poate oferi omului cheia acestui mister, îi poate arăta înțelepciunea providențială și armonia chiar acolo unde el nu vedea decât o anomalie și o contradicție. Adevărata viață a animalului și a omului nu se petrece în învelișul corporal sau în deprinderi, ci în principiul inteligent care preexistă și supraviețuiește corpului. Acest principiu are nevoie de corp pentru a se dezvolta, prin lucrarea ce trebuie să o îndeplinească asupra materiei brute; corpul se uzează în timpul acestei lucrări, dar spiritul nu; dimpotrivă, de fiecare dată spiritul se arată a fi mai lucid, mai puternic și mai capabil. Ce mai contează atunci că spiritul schimbă înveliș după înveliș ! El nu este mai puțin spirit; ar fi ca și cum un om își va schimba de o sută de ori deprinderile într-un an; dar asta nu înseamnă că nu mai este același om.

Prin distrugerea neîncetată, Dumnezeu dorește să-i învețe pe oameni că trebuie să acorde puțină importanță învelișului material, răsădind în ei ideea vieții spirituale, făcând s-o dorească drept o compensație meritorie. Dar, vom spune noi, nu putea Dumnezeu să ajungă la același rezultat și prin alte mijloace, fără a le constrânge pe ființele vii să se distrugă între ele? Dacă opera sa este pătrunsă de înțelepciunea supremă, atunci trebuie să presupunem că aceeași înțelepciune nu poate face rabat în cazul de față; dacă noi nu înțelegem lucrul acesta, atunci trebuie să-l punem pe seama insuficientei noastre evoluții. Cu toate acestea, vom descoperi rațiunea acestui lucru, luând ca busolă următorul principiu: Dumnezeu trebuie să fie drept și înțelept la modul absolut; să căutăm deci în toată dreptatea și înțelepciunea sa adevărul și să ne înclinăm fruntea în fața a ceea ce ne depășește înțelegerea.

O primă utilitate a acestei distrugeri, pur fizică, este aceasta: corpurile organice supraviețuiesc doar cu ajutorul materiei

organice, care conține elementele nutritive necesare creșterii. Corpurile, instrumente de acțiune ale principiului inteligent, având mereu nevoie de a fi înnoite, Providența le asigură autoîntreținerea reciprocă; de aceea ființele se hrănesc unele cu altele; însă, atunci când corpul se hrănește cu alt corp, Spiritul nu este nici aneantizat, nici alterat, nu este decât dezbrăcat de învelișul său material[2]. Mai există și alte considerații morale de un ordin mult mai înalt. Evoluția sprituală are nevoie de luptă, doar astfel putând a-și căli și dobândi calități superioare. Cel care atacă pentru hrană și cel care se apără pentru a-și păstra viața trebuie să dea dovadă de șiretenie și inteligență, sporindu-și prin aceste demersuri forța intelectuală. Unul din doi moare, dar ce-a câștigat în realitate cel puternic și îndemânatic în fața celui slab? Poate doar învelișul de carne, nu și altceva; Spiritul, care nu moare, va găsi un altul, să-l înclocuiască. Pentru ființele inferioare sau pentru cei care nu dispun de simț moral, lupta n-ar avea alt scop decât satisfacerea unui scop material, or, cea mai imperioasă nevoie este cea a hranei; aceștia se luptă deci doar pentru a trăi, pentru a lua sau a apăra o pradă, întrucât nu sunt stimulați de un scop mai înalt. În această primă etapă, sufletul se formează și se pregătește pentru a înfrunta viața. La oameni, există o perioadă de tranziție ce abia se distinge de cea a fiarelor; în primii ani, domină instinctul animal, iar lupta are drept scop satisfacerea nevoilor fizice; mai târziu, instinctul animal și sentimentul moral se echilibrează; atunci omul se luptă nu numai pentru a se hrăni, ci pentru a-și satisface ambițiile, orgoliul, nevoia de a domina; și pentru aceste din urmă lucruri există nevoia de a distruge. Dar, pe măsură ce simțul moral sporește, sensibilitatea se dezvoltă, nevoia de distrugere se diminuează, sfârșind chiar prin a se estompa, iar omul poate chiar avea oroare de sânge. Cu toate acestea, lupta este totuși necesară evoluției Spiritului, întrucât, chiar ajuns la această culme care ni se pare înaltă, omul este departe de a fi perfect; doar cu prețul actelor sale dobândește cunoștințele și experiența, dezbărându-se de ultimele resturi de animalitate; dar, din acest moment, lupta, din sângeroasă și brutală cum era, devine pur intelectuală: omul luptă acum contra dificultăților pe care le întâlnește și nu contra semenilor săi.

[2] Vezi *Revue spirite*, august 1864, p. 241, *Extincția raselor*.

Capitolul III

ROLUL ȘTIINȚEI ÎN GENEZĂ

Istoria originilor tuturor popoarelor se confundă cu cea a religiei lor; de aceea, primele lor cărți au fost cărți religioase; fiindcă toate religiile se bazează pe principiul fundamental al existenței, care este și cel al umanității, ele au oferit explicații despre formarea și structura universului, în raport cu starea cunoștințelor timpului și cu gradul de cunoaștere al fondatorilor religiilor respective. Rezultă deci că primele cărți sacre au fost, în același timp, și primele cărți de știință, după cum au funcționat, vreme îndelungată, drept coduri de legi civile. Pentru oamenii primitivi, mijloacele de observare erau precare, iar primele teorii despre organizarea universului erau pline de erori grosolane, dar chiar dacă ar fi fost pe măsura cunoștințelor de astăzi, nu le-ar fi servit la nimic oamenilor începuturilor, căci nu ar fi știut să se folosească de ele. Aceste cunoștințe nu puteau fi decât fructul dezvoltării inteligenței și aprofundării succesive a legilor naturii. Pe măsură ce omul a înaintat în cunoașterea acestor legi, el a pătruns în tainele creației, a rectificat părerile pe care și le-a făcut odinioară despre originile lumii. Omul a fost neputincios în a rezolva problema creației, până în momentul în care cheia i-a fost oferită de către știință. A trebuit ca astronomia să-i deschidă porțile spațiului infinit, a fost nevoie ca, prin calcule minuțioase, să determine cu precizie mișcarea, poziția, volumul, natura și rolul corpurilor cerești; a fost nevoie ca fizica să-i dezvăluie legile gravitației, căldurii, luminii și electricității; ca știința chimiei să-l învețe transformările materiei, iar mineralogia materialele care formează scoarța terestră; ca geologia să-l învețe cum se formează straturile scoarței. Botanica, zoologia, paleontologia și antropologia urmau să-l inițieze în evoluția speciilor; odată cu apariția arheologiei, omul a putut să calce pe urmele umanității, de-a lungul erelor; toate științele, într-un cuvânt, completându-se una pe alta, trebuiau să contribuie la cunoașterea istoriei lumii; în lipsa lor, omul nu s-a călăuzit decât după presupuneri.

Așadar, înainte ca omul să intre în posesia acestor elemente de apreciere, toți cei care au scris despre Geneză s-au învârtit în cerc; n-au putut sa iasă de acolo decât atunci când știința le-a oferit calea, spărgând vechiul edificiu al credințelor, creeind noi perspective de abordare; odată firul conducător fiind găsit, dificultățile s-au micșorat; în locul unei Geneze imaginare, am avut parte de o Geneză pozitivă și întrucâtva experimentală; domeniul universului s-a extins la infinit; s-a putut înțelege modul în care astrele și planetele se formează, în urma legilor eterne și imuabile, care dau seamă și mai bine despre măreția și înțelepciunea Domnului, decât ideile unei creații miraculoase ieșite dintr-o dată din neant, după o străfulgerare a minții Creatorului, după o eternitate de inactivitate. Întrucât este imposibil să mai concepem astăzi Geneza fără datele furnizate de știință, putem să afirmăm cu toată convingerea că știința este chemată să dezvăluie adevărata Geneză, conform legilor naturale. Dar, în punctul în care se află știința în acest secol al XIX-lea, putem să afirmăm că ea a rezolvat toate întrebările cu privire la Geneză? Cu siguranță că nu, dar este sigur faptul că ea a năruit multe din erorile capitale ale trecutului și că a contribuit mult la acoperirea lacunelor; incertitudinile care mai persistă nu sunt decât chestiuni de detaliu, a căror soluționare, în viitor, nu poate prejudicia ansamblul. De altfel, în ciuda tuturor resurselor pe care știința le-a avut la îndemână, i-a lipsit până astăzi un element important fără de care opera științifică nu ar fi niciodată completă.

Din toate Genezele antichității, cea care se apropie cel mai mult de datele științifice moderne, în ciuda unor erori, care au fost astăzi corectate, este incontestabil cea a lui Moise. De altfel, unele dintre erori sunt mai degrabă aparente decât reale și provin fie din falsele interpretări ale unor cuvinte, a căror semnificație inițială s-a pierdut prin traducere, termenii fiind adaptați obiceiurilor acelor popoare, fie datorită formei alegorice specifice stilului oriental, pe care am înțeles-o după litera și nu după spiritul ei. Biblia conține în mod evident fapte pe care rațiunea, ajutată fiind de știință, nu le-ar mai accepta astăzi; unele fapte ni s-ar părea chiar bizare și respingătoare, întrucât se leagă de moravuri și obiceiuri care nu ne mai aparțin astăzi. Dar, dincolo de aceste aspecte, am fi nedrepți dacă nu am recunoaște că Bibila cuprinde fapte mărețe și

frumoase. Alegoriile ocupă un loc important, dar sub acest văl sunt ascunse adevăruri sublime care răzbat la suprafață, de îndată ce căutăm esențialul; atunci absurdul povestirilor dispare. De ce nu 'a fost dezvelit acest văl mai devreme? Din cauza faptului că știința și filosofia nu atinseseră gradul de dezvoltare necesar și din cauza principiului imutabilității absolute a credinței, consecință a unui respect fanatic pentru litera scripturii, în fața căruia rațiunea trebuia să se încline, apoi din teama de a nu compromite eșafodajul credințelor bazate pe sensul literal al scrierilor sfinte. Plecând de la o atitudine primitivă, a existat temerea că aceste credințe, dacă se rupe prima verigă din lanț, se vor sparge toate; de aceea s-au închis ochii asupra unor adevăruri, dar a închide ochii în fața primejdiei nu înseamnă că o și eviți. Atunci când o construcție se înclină într-o parte, nu e mai prudent oare să înlocuiești imediat cărămizile stricate cu altele bune, decât să aștepți, din respect pentru vechimea edificiului, ca răul să nu mai aibă leac, adică să trebuiască să o reconstruiești de la temelie? Știința, investigând adâncul pământului și profunzimile cerului, a demontat cu scrupulozitate interpretările literale de odinioară ale Genezei mozaice, cât și imposibilitatea fizică pentru ca unele fapte să se fi petrecut în felul în care sunt reproduse textual; știința chiar a căutat să studieze cu mare atenție credințele seculare, înainte de a-și formula un punct de vedere. Credința ortodoxă a fost zguduită puternic, întrucât și-a văzut piedestalul clătinându-se, dar de partea cui stătea dreptatea în acest caz: de partea științei, care avansa prudent și progresiv pe terenul solid al cifrelor și observației, fără să afirme nimic ce nu era dovedit, sau a credinței într-un text redactat într-o epocă în care mijloacele de observație lipseau cu desăvârșire? Cui trebuie să-i dăm dreptate, celui care spune că 2 și cu 2 fac 5, și refuză să verifice acest lucru, sau celui care spune că 2 și cu 2 fac 4, și dovedește acest lucru?

Dar, vom întreba noi, dacă Biblia este o revelație divină, atunci s-a înșelat Dumnezeu? Dacă nu este o revelație divină, atunci nu are autoritate, iar religia trebuie să se prăbușească, fiindcă i se năruie edificiul. Din două una: ori știința greșește, ori are dreptate; dacă are dreptate, nu poate face ca o opinie contrarie să fie adevărată; nu există revelație care să învingă autoritatea faptelor. Incontestabil că Dumnezeu, care reprezintă adevărul absolut, nu-i

poate duce pe oameni în greșeală, nici cu știință, nici fără știință, altfel nu ar mai fi Dumnezeu. Dacă faptele contrazic vorbele care îi sunt atribuite, e logic să tragem concluzia că el nu le-a pronunțat, sau că ele au fost greșit înțelese. Dacă religia suferă în parte din cauza acestor contradicții, nu este vina științei, care se bazeză pe ceea ce există, ci e vina oamenilor care și-au fundamentat prematur dogmele absolute, din care au făcut o chestiune de viață și de moarte, care s-au bazat pe ipoteze susceptibile să fie demolate de către experiență. Există lucruri care trebuie sacrificate și trebuie să ne resemnăm cu acest lucru, fie că ne place sau nu, atunci când nu putem proceda altfel. Atunci când omenirea progresează, voința câtorva nu poate să o oprească, iar cel mai înțelept lucru este să ne acomodăm cu noua stare de lucruri, decât să ne cramponăm într-un trecut învechit, cu riscul de a ne scufunda odată cu el. Este nevoie oare, din respect pentru textele considerate sacre, să punem botniță științei? Ar fi un lucru la fel de imposibil ca cel de a opri pământul să se mai învârtească. Religiile, oricare ar fi ele, nu ar avea nimic de câștigat din susținerea unor erori grosolane. Misiunea științei este să descopere legile naturii, dar, cum aceste legi sunt opera lui Dumnezeu, ele nu pot fi contrare religiilor întemeiate pe adevăr. A arunca anatema asupra progresului ca fiind cel care atentează la integritatea religiei, înseamnă a respinge chiar opera Domnului; ar fi, de altfel, o risipă inutilă de energie, întrucât toate anatemele din lume nu pot împiedica știința să evolueze, pentru ca adevărul să iasă la suprafață. Dacă religia va refuză să meargă alături de știință, atunci știința va progresa singură. Doar religiile închistate se pot îndoi de descoperirile științei; aceste descoperiri nu sunt funeste; funest este doar absolutismul credinței care își face o idee atât de mesianică despre divinitate, încât nu mai pricepe faptul că, admițând legile naturale descoperite de știință, înseamnă a-l slăvi pe Domnul în creația sa. În orbirea lor, religiile obscurantiste aduc mai degrabă un omagiu Prințului întunericului. O religie care nu este sub nici un aspect în contradicție cu legile naturii, nu trebuie să respingă progresul, și atunci va fi imbatabilă.

Geneza are două părți: istoria creației lumii materiale și istoria creerii umanității, considerată în dublul ei aspect: material și spiritual. Știința s-a mărginit la cercetarea legilor care guvernează materia; chiar în ceea ce privește ființa umană, nu i-a studiat decât învelișul carnal. Sub acest aspect, știința și-a făcut o idee precisă despre structura mecanismului cosmic și despre alcătuirea corpului uman, astfel a reușit să completeze Geneza lui Moise și să rectifice greșelile. Dar, povestea omului ca ființă spirituală are legătură cu o ideatică ce nu mai ține de domeniul științei propriu-zise, iar aceasta nu a făcut investigații pe acest tărâm. Filosofia, care ar avea atribuții în acest sens, nu a formulat, sub acest aspect, decât sisteme contradictorii, de la studii despre spiritualitatea pură, până la negarea principiului spiritual, chiar și a lui Dumnezeu, fără a avea alte argumente decât ideile proprii autorilor în cauză. A lăsat deci problema în suspans, din lipsa unui mecanism de verificare adecvat. Aceasta problemă este însă foarte importantă pentru om, întrucât este problema trecutului și viitorului său; chestiunea lumii materiale nu-l privește decât în mod indirect. Ceea ce trebuie să știe mai întâi este de unde vine, care este originea lui; mai apoi, spre ce se îndreaptă, ce-l așteaptă în viitor: dacă a avut un trecut și va mai avea un viitor, ce soartă i se va rezerva? Asupra tuturor acestor probleme, știința este mută. Filosofia nu oferă decât răspunsuri care se bat cap în cap, dar, cel puțin, le discută, ceea ce face ca mulți oameni să se situeze de partea filosofiei, și nu a religiei, care preferă să nu discute deloc această chestiune. Toate religiile sunt de acord cu privire la existența sufletului, fără a demonstra totuși acest principiu; ele nu se pun de acord însă asupra originii, trecutului și viitorului sufletului, nici în ceea ce privește soarta ultimă a lui. În ceea ce privește acest utim aspect, religiile fac din viitorul său un tablou determinat de credința adepților lor, care nu poate fi acceptat decât de cei bigoți, și care nu se poate susține în fața unui examen serios. Destinul sufletului este strâns legat, în dogmele acestora, de ideea pe care și-au făcut-o despre lumea materială și despre structura universului în vremuri de demult, idee ireconciliabilă cu stadiul actual al cunoștințelor. Din aceste divergențe asupra viitorului omului s-au născut îndoiala și incredulitatea. Totuși, incredulitatea lasă un vid penibil; omul privește cu neliniște necunoscutul în care, mai devreme sau mai târziu, va pătrunde; ideea de neant îl înspăimântă, conștiința îi spune că dincolo de prezent trebuie să mai existe și altceva; dar ce anume? Rațiunea sa care a evoluat nu-i

mai permite să accepte poveștile cu care i s-a împuiat capul încă din leagăn, nu mai vrea să accepte alegoria drept realitate. Care este sensul acestei alegorii? Știința a destrămat un colț al vălului, dar nu i-a arătat ceea ce este mai important de știut. El pune întrebări în van, nimeni nu-i răspunde în mod precis, pentru a-i liniști temerile; peste tot întâlnește afirmații care se bat cap în cap cu negațiile, fără dovezi definitive, nici de o parte, nici de alta; de aici izvorăște incertitudinea, iar incertitudinile asupra vieții viitoare face ca omul să se năpustească cu frenezie asupra incertitudinilor din viața materială.

Acesta este efectul inevitabil al epocilor de tranziție; edificiul trecutului se năruie, iar cel al viitorului nu s-a conturat încă. Omul este ca adolescentul care nu mai are credința naivă a copilăriei, dar nici nu a dobândit cunoștințele specifice omului matur; nu are decât aspirații vagi, pe care nu știe să și le definească. Dacă problema omului spiritual a rămas până astăzi la stadiul de teorie, lucrul s-a întâmplat din cauză că ne-au lipsit mijloacele de observație directă, pe care le-am avut atunci când am făcut observații despre lumea materială, iar ușa a rămas deschisă pentru concepțiile care privesc spiritul uman. Câtă vreme omul nu cunoștea legile care stăpânesc materia și nu a putut să aplice metoda experimentală, el a rătăcit din sistem în sistem, în ceea ce privește structura universului și formarea pământului. La fel s-a întâmplat și cu chestiunile morale; pentru a elabora un sistem, ne-a lipsit elementul esențial, și anume cunoașterea legilor principiului spiritual. Aceste cunoștințe sunt însă rezervate timpului nostru, la fel cum cunoștințele din domeniul materiei au fost opera ultimelor două secole. Până în prezent studiul principiului spiritual, efectuat de către metafizică, a fost pur speculativ și teoretic; în cadrul curentului spiritist a fost doar experimental. Cu ajutorul capacităților mediumice, care sunt mult mai dezvoltate în zilele noastre, mai generalizate și mai bine studiate, omul se află în posesia unui nou instrument de observare. Mediumitatea a fost, pentru lumea spirituală, ceea ce telescopul a fost pentru lumea astrală și microscopul pentru lumea microorganismelor. S-a putut astfel explora, studia *de visu* raporturile lumii spirituale cu lumea fizică; s-a putut astfel disocia ființa inteligentă de ființa materială, pentru a le vedea cum acționează separat. Odată spiritele aflate în contact cu locuitorii lumii fizice, am putut urmări sufletul în înălțare, în transmigrațiile sale, în transformarea lui, reușind astfel să studiem elementul spiritual. Iată ceea ce le lipsea comentatorilor de odinioară ai Genezei, pentru a putea înțelege și rectifica greșelile. Lumea spirituală și cea materială, fiind într-un contact permanent, sunt solidare una cu cealaltă; amândouă au contribuit la Geneză. Fără cunoașterea legilor care guvernează prima lume, este imposibil să înțelegem pe deplin Geneza. Mai ales astăzi, când nici științele fizice, nici cele spirituale nu și-au spus ultimul cuvânt, omul posedă cele două elemente fundamentale pentru a face lumină asupra acestei mari probleme. Era nevoie ca de aer de aceste două chei, pentru a ajunge la o soluție, chiar dacă aproximativă.

Capitolul IV

SISTEME DE GÂNDIRE ALE ANTICHITĂȚII ȘI MODERNITĂȚII

Faptul că omul se află sub influența pământului, a astrelor și a întregului univers a fost una din primele idei, bazată pe observații făcute cu ajutorul simțurilor. Ignorând cele mai elementare legi ale fizicii și naturii, neavând la dispoziție decât văzul drept mijloc de observație, primii oameni nu puteau judeca decât după aparențe. Văzând soarele apărând la orizont dimineața și dispărând apoi seara în partea opusă, au crezut că acesta se ascunde în spatele pământului, care rămânea mereu nemișcat. Dacă cineva le-ar fi spus oamenilor acelor vremuri că lucrurile se petrec taman pe dos, ar fi răspuns că nu e cu putință așa ceva, căci ei vedeau cum soarele își schimbă locul și nu pământul, pe care nu-l simțeau că se mișcă. Puținele călătorii care se făceau, ce depășeau rareori limitele arealului unde viețuia tribul nu le permitea primitivilor să constate sfericitatea Terrei. Cum să presupui, așadar, că pământul poate fi rotund ca o minge? Oamenii, în opinia tribalilor, trebuie să stea în picioare, iar dacă pământul ar fi rotund, cum ar putea trăi cei din emisfera opusă, fiind cu capul în jos și picioarele în sus? Lucrurile ar fi stat și mai prost, odată cu mișcarea de rotație a pământului, când, iarăși, lucrurile s-ar fi dat peste cap. Dar, chiar în zilele noastre, când se cunosc bine legile gravitației, mai întâlnim încă oameni care nu-și dau seama de acest fenomen, atunci ce să ne mai mirăm că primitivii nici măcar n-au bănuit că pământul poate fi rotund. Terra era deci pentru aceștia o suprafață plată, circulară ca o roată abrazivă de moară, care se întindea cât vedeai cu ochii, la orizont; de aici și expresia: să mergi până la capătul lumii. Limitele, grosimea, diametrul, interiorul, ceea ce se află sub scoarța terestră – toate acestea erau lucruri necunoscute de primitivi.

„Mitologia hindusă ne spune că astrul zilei se despuia seara de lumină și traversa cerul pe timpul nopții, având o față întunecată. Mitologia greacă înfățișa soarele sub forma carului lui Apollo, tras de patru cai. Anaximandru din Milet susținea că soarele era

un car umplut cu un foc viu, care scăpa printr-o deschizătură circulară. După unii comentatori, Epicur ar fi spus că soarele se aprindea dimineața și se stingea seara în apele oceanului; alți gânditori crédeau că soarele e un fel de piatră ponce încălzită până la starea de incandesceță. Anaxagora credea că soarele este un soi de fier încălzit, de mărimea insulei Peloponez. Singulară remarcă! Anticii erau atât de înclinați să considere măreția aparentă a acestui astru ca fiind reală, încât l-au persecutat pe acest filosof temerar pentru că l-a micșorat într-atât pe mărețul soare, încât Pericle a trebuit să facă uz de toată autoritatea sa, pentru a-l salva de la o condamnare la moarte, comutându-i pedeapsa în exil.[3]"

Când întâlnim asemenea idei emise în secolul V î.H., pe vremea înfloritoarei Grecii, n-are rost să ne mai mirăm de gândirea oamenilor primitivi. Cerul, apărând sub o formă concavă, era, după credința vremii, o boltă ale cărei margini inferioare se sprijineau pe pământ, fiind limitele, granițele; o boltă uriașă, umplută până la reufuz de aer. Lipsiți fiind de cea mai vagă noțiune a infinitului spațial, incapabili măcar să-l conceapă, primitivii credeau că bolta cerească este din materie solidă, de unde și numele de *firmament* care a supraviețuit credinței, care înseamnă ferm, rezistent (din latinescul *firmamentum*, derivat din *firmus* și din grecescul *herma, hermatos*, adică solid, suport, punct de sprijin). Stelele, a căror natură nu o puteau bănui, erau privite ca simple puncte luminoase, mai mari sau mai mici, agățate de boltă ca niște lampadare, așezate pe o singură suprafață, aflate toate la aceeași distanță față de Terra, exact așa cum sunt zugrăvite pe unele cupole ale bisericilor, pictate în albastru pentru a figura azurul cerului. Cu toate că astăzi ideile au evoluat, folosirea vechilor expresii s-a păstrat: încă mai spunem astăzi: *bolta înstelată*, sau *sub cupola cerului*. Procesul de formare a norilor prin evaporarea apelor pământului era la fel de necunoscut în acele vremuri; nimănui nu-i trecea prin minte că apa care cade din cer provine în realitate de pe pământ, întrucât nu o vedeau cum se ridică la cer. De aici s-a născut credința în apele superioare și apele inferioare, izvoarele celeste și cele terestre, ideea unor rezervoare amplasate în înălțimi, presupunere care se armoniza perfect cu ideea unei bolte cerești care să le susțină. Apele superioare, scurgându-se printre fisurile boltei, cădeau pe

[3] Camille Flammarion, *Studii și lecturi despre astronomie*.

pământ sub formă de ploaie și, după cum crăpăturile erau mai mari sau mai mici, ploaia era una liniștită sau una torențială.

Ignorarea completă a a ansamblului de legi care guvernează universul, a naturii, alcătuirii și misiunii astrelor, care păreau extrem de mici în comparație cu pământul, a făcut ca Terra să fie considerată buricul lumii, scopul unic al creației, iar astrele ca fiind un fel de mărgele sau accesorii. Această prejudecată s-a perpetuat până aproape de zilele noastre, în ciuda descoperirilor științifice, care au schimbat perspectiva asupra universului. Chiar și astăzi (e vorba de sec. XIX, n.tr.) mai există destui indivizi care cred că stelele sunt ornamente pe cer, pentru a încânta văzul oamenilor!

Cu timpul, oamenii au observat însă că și stelele au o mișcare aparentă, de la est spre vest, și ele se trezesc seara, culcându-se dimineața, păstrându-și pozițiile respective. Multă vreme, însă, aceste observații nu au avut drept consecință decât să confirme ideea unei bolte cerești solide, care antrena stelele în mișcarea sa de rotație. Aceste prime idei, naive, au fost vreme de milenii baza credințelor religioase, serviind totodată drept fundament pentru vechile cosmogonii. Mai târziu, din calcularea direcției mersului stelelor și din reîntoarcerea lor periodică în aceeași poziție, s-a înțeles faptul că bolta cerească nu poate fi o simplă semi-sferă, la fel de plată sau cel mult convexă, locuibilă doar pe fața superioară; era deja un progres de gândire. Dar pe ce se sprijinea pământul? Ar fi inutil să mai vorbim de toate presupunerile ridicole, născocite de imaginație, de la cele indiene, care credeau că pământul se sprijină pe patru elefanți, până la cele care afirmau că Terra stă pe aripile unui uriaș vultur. Cei mai înțelepți mărturiseau însă că habar n-au pe ce se sprijină pământul. Cu toate acestea, o părere larg răspândită în teogoniile păgâne, vorbea de *locurile joase*, de străfundurile pământului, unde se află sălașul păcătoșilor, numit *Infern*, adică un *loc inferior*, și de *locurile înalte*, deasupra stelelor, unde se află sălașul preafericiților. Cuvântul infern s-a păstrat până în zilele noastre, cu toate că și-a pierdut semnificația etimologică, de când geologia a izgonit sălașul supliciilor eterne din măruntaiele pământului, în timp ce astronomia a demonstrat că nu există nici sus, nici jos, nici stânga, nici dreapta, în spațiul infinit.

Sub cerul pur al Chaldeii, Indiei sau Egiptului, leagăne ale celor mai vechi civilizații, se putea observa mișcarea astrelor cu

precizia permisă de lipsa instrumentelor adecvate. S-a observat mai întâi că anumite stele aveau o mișcare proprie independentă de masă, ceea ce elimina presupozițiile că ar fi legate de bolta cerească; au fost denumite atunci stele rătăcitoare sau planete, pentru a le distinge de stelele fixe. Li s-a calculat orbita și elipsele. În mișcarea diurnă a sferei înstelate, s-a remarcat imobilitatea stelei polare, în jurul căreia celelalte stele descriau, în 24 de ore, orbite mai mari sau mai mici, în funcție de depărtarea de steaua centrală; au fost primii pași în cunoașterea oblicității axei lumii. Călătorii mai lungi au fost prilejul unor observații privitoare la aspectele cerului, după latitudine și anotimpuri; înălțarea stelei polare deasupra orizontului variind după latitudine, a pus bazele conceperii pământului ca fiind un corp rotund; astfel, încet-încet, oamenii au început să-și facă o idee mai apropiată de adevăr despre felul cum e alcătuită lumea. Spre anul 600 î.H., Tales din Milet, a emis ipoteza sfericității Terrei, oblicității axei și cauza eclipselor. Un secol mai târziu, Pitagora din Samos a descoperit mișcarea diurnă a pământului în jurul axei sale, mișcarea anuală în jurul soarelui, și a postulat ideea că planetele și cometele aparțin sistemului nostru solar. Cu 160 înainte de Christos, Hiparc din Alexandria a inventat astrolabul, a calculat și prezis eclipsele, a observat petele solare, a determinat anul tropic[4], cât și durata fazelor lunii. Oricât de prețioase pentru progresul științei au fost aceste descoperiri, le-au trebuit cam două mii de ani să se încetățenească. În acele vremuri, ideile noi nu aveau alt mijloc de propagare decât rarele manuscrise, care se aflau în proprietatea câtorva filosofi ce le citeau discipolilor privilegiați; mulțimile care ar fi trebuit să fie luminate, nu profitau de aceste idei noi, credeau tot în cele vechi. Spre anul 140 al erei creștine, Ptolemeu, unul din cei mai iluștri reprezentanți ai

---

[4] *Anul tropic* este durata unei rotații complete a Pământului față de un sistem de referință în care dreapta de intersecție a planului orbitei cu planul ecuatorului terestru este fixă. Echivalent, într-un an tropic, *longitudinea ecliptică* a soarelui crește cu 360°. Anul tropic este cel care dă periodicitatea anotimpurilor. Datorită *precesiei echinocțiilor*, anul tropic este mai scurt decât anul sideral: în aproximativ 26000 de ani, cât durează un ciclu complet de precesie a axei Pământului, numărul anilor tropici este cu unu mai mare decât numărul anilor siderali. Deoarece viteza unghiulară a Pământului pe orbită nu este constantă, durata exactă a anului tropic depinde de punctul de pe ecliptică ce este considerat ca început al anului. (sursa: Wikipedia).

Școlii din Alexandria, își amestecа propriile idei cu credințele populare și cu unele din cele mai recente descoperiri ale epocii, compunând un sistem pe care l-am putea denumi mixt, care îi poartă numele, și care, preț de cincisprezece secole, a fost singurul acceptat și adoptat în lumea civilizată. Conform sistemului său, Terra era o sferă aflată în centrul universului, fiind compusă din patru elemente: pământ, apă, aer și foc. Era prima regiune, denumită *elementară*. A doua regiune, numită *eterată*, era compusă din unsprezece ceruri, sau sfere concentrice care se învârteau în jurul pământului, și anume: cerul Lunei, cerul Soarelui, cerurile planetelor Mercur, Venus, Marte, Jupiter și Saturn, cerul stelelor fixe, al primului cristalin, sferă solidă transparentă; al celui de al doilea cristalin și, în fine, cel al primului cer mobil, care conferea mișcare tuturor cerurilor inferioare, cu o perioadă de revoluție de 24 de ore. Dincolo de cele unsprezece ceruri se afla *Empireul*, adică lăcașul preafericiților, nume care vine de la grecescul *pyr* sau *pur*, care înseamnă *foc*, întrucât această regiune era considerată a fi strălucitoare ca focul. Credința în mai multe ceruri suprapuse a dăinuit multă vreme, doar numărul cerurilor varia; al șaptelea era văzut, în general, ca fiind cel mai elevat, de unde și expresia: a fi în al șaptelea cer de fericire. Sfântul Pavel spunea despre sine că a fost înălțat până la al treilea cer. Independent de mișcarea comună, astrele aveau, conform lui Ptolemeu, mișcări proprii, mai mari sau mai mici, în funcție de depărtarea lor de centru. Stelele fixe aveau o perioadă de revoluție de 25.816 ani. Această ultimă evaluare denotă cunoașterea precesiei echinocțiilor, care este de 25.968 de ani.

La începutul secolului al XVI-lea, celebrul astronom Copernic (1472-1543), a reluat ideile lui Pitagora; a publicat o carte care, confirmată zilnic de experiențe, a fost bine primită și astfel s-a ajuns la anularea sistemului de gândire ptolemeic. Conform sistemului lui Copernic, soarele este cel care se află în centru, iar planetele descriu orbite circulare în jurul său; Luna este un satelit al Terrei. Un secol mai târziu, în 1609, Galileo Galilei a inventat telescopul; în 1610 a descoperit cei patru sateliți ai lui Jupiter și le-a calculat perioada de revoluție; el recunoștea faptul că planetele nu au lumină proprie ca stelele, ci că sunt luminate de soare; că astrele sunt sfere asemănătoare pământului ca formă; le-a observat fazele

și le-a determinat ciclul de rotație în jurul propriei axe; astfel Galilei a dat o puternică lovitură sistemului de gândire copernician. De la el încoace, eșafodajul cerurilor suprapuse s-a prăbușit; planetele au fost recunoscute ca fiind lumi asemănătoare Terrei și, ca și ea, posibil de a fi locuite; stelele au fost înțelese ca fiind sori, centre ale altor sisteme planetare, iar soarele nostru a fost recunoscut ca fiind o stea, în jurul căreia se învârt planetele sistemului nostru solar. Astrele nu au mai fost îngrămădite într-o zonă a sferei celeste, ci împrăștiate peste tot în spațiul fără margini; cele care păreau că se ating erau la distanțe incomensurabile una de alta; cele aparent mai mici erau și cele mai îndepărtate de noi, iar cele mari, aflate mai aproape, erau și acestea la distanțe de miliarde de kilometri de noi. Grupările de stele denumite constelații nu sunt decât adunări aparente de stele, o iluzie creată din cauza distanței; imaginea constelațiilor este doar rodul unui efect de perspectivă, dar această adunătură de stele nu există în realitate; dacă am putea să ne deplasăm în acea zonă, am vedea că, pe măsură ce ne apropiem, forma pe care am zărit-o de pe pământ dispare, iar în fața ochilor ne apar noi grupuri de stele. Pentru a distinge constelațiile li s-au dat nume ca Leul, Taurul, Gemenii, Fecioara, Balanța, Capricornul, Scorpionul, Orion, Hercule, Ursa mare sau Carul mare, Ursa mică, Lira etc., constelații reprezentate sub forma figurii care amintește de nume. În realitate, vom căuta în van aceste figuri pe cerul înstelat. Credința a născocit constelațiile, mai ales pe acelea care formează cele douăsprezece semne ale zodiacului.

Odată cu Copernic și Galilei, însă, vechile cosmogonii au fost distruse pentru totdeauna; astronomia nu avea altă șansă decât să progreseze, nu să dea înapoi. Istoria ne relatează luptele pe care acești oameni de geniu le-au purtat contra prejudecății vremii lor, mai ales contra spiritului sectar, interesat să mențină greșelile pe care se fondaseră credințele pe care le credeau așezate pe un piedestal de nedărâmat. A fost suficientă inventarea unui instrument optic, pentru a răsturna un eșafodaj vechi de milenii. Datorită tiparului, marele public, informat despre noile idei, începea să nu se mai bălăcească în iluzii și lua parte la aceste lupte și dezbateri; acum lupta nu se mai ducea cu câțiva indivizi, ci cu opinia publică, care ținea partea adevărului științific. Cât de mare

se vedea acum universul, față de meschinele proporții pe care i le stabiliseră strămoșii noștri! Cât de sublimă este opera lui Dumnezeu, atunci când o vedem îndeplinindu-se conform legilor naturale eterne! Dar și câtă vreme, câte eforturi ale oamenilor de geniu, cât devotament, pentru a desfereca ochii și a smulge în sfârșit voalul ignoranței! Calea fusese de acum deschisă, iar iluștrii savanți urmau să se ostenească pentru a completa marea operă. Kepler, în Germania, a descoperit celebrele legi care-i poartă numele, cu ajutorul cărora el recunoștea că planetele nu descriu orbite circulare, ci elipsoidale; Newton, în Anglia, a descoperit legea gravitației universale; Laplace, în Franța, a inventat mecanica cerească; în sfârșit, astronomia nu mai era un sistem bazat pe conjecturi sau probabilități, ci o știință fundamentată pe calcul și geometrie. Astfel s-a pus una din pietrele fundamentale ale Genezei, după mai bine de trei mii de ani de la existența lui Moise.

Capitolul V
URANOGRAFIE GENERALĂ

Spațiul și timpul

Spațiul a avut parte de mai multe definiții, principala fiind: *spațiul este întinderea care separă două corpuri*, din care anumiți sofiști au dedus că acolo unde nu există corpuri, nu există nici spațiu; pe acest fapt s-au bazat doctorii în teologie, pentru a postula că spațiul este finit, întrucât corpurile sunt întrucâtva limitate, deci ele nu ar putea să formeze o suită nelimitată și acolo unde încetează corpurile, se oprește și spațiul. Spațiul a mai fost definit ca fiind locul unde se mișcă lumile, vidul în care acționează materia etc. Să lăsăm tratatelor aceste definiții, care nu definesc nimic, de fapt. Spațiul este unul din acele cuvinte care reprezintă o idee primitivă și axiomatică, evidentă prin ea însăși, iar diversele definiții pe care le putem da nu fac decât să încurce lucrurile. Știm tot ceea ce este spațiul și nu doresc decât să-i postulez infinitatea, pentru ca analizele noastre ulterioare să nu întâmpine vreun obstacol în calea investigațiilor noastre. Afirm că spațiul este infinit, adică nu i se poate trasa vreo limită și că, în ciuda dificultăților pe care le avem în a concepe infinitul, ne este mai ușor să mergem pentru totdeauna în spațiu cu ajutorul gândirii, decât să ne oprim într-un loc oarecare, după care să nu mai găsim întindere de străbătut. Pentru a ne imagina infinitatea spațiului, să presupunem că, plecând de pe pământ spre un punct oarecare din univers, cu viteza luminii, ne-am găsi atunci într-un loc unde pământul nu ar mai apărea decât ca o stea care pălește. După alt moment, vom ajunge la stelele îndepărtate pe care abia le distingeam cu telescoapele noastre; de aici, nu numai că Terra va fi pierdută privirilor noastre, dar și măretul soare va dispărea în vastitatea spațiului care ne desparte de el. Purtați de aceeași viteză imensă, vom parcurge lumi după lumi, insule de lumină eterată, căi stelare, meleaguri somptuoase unde Domnezeu a însămânțat lumile, cu același belșug cu care a însămânțat câmpurile pământului. Doar după câteva minute de călătorie, miliarde și miliarde de kilometri ne vor

despărți de pământul nostru, miliarde de lumi vor trece pe lângă ochii noștri și, cu toate acestea, nu am avansat nici măcar cu un pas în univers. Dacă vom continua să călătorim ani, secole, milenii sau milioane de ani, cu aceeași viteză a luminii, nu am avansa deloc, indiferent în ce direcție am merge, iată deci ce este spațiul.

Timpul, ca și spațiul, este o noțiune care se definește prin sine; ne vom face o idee mai justă despre timp, în relația sa cu infinitul. Timpul înseamnă succesiunea lucrurilor; este legat de veșnicie în același fel în care lucrurile aparțin infinitului. Să ne imaginăm la întemeierea lumii, în epoca primitivă în care pământul nu primise impulsul divin; într-un cuvânt, să ne întoarcem la începuturile Genezei. Pe vremea aceea, timpul nu apăruse în misteriosul leagăn al naturii, de aceea nimeni n-ar putea să spună în ce epocă sau secol eram, întrucât acul balanței timpului nu fusese încă pus în mișcare. Dar, tăcere, prima oră a unui pământ pustiu a sunat, planeta s-a mișcat în spațiu, și de atunci există *seară* și există *dimineață*. Dincolo de pământ, eternitatea rămâne impasibilă și nemișcată, cu toate că timpul curge pentru multe alte lumi. Pe pământ, timpul a înlocuit eternitatea și, pentru o serie determinată de generații, se vor socoti anii, secolele și mileniile. Să călătorim acum la ultima zi a acestei planete, la ora la care, cuprinsă de bătrânețe, Terra va fi ștearsă din cartea vieții pentru totdeauna; în acel moment succesiunea evenimentelor se va opri, mișcările terestre care măsurau timpul se vor întrerupe, iar timpul se va sfârși odată cu ele. Această simplă expunere a lucrurilor naturale care dau naștere timpului, îl alimentează și îl fac să dispară este de ajuns pentru a demonstra că timpul este o picătură de apă care cade din nori în ocean, a cărei cădere este măsurată. Câte lumi există în infinit, atâtea timpuri diverse și incompatibile există. În afara lumilor, stăpânește doar eternitatea asupra acestor succesiuni efemere, și umple cu răbdare cu lumina sa imobilă imensitatea cerurilor. Imensitatea fără limite și eternitatea fără hotare, acestea sunt cele două mari proprietăți ale naturii universale.

Ochiul observatorului care traversează distanțele incomensurabile ale spațiului, fără a se opri, și cel al geologului care coboară la cumpăna timpurilor sau care coboară în adâncimile eternității, acționează împreună, fiecare pe domeniul său, pentru a înțelege această dublă noțiune a infinitului: întindere și durată.

Păstrând această ordine de idei, ne va fi ușor să înțelegem că timpul, nefiind decât măsura lucrurilor tranzitorii, depinzând numai de lucrurile care se pot măsura, dacă luăm secolele drept unități, ne vor trebui mii și mii pentru a forma un număr colosal, dar acest lucru nu ar reprezenta totuși decât un punct în veșnicie; la fel cum miliarde și miliarde de kilometri străbătuți prin spațiu nu sunt decât un milimetru în trena infinitului. Timpul nu este decât o măsurare relativă a succesiunii lucrurilor tranzitorii; eternitatea nu are legătură cu durata, în veșnicie nu există nici început, nici sfârșit; pentru eternitate nu există decât prezentul. Dacă mii și miliarde de secole nu reprezintă decât o secundă în raport cu eternitatea, atunci ce mai înseamnă durata vieții omului!

Materia

La o primă vedere, nimic mai divers și mai distinct decât aceste variate substanțe materiale ce alcătuiesc lumea. Printre obiectele pe care arta sau natura ni le înfățișează privirii, există oare două care să semene, care să fie identice sau să fie egale în compoziție? Ce neasemănări din punctul de vedere al solidității, densității, greutății și proprietăților multiple ale corpurilor, ce deosebire între gazul atmosferic și firul de aur; între molecula de apă din nori și cea a mineralelor care formează scoarța și munții! Ce diversitate între țesătura chimică a diferitelor plante care decorează regimul vegetal și țesătura chimică a regnului animal! Totuși, putem spune că toate substanțele cunoscute și necunoscute, atât de diferite pe cât par, fie din punctul de vedere al alcătuirii interne, fie sub raportul acțiunii lor reciproce, nu sunt de fapt decât moduri diverse sub care se prezintă materia, decât varietăți în care s-a transformat sub acțiunea forțelor fără număr care guvernează, materia. Chimia, al cărei progres a fost atât de rapid în epoca mea, în care chimiștii încă mai erau considerați ca evoluând în domeniul secret al magiei, chimia, deci, această nouă știință pe care o putem considera ca fiind copilul unui secol de observație, fundamentată doar pe metoda observației, a făcut minuni cu cele patru elemente primitive pe care anticii le așezau la baza materiei; ea a demonstrat că elementul terestru nu este decât combinația la infinit a diverselor substanțe, că aerul și apa se pot compune și descompune; că focul, departe de a fi și el un element

principal, nu este decât o stare de agregare a materiei, care rezultă din mișcarea universală căreia i se supune, o combustie sensibilă sau latentă. Chimia a descoperit un număr considerabil de principii necunoscute până atunci, care i-au permis observarea felului în care se combină diversele substanțe, diversele corpuri pe care le-a studiat și care acționează după anumite legi și proproții, în marele laborator al naturii. Aceste principii au fost denumite *corpuri simple*, adică particule elementare și indestructibile, care nu se mai pot divide, nu mai pot fi reduse în părți mai simple.

Dar acolo unde încetează aprecierile omului, chiar ajutat fiind de instrumente perfecționate, opera naturii se continuă; acolo unde obișnuitul intră în realitate, acolo unde practicianul ridică vălul și vede începutul lucrurilor, ochiul celui care a întrezărit modul de acțiune al naturii nu distinge, în materialele constitutive ale lumii, decât materia cosmică primitivă, una și aceeași, simplă, diversificată în anumite locuri în vremea nașterii ei, închegată în corpuri pe timpul vieții lor, dezmembrate apoi și descompuse iarăși.

Există probleme pe care, chiar noi cei iubitori de știință, nu reușim să le aprofundăm, asupra cărora nu putem decât emite păreri personale, mai mult sau mai puțin conjuncturale; asupra acestora, ori voi păstra tăcerea, ori îmi voi justifica punctul de vedere. Celor care vor încerca să vadă în cuvintele mele doar o teorie hazardată le voi zice să cuprindă ei, într-o privire, multiplicitatea actelor care se desfășoară în natură și să recunoască faptul că, dacă nu admitem unitatea materiei, este imposibil să explici nu numai soarele și planetele, dar nici încolțirea unei sămânțe în pământ, sau apariția unei insecte. Dacă noi observăm o asemenea diversitate a materiei, acest lucru se întâmplă pentru că forțele care stau la baza transformărilor ei, condițiile în care se produc acestea, fiind nelimitate, atunci și combinațiile variate ale materiei sunt nelimitate. În concluzie, indiferent că o substanță aparține unui fluid, adică unui corp imponderabil, sau că îmbracă proprietățile și trăsăturile specifice ale materiei, nu există în realitate în univers decât o singură substanță primordială: cosmosul sau materia cosmică a uranografilor.

Legile și forțele

Dacă una din aceste ființe necunoscute care-și duc existența lor efemeră în adâncurile întunecate ale oceanelor, un

miriapod sau o nereidă, animăluțe minuscule care nu cunosc decât vecinătatea peștilor ihtiofagi sau a algelor submarine, dacă acestea ar primi brusc darul inteligenței, capacitatea de a studia lumea în care trăiesc și ar emite raționamente de conjunctură extinse la universalitatea lucrurilor, ce idei și-ar forma acestea despre natura vie care s-a dezvoltat în mediul în care trăiesc, sau despre lumea terestră care nu poate fi observată de către ele? Dacă, dobândind cumva puteri miraculoase, aceeași creatură neînsemnată s-ar ridica la suprafața apei, ieșind din tenebre, nu departe de țărmurile opulente ale unei insule pline de verdeață, la lumina soarelui fecund și cald, ce ar gândi atunci despre ideea pe care o avea despre creația universală, idee pe care ar trebui să și-o revizuiască prin alta mai cuprinzătoare, dar la fel de incompletă ca prima? Aceasta este, oameni buni, imaginea științei noastre speculative! În această situație se află toți cei care neagă lumea Spiritelor, după ce și-au părăsit învelișul corporal, iar noile orizonturi ale lumii li se înfățișează privirii. Ei vor înțelege de abia atunci falsitatea teoriilor care explicau totul doar prin prisma materiei. Totuși, noile orizonturi care li se vor înfățișa vor tăinui încă mistere care nu se vor dezvălui decât rând pe rând, pe măsură ce spiritul lor se va purifica. Dar, chiar de la primii lor pași în această nouă lume, ei vor fi nevoiți să recunoască orbirea lor și îndepărtarea de adevăr, pe baza cărora și-au postulat falsele teorii.

Fiindcă vorbesc aici despre legile și forțele care guvernează universul, vreau să spun că și eu, care sunt o ființă relativ ignorantă în ceea ce privește adevărata știință, în ciuda aparentei superiorități pe care o am asupra celorlalți de a studia problemele care altora le sunt necunoscute, ei bine, scopul meu este doar de a vă expune noțiuni generale despre legile universale, fără a explica în detaliu modul de acțiune și natura forțelor care guvernează lumea.

Există un fluid, un eter care umple spațiul și pătrunde prin toate corpurile; acest fluid este *eterul* sau *materia cosmică* primitivă, generatoare a lumii și ființelor. Eterului îi sunt inerente forțele care guvernează schimbările materiei, legile imuabile și necesare care stăpânesc lumea. Aceste forme multiple, diversificate la infinit de combinațiile pe care le face materia, individualizate și diversificate în funcție de modul lor de acțiune, de circumstanțe și de mediu, sunt cunoscute sub denumirea de greutate, coeziune,

afinitate, atracție, magnetism, electricitate; mișcările vibratorii ale agenților care acționează sunt denumite sunet, căldură, lumină etc. În alte lumi, acestea se prezintă sub alte aspecte, cu alte proprietăți necunoscute nouă; în imensitatea cerurilor, există nenumărate forțe care s-au dezvoltat la un nivel inimaginabil, noi fiind incapabili să le apreciem amplitudinea, la fel ca bietul crustaceu din ocean, care nu poate îmbrățișa universalitatea fenomenelor terestre. Or, la fel cum există doar o simplă substanță primară, generatoare a tuturor corpurilor, dar diversificată prin combinațiile pe care le creează, la fel toate aceste forțe depind de o lege universală care este diversificată prin efectele sale și care, din voința supremă, a fost impusă creației, pentru a o face stabilă și armonică. Natura nu i se opune naturii. Universul nu are decât o singură deviză: Unitate/ Varietate. Parcurgând scara lumilor, vom întâlni o unitate de armonie și creație, în același timp cu o varietate infinită de corpuri macro și microcosmice; mergând pe scara vieții, de la ultima ființă până la Dumnezeu, legea amintită își păstrează valabilitatea. Nu putem aprecia întreaga amplitudine a legii, întrucât capacitatea noastră de observație este limitată; cu toate acestea, gravitația și electricitatea pot fi înțelese ca o aplicație a legii primordiale care stăpânește pretutindeni.

Toate aceste forțe sunt eterne, și vom explica acest cuvânt, sunt universale, precum creația; fiind inerente fluidului cosmic, ele acționează pretutindeni, modificându-și acțiunea prin simultaneitate sau succesivitate; aici predomină, dincolo își încetează activitatea; puternice și active în anumite locuri, sunt latente sau ascunse în altele; dar, pregătind, conducând, păstrând și distrugând lumile în diverse etape temporale, stăpânesc lucrarea minunată a naturii, asigurând pentru veșnicie splendorile creației.

Creația primordială

După ce am analizat la modul general structura universului, legile și proprietățile sale, să trecem acum la analiza felului în care s-au format lumile și ființele vii; vom explica apoi felul în care s-a format pământul, locul său în universalitatea cosmosului. Dacă am înțeles bine raportul sau, mai bine spus, opoziția care există între eternitate și timp, știm acum că timpul nu este decât o măsură relativă a unor succesiuni de evenimente trecătoare, în

timp ce eternitatea este una și aceeași, imobilă și permanentă, care nu depinde de durată, care nu are nici început, nici sfârșit. Pe de altă parte, dacă reușim să ne facem o idee cât de cât exactă despre atotputernicia divină, vom înțelege cum s-a făcut că universul a existat dintotdeauna și va exista în veci. Înainte ca timpurile să se nască, nemărginita eternitate a primit cuvântul divin și astfel a apărut spațiul, la fel de etern. Dumnezeu, veșnic prin natura sa, a creat totul din nemărginire; oricât de departe am coborî cu imaginația în timp, în a situa momentul creației, există mereu dincolo de acestă limită o eternitate în care ipostazele divine, voința infinită au fost înveșmântate într-o letargie mută, inactivă și sterilă, o eternitate a morții aparente pentru Tatăl veșnic care a dat viață ființelor, o tăcere indiferentă a Cuvântului care animă lumile, o sterilitate rece și egoistă pentru Spiritul iubirii și însuflețirii.

Să înțelegem mai bine măreția acțiunii divine și permanența sa. Dumnezeu înseamnă soarele tuturor ființelor; el este lumina lumii. Or, apariția soarelui dă naștere valurilor de lumină care se vor răspândi peste tot; la fel și universul, născut din veșnicie, coboară în timp până la perioade neimaginabile de către mintea noastră, până la acel *Fiat lux* al începuturilor lumii noastre. Începutul absolut al tuturor lucrurilor coboară, deci, în timp, până la Dumnezeu; aparițiile succesive ale lumii materiale în domeniul existențial constituie legea creației perpetue. Care muritor ar putea cunoaște mărețiile necunoscute și ascunse în negura timpurilor; în acele vremuri de început, când vocea Domnului s-a făcut auzită, elementele materiale care trebuiau, în viitor, să se combine între ele pentru a făuri templul naturii, s-au găsit deîndată în spațiul infinit. Lumea nu a fost ca astăzi, la începuturi; fiindcă puterea creatoare nu se contrazice niciodată, universul s-a născut copil, ca toate lucrurile de altfel. Materia cosmică primordială, animată de legile menționate mai sus și de impulsul inițial inerent sieși, a dat naștere pe rând vârtejurilor cosmice, aglomerațiuni ale acestui fluid difuz, grămezilor de materie nebuloasă care s-au divizat și modificat la nesfârșit, pentru a zămisli, pe vaste regiuni de spațiu, diversele focare de creații simultane sau succesive. În virtutea forțelor care acționau asupra unui element sau altul și a circumstanțelor ulterioare, aceste focare primitive au devenit căminul unei vieți aparte; unele, mai puțin diseminate în spațiu și mai

bogate în principii și activități, și-au început viața astrală specifică; alte elemente, întinzându-se pe suprafețe imense, nu au înflorit decât foarte încet sau s-au multiplicat din nou în alte focare de creație secundare. Dacă dăm timpul înapoi cu câteva milioane de secole față de epoca noastră, vom vedea că pământul nostru încă nu exista, nici sistemul nostru solar nu-și începuse evoluția planetară; cu toate acestea, mii de sori iluminau eterul, deja existau în alte colțuri planete pe care viața începuse să înflorească, cât și o mulțime de ființe care ne-au precedat, ca oameni; erau creații de o natură necunoscută nouă, iar fenomenele miraculoase se dezvoltau sub alte perspective pe cerul creației. Trebuie să înțelegem altfel natura, trebuie să fim conștienți de faptul că în fața și îndărătul nostru se află eternitatea, că spațiul este scena unei succesiuni sau simultaneități inimaginabile de creații. Unele nebuloase pe care abia le distingem în nemărginirea cerului sunt aglomerații de gaze care vor da naștere la stele, altele sunt căii lactee locuite, altele sunt teatrul unor catastrofe sau distrugeri. Trebuie să știm că, la fel cum ne aflăm în mijlocul unei infinități de lumi, tot așa ne aflăm în centrul unei duble infinități de durate anterioare și ulterioare; că creația universală nu s-a mărginit la lumea noastră și că noi nu putem aplica acest termen la formarea micului nostru glob terestru.

Creația universală

După ce am coborât în timp, atât cât ne-am priceput, spre izvorul ascuns de unde izvorăsc lumile, să analizam evoluția lumilor succesive și dezvoltarea lor serială. Materia cosmică primordială era alcătuită din elementele materiale, fluidice și vitale din toate colțurile universului; ea a fost mama tuturor lucrurilor, generatoarea lumilor. Ea n-a dispărut, ea zămislește în continuare noi creații, într-un ciclu etern, odată cu retransformarea lumilor care au dispărut. Eterul, mai mult sau mai puțin rarefiat, care plutește în spațiile interplanetare, acest fluid cosmic ce umple lumile, nu e altceva decât substanța primordială în care sălășluiesc forțele universale, din care natura își extrage materia primă. Acest fluid asemănător unui vast ocean pătrunde în toate lucrurile. În el se află principiul vital care dă naștere vieții ființelor și asigură perpetuarea speciilor, principiu aflat în stare latentă, până în momentul în

care vocea unei ființe îl deșteaptă. Fiecare creație minerală, vegetală, animală sau de alt fel – căci sunt multe alte regnuri naturale a căror existență nici măcar nu o bănuim – știe, în virtutea acestui principiu vital universal, să-și atragă toate condițiile necesare existenței și duratei de viață. Moleculele minerale poartă germenii vieții, la fel cum sămânța de grâu are embrionul ei, și se combină, la fel ca în organismele însuflețite. Trebuie să fim convinși de acest lucru, de faptul că materia cosmică primordială era structurată nu numai după legile care asigurau stabilitatea lumii, ci cuprindea în sine și principiul vital universal care formează generații spontanee în fiecare lume, pe măsură ce condițiile de existență se manifestă și atunci când este vremea ca viața să se nască. Acesta este drumul creației universale. Este adevărat că transformările naturii sunt expresia voinței lui Dumnezeu, căci Dumnezeu a creat din totdeauna, fără încetare, și va crea mereu.

Până acum, însă, am trecut sub tăcere lumea spirituală, care, și ea, este parte a creației și își împlinește destinele trasate de sublimul ei Maestru. Asupra creației Spiritelor nu pot oferi decât puține informații. Celor care sunt dornici să le cunoască și care cred în Dumnezeu le voi spune că nu trebuie să se încreadă orbește în vorbele mele; Spiritul nu ajunge să primească iluminarea divină care îi oferă, în același timp cu liberul arbitru și conștiința, noțiunea înaltului său destin, fără să fi trecut prin etapele divine ale unui stadiu de ființă inferioară, prin care se va desăvârși lent opera individualității sale; doar în ziua în care Domnul îi pune pe frunte sfânta sa pecete, Spiritul își dobândește rangul pe care-l merită. Încă o dată atrag atenția ca nu cumva să vă bazați raționamentele pe cuvintele mele; prefer de o mie de ori să tac în ceea ce privește problemele care se află deasupra înțelegerii noastre, decât să expun aici fapte care pot fi deturnate de la înțelesul lor și să vă înfund pașii în labirintul deismului sau fatalismului.

Soarele și planetele

Să zicem că într-un colț oarecare al universului, pierdut între miriadele de lumi, materia cosmică se condensează sub forma unei nebuloase imense. Această nebuloasă se va forma conform legilor universale care guvernează materia; în virtutea lor și, mai ales, a forței moleculare de atracție, ea va lua forma unui sferoid,

formă pe care o îmbracă la început o masă de materie izolată în spațiu. Mișcarea circulară produsă de gravitația egală a tuturor zonelor moleculare spre centru, va modifica sfera primordială pentru a o transforma, din mișcare în mișcare, într-o formă lenticulară (vorbim aici despre întreaga nebuloasă). Din această mișcare de rotație se vor naște alte forțe; forța centripetă și forța centrifugă; prima are tendința de a aduna toate părțile spre centru, a doua are tendința să le depărteze de centru. Mișcarea, accelerându-se pe măsură ce nebuloasa se condensează, iar raza sa crescând pe măsură ce se apropie de forma lenticulară, forța centrifugă va predomina asupra atracției centrale. Predominanța acestei forțe va detașa cercul ecuatorial al nebuloasei, iar din acest inel se va forma o nouă masă care va fi izolată de prima, dar totuși supusă forței de atracție. În plus, noua stare de existență îi conferă o mișcare de rotație în jurul propriului centru. Nebuloasa care a dat naștere acestei noi lumi s-a condensat și și-a reluat forma sferică; dar căldura primordială, dezvoltată în urma diverselor mișcări, nu scade decât foarte lent, iar fenomenul pe care tocmai l-am descris se va produce o lungă perioadă de timp, până ce nebuloasa va deveni suficient de densă și de solidă, pentru a opune o rezistență eficientă modificărilor de formă pe care le imprimă în mod succesiv mișcarea sa de rotație. Nebuloasa nu va da naștere, deci, unui singur astru, ci va zămisli sute de lumi depărtate de nucleul central. Fiecare din aceste lumi, prevăzută ca și lumea primordială cu forțe naturale care guvernează universul, va zămisli la rându-i noi sfere de materie care vor gravita în jurul ei, la fel cum fiecare lume gravitează în jurul nucleului central al nebuloasei primordiale. Fiecare din aceste lumi va fi formată dintr-un soare central, înconjurat de un vârtej de planete care gravitează în jurul ecuatorului său. Aceste planete vor fi înzestrate fiecare cu viața lor, specifică, chiar dacă toate depind de astrul care le-a zămislit. Planetele sunt astfel formate din materie condensată, deși încă nu bine solidificată, detașate de masa centrală prin acțiunea forței centrifuge, luând și ele în virtutea legilor mișcării o formă sferoidală, mai mult sau mai puțin eliptică, în funcție de gradul de fluiditate pe care l-au păstrat. Una din aceste planete va fi pământul nostru care, înainte de a se răci și a fi înzestrat cu o scoarță solidă, va da naștere Lunei, prin același procedeu de formare astral prin care s-a

format; Terra, înscrisă de acum încolo în cartea vieții, leagăn al creaturilor protejate de divina Providență, va fi o nouă coardă a harfei infinite, care are menirea de a vibra și de a se integra concertului universal al lumilor.

Sateliții

Înainte ca planetele să se fi răcit suficient pentru a deveni solide, există mase mai mici de materie, globule lichide, care s-au desprins de altele în planul ecuatorial, plan în care predomină forța centrifugă și, în virtutea acelorași legi, vor executa o mișcare de translație în jurul planetei-mamă, la fel cum planetele se mișcă în jurul astrului central. Astfel pământul a dat naștere Lunei, a cărei masă, mai puțin considerabilă, s-a răcit mai repede. În cazul ei, legile și forțele care au stat la baza desprinderii de ecuatorul terestru, cât și mișcarea ei de translație în același plan, au acționat de așa manieră, încât ea, în loc să primească o formă sferoidă, a devenit un ovoid, având adică forma alungită a unui ou, al cărui centru de gravitate va fi fixat în partea inferioară (sic!). Condițiile în care s-a făcut desprinderea Lunei de pământ nu i-a permis acesteia să se îndepărteze prea mult și au constrâns-o să rămână veșnic în apropierea planetei-mamă. Numărul și felul în care arată sateliții fiecărei planete diferă în funcție de condițiile specifice în care s-a format fiecare. Unele dintre planete nu au dat naștere nici unui corp secundar, cum ar fi Mercur, Venus și Marte[5], în timp ce altele au unul sau mai mulți sateliți, cum ar fi Terra, Jupiter, Saturn etc. În afara sateliților, planeta Saturn prezintă un aspect special, e vorba de inelul care o înconjoară și care, văzut de departe, pare un imens halou alb. Această formațiune reprezintă o nouă dovadă a universalității legilor naturii. Acest inel este, în fond, rezultatul unei separări care s-a petrecut în vremuri imemoriale pe raza ecuatorială a lui Saturn, la fel cum o parte a materiei aflată odinioară în jurul Terrei a format Luna. Diferența constă în faptul că inelul lui Saturn este format, în toate părțile lui, din molecule omogene, care se află probabil într-o anumită stare de condensare și poate astfel să-și continuie mișcarea de rotație în același sens și

[5] Marte are doi sateliți, Phobos și Deimos. Numărul total al sateliților sistemului nostru solar este de 61. (nota trad.)

într-un timp aproximativ egal cu cel care animă planeta-mamă. Dacă o regiune a acestui inel ar fi fost mai densă decât alta, s-ar fi produs una sau mai multe aglomerări de substanțe, iar Saturn ar fi avut mai mulți sateliți.

Cometele

Aștri rătăcitori, cometele vor fi călăuzele care ne vor permite să învingem limitele sistemului solar căruia Terra îi aparține, pentru a ne purta către regiunile îndepărtate ale nemărginirii siderale. Dar, înainte de a explora, cu ajutorul acestor pelerini prin univers, domeniile celeste, trebuie să le cunoaștem, atât cât se poate, natura intrinsecă și rolul lor în economia planetară. Unii au văzut în acești aștri pleșuvi purtătorii vieții, în toate colțurile universului; alții au crezut că aceste corpuri neobișnuite sunt resturile unor lumi care s-au distrus, iar apariția lor extraordinară a fost pentru mulți subiect de aprecieri eronate asupra naturii lor, mergându-se până acolo încât astrologia populară vedea în comete semne de nenorocire trimise de divinitate pământenilor înspăimântați. Legea varietății fiind atât de răspândită în natură, ne putem întreba cum naturaliștii, astronomii sau filosofii au făurit atâtea sisteme de gândire, pentru a confunda cometele cu astrele planetare, apreciind că aceste comete sunt planete aflate la un grad mai mare sau mai mic de dezvoltare sau de caducitate. Tabloul ceresc este destul de bine garnisit, ca să mai fie nevoie de a-l umple cu planete care nu au acest statut; așa că este bine să le lăsăm cometelor rolul modest, dar util, de aștri rătăcitori, care servesc drept luminători imperiilor celeste. Căci aceste corpuri au alte rosturi decât planetele; ele nu sunt destinate pentru a găzdui vreo umanitate oarecare; ele rătăcesc din sistem în sistem, îmbogățindu-se poate cu resturi planetare reduse la stadiul de vapori, purtând cu ele germenii vieții, pe care le deversează uneori asupra lumilor terestre[6]. Atunci când unul din acești aștri rătăcitori se apropie de pământ, pentru a-i intersecta orbita și a se reîntoarce la apogeul său, situat la o distanță impresionantă de soare, noi îl urmărim cu gândurile noastre, pentru a vizita împreună cu el

6 Teoria panspermiei este valabilă și astăzi, existând savanți care nu resping posibilitatea ca viața să provină din cosmos, adusă fiind de meteoriți sau comete, care s-au prăbușit în vechime pe pământ (nota trad.).

ținuturile siderale, sfărâmând această barieră imensă de materie eterată, care desparte soarele de stelele învecinate; observând astfel mișcările pe care le face acest astru, pe care noi îl credem rătăcit în deșertul sideral, regăsim iarăși o probă elocventă a universalității legilor naturii, care acționează pe distanțe pe care imaginația noastră nu le poate cuprinde. În cazul cometelor, forma eliptică se transformă într-o formă parabolică, iar viteza lor se reduce până a ajunge doar la câțiva metri pe secundă, în timp ce, la perigeu, cometa parcurge milioane de kilometri cu o viteză impresionantă. Se poate ca, într-o zi, un soare mult mai puternic decât al nostru, să atragă spre el cometa, iar atunci copiii mirați ai pământului nostru vor aștepta în van întoarcerea ei, pe care au pronosticat-o prin observații incomplete. În acest caz, noi, cei a căror gândire am însoțit cometa în acele regiuni necunoscute, noi vom întâlni o nouă națiune de negăsit cu telescoapele noastre, inimaginabilă pentru Spiritele care locuiesc pământul, căci acea lume va fi scena unor minunății neexplorate. Am ajuns la lumea astrală, unde există imensele stele care strălucesc în spațiul infinit, flori sclipitoare ale magnificului edificiu al creației.

Calea Lactee

În timpul nopților înstelate și fără lună, oricine a putut remarca strălucirea albicioasă care brăzdează cerul de la un capăt la celălalt, pe care anticii au denumit-o Calea Lactee, din cauza culorii lăptoase. Această lumină difuză a fost explorată multă vreme cu ajutorul telescoapelor, în vremea noastră. Cercetările au contribuit la cunoașterea naturii sale și au demonstrat că este compusă din milioane de stele mult mai luminoase și mai mari decât a noastră. Soarele nostru și toate celelalte planete care-l înconjoară, face parte din pleiada de stele pe care le vedem, dar, în ciuda dimensiunii gigantice pe care o are comparativ cu pământul, soarele nostru nu ocupă decât o infimă părticică în această galaxie. Putem număra alte treizeci de milioane de stele comparabile ca mărime cu soarele nostru, care gravitează în această constelație imensă, depărtată fiecare una de alta de distanțe uriașe. Prin această aproximare a întinderii Căii Lactee, ne putem face o idee despre relația care există între sistemul nostru solar și celelalte sisteme. Ne putem face o idee despre micimea sistemului nostru solar și, a

fortiori, despre neantul în care se află micuța noastră planetă. Ce să mai vorbim atunci despre ființele care umplu pământul! Am spus mai înainte „neantul", întrucât aprecierile noastre se aplică nu numai asupra întinderii fizice a corpurilor pe care le studiem, dar și, mai ales, asupra stării lor morale, a locului pe care-l ocupă în eterna ierarhie a ființelor.

Cunoaștem deci poziția ocupată de soarele și planeta noastră în lumea stelară; considerațiile noastre vor avea o greutate și mai mare, dacă ne vom gândi la locul pe care-l ocupă Calea Lactee care, în imensitatea creațiilor siderale, nu reprezintă decât un punct minuscul și inapreciabil, dacă-l zărim de la depărtare; galaxia noastră nu este, și ea, decât o nebuloasă stelară, la fel ca alte mii și milioane în spațiu. Dacă nouă ni se pare că e mult mai întinsă și mai bogată în stele ca altele, este pentru că ea ne înconjoară și se dezvoltă sub privirile noastre; în timp ce alte galaxii, pierdute în profunzimile abisului, de abia pot fi zărite. De abia după ce știm faptul că pământul nu înseamnă mai nimic pentru sistemul nostru solar; după ce cunoaștem că sistemul solar este o pietricică pierdută pe Calea Lactee, iar aceasta din urmă nu înseamnă mai nimic în salba imensă de nebuloase, vom începe să ne dăm seama ce este cu adevărat globul nostru terestru.

Stelele fixe

Stelele pe care le denumim fixe și care strălucesc pe cele două emisfere ale firmamentului, sunt și ele expuse atracției exterioare, după cum se bănuiește; departe de noi fiind, și ele aparțin vreunei aglomerări de astre. Această aglomerare e tot o nebuloasă din care facem și noi parte, al cărei plan ecuatorial proiectat pe cer a primit numele de Calea Lactee. Toate astrele care compun galaxia sunt supuse influențelor reciproce, acționează unele asupra altora, iar gravitația universală le reunește pe toate într-o aceeași familie. Printre acești sori diverși, cea mai mare parte este, ca și în cazul soarelui nostru, înconjurată de lumi secundare, pe care le luminează și le germinează cu ajutorul acelorași legi care guvernează viața sistemului nostru planetar. Unele stele, cum ar fi Sirius, sunt de mii de ori mai mari ca a noastră, iar rolul lor este mult mai mare în univers, la fel cum există și planete mult mai mari decât a noastră. Alte astre sunt complet diferite de soarele

nostru prin funcțiile lor astrale. Astfel, multe asemenea astre, adevărați gemeni de ordin sideral, sunt însoțite de frații lor de aceeași vârstă și formează sisteme binare ale căror naturi au cu totul alte funcții decât soarele nostru. Este ceea ce se numește, în astronomie, stele duble; este vorba de doi sori, unul rotindu-se în jurul celuilalt, ca o planetă în jurul soarelui ei. Într-o comunicare mediumică, spiritul lui Galilei a spus: „Există chiar și sisteme mult mai complicate în care diferitele astre joacă, unul față de celălalt, rolul de sateliți. Atunci se produc minunate efecte luminoase pentru locuitorii lumilor pe care le luminează, cu atât mai mult cu cât, în ciuda apropierii lor aparente, lumile locuite pot circula între ele și primi rând pe rând undele de lumină divers colorate, din a căror reunire se recompune lumina albă." Pe acele meleaguri, anii nu se măsoară la fel, nici zilele după durata de rotație a sorilor, iar acele lumi iluminate de un soare dublu au dobândit condiții de existență inimaginabile pentru noi, cei care nu am ieșit niciodată de pe mica noastră lume terestră. Alte astre, care nu au însoțitori, nici planete, au primit însă cele mai bune condiții de trai, care nu sunt oferite oricui. Legile naturii sunt diversificate în imensitatea lor și, dacă unitatea reprezintă cuvântul-cheie al universului, varietatea infinită este și ea un atribut universal. În ciuda numărului prodigios al acestor stele și al sistemelor lor, în ciuda distanțelor incomensurabile care le separă, nu înseamnă că ele nu aparțin toate aceleiași nebuloase stelare pe care cele mai performante telescoape abia o pot străbate, iar imaginația cea mai puternică nu e în stare să conceapă ce se petrece în acele locuri; și, trebuie să ne gândim, e vorba doar de o nebuloasă care reprezintă o mică unitate în rangul nebuloaselor care compun lumea astrală.

Stelele pe care le denumim fixe nu sunt imobile în spațiul sideral. Constelațiile pe care oamenii și le-au reprezentat pe bolta cerească nu sunt creații simbolice reale. Distanța față de pământ și perspectiva după care s-a măsurat sunt cele două cauze ale dublei iluzii optice. Am văzut că totalitatea astrelor care scânteiază pe cer aparține aceleiași aglomerații cosmice, aceleiași nebuloase pe care o denumim Caleea lactee, dar, pentru ca toate să aparțină aceleiași grupe, fiecare stea este însuflețită de mișcarea proprie de revoluție în spațiu; repaosul absolut nu există nicicum. Stelele se supun legii universale a gravitației, mișcându-se continuu sub

efectul impulsului acestei forțe imense; stelele se mișcă nu la voia întâmplării, ci după orbite determinate, centrul fiind ocupat întotdeauna de un astru superior. Ca să fim mai bine înțeleși, să oferim un exemplu, vorbind de soarele nostru. În urma observațiilor făcute, se știe că acesta nu ocupă nici un loc fix, nici unul central, după cum credeau în vechime savanții, ci el se mișcă în spațiu, antrenând după el vastul sistem de planete, sateliți și comete. Or, acest lucru nu este întâmplător și nici nu se va rătăci în vidul infinit, împreună cu sateliții săi. Nu, orbita sa este bine determinată și, la fel ca și alți sori de același rang, înconjurați de un anumit număr de planete, gravitează în jurul unui soare central. Mișcarea sa gravitațională, la fel ca cea a astrelor surori, scapă observațiilor anuale, căci doar perioade de observație extrem de îndelungate ar putea stabili durata unui asemenea an astral. Soarele central despre care tocmai am vorbit este și el un glob secundar față de un altul mult mai mare și mai important, în jurul căruia se învârte încet, în compania altor astre de același rang[7]. Vom putea, deci, constata această subordonare succesivă a astrelor, perpetuându-se la nesfârșit, până ce imaginația noastră va obosi să mai caute ultima verigă din această ierarhie, căci, să nu uităm, putem să numărăm zeci de milioane de astre în Calea Lactee, subordonate unele altora. Fiecare din aceste nenumărate astre are relații cu suratele ei; la fel cum nimic nu este izolat în economia micii noastre lumi terestre, nimic nu e stingher în nesfârșitul univers. Aceste sisteme de sisteme ar apărea de departe ochiului investigator al filosofului, care știe să asambleze tabloul pictat în spațiu și timp, drept un șirag de perle de aur plimbat într-un continuu vârtej de suflul divin care animă lumile siderale în ceruri, la fel ca grăunțele de nisip aflate în furtună, în deșert. Nu există nemișcare, nu există tăcere sau noapte! Marele spectacol care se derulează sub ochii noștri este adevărata creație, imensă și îmbibată de viață subtilă, sub imensa supraveghere a Creatorului ei. Dar, până acum, nu am vorbit decât de o singură nebuloasă; milioanele ei de stele și de pământuri locuite nu alcătuiesc, după cum am spus, decât o insulă în arhipeleagul infinit.

7 Unii astronomi au emis ipoteza că soarele central al galaxiei noastre ar fi, de fapt, o gaură neagră uriașă, motiv pentru care l-au denumit „Soarele negru" (nota trad.).

Deșertul spațial

Dincolo de aglomerarea de stele despre care am discutat se întinde un deșert imens, fără limite. Vid după vid, se întind în depărtări. Aglomerările de materie cosmică se află izolate în spațiu ca insulele plutitoare ale unui imens arhipeleag; dacă vrem să ne facem o idee despre acest lucru, despre distanțele enorme care despart aglomerarea de stele din care facem și noi parte, trebuie să știm faptul că aceste insule stelare sunt diseminate și rare în vastul ocean al cerurilor și că întinderea care le desparte este cu mult mai mare decât cea care le măsoară dimensiunile lor. Distanța dintre nebuloase fiind atât de mare, nu ar putea fi estimată într-o cifră accesibilă înțelegerii noastre; doar imaginația cea mai avântată ar putea să străbată aceste spații imense, aceste întinderi mute de spațiu, lipsite în aparență de viață. Acest deșert celest, totuși, care învăluie universul nostru și care pare a se întinde la nesfârșit, este străbătut doar de privirea celui Atotputernic care, din înaltul cerurilor, și-a derulat covorul său infinit de creații. Dincolo de aceste deșerturi, însă, lumile strălucesc în măreția lor; splendide oaze călătoresc în eterul subtil, reînnoindu-și neîncetat existența și viața. Acolo, în acele depărtări, se plămădesc noi lumi din materia cosmică, pe care telescoapele noastre de abia le pot întrezări, nebuloase pe care noi le denumim insondabile, care ni se înfățișează ochilor ca norișori de praf alb, pierduți în nemărginirea spațiului. Acolo se plămădesc neîncetat noi lumi, în condiții diverse și străine celor de pe pământul nostru, zămislind un gen de viață pe care noi nu ne-o putem nici măcar imagina, nici analiza. Acolo, puterea creatoare strălucește în toată splendoarea sa; pentru cetățeanul sistemului nostru solar totul este de neînțeles, întrucât funcționează cu totul și cu totul alte legi de creație.

Succesiunea eternă a lumilor

Am văzut faptul că, pentru a asigura stabilitate universului, există o singură lege primordială și universală, iar această lege este perceptibilă simțurilor noastre prin mai multe acțiuni particulare, pe care noi le denumim forțele guvernatoare ale naturii. Vom vedea cum armonia întregii lumi, considerată sub dublul aspect al eternității și al spațiului, este asigurată de această lege supremă. Dacă este să coborâm la originea primordială a

aglomerărilor de substanță cosmică, vom remarca faptul că, sub imperiul acestei legi, materia suferă transformări esențiale pentru a ajunge din starea de germene la fructul matur, și că, sub impulsul diverselor forțe născute din această lege, materia parcurge toate etapele sale de constituire; mai întâi este centru fluidic al mișcării, apoi generatoare a lumilor, mai târziu nucleul central de atracție a corpurilor cerești, care s-au născut în interiorul ei. Cunoaștem deja faptul că aceste legi guvernează întreaga istorie a cosmosului; ceea ce este acum important de știut, este că legile guvernează deopotrivă distrugerea astrelor, întrucât moartea nu este doar o metamorfoză a ființelor vii, ci și o transformare a materiei neînsuflețite. Iată deci o lume care, din leagănul primordial, a parcurs toate etapele temporale pe care structura sa intimă le avea de parcurs; căminul interior al existenței sale s-a stins, elementele constitutive și-au pierdut proprietățile inițiale; fenomenele naturale nu mai acționează în felul în care acționau altădată, pentru că pârghiile activității lor nu mai au punctele de sprijin care îi confereau forțele de odinioară. Or, trebuie să considerăm atunci că acest pământ stins și fără viață va continua să graviteze în spațiile celeste, ca un fel de cenușă inutilă, împrăștiată de vârtejul cosmic? Trebuie să credem că va rămâne în cartea vieții universale, chiar și când e o literă moartă, fără semnificație? Nu. Aceleași legi care au zămislit acestă materie din haosul tenebrelor și care au înzestrat-o cu splendorile vieții, aceleași forțe care au guvernat materia de-a lungul secolelor de adolescență, care i-au condus pașii în primii ani ai existenței sale, până la maturitate, vor guverna și dezintegrarea elementelor sale constitutive, pentru a le readuce în laboratorul creator, unde se vor recombina, dând naștere unor noi lumi, asigurând astfel stabilitatea generală. Elementele se vor întoarce în eterul primordial, pentru a fi asimilate de alte corpuri, sau pentru a regenera alte astre; moartea acestui pământ nu va fi un fapt inutil, nici pentru planeta noastră, nici pentru celelalte corpuri cerești; materia se va reînnoi în alte ținuturi, în alte creații diferite de a noastră, și acolo unde lumea noastră s-a stins va renaște o alta mult mai strălucitoare. Astfel este asigurată eternitatea reală și efectivă a universului, prin aceleași legi care guvernează acțiunea timpului; doar astfel lumile se succed lumilor, soarele astrelor, fără ca imensul mecanism al eternității să

sufere cumva în angrenajul său. Atunci când ochii noștri admiră splendidele stele de pe boltă, atunci când cugetul nostru contemplă sclipirile lor jucăușe, trebuie să fim conștienți că aceste splendori au fost de mult atinse de aripa morții, de multă vreme în locul lor stăpânește doar vidul cosmic, sau ele au fost deja înlocuite de alte splendori sclipitoare. Imensa depărtare a acestor stele face ca lumina pe care o vedem să ajungă la noi în mii sau milioane de ani, noi privind astăzi doar imaginea unor stele, care poate că s-au stins atunci când pământul nostru a fost făurit și vom mai privi multă vreme lumina lor. Ce înseamnă așadar șase mii de ani de umanitate istorică, în fața perioadelor seculare de timp? Ce înseamnă toate aceste observații astronomice, în fața eternității absolute a lumii?

Viața universală

Nemurirea sufletelor, care are ca fundament sistemul lumii fizice, le-a apărut ca fantastică unor cercetători, de altminteri preveniți de acest aspect; ei au taxat-o ironic drept o nemurire călătoare, neînțelegând că tocmai acest aspect era cel adevărat în fața spectacolului creației. Operele lui Dumnezeu sunt create pentru gândire și inteligență; lumea reprezintă o călătorie a ființelor care o contemplă și care descoperă sub vălul ei puterea și înțelepciunea celui care a zămislit-o, iar sufletele care locuiesc această lume sunt solidare între ele, lucru demn de reținut. Inteligenței umane îi este greu să-și imagineze aceste globuri radioase care scânteiază în spațiu, sau le înțelege doar ca fiind simple mase de materie inertă și fără viață; inteligența își imaginează cu greu că există, în ținuturi îndepărtate, amurguri magnifice și nopți splendide, astre zămislitoare și zile înveșmântate în lumină, văi și munți unde natura pluriformă s-a dezvoltat în toată splendoarea ei. Ideii unei creații raționale trebuie să i-o alăturăm pe cea a unei umanități solidare, tocmai în acest lucru constând misterul eternității viitoare. În universalitatea lumilor a fost creată o aceeași familie umană, unde există relații de fraternitate încă neconsiderate la justa lor valoare. Dacă aceste astre sunt locuite de inteligențe, ele nu sunt ființe necunoscute unele altora, ci sunt populate de ființe care au același destin, care trebuie să se întâlnească, urmare a funcțiilor lor vitale și să-și regăsească simpatiile reciproce; este vorba despre

marea familie a Spiritelor care populează pământurile celeste. Ce stranie aberație ne-a făcut să respingem nemurirea în vastele ținuturi ale eterului?

Diversitatea lumilor

Ne-ați însoțit în excursia noastră celestă și am vizitat împreună vastele imensități ale spațiului. Sub privirile noastre, astrele au urmat altor astre, sistemele solare altor sisteme, nebuloasele altor nebuloase; splendida panoramă a armoniei cosmosului s-a derulat în fața ochilor noștri, și am prins întrucâtva gustul infinitului, pe care nu-l putem înțelege în totalitatea anvergurii sale, decât într-un viitor în care ne vom perfecționa ca ființe umane. Misterele eterului și-au dezvăluit enigmele, până acum rămase tainice, și măcar ne-am împăcat cu ideea universalității lucrurilor. Acum este important să zăbovim un pic și să medităm. E bine să recunoaștem micimea pământului nostru, cât și mediocra lui importanță în ierarhia lumilor; este bine că ne-am mai domolit preaiubita noastră aroganță și că ne-am umilit un pic în fața măreției absolutului, dar și mai bine ar fi dacă am interpreta sub aspect moral spectacolul la care am fost martori. Vorbesc aici de atotputernicia naturii și de ideea pe care trebuie să ne-o facem despre felul în care acționează în diversele regiuni ale universului. Obișnuiți cum suntem să judecăm lucrurile prin prisma scurtei noastre vieți, credem că natura nu poate, nici nu acționează în alte lumi decât după regulile pe care le știm de pe pământ. Tocmai acest mod de gândire trebuie reformat. Aruncați doar o privire într-un ținut oarecare de pe pământ și doar la una din producțiile naturii; nu recunoașteți oare pecetea unei varietăți infinite și dovada unei activități fără egal? Nu descoperiți oare sub aripioara unei păsări, sub petala unui trandafir prestigioasa fecunditate a acestei naturi superbe? Fie că studiul vostru se apleacă asupra ființelor care zboară, fie că cercetați adâncimile pământului sau profunzimile oceanului, în toate și peste tot veți găsi același adevăr universal: natura atotputernică acționează în funcție de loc, de timp și de circumstanțe; ea este una și aceeași în armonia sa generală, dar multiplă prin producțiile sale; ea procedează la fel și cu astrele și cu picăturile de apă; ea umple de ființe vii o lume imensă, cu aceeași lejeritate cu care face să apară larvele din ouăle fluturilor

de toamnă. Or, dacă natura a sădit o asemenea varietate pe lumea noastră minusculă, cât de mult trebuie să extindem modul ei de acțiune, atunci când vorbim de lumile cosmice? Nu trebuie, deci, să credem că, în jurul fiecărui soare, în jurul fiecărui sistem solar sau planetă necunoscută, ar exista tot cele trei regnuri naturale care sunt pe planeta noastră; trebuie să ne gândim că, la fel cum nu există doi oameni identici, tot așa există o diversitate prodigioasă, de neimaginat, care a fost răspândită pretutindeni în spațiu și timp. Din faptul că natura noastră însuflețită a început cu zoofitele pentru a se ajunge la om, din faptul că atmosfera protejează pământul, din faptul că circuitul apei se reînnoiește ciclic sau că anotimpurile se succed, nu trebuie să tragem concluzia greșită că milioanele de pământuri care există în univers seamănă între ele, supunându-se la aceleași condiții naturale; ele diferă în funcție de condițiile diferită în care au fost create și conform rolului pe care îl au de jucat pe scena universului; sunt pietrele diferite ale unui vast mozaic, florile viu colorate ale unei mari grădini.

Capitolul VI
O SCHIȚĂ GEOLOGICĂ A TERREI

Perioadele geologice

Pământul poartă urmele evidente ale formării sale; putem să-i stabilim perioadele de formare cu o precizie matematică, prin analiza straturilor care compun scoarța terestră. Știința care se ocupă cu formarea pământului se numește *geologie*, știință născută în acest secol, care a elucidat problematica atât de controversată a originii pământului. Știința lucrează cu observarea exactă a faptelor și, în prezența lor, nici o îndoială nu-și mai are rostul. Istoria formării globului terestru este înscrisă în straturile geologice mult mai bine decât în toate cărțile speculative, întrucât aici natura este cea care vorbește și nu imaginația oamenilor, care creează diverse sisteme de gândire. Acolo unde vedem urmele focului, putem să spunem că a existat foc, unde le vedem pe cele ale apei, putem să afirmăm cu certitudine că apa a zăbovit; unde descoperim urme de animale, putem spune că animalele au trecut pe acolo. Geologia este deci o știință a observației; ea nu trage concluzii decât în urma a ceea ce a „văzut"; nu afirmă nimic despre ceea ce nu i se pare sigur, nu emite decât opinii discutabile, a căror soluție definitivă urmează să fie întărită prin observații mult mai complete. Fără descoperirile geologiei, dar și fără cele ale astronomiei, Geneza lumii ar pluti încă în tenebrele legendelor. Datorită geologiei, astăzi omul poate cunoaște istoria locului în care trăiește, iar întreg eșafodajul fabulațiilor pe care se sprijinea până acum se prăbușește definitiv. Oriunde există săpături, excavații naturale sau făcute de mâna omului, acestea se numesc *stratificări*, adică straturi suprapuse. Pământurile care prezintă acest aspect se numesc *terenuri stratificate*. Aceste straturi, de o grosime variabilă, de la câtiva centimetri la o sută de metri și chiar mai mult, se disting între ele prin culoare și prin natura substanțelor componente. Săpăturile arheologice, forarea de puțuri, exploatarea carierelor și, mai ales, exploatările miniere au permis observarea acestor straturi până la mari adâncimi. Straturile sunt în

general omogene, adică fiecare este format dintr-o substanță sau din diverse substanțe care coexistă și formează împreună un tot. Linia de demarcaj care le separă pe unele de altele este întotdeauna net trasată, la fel ca podeaua unei clădiri cu mai multe etaje; nu vedem nicăieri aceste straturi amestecându-se, contopindu-se unul în altul, cum se întâmplă, de pildă, cu culorile prismei și ale curcubeului. Având aceste trăsături, putem vedea că straturile s-au format succesiv, unul peste celălalt, în condiții și din cauze diferite; cele mai profunde s-au format în mod natural primele, iar cele superficiale ultimele. Ultimul strat, cel care se găsește la suprafață, este cel al vegetalului, care își datorează proprietățile resturilor de materie organică provenind de la plante și animale. Straturile inferioare, aflate sub stratul vegetal au primit în geologie denumirea de *roci*, cuvânt care, în această accepțiune, nu implică neapărat ideea unei substanțe pietroase, ci semnifică un strat sau un banc de substanță minerală oarecare. Unele sunt formate din nisip, argilă sau pământ moale, marmoră, pietricele; altele, chiar din pietre, mai mult sau mai puțin dure, așa cum sunt gresia, marmora, creta, calcarele sau pietrele ponce, cărbunii, asfaltul etc. Putem spune despre o rocă faptul că este mai tare sau mai moale în funcție de densitatea ei, care poate fi mai mare sau mai mică. Prin analiza acestor roci sau straturi, se poate constata dacă unele provin din materia care s-a topit și vitrificat sub acțiunea focului; altele sunt alcătuite din pământul moale adus de ape; unele au rămas fărâmițate, cum este cazul nisipului; altele, aflate mai întâi în stadiul de pastă, sub acțiunea unor agenți chimici, s-au solidificat apoi și au căpătat consistența pietrei. În concluzie, focul și apa au avut un rol considerabil în formarea materialelor care alcătuiesc scoarța terestră. Poziția normală a straturilor argiloase sau pietroase care provin din depozitele aduse de ape este direcția orizontală. Atunci când zărim vastele câmpii, de o orizontalitate perfectă, ca și cum ar fi fost nivelate cu sucitorul, sau văile plane ca suprafața unui lac, putem fi siguri că, într-o epocă mai mult sau mai puțin îndepărtată, aceste locuri au fost multă vreme acoperite de ape liniștite care, retrăgându-se, au lăsat în urma lor aluviunile care s-au depus în acele vremuri. După retragerea apelor, aceste pământuri au fost acoperite de vegetație. Dacă, în locul pământurilor fertile, grase, argiloase sau calcaroase, propice asimilării

principiilor nutritive, apele nu ar fi depus decât nisipuri silicioase, insolubile, atunci se vor forma acele vaste întinderi nisipoase sau aride care constituie stepele și deșerturile. Aluviunile care se depozitează în urma inundațiilor parțiale sau cele formate la vărsarea râurilor ne pot da o idee despre fenomenul în cauză. Cu toate că orizontalitatea este poziția normală și generală a acestor formațiuni, putem întâlni adeseori, în marile întinderi, în țările muntoase, stânci de mare duritate, a căror proveniență este de asemenea datorată apelor, dar aflate într-o poziție înclinată, uneori verticală. Or, conform legilor echilibrului lichidelor și a greutății, fiindcă depozitele aluvionare nu se pot forma decât în plan orizontal și fiindcă cele care au loc pe plan înclinat sunt antrenate la vale de curenți sau propria greutate, este evident că aceste formațiuni verticale au apărut datorită unei forțe oarecare, după solidificarea și transformarea lor în stânci.

Din aceste considerații putem concluziona cu certitudine că toate straturile stâncoase provenind din depozitele aluvionare într-o poziție orizontală au fost formate de-a lungul secolelor de apele liniștite și, întotdeauna când întâlnim aceste straturi aflate într-o poziție înclinată, faptul se datorează solului care a fost cutremurat și dizlocat după aceea, din cauza unor mișcări telurice, mai puternice sau mai puțin puternice. O mare importanță o au, prin mărturiile de nerecuzat pe care le aduc, resturile fosile animale și vegetale, pe care le întâlnim în cantități mari în diversele straturi geologice; și, fiindcă aceste fosile se întâlnesc chiar în straturile stâncoase, va trebui să conchidem că existența acestor ființe a fost anterioară formării acelor stânci; or, dacă este să avem în vedere nenumărații ani de întărire a pietrelor, vom ajunge la concluzia că apariția ființelor organice pe pământ se pierde în noaptea timpului și că este mult anterioară datei încetățenită de Geneza biblică. Printre aceste fosile vegetale și animale există unele care au fost pătrunse în toate părțile substanței lor alcătuitoare, fără ca forma să le fi fost alterată, de către materiile nisipoase sau calcaroase, care le-au transformat în pietre, iar unele au chiar duritatea marmorei; sunt fosilele pietrificate. Altele au fost pur și simplu înconjurate de materia moale; pe acestea le vom descoperi intacte, chiar incastrate în pietrele cele mai dure. Mai sunt și altele de la care nu ne-au rămas decât amprentele, care se văd cu claritate. În interiorul

unelor pietre, s-au descoperit chiar urme de pași, iar după forma tălpii piciorului, cu degete și unghii, s-a putut determina cărei specii a aparținut animalul respectiv. Fosilele de animale nu sunt decât părțile solide care au rezistat, adică oasele, cochiliile și coarnele; uneori descoperim chiar schelete complete, cel mai adesea însă dăm peste părți ale corpurilor de odinioară, din care este ușor să determinăm proveniența lor. Dacă analizăm un maxilar sau un dinte, ne dăm seama imediat dacă au aparținut unui animal ierbivor sau carnasier. Întrucât toate părțile unui animal se află într-o corelație necesară, ne este de ajuns un craniu, un omoplat, un picior sau un os al gambei pentru a determina talia, forma generală și specia acelui animal. Viețuitoarele de pe pământ au o structură a corpului care nu se poate confunda cu structura animalelor marine, de pildă. Peștii și cochiliile marine sunt în număr mare peste tot; doar cochiliile descoperite până acum, puse laolaltă, ar cântări câteva tone. La fel, după natura lor, putem spune dacă aceste viețuitoare au trăit în mări și oceane sau sunt de apă dulce.

Pietricelele, care în anumite locuri constituie rocile predominante ale unui strat, sunt și ele un indice al originii stratului. Dacă sunt rotunjite precum galeții, este din cauză că au suferit eroziunea apelor. Locurile unde le întâlnim înfundate în mase considerabile de pământ au fost, în vechime, locuite de apele oceanului sau de alte ape aflate mereu în agitație. Și diferitele terenuri se pot caracteriza în funcție de fosilele descoperite acolo; cele mai vechi conțin vestigiile unor specii de plante și animale care au dispărut de tot de pe fața pământului. Sunt și specii mai recente care au dispărut, dar s-au păstrat specii analoage, care nu diferă de strămoașele lor decât prin mărime sau nuanțe de formă. Alte specii, din care mai putem vedea doar ultimii reprezentanți, vor dispărea cu siguranță în viitor, așa cum se va întâmpla probabil cu elefanții, rinocerii, hipopotamii etc. Astfel că, pe măsură ce cercetăm straturi mai recente, vom descoperi fosile ale unor specii care se apropie mai tare de speciile existente astăzi. Perturbațiile de climă, cataclismele care au avut loc pe pământ și care au schimbat condițiile de viață au făcut ca generații întregi de ființe vii să dispară. Analizând structura straturilor geologice, putem cunoaște mult mai bine dacă, atunci când s-au format, ținuturile respective

erau ocupate de oceane, lacuri sau de păduri și câmpii populate de animale. Dacă, în același ținut, vom descoperi o serie de straturi suprapuse, care conțin alternativ fosile marine, terestre sau de apă dulce, atunci vom avea dovada că acel loc a fost când potopit de ape, când uscat. Dar oare câte mi de mii de secole au trecut pentru ca un strat să se constituie? Ce forțe impunătoare au contribuit la retragerea sau instalarea oceanelor, apoi la înălțarea munților? Prin câte cicluri și zguduituri violente a trecut pământul, înainte de a deveni ceea ce este astăzi?

Studiul straturilor geologice atestă etapele succesive de evoluție care au schimbat aspectul globului pământesc și care au făcut ca istoria sa să cuprindă mai multe epoci. Aceste epoci se numesc *perioade geologice*, a căror cunoaștere este esențială pentru studiul Genezei. În general, se admite existența a șase perioade principale, denumite perioadele primitivă, de tranziție, secundară, terțiară, diluviană, post-diluviană sau actuală. La fel, straturile care s-au format se numesc straturile primitiv, de tranziție, secundar, terțiar etc., și putem spune astfel că cutare strat, rocă sau fosilă aparține perioadei primitivă, terțiară etc. Trebuie să remarcăm că această clasificare nu este bătută în cuie și că depinde de sistemul fiecăruia de împărțire. Aceste șase perioade principale sunt marcate de schimbări notabile, generale și decisive în formarea pământului, dar observațiile care se fac neîncetat dovedesc faptul că, în interiorul fiecărei perioade, au existat sub-perioade bine definite, de aceea numărul a fost extins la 26 de schimbări sugestive în istoria pământului.

Starea primordială a Terrei

Aplatizarea polilor cât și alte transformări definitive au fost indicii care ne-au arătat că, la origine, pământul se afla în stare fluidă sau de corp moale. Această stare putea fi cauzată de materia lichefiată de foc sau înmuiată de apă. De obicei se spune: nu iese fum fără foc. Acest proverb, cât se poate de adevărat, este o ilustrare a principiului: nu există efect fără cauză. În aceeași logică, putem spune: nu poate fi foc fără existența unei sobe, a unui cămin. Or, analizând faptele care se petrec sub ochii noștri, nu numai că se produce fum, dar este vorba despre un foc cât se poate de real, care trebuie să aibă un cămin; focul, venind din interiorul

pământului și nu din înălțimi, înseamnă că acest cămin se află undeva înlăuntru; focul fiind permanent, înseamnă că tot așa este și cuptorul care-l întreține. Căldura care crește, pe măsură ce înaintăm în străfundurile pământului, izvoarele termale cu atât mai calde cu cât țâșnesc mai de la adâncime, focurile și lava incandescentă care izbucnesc din craterele vulcanilor, ne dau siguranța existenței unui foc interior în adâncurile pământului. Experiența ne-a demosnstrat că temperatura crește cu un grad la 30 metri adâncime, de unde reise că, la 300 metri sub pământ, creșterea este de zece grade; la 3000 de metri de 100 grade, adică temperatura de fierbere a apei; la 30.000 de metri, crește cu 1000 de grade; în nucleul pământului există desigur o temperatură la care orice materie se dezagregă. Chiar dacă în cazul de față, când judecăm cauza prin efectele pe care le produce, aceste cifre au totuși caracter de probabilitate, ajungem la concluzia că pământul rămâne încă o sferă incandescentă, acoperită de o scoarță solidă de aproximativ 50 de kilometri grosime, ceea ce înseamnă abia a 120-a parte din diametru. Dacă ar fi să dăm un exemplu de proporționalitate, ar fi o grosime mai mică decât orice coajă subțire de portocală. Desigur, grosimea scoarței terestre este extrem de variabilă, întrucât există locuri, mai ales în ținuturile vulcanice, unde căldura și flexibilitatea solului indică faptul că aceasta este foarte subțire. Temperatura ridicată a apelor termale este încă un indice al vecinității focului central. Acestea fiind spuse, este evident faptul că starea primordială de fluiditate sau moliciune a pământului avea drept cauză acțiunea căldurii și nu a apei. Terra era, deci, la începuturi, un corp incandescent. Prin disiparea căldurii s-a întâmplat ceea ce i se întâmplă unei materii aflate în fuziune: s-a răcit încet-încet, iar această răcire s-a întâmplat, cum era și firesc, mai întâi la suprafață, care s-a întărit, în timp ce interiorul a rămas fluid. Putem compara Terra cu o bucată de cărbune pe care-l scoatem aprins din furnal, a cărui suprafață se stinge și răcește la contactul cu aerul, dar dacă o spargem, vedem că interiorul este încă aprins. În vremea în care globul era încă incandescent, el nu cântărea nici mai puțin, nici mai mult decât astăzi; se întâmpla fenomenul că, sub influența acestei temperaturi uriașe, cea mai mare parte a substanțelor componente, pe care astăzi le vedem sub formă lichidă, solidă, pietre, metale sau cristale, se afla într-o stare

diferită de agregare decât cea de astăzi; în urma răcirii și amestecului, s-au format elementele de astăzi, în urma multor combinații fizice și chimice. Aerul, considerabil rarefiat, se întindea pe lungi distanțe; toată cantitatea de apă, evident sub formă de vapori, era amestecată cu aerul; toate materialele susceptibile de a se volatiliza, cum erau metalele, sulful, carbonul etc., se găseau sub formă de gaz. Atmosfera nu era, deci, în nici un fel ca cea de astăzi; densitatea tuturor acelor vapori îi dădea o opacitate prin care nu putea răzbate nici o rază de soare. Dacă, prin absurd, o ființă vie s-ar fi aflat pe atunci pe fața pământului, nu ar fi fost luminată decât de lumina sinistră a furnalelor de sub picioarele sale, cât și de atmosfera cețoasă, și nici măcar nu ar fi bănuit existența soarelui.

Perioada primitivă a pământului

Primul efect al răcirii a fost solidificarea suprafeței exterioare a globului aflat în fuziune, formându-se astfel o crustă rezistentă care, subțire la început, a început încet-încet să se îngroașe. Această crustă constituie piatra denumită granit, piatră extrem de dură, numită astfel după aspectul ei granulat. Distingem trei materii principale: feldspatul, cuarțul de cristal de stâncă și mica; ultima rocă are o strălucire metalică, cu toate că nu este metal. Stratul granitic este deci primul strat care s-a format pe glob, pe care îl învelește în întregime și care ar fi, într-un fel, carapacea sa osoasă; stratul granitic este produsul direct al materiei în fuziune, care s-a solidificat. Pe acest strat, sau în cavitățile suprafeței sale contorsionate, s-au depus succesiv straturi formate din alte materiale. Ceea ce distinge stratul granitic de toate celelalte straturi este faptul că acesta formează o masă compactă și uniformă și nu este, la rându-i, stratificat. Al doilea efect al răcirii a fost lichefierea unor materii care se aflau în aer, în stare de vapori, și care au căzut pe suprafața pământului. Au avut loc ploi și s-au format lacuri de sulf și bitum, prin crevase curgeau veritabile șuvoaie de fier, cupru, plumb și alte metale topite; aceste metale, infiltrându-se în măruntaiele pământului, au format mai târziu filoane și zăcăminte de minereuri. Sub influența acestor agenți, suprafața granitică a suferit dezintegrări alternative; din amestecurile cu mineralele au luat naștere pământurile primitive propriu-zise, distincte de roca

granitică, formate din materie amestecată, fără stratificări regulate. Mai apoi apele care au căzut pe solul încins s-au vaporizat din nou, au recăzut în ploi torențiale, mereu și mereu, până ce temperatura în scădere le-a permis să rămână pe pământ în stare lichidă. Odată cu formarea solurilor granitice a început seria perioadelor geologice.

Primele aspecte ale pământului s-au caracterizat deci printr-un adevărat haos al elementelor care s-au amestecat între ele, căutându-și fiecare locul, un pământ în care nici o ființă vie nu putea să subziste. Acestei perioade primordiale din viața pământului nu i se poate estima o durată precisă, nici următoarelor perioade, de altfel.

Perioada de tranziție

La începutul perioadei de tranziție, crusta solidă de granit nu avea o grosime prea mare și nici nu putea opune prea mare rezistență efervescenței materiei aflată la suprafața ei. Apele, puțin adânci, acopereau aproape toată suprafața globului, cu excepția unor soluri mai ridicate, care și acestea erau adeseori inundate. Aerul s-a curățat încet-încet de materiile mai grele, aflate încă în stare de vapori și care, condensându-se datorită răcirii pământului, au căzut pe suprafața lui, apoi au fost măturate de ape și amestecate cu solul. Când vorbim însă de răcire în acele vremuri, trebuie să înțelegem acest termen în sens relativ, întrucât temperatura era încă ridicată. Vaporii denși care se ridicau din toate părțile de pe suprafața lichidă recădeau apoi în ploi abundente și calde, opacizând atmosfera. Cu toate acestea, razele soarelui începeau să pătrundă prin această atmosferă cețoasă. Una din ultimele substanțe de care s-a curățat aerul, aflată pe atunci în stare gazoasă, a fost acidul carbonic, aflat în cantitate considerabilă. În acea epocă au început să se formeze straturi de pământ sedimentar, depuse de apele încărcate de mâl și de diverse materii propice dezvoltării vieții organice. De abia atunci au apărut primele ființe vii ale regnului vegetal și animal; mai întâi în număr redus, dar regăsim apoi urme din ce în ce mai frecvente, pe măsură ce înaintăm în straturile acelei perioade. Este de remarcat faptul că viața s-a manifestat imediat ce condițiile au fost propice, că fiecare specie apare deîndată ce găsește condiții necesare existenței sale.

Primele organisme organice care au apărut au fost vegetalele cu o structură celulară foarte simplă, denumite în botanică cryptogame, acotiledonate, monocotiledonate, adică lichenii, sporii, mușchii, ferigile și plantele erbacee. În acele vremuri, încă nu apăruseră arborii cu tulpină lemnoasă, ci copaci în genul palmierilor, a căror rădăcină spongioasă este asemănătoare cu cea a ierburilor. Animalele din acea perioadă, care au apărut imediat după vegetale, au fost exclusiv marine: polipii, zoofiții, radiatele, animale cu o structură celulară simplă, rudimentară, aidoma vegetalelor; mult mai târziu au apărut crustaceele și peștii, din specii care astăzi nu mai există. Sub influență căldurii și a umidității, în urma excesului de acid carbonic răspândit în aer, gaz impropriu pentru procesul de respirație al animalelor, dar necesar plantelor, pământul s-a acoperit rapid cu o vegetație abundentă, în același timp plantele acvatice se înmulțeau în puzderia de mlaștini aflate la tot pasul. Ierburi care astăzi au câțiva centimetri, atingeau pe vremea aceea înălțimi și grosimi prodigioase; astfel, puteam întâlni păduri de ferigi arborescente, de 8-10 metri înălțime, cu trunchiul deosebit de gros; licopodele (un fel de mușchi) atingeau aceleași dimensiuni, existând o infinitate de specii care astăzi au dispărut. La sfârșitul acestei perioade de tranziție au început să apară și primii arbori de tipul coniferelor sau pinilor. În urma revărsărilor apelor, aceste soluri acoperite cu vegetație abundentă au fost de mai multe ori inundate, reacoperite de sedimente, în timp ce terenurile eliberate de ape se acopereau la rândul lor cu vegetație. Au existat deci mai multe generații de vegetale, rând pe rând distruse, apoi reînnoite. Nu același lucru s-a întâmplat cu animalele, pentru că, fiind toate acvatice, nu puteau suferi aceleași transformări ca în cazul vegetalelor. Aceste resturi vegetale care s-au acumulat în milioane de ani au format straturi sedimentare de o mare grosime. Sub acțiunea căldurii și a umidității, a presiunii exercitate de depunerile posterioare și, fără îndoială, sub acțiunea diverșilor agenți chimici, a gazelor, acizilor și sărurilor produse prin combinarea elementelor primordiale, aceste materii vegetale au fermentat, transformându-se în huilă sau cărbune de pământ. Zăcămintele de huilă sunt deci produsul direct al descompunerii unor mari cantități de vegetale, acumulate de-a lungul perioadei de tranziție; de aceea le întâlnim aproape peste tot, la adâncime sau mai la suprafață.

Resturile fosile ale vegetației abundente de odinioară se găsesc astăzi îngropate peste tot, sub ghețurile polare, ca și sub pământul ținuturilor toride și trebuie să tragem concluzia că, fiindcă vegetația era uniformă, și temperatura în acele vremuri trebuie să fi fost la fel. Polii, în acele vremuri, nu erau acoperiți de ghețuri, ca astăzi. Pământul își extrăgea căldura dinlăuntru, din focul central care încălzea uniform întreaga crustă, care era subțire în acele vremuri. Acea căldură era mult superioară celei oferite de razele solare, a căror intensitate era, de altminteri, redusă, din cauza atmosferei opace. Mult mai târziu, atunci când căldura nu a mai putut răspândi pe suprafața pământului decât o putere calorică redusă, fierbințeala soarelui a început să predomine, iar regiunile polare, care nu primesc decât oblic razele, s-au acoperit de gheață. Trebuie să înțelegem deci că, în epoca la care ne referim, și multă vreme după aceea, gheața era necunoscută pe suprafața Terrei. Acea perioadă a fost foarte lungă, judecând după numărul și grosimea straturilor de huilă.

Perioada secundară

Odată cu perioada de tranziție au dispărut vegetația abundentă și animalele ce caracterizau acea epocă, fie din cauză că condițiile atmosferice nu au mai fost aceleași, fie pentru că o serie de cataclisme au distrus viața pe pământ. Probabil, ambele cauze au contribuit la acest proces de extincție căci, pe de o parte, analiza terenurilor de la sfârșitul acestei perioade ne mărturisește marile catastrofe seismice sau erupțiile care au revărsat milioane de metri cubi de lavă și, pe de altă parte, în cele trei regnuri s-au operat mari schimbări. Perioada secundară se caracterizează, sub aspect mineral, prin straturi numeroase și groase, care atestă o perioadă de formare lentă în mijlocul apelor, marcând diferite epoci distincte. Vegetația era mai puțin abundentă și de mai mică statură decât în perioada precedentă, fără îndoială din cauza diminuării căldurii și umidității și a modificărilor survenite în elementele constitutive ale atmosferei. Plantelor erbacee și zemoase li s-au alăturat cele cu tulpină lemnoasă, adică primii arbori. Animalele trăiau încă în mediul marin, sau erau amfibii; viața animală pe pământ era încă embrionară. O mare cantitate de specii cu cochilii a apărut în mări și oceane, în urma formării materiilor calcaroase;

au apărut noi pești, cu o structură a corpului mult mai complexă; au apărut primele cetacee. Animalele cele mai caracteristice ale perioadei au fost monstruoasele reptile, printre care remarcăm:

Ihtiozaurul, o specie de pește-reptilă, care putea atinge zece metri lungime și a cărui maxilare alungite aveau 180 de dinți. Forma sa amintește de cea a crocodilului, dar fără pielea solzoasă și tare de pe spate; ochii săi erau cât capul unui om, avea înotătoare ca balenele și arunca apa afară prin orificii, la fel ca acestea. *Pleziozaurul*, altă reptilă marină, la fel de mare ca ihtiozaurul, avea un gât excesiv de lung, care se putea îndoi ca cel al cocostârcilor, ceea ce îi dădea înfățișarea unui enorm șarpe adăugat unui corp de broască țestoasă. Avea un cap de șopârlă și dinți de crocodil, pielea sa era netedă ca a ihtiozaurului, întrucât nu s-au găsit urme de cochilie sau de carapace. *Teleozaurul* semăna cu crocodilul de astăzi; ca și creaturile de mai înainte, putea trăi atât pe pământ, cât și în apă, avea o lungime de zece metri, din care 3-4 metri doar capul, iar gura sa enormă avea o anvergură de doi metri. *Megalozaurul*, era o șopârlă uriașă, un fel de crocodil de 14-15 metri, carnivor, hrănindu-se cu reptile mai mici, cu crocodili pitici și cu broaște țestoase. Maxilarul lui imens era prevăzut cu dinți în formă de lamă, aliniați pe dublu rând, întorși înspre înăuntru, în așa fel încât, odată prada intrată în gură, era imposibil să mai iasă. *Iguanodonul* era cea mai mare dintre șopârlele pământului: avea 20-25 de metri. Botul său era prevăzut cu o formațiune cornoasă, asemănătoare iguanelor de astăzi, de care nu pare să difere decât prin talia imensă, iguanele noastre având de abia un metru lungime. După forma dinților, era un animal ierbivor, iar după forma picioarelor putem spune că era un animal terestru. *Pterodactilul* era un animal ciudat, de mărimea unei lebede, care era reptilă după forma corpului și pasăre după forma capului și a membranelor-aripi, asemănătoare cu cele ale liliacului, aripi lungi care îi serveau și de parașută atunci când se arunca asupra prăzii dintr-un copac sau de pe o stâncă. Nu avea cioc cornos ca păsările, ci era înzestrat cu un maxilar lung cam cât jumătate din corpul său, plin de dinți ascuțiți.

În timpul acestei perioade, care trebuie să fi fost extrem de lungă, după cum atestă numărul și grosimea straturilor geologice, viața animală a cunoscut o extremă dezvoltare în largul apelor, la fel cum se întâmplase cu vegetația în epoca anterioară. Aerul, mult mai pur și mai propice respirației, începea să le permită câtorva specii de animale să trăiască și pe pământ. Mările și-au schimbat de câteva ori locul, dar fără revărsări violente și impresionante. Odată cu această perioadă dispar rând pe rând rasele de animale acvatice gigantice, înlocuite mai târziu de specii asemănătoare, dar cu o talie mult mai mică.

Din vanitate, s-a spus că i-a fost hărăzit omului ca animalele să fie create la intenția și pentru nevoile sale. Dar care este numărul de animale de care s-a folosit în mod direct, pe care le-a îmblânzit, în comparație cu numărul imens de dobitoace cu care nu s-a întâlnit și nici nu a avut de a face vreodată? Cum se poate susține o asemenea teză a creării animalelor la dorința omului, când ne aflăm în prezența a mii de specii care au populat Terra, cu milioane de ani înainte de apariția omului, și care au dispărut de mult? Mai putem spune că animalele acestea au fost create pentru a-i servi omului? Cu toate acestea, speciile respective aveau toate rațiunea lor de a fi, utilitatea lor. Dumnezeu nu le-a creat dintr-un capriciu al voinței sale, ca mai apoi să se dedea la plăcerea de a le reduce la neființă; toate aceste animale fuseseră înzestrate cu viață proprie, cu instincte, cu sentimentul durerii sau al satisfacției. În ce scop au fost create ele? Scopul trebuia să fi fost unul înțelept, cu toate că noi nu-l înțelegem încă; poate, într-o zi, cineva îl va descoperi.

Perioada terțiară

Odată cu perioada terțiară începe, pentru pământul nostru, instaurarea unei noi ordini a lucrurilor; suprafața sa și-a schimbat complet aspectul, condițiile de viață s-au modificat considerabil, apropiindu-se de cele din zilele noastre. În primele etape ale acestei perioade au existat totuși stagnări în ceea ce privește viața vegetală și animală; toate indiciile converg către o distrugere aproape generală a ființelor vii, a lumii vechi, pentru a apărea apoi, încet-încet, noi specii a căror organizare internă era mult mai prodigioasă, fiind mai bine adaptată la mediu. În perioadele precedente, scoarța solidă a globului, întrucât era încă subțire, avea o rezistență scăzută la acțiunea focului interior; această crustă, ușor de străpuns, permitea materiilor aflate în fuziune să răzbată libere

la suprafața solului. Lucrurile nu au mai stat așa atunci când scoarța s-a îngroșat; materia în fuziune, strânsă din toate părțile, ca apa în fierbere într-un vas acoperit, a sfârșit prin a exploda; masa granitică, spartă cu violență în multe locuri, a fost brăzdată de crevase; de-a lungul acestora, scoarța solidă, ridicată și contorsionată, a format vârfuri de munte, lanțuri muntoase. Unele părți ale învelișului granitos, care totuși nu au fost distruse, au fost înălțate, în timp ce, în alte părți ale globului, au apărut prăpăstii și abisuri. Suprafața solului a devenit inegală; apele care, până atunci, acopereau aproape uniform suprafața Terrei, au coborât în părțile cele mai de jos, lăsând dezgolite vaste continente sau vârfuri izolate de munți, care au format insulele. Acesta este marele fenomen geologic ce s-a împlinit în perioada terțiară, care a transformat radical aspectul globului pământesc. Fenomenul nu s-a produs nici instantaneu, nici simultan, ci succesiv, de-a lungul unor epoci mai mult sau mai puțin lungi. Una din primele consecințe ale acestor înălțări a fost înclinarea straturilor de sedimente, care au rămas în această poziție peste tot acolo unde solul nu a mai fost dat peste cap de cataclisme. Pe versanții munților sau în apropierea acestora putem întâlni asemenea formațiuni înclinate. În locurile unde straturile de sedimente și-au păstrat orizontalitatea, pentru a fora până la straturile primordiale, trebuie traversate toate celelalte straturi până la o adâncime considerabilă, la capătul căreia vom întâlni inevitabil stratul de rocă granitică. Atunci însă când aceste straturi s-au înălțat ca munți, ele s-au ridicat deasupra nivelului lor normal, uneori au atins o mare înălțime, încât dacă facem o secțiune verticală într-un versant de munte, straturile se vor vedea unele peste altele în toată grosimea lor, straturi suprapuse ca etajele unei clădiri. Astfel s-au descoperit pe flancurile unor munți cantități considerabile de cochilii, care s-au format în adâncul mărilor. Astăzi se știe că nici un ocean nu putea atinge o asemenea grosime și înălțime, întrucât toate apele care ar fi existat pe Terra, adunate la un loc, nu ar fi fost suficiente pentru a ajunge la semenea înălțimi. Doar ridicarea straturilor pământului explică într-o manieră rațională depozitele marine pe care le întâlnim în unii munți; în Anzi, de pildă, la 5000 de metri înălțime, s-au găsit resturi de scoici marine. În locurile unde ridicarea rocilor primare au produs o distrugere completă a solului, fie din cauza rapidității cu care s-a

produs acest proces, fie prin forma, înălțimea și masa degajată, granitul s-a dezgolit ca un dinte care străbate gingia. Straturile care îl înconjurau, ridicate, sparte, redresate, au fost și ele scoase la lumina zilei; de aceea straturi care erau printre cele mai vechi și se găseau la o mare adâncime în pământ sunt astăzi la suprafață și predomină în unele locuri. Masa granitică, dizlocată în urma ridicărilor, a lăsat în unele locuri fisuri prin care scapă focul interior și se scurge materia aflată în fuziune; este vorba despre vulcani. Vulcanii sunt șemineele acestui imens furnal intern, sunt supapele sale de siguranță, care, oferind niște portițe de ieșire materiei arzătoare, previn alte catastrofe mult mai grave; de aceea putem spune că numărul vulcanilor în activitate reprezintă o cauză de siguranță pentru întreg ansamblul suprafeței solului. Ne putem face o idee despre intensitatea acestui foc, având în vedere că activitate vulcanică există chiar și în adâncul mărilor și că masa de apă ce acoperă vulcanii nu este suficientă pentru a-i stinge. Ridicările materiei solide au produs masive deplasări de ape, care au fost împinse în crevase, devenite și mai adânci din cauza coborârii terenurilor. Dar chiar și aceste abisuri s-au înălțat la rândul lor, când într-un loc, când în altul, au izgonit apa dinlăuntrul lor, apă care s-a scurs iarăși, mereu și mereu, până ce a găsit un teren pe care să se așeze definitiv. Deplasările succesive ale acestei mase lichide au brăzdat și contorsionat suprafața solului. Apele, tot scurgându-se, au adus cu ele o parte din aluviunile din adâncuri, au dezgolit munții care erau acoperiți cu aceste soluri, făcând să apară la lumina zilei piatra lor granitică sau calcaroasă; văi profunde s-au săpat, alte văi s-au astupat. Au existat deci munți formați prin acțiunea focului interior al pământului: aceștia sunt, în principal, munții granitici; alți munți sunt rezultatul acțiunii apelor care, aducând cu ele solurile mobile și materiile solubile, au săpat văi adânci în jurul vreunei formațiuni calcaroase. Aluviunile aduse de ape au format straturile erei terțiare, care se disting ușor de cele precedente, mai puțin prin compoziția straturilor, care este aproape aceeași, cât prin dispunerea lor. Straturile perioadelor primordială, de tranziție și secundară formate pe o suprafață puțin contorsionată sunt aproximativ uniforme peste tot; cele din perioada terțiară, din contra, formate neregulat, aduse de ape, au un caracter mult mai local. Peste tot, săpând la o oarecare profunzime, vom regăsi

straturile anterioare în ordinea formării lor, în timp ce nu vom întâlni peste tot stratul terțiar, nici toate substraturile acestuia. În timpul transformărilor pe care le-a suferit solul la începutul acestei ere, putem spune că viața organică a avut o perioadă de stagnare, lucru care se observă de altfel atunci când examinăm fosilele. Dar, de îndată ce transformările s-au potolit, vegetalele și animalele au reapărut. Odată condițiile de viață devenite propice, atmosfera epurându-se, au apărut noi specii cu o structură celulară mult mai evoluată; plantele, însă, sub raportul structurii lor interne, diferă cu puțin de cele din zilele noastre. Pe timpul perioadelor precedente, ținuturile neacoperite de ape erau puține și, de cele mai multe ori, se prezentau sub formă de mlaștini, de aceea nu întâlnim decât animale subacvatice sau amfibiene. Perioada terțiară, în care s-au format vastele continente, se caracterizează și prin apariția animalelor terestre. La fel cum în perioada de tranziție a apărut o vegetație abundentă, iar în perioada secundare reptile monstruoase, în ultima perioadă au apărut mamiferele-gigant, cum ar fi mamutul, rinocerii, hipopotamii și alți mastodonți. Cel puțin mamuții aveau cam 5-6 metri înălțime, iar colții lor de fildeș puteau atinge uneori și patru metri lungime. În această perioadă s-a dezvoltat o mare varietate de specii de păsări, multe dintre acestea supraviețuind și în zilele noastre. Câteva din aceste specii au supraviețuit deci cataclisemlor posterioare, altele, pe care le denumim îndeobște cu termenul generic de *animale antediluviene*, au dispărut cu desăvârșire sau au fost înlocuite de specii analoge, mai puțin masive ca greutate, cum ar fi *felis speloea*, un carnasier de mărimea unui taur, având caracteristicile anatomice ale tigrului și leului; mai amintim apoi pe *cervus megaceron*, o specie de cerb ale cărui coarne au trei metri lungime, cu o anvergură de 3-4 metri între ele.

Perioada diluviană

Această eră se remarcă prin una din cele mai cumplite catastrofe globale, care a schimbat încă o dată fața pământului și a distrus pentru veșnicie alte specii, cărora le mai descoperim din când în când fosilele. Este vorba despre celebrul potop, căruia îi întâlnim urmele mai peste tot; apele s-au revărsat violent din matca lor, au invadat continentele, aducând cu sine aluviuni imense și

stânci, dezgolind munții, dezrădăcinând pădurile seculare. Noile depozite aluvionare formate sunt denumite, în geologie, *pământuri diluviene*. Una din urmările cele mai semnificative ale acestui mare dezastru a fost ceea ce se numește fenomenul stâncilor rătăcitoare, e vorba de blocuri întregi de granit pe care le întâlnim izolate în câmpii, odihnindu-se pe solurile terțiare și în mijlocul câmpiilor diluviene, uneori aflate la o distanță de mai multe sute de kilometri de munții de unde au fost smulse. Este evident că acestea nu au putut fi transportate la asemenea mari distanțe decât de niște curenți de apă inimaginabil de puternici. Un fapt nu mai puțin definitoriu, căruia încă nu i s-a stabilit cauza, este prezența pe anumite terenuri diluvine a primilor *aeroliți*; fiindcă de abia în această epocă a început căderea lor, putem deduce că fenomenul care a produs acest lucru nu existase înainte de această epocă. Tot în aceste vremuri polii au început să se acopere de ghețuri și s-au format ghețarii din munți, fapt care indică o transformare notabilă a climei. Această transformare a fost oarecum bruscă, căci, dacă s-ar fi operat gradual, animale precum elefanții, care nu trăiesc astăzi decât în ținuturile calde, ale căror fosile se găsesc în număr mare în regiunile polare, ar fi avut timp să migreze încet-încet spre regiunile mai temperate. Din contra, toate dovezile indică faptul că ei au fost potopiți brusc de o răceală extremă a temperaturii și înconjurați de ghețuri. A fost, deci, un cataclism la scară planetară, asupra cauzei care l-ar fi provocat există însă păreri diverse. Se presupune, în general, că această schimbare bruscă ar fi fost opera schimbării poziției axei pământului și, deci, a înclinării polilor; de aici a rezultat o bulversare generală a poziției apelor pe pământ. Dacă această schimbare s-ar fi produs lent, în timp, apele s-ar fi deplasat și ele lent, fără revărsări violente, în timp ce toate dovezile indică o revărsare bruscă și generală. Acest fapt rămâne însă la stadiul de ipoteză. Se prea poate ca potopul universal să fi fost cauzat și de ridicarea anumitor părți ale scoarței terestre și de formarea de noi munți în adâncul mărilor, la fel cum s-a întâmplat și la începutul perioadei terțiare; dar acest lucru nu ar explica schimbarea subită a temperaturii polilor. În haosul creat de revărsarea masivă a apelor, au pierit multe animale; altele, pentru a scăpa de diluviu, s-au cățărat pe crestele munților, sau s-au adăpostit în caverne și crevase, unde au pierit

în masă, fie de foame, fie din cauză că s-au devorat unele pe altele, fie pentru că apele au pătruns și în locurile în care s-au refugiat. Astfel se explică marea cantitate și diversitate de oseminte de animale carnasiere sau ierbivore, descoperite în devălmășie în multe caverne și peșteri, denumite din acest motiv cimitire de oase.

Perioada post-diluviană sau actuală. Apariția omului

Odată restabilit echilibrul ecologic pe pământ, viața vegetală și animală și-a reluat ciclul întrerupt. Solul, reîntărit, a căpătat un aspect mult mai stabil; aerul s-a epurat și mai tare, devenind propice și celor mai sensibile sisteme respiratorii; soarele, care strălucea din plin prin această atmosferă purificată, aduce odată cu lumina și o căldură mai puțin sufocantă. Terra s-a repopulat cu animale, mai puțin sălbatice și mai sociabile; vegetalele, mai puțin suculente, ofereau o hrană mai gustoasă; s-a pregătit deci terenul pentru noul animal care urma să vină; abia acum a apărut omul, ultima ființă a creației, cel a cărui inteligență trebuia să fie pusă în slujba progresului general, în paralel cu propria-i evoluție. Dar oare omul a apărut în era post-diluviană sau exista și înainte de această epocă? În zilele noastre, problema este extrem de controversată, dar soluția, oricare ar fi ea, nu poate schimba ansamblul faptelor stabilite, iar apariția omului nu poate nicidecum să fie datată cu milioane de ani înapoi față de data stabilită de Geneza biblică. Ceea ce a făcut ca datarea apariției omului să fie posterioară potopului este faptul că nu s-a descoperit nici o fosilă autentică a sa în perioada anterioară. Osemintele descoperite în anumite locuri, despre care s-a spus că ar fi ale unei rase de oameni uriași antediluvieni, s-au dovedit a fi de fapt oase de elefanți. Ceea ce este sigur, însă, e faptul că omul nu a existat nici în perioada primordială, nici în cea de tranziție sau secundară, nu numai fiindcă nu s-a descoperit încă nici o fosilă de om, ci din cauză că condițiile de trai nu erau propice pentru existența sa. Dacă ar fi apărut în perioada terțiară, acest lucru nu se putea petrece decât spre sfârșitul ei și, cu siguranță, numărul oamenilor primitivi era extrem de redus. În sfârșit, trebuie să spunem că perioada diluviană fiind scurtă nu a produs schimbări notabile ale condițiilor atmosferice; vegetalele și animalele erau aceleași, și înainte și după; de aceea nu este deloc imposibil ca apariția omului să preceadă acest cataclism; cel puțin prezența maimuțelor în acea perioadă este astăzi un fapt atestat, iar unele descoperiri recente par a confirma și prezența omului în acele vremuri. Oricum ar fi stat lucrurile, faptul că omul a apărut înainte sau după potopul universal, este sigur că rolul său umanitar nu a început să se exerseze cu adevărat decât în perioada post-diluviană, care perioadă poate fi caracterizată în principal prin apariția omului.

Capitolul VII
TEORII ASUPRA ORIGINII PĂMÂNTULUI

Teoria proiecției

Dintre toate teoriile care se referă la originea pământului, cea creditată pe locul întâi a fost a lui Buffon, fie din cauza poziției sociale a autorului ei în lumea academică, fie pentru că în epocă nu s-a descoperit altceva mai bun. Văzând că toate planetele se mișcă în aceeași direcție, de la apus spre răsărit, și în același plan, parcurgând orbite a căror înclinație nu depășește 7 grade și jumătate, Buffon a ajuns la concluzia că această uniformitate trebuie să fie efectul aceleiași cauze. În opinia lui, soarele fiind o masă incandescentă de materie aflată în fuziune, a dedus că o cometă care s-a ciocnit oblic de acesta, razant cu suprafața sa, a desprins o mare cantitate de materie care, proiectată fiind în spațiu de violența șocului, s-a separat în mai multe fragmente. Acestea au format planetele, care au continuat să se miște circular datorită acțiunii forțelor centripetă și centrifugă, în sensul imprimat de șocul inițiator, adică în planul ecliptic. Planetele ar fi așadar fragmente din substanța incandescentă a soarelui și, în consecință, la origine, ar fi fost și ele incandescente. Ele s-au răcit și întărit după aceea, iar atunci când temperatura a fost propice, a apărut și viața pe suprafața lor. Pe măsură ce temperatura interioară scădea, pământul ajungea la o stare completă de răcire, masa de lichid s-ar fi congelat în întregime, iar aerul, din ce în ce mai condensat, sfârșea prin a dispărea. Scăderea extremă a temperaturii ar fi făcut ca viața să nu mai fie posibilă, ar fi dus la extincția ei, la dispariția tuturor ființelor care aveau o anumită structură. Răcirea, care a început de la poli, s-a accentuat apoi gradual, până la ecuator. Aceasta ar fi, în viziunea lui Buffon, starea în care se găsește Luna care, mult mai mică fiind decât pământul, ar fi astăzi o lume stinsă, în care orice formă de viață este exclusă. Și soarele va avea cândva aceeași soartă. Conform calculelor buffoniene, Terrei i-ar fi trebuit 74.000 de ani să ajungă la temperatura de astăzi, iar peste 93.000 de ani se va răci într-atât, încât viața va dispărea[8]. Teoria lui Buffon,

contrazisă de noile descoperiri științifice, este astăzi aproape abandonată, din următoarele motive: 1. Multă vreme s-a crezut că cometele sunt corpuri solide și că ciocnirea cu acestea ar putea duce la dispariția planetei. Astăzi, însă, știm că ele sunt formate din materie gazoasă condensată, destul de rarefiată totuși, pentru a putea vedea stelele de mărime mijlocie printre coada lor. Aflate deci în această stare de agregare, oferind mai puțină rezistență decât soarele, este imposibil ca, în urma unei ciocniri violente, soarele să se desfacă în bucăți. 2. Natura incandescentă a soarelui este iarăși o ipoteză pe care nu o confirmă nimic, până în prezent, ipoteză care pare a fi oarecum contrazisă de observații. Chiar dacă nu-i cunoaștem suficient natura, mijloacele și instrumentele de observare de astăzi ne-au permis să i-o studiem mai bine. Astăzi oamenii de știință afirmă că soarele este un glob compus din materie solidă, înconjurat de o atmosferă luminoasă, denumită fotosferă, care nu se află în contact cu suprafața sa. 3. Pe vremea lui Buffon se cunoșteau tot cele șase planete care se știau din antichitate: Mercur, Venus, Terra, Marte, Jupiter și Saturn. De atunci s-a descoperit un mare număr de planete și de sateliți care au orbita inclinată cu 13, 10 și respectiv 34 de grade, ceea ce e în dezacord cu ipoteza proiecției unice. 4. Calculele lui Buffon asupra răcirii s-au adeverit a fi complet inexacte, de când cu legea descreșterii căldurii a lui M. Fourier. Nu 74.000 de ani i-au trebuit Terrei să se răcească, ci milioane și milioane de ani. 5. Buffon nu a luat în calcul decât căldura interioară a globului, fără să țină cont de cea a razelor solare, ori, se știe astăzi, în urma riguroaselor observații științifice că, în funcție de grosimea scoarței terestre, căldura interioară nu a oferit decât o parte insignifiantă de temperatură suprafeței solului; variațiile de temperatură de la suprafață s-au datorat acțiunii preponderente a căldurii solare. Efectul acestei cauze fiind permanent, în timp ce cel al căldurii centrale fiind nul sau aproape nul, diminuarea acestuia din urmă nu putea da naștere la modificări spectaculoase a temperaturii solului. Pentru

[8] Sunt cifrele avansate de Buffon. Astăzi, știm că vârsta Terrei este de aprox. 4,5 miliarde de ani și că planeta noastră va mai dăinui tot cam pe atât, până ce Soarele va pârjoli globul terestru.

ca Terra să devină de nelocuit printr-o răcire generală, ar trebui ca soarele să dispară.

Teoria condensării

Teoria formării pământului prin condensarea materiei cosmice este cea care prevalează astăzi printre oamenii de știință, ca fiind justificată de observațiile cercetătorilor, rezolvând astfel un mare număr de dificultăți, teorie care se sprijină pe principiul unității universale. Exact această teorie am descris-o în capitoul *Uranografie generală*. Aceste două teorii, după cum se observă, ajung la același rezultat: starea primordială de incandescență a globului, formarea unei scoarțe solide prin răcire, existența nucleului fierbinte al pământului și apariția vieții organice deîndată ce temperatura permite acest lucru. Ele diferă totuși în punctele esențiale și este foarte posibil ca Buffon, dacă ar fi trăit în zilele noastre, să fi avut aceleași idei ca noi. Geologia studiază pământul cu ajutorul observației directe; starea anterioară a globului, scăpând acestei observații directe, nu poate fi decât presupusă; or, între cele două ipoteze, bunul simț ne spune că ar trebui s-o alegem pe cea care se validează prin logică și care concordă cel mai bine cu faptele observate.

Teoria incrustației

Menționăm acestă teorie doar pentru a ne aduce aminte de ea, fiindcă ea nu are nimic științific, și doar pentru faptul că a fost în oarecare măsură resuscitată în ultima vreme, seducându-i pe câțiva admiratori. Ea se rezumă prin cuvintele următoare: „Conform Bibliei, Dumnezeu a creat lumea în șase zile, cu patru mii de ani înainte de era creștină. Iată un lucru contestat în urma studierii fosilelor și miilor de trăsături pe care le relevă acestea, care situează originea Terrei la milioane de ani; cu toate acestea, Scriptura a rostit adevărul, și geologii la fel, și a trebuit să vină un simplu țăran[9] care să-i împace, să pună de acord ambele tabere, învățându-ne că pământul nostru nu este decât o planetă *incrustativă* modernă, alcătuită din vechi materiale antice. După răpirea

[9] M. Michel, de Figagnères (Var), autor al cărții *Clef de la vie*.

planetei necunoscute, ajunsă la maturitate sau în armonie cu cea care exista cu cea pe care o ocupăm noi astăzi, sufletul Terrei a primit porunca să-și adune sateliții pentru a forma globul de astăzi, conform regulilor de progres. Doar patru dintre sateliți au consimțit la reuniunea care le-a fost propusă; Luna a persistat în autonomia ei, căci corpurile cerești au și ele liberul lor arbitru. Pentru a se realiza această fuzionare, sufletul pământului a îndreptat spre sateliți o rază magnetică de atracție, care a cataleptizat toată suflarea vegetală, animală și umană, pe care au integrat-o comunității. Această operațiune nu i-a avut martori decât pe sufletul pământului și pe marii mesageri celești care l-au ajutat în această grandioasă operă, deschizând corpurile pentru a le reuni viscerele. Odată sutura fiind îndeplinită, apele s-au scurs în vidul creat de absența Lunei. Atmosferele s-au întrepătruns și a început trezirea sau resurecția *semințelor cataleptizate*; omul a fost ultima ființă care a fost trezită din starea de somn hipnotic și s-a văzut înconjurat de vegetația luxuriantă a paradisului terestru și de animalele care se plimbau în pace în jurul său. Toate aceste lucruri se puteau face în șase zile cu lucrători la fel de puternici, ca cei pe care Dumnezeu i-a însărcinat cu această misiune. Planeta Asia ne-a lăsat moștenire rasa galbenă, cea mai veche civilizație; planeta Africa, rasa neagră; Europa, rasa albă și America, rasa roșie. Luna ne-ar fi putut oferi rasa verde sau albastră. Astfel se face că anumite animale, cărora le descoperim doar fosilele, să nu fi trăit niciodată pe pământul actual, ci să fi fost aduse din alte lumi dizlocate prin bătrânețe. Fosilele pe care le descoperim în zone climaterice care nu ar fi putut să existe la noi, aparțin unor animale care au trăit în alte zone, pe planetele unde s-au născut de fapt. De aceea găsim fosile la poli, dar animalele respective au trăit în realitate la ecuator, pe alte planete."

Acestei teorii desuete i se opun datele experimentale ale științei; ca să nu mai spunem faptul că teoria în speță lasă deoparte problema originii planetelor; ea ne spune doar cum s-a format Terra, dar nu pomenește un cuvințel despre celelalte patru planete care s-au reunit pentru a da naștere pământului. Dacă lucrurile s-ar fi petrecut așa, atunci cum se face că nu descoperim nicăieri urmele acestei imense suturi între planete, chiar forând în adâncul pământului? Ar fi trebuit ca fiecare din aceste lumi să fi venit cu

materia proprie, adică Asia, Africa, Europa și America să aibă fiecare o structură geologică specifică, lucru care nu se întâmplă. Dimpotrivă, avem un nucleu granitic uniform în toate părțile globului; avem straturi geologice de aceeași proveniență, identice în compoziția lor, suprapuse peste tot în același fel, continuându-se fără întrerupere de la un capăt la altul al pământului, din Europa în Asia și din Africa până în America. Aceste straturi, martore ale transformărilor pe care le-a suferit globul nostru, atestă că schimbările au avut loc pe întreaga suprafață, și nu doar într-o parte a ei; straturile ne indică perioadele de apariție, existență și dispariție a acelorași specii vegetale și animale, răspândite în mod uniform în toată lumea; fauna și flora acestor perioade imemoriale înflorind simultan sub influența unei temperaturi uniforme, schimbându-și peste tot trăsăturile, pe măsură ce temperatura se modifica. Un asemenea tablou este inconciliabil cu formarea pământului prin contopirea mai multor planete diferite. De altfel, ne întrebăm ce s-ar fi întâmplat cu mările, care ocupă vidul lăsat de Lună, în lumina acestei teorii, dacă Luna ar fi consimțit și ea să se alăture pământului? Sau ce s-ar întâmpla cu pământul, dacă într-o zi Luna ar avea proasta inspirație să-și ocupe locul pe care l-a refuzat odinioară, și ar expulza apele care îi ocupă astăzi locul? Această teorie a sedus pe câțiva, întrucât părea că rezolvă problema prezenței diferitelor rase umane, cât și localizarea lor; dar, dacă aceste rase își aveau obârșia pe corpuri cerești diferite, de ce nu s-ar putea întâmpla acest lucru în diferitele ținuturi ale unuia și același corp ceresc? Teoria vrea să rezolve o problemă printr-o problemă și mai mare. De altfel, indiferent cu câtă rapiditate și dexteritate s-ar fi desfășurat *„operațiunea"*, tot nu s-ar fi putut face fără ciocniri violente; cu cât ar fi fost mai rapide, cu atât cataclismele ar fi fost mai dezastruoase; de aceea ni se pare o imagine naivă și puerilă ca niște ființe un pic adormite printr-un somn cataleptic să reziste la contopirea câtorva corpuri cerești, ca să se trezească apoi în pace și liniște, într-un paradis terestru. Sau, dacă ființele aceste ar fi fost doar în stare de germeni, în ce constau acei germeni? Și cum de s-a putut ca ființe gata structurate să fie transformate iarăși la stadiul de embrioni? Cum s-ar fi dezvoltat din nou acești germeni? Această ipoteză nu e decât o nouă geneză formată pe cale miraculoasă, dar mai puțin poetică și grandioasă decât cea biblică, în timp ce legile naturale vorbesc despre formarea pământului prin cu totul alte explicații, mult mai logice, obținute pe calea observației și experimentului.

Sufletul pământului

Sufletul pământului joacă un rol principal în teoria incrustației; să vedem dacă teoria se poate susține apelând la acest concept. Dezvoltarea organică se află întotdeauna în relație cu dezvoltarea principiului intelectual; organismul se completează pe măsură ce nevoile sufletești se multiplică; scara organică se formează inevitabil, la toate ființele, în urma evoluției inteligenței, de la polipul unicelular la omul gânditor; nici nu se poate altfel, întrucât sufletului îi trebuie un instrument adecvat funcțiilor pe care trebuie să le îndeplinească. La ce i-ar servi unei stridii inteligența unei maimuțe, fără organele necesare manifestării ei? Dacă pământul ar fi fost o ființă vie, servind drept corp unui suflet anume, atunci chiar în virtutea constituției sale, sufletul său ar fi trebuit să fie și mai rudimentar ca al polipului, căci Terra nu are nici măcar vitalitatea unei plante, în timp ce, pentru rolul care i se atribuie acestui suflet, ar trebui să avem o ființă înzestrată cu rațiune și liber arbitru, un spirit superior adică, ceea ce e complet irațional. Ideea unui suflet al pământului trebuie văzută deci ca fiind una complet fantasmagorică și himerică. Prin sufletul pământului am putea înțelege, ca să fim mai rezonabili, colectivitatea Spiritelor însărcinate cu elaborarea și combinarea elementelor sale constitutive, ceea ce presupune deja un anumit grad de înzestrare intelectuală; sau, mai bine, Spiritul căruia i se încredințează înalta conducere a destinelor morale și a progresului locuitorilor, misiune care nu i se poate încredința decât unei ființe evoluate superior în cunoaștere și înțelepciune. În acest din urmă caz, acest Spirit nu reprezintă sufletul pământului, căci nu este nici incarnat, nici subordonat stării sale materiale; este doar un șef pus la conducere, la fel cum unui general i se încredințează o armată pe câmpul de bătaie. Un spirit însărcinat cu o asemenea misiune importantă, ca cea a guvernării lumii, nu ar trebui să aibă capricii, căci atunci l-am condamna pe Dumnezeu că a fost atât de nesăbuit încât să-i

încredințeze executarea legilor sale unui asemenea personaj malefic; or, conform doctrinei inscrustației, doar capriciul Lunei a fost pricina pentru care pământul a rămas incomplet zămislit, un fel de copil cu handicap. Nu mai avem ce să comentăm la această ipoteză, există idei care se înmormântează singure.

Capitolul VIII

PERIOADELE EVOLUTIVE ALE PĂMÂNTULUI

Perioade de evoluție generale sau parțiale

Perioadele geologice marchează aspecte din evoluția generală a globului nostru, în urma transformărilor survenite, dar, dacă facem excepție de perioada diluviană, care are trăsăturile unei schimbări bruște, toate celelalte s-au produs în mod lent și fără tranziție bruscă. Toate aceste perioade de așezare a elementelor constitutive ale Terrei au fost generale; odată fundația fiind consolidată, nu s-au mai produs decât modificări parțiale sau superficiale. În afara acestor perioade de evoluție generale, pe pământ a avut loc o serie de perturbații locale, care au schimbat aspectul anumitor ținuturi. Și aici au existat două cauze principale: focul și apa. Focul: fie au existat erupții vulcanice care au îngropat sub straturi groase de cenușă și lavă terenurile din jur, orașele și pe locuitorii lor; fie au fost cutremure violente de pământ, fie s-a ridicat scoarța terestră, ținuturile mai joase fiind astfel inundate; fie, în anumite locuri, scoarța s-a scufundat, iar apele au venit să le inunde, dezgolind alte pământuri; astfel au răsărit din oceane noi insule, în timp ce altele au dispărut. Apa: fie prin retragerea apelor sau inundarea unor terenuri, fie prin depuneri aluvionare în locul unde fluviile se revarsă în mare, formându-se astfel deltele; cum ar fi delta Nilului, cea a Ronului sau a Dunării.

Vârsta munților

Prin analiza terenurilor dezrădăcinate de ridicarea munților și a straturilor care formează versanții, le putem determina vârsta geologică. Prin vârstă geologică a munților nu trebuie să se înțeleagă numărul de ani ai existenței lor, ci perioada în timpul căreia s-au format, vechimea lor relativă. Ar fi o greșeală să credem că această vechime se datorează înălțării lor sau naturii exclusiv granitice, având în vedere faptul că masa granitică, ridicându-se, straturile suprapuse se poate să fi pătruns și separat. S-a constatat

astfel că munții Vosgi, ai Bretaniei și ai Coastei de aur din Franța, care nu sunt foarte înalți, aparțini unor formațiuni foarte vechi; ei datează din perioada de tranziție și sunt anteriori depozitelor de huilă. Munții Jura s-au format spre mijlocul perioadei secundare, fiind contemporani cu giganticele reptile. Pirineii s-au format mai târziu, la începutul perioadei terțiare. Mont-Blancul și grupa Alpilor occidentali sunt posteriori Pirineilor, datând de la mijlocul perioadei terțiare. Alpii orientali, care înglobează munții Tirolului, sunt și mai recenți, căci nu s-au format decât spre sfârșitul perioadei terțiare. Câțiva munți din Asia sunt chiar posteriori perioadei diluviene sau cel mult contemporani. Aceste înălțări ale munților au fost pricina marilor perturbații locale și inundațiilor mai mult sau mai puțin considerabile, datorită deplasării apelor, întreruperii sau schimbării cursului unor fluvii.

Potopul biblic

Potopul biblic, desemnat de asemenea și cu numele de marele potop asiatic este un eveniment care nu poate fi contestat. A fost pricinuit de înălțarea unei părți a munților din acea zonă, la fel cum s-a întâmplat și în Mexic. Ceea ce vine în sprijinul acestei opinii este existența unei mări interioare, care se întindea altădată de la Marea Neagră la Oceanul boreal, fapt atestat de observațiile geologice. Marea Azov, Marea Caspică, a căror ape sunt sărate, chiar dacă nu comunică cu nici o altă mare; lacul Aral și salba de lacuri răspândite în vastele podișuri ale Mongoliei sau în stepele Rusiei, par a fi resturile acestei străvechi mări. În timpul înălțării munților Caucaz, fapt posterior diluviului universal, o parte din cantitatea de apă a fost împinsă spre nord, spre Marea baltică, alta spre sud, spre Oceanul Indian. Acestea din urmă au inundat Mesopotamia și toate ținuturile locuite în vechime de strămoșii poporului evreu. Cu toate că acest diluviu s-a întins pe o mare suprafață a pământului, el nu a fost totuși decât un eveniment local; el nu a fost pricinuit de ploi, căci, oricât de abundente ar fi fost timp de patruzeci de zile, calculele ne arată că apa căzută nu ar fi fost de ajuns să acopere întreg pământul, până deasupra crestelor munților. Pentru oamenii acelor vremuri, care nu aveau habar decât de o regiune mărginită a globului și nu aveau măcar vreo idee despre configurația sa, de îndată ce apele au inundat ținuturile cunoscute

de ei, li s-a părut că potopul a cuprins întreg pământul. Dacă acestei credințe îi adăugăm modul oriental de tratare a problemei, nu vom mai fi surprinși de exagerările din Biblie. Diluviul asiatic este evident posterior apariției omului pe pământ, întrucât amintirea sa a fost păstrată în tradiția tuturor popoarelor din aceste colțuri ale lumii, pe care le-au mărturisit în teogoniile lor. Legenda indiană despre potop, de pildă, întâlnită în Vede, ne spune că Brahma, transformat în pește, îi vorbește piosului monarh Vaivasvata: „Vine momentul distrugerii universului; tot ceea ce există pe pământ va fi distrus. Trebuie să construiești o corabie, pe care să te sui tu și să iei cu tine semințe din toate plantele pământului. Mă vei aștepta pe această corabie și eu voi veni la tine având pe frunte un corn drept semn de recunoaștere." Sfântul părinte l-a ascultat, a construit o corabie, s-a suit pe ea și a legat-o cu o sfoară groasă de cornul zeului-pește. Corabia a fost astfel trasă vreme de mai mulți ani, plutind în mijlocul tenebrelor și a furtunii, ajungând în sfârșit pe vârful muntelui Himawat (Himalaia). Brahma l-a sfătuit după aceea pe Vaivasvata să recreeze toate ființele și să repopuleze Terra. Analogia acestei legende cu cea a lui Noe este frapantă; din India ea a trecut în Egipt, la fel cu o mulțime de alte credințe. Or, cum Vedele sunt anterioare cărților lui Moise, povestea sa despre potop nu poate fi decât o imitație a legendei hinduse. Este foarte probabil ca Moise, care a studiat doctrinele preoților egipteni, să fi răspândit legenda pe care o știa printre legendele țării Nilului.

Evoluțiile periodice

În afara mișcării anuale în jurul soarelui, care produce anotimpurile, mișcarea de rotație a pământului în jurul propriei axe, care dă naștere zilei și nopții, Terra are o a treia mișcare de rotație care se înfăptuiește în 25.868 ani și produce fenomenul cunoscut în astronomie sub numele de *precesia echinocțiilor*. Această mișcare, imposibil de explicat în câteva cuvinte, fără imagini și demonstrații geometrice, constă dintr-un soi de mișcare circulară, ca un fel de titirez pe cale de a se opri, în urma căreia axa Terrei, schimbându-și înclinația, descrie un dublu con, al cărui vârf se află în centrul pământului, cu bazele peste suprafața circumscrisă de cercurile polare, la o amplitudine de 23 de grade

și jumătate de rază. Echinoxul reprezintă momentul în care soarele, trecând de la o emisferă la alta, se găsește poziționat perpendicular pe ecuator, ceea ce se întâmplă de două ori pe an, la 21 martie, atunci când soarele revine în emisfera boreală, și pe 22 septembrie, atunci când se întoarce în emisfera australă. Dar, în urma schimbării graduale în oblicitatea axei, ceea ce produce o schimbare în oblicitatea ecuatorului peste ecliptică, momentul echinoxiului se regăsește în fiecare an deplasat cu câteva minute (25 minute și 7 secunde), această deplasare numindu-se precesia echinocțiilor. Aceste câteva minute însă, pe termen lung, ne dau ore, luni sau ani; rezultă că echinoxiul de primăvară, care acum este în martie, poate să cadă, peste multă vreme, în februarie, ianuarie sau decembrie și atunci luna decembrie va avea temperatura lunii martie, iar martie pe cea a lunii iunie, și tot așa, până ce, revenindu-se la luna martie, lucrurile se vor reîntoarce la starea actuală, într-un ciclu de 25.968 ani, pentru a reîncepe și continua la infinit. Din această mișcare conică a axelor, rezultă că polii nu-și păstrează în mod constant aceleași poziții pe cer, că steaua polară nu va fi întotdeauna steaua polară, că polii sunt gradual mai mult sau mai puțin înclinați spre soare și vor putea primi razele soarelui mai mult sau mai puțin direct; de unde reiese faptul că Islanda și Laponia, de exemplu, care sunt sub cercul polar, vor putea, în timp, să primească razele soarelui, ca și cum ar fi la latitudinea Spaniei și Italiei și că, aflate în poziție opusă, Spania și Italia ar putea avea temperatura Islandei și Laponiei, și tot așa mereu, până ce ciclul se reînnoiește. Consecințele acestei mișcări nu au putut fi determinate cu precizie, întrucât nu s-a putut observa decât o părticică a acestei perioade de revoluție; cu privire la acest subiect, deci, nu există decât supoziții, din care unele au o vagă probabilitate. Aceste consecințe sunt: 1. Încălzirea și răcirea alternativă a polilor, topirea ghețurilor polare timp de o jumătate din perioada de 25 de mii de ani, apoi reformarea lor, în a doua jumătate a acestei perioade. De unde se vede că polii nu sunt hărăziți unei sterilități perpetue, ci se vor bucura cândva de fertilitate. 2. Deplasarea graduală a mării care va inunda încet-încet unele ținuturi, în timp ce le va dezgoli pe altele, pentru a le acoperi din nou, intrând în matcă. Această mișcare periodică, repetată la infinit, va constitui o adevărată maree universală, într-un ciclu de

25.000 de ani. Lentoarea cu care se operează această deplasare a mărilor și oceanelor o face aproape imperceptibilă pentru fiecare generație; dar se poate aprecia pe parcursul câtorva secole. Acest lucru nu poate cauza nici un cataclism brusc, pentru că oamenii se retrag din calea apelor, din generație în generație, pe măsură ce apele avansează. Deplasarea lentă, graduală și periodică a apelor este un fapt dovedit de observațiile efectuate de numeroși cercetători ai pământului. Această deplasare are însă drept consecință și întreținerea forțelor productive ale pământului. Această lungă imersiune este și un răgaz, în timpul căruia ținuturile scufundate își recuperează principiile vitale epuizate de către o exploatare îndelungată. Imensele depozite de materie organică, formate de rămânerea apelor timp de secole întregi sunt îngrășăminte naturale reînnoite periodic, iar generațiile se succed fără a-și da seama de aceste schimbări.

Cataclismele viitoare

Marile comoții ale Terrei au avut loc în epoca în care scoarța solidă, din cauza grosimii mici, nu oferea decât o slabă rezistență în calea materiei incandescente care țâșnea din interior; aceste cataclisme au scăzut în intensitate și întindere, pe măsură ce scoarța s-a întărit și îngroșat. Numeroși vulcani sunt astăzi stinși, alții au fost acoperiți de pământurile care s-au format în epocile posterioare. În continuare, se pot produce perturbări locale, în urma erupțiilor vulcanice, a apariției câtorva noi vulcani, urmate de inundații în anumite ținuturi; unele insule pot apărea din mare, în timp ce altele se pot scufunda; dar vremea cataclismelor generalizate pe întreg pământul a trecut. Pământul a căpătat o stabilitate și o formă care, fără să fie consolidate pe vecie, poate pune deocamdată omenirea la adăpost de perturbările generale, mai puțin față de cele cauzate de corpurile venite din spațiu, pe care nimeni nu le poate prevedea încă. În ceea ce privește cometele, astăzi ne-am edificat în ce constă influența lor, mai mult salutară decât dăunătoare, prin faptul că ele au rolul mai degrabă de a revitaliza lumile, aducând cu sine principiile vitale pe care le-au adunat în lunga lor călătorie prin spațiile stelare. De aceea, ele par mai degrabă surse de prosperitate, decât pricină de nenorociri. Având în vedere natura lor fluidică, un șoc violent nu este de temut, căci, în cazul în

care ele s-ar intersecta cu pământul, acesta din urmă ar fi cel care ar trece prin cometă, ca și cum ar trece prin ceață. Coada lor nu este una de care să ne temem; ea nu este decât reflexia luminii solare în imensa atmosferă care le înconjoară. Materia gazoasă care o însoțește, din cauza rapidității cu care trece, formează un fel de urmă, la fel ca urma pe apă a unei corăbii sau fumul unei locomotive. Au fost multe comete care s-au apropiat de pământ, fără ca acestuia să i se întâmple ceva și, în ciuda densității lor, pământul exercită asupra unei comete o atracție mai mare decât atracția cometei asupra pământului. Doar prejudecățile și superstițiile ancestrale îi mai fac pe unii să se teamă de comete[10].

Printre ipotezele fantasmagorice emise de-a lungul vremii trebuie să le amintim și pe cele care prevăd posibilitatea ca pământul să se ciocnească cu altă planetă; dar regularitatea și invariabilitatea legilor care prezidează mecanica cerească a planetelor exclude această posibilitate. Totuși, pământul va avea un sfârșit. Cum va fi el? Acest lucru e greu de spus, tot ce știm e că sfârșitul este extrem de îndepărtat în timp. Din punct de vedere fizic, pământul a suferit multe convulsii în copilăria sa; astăzi însă se află într-o perioadă de stabilitate relativă, în epoca progresului liniștit, care se îndeplinește prin reîntoarcerea regulară a acelorași fenomene fizice și beneficiază de aportul inteligent al omului. Dar pământul încă se mai află în era copilăriei progresului moral, iar acest lucru poate fi o cauză a unor noi și mari comoții. Până ce umanitatea își va desăvârși inteligența, pentru a pune în practică legile divine, cele mai mari perturbații vor fi mai degrabă opera oamenilor decât a naturii, adică vor fi mai mult morale și sociale decât fizice.

Creșterea sau diminuarea volumului Terrei

Volumul pământului crește, se diminuează sau este staționar? În sprijinul ideii creșterii volumului pământului există câțiva

[10] Cu toate acestea, deși pericolul este redus, cometele pot reprezenta o reală amenințare pentru planetele din sistemul nostru solar. În 1996 a fost filmată prăbușirea cometei Schumacher-Levy peste planeta Jupiter; ne imaginăm ce cataclism s-ar fi întâmplat dacă această cometă s-ar fi prăbușit pe Terra și dacă nu ar fi existat atracția gravitațională gigantică a planetei Jupiter, care a devenit astfel protectoarea Terrei (nota trad.).

adepți, care afirmă că plantele dau solului mai mult decât extrag de la el, ceea ce este adevărat într-un sens și neadevărat în altul. Plantele se hrănesc atât cu substanțele gazoase pe care le extrag din aer, cât și cu substanțele nutritive pe care le extrag cu ajutorul rădăcinilor, or atmosfera face parte din glob, gazele care o constituie provin din descompunerea corpurilor solide, iar acestea, recompunându-se, înapoiază ce au luat. Este vorba de un schimb sau, mai exact, de transformări perpetue, în așa fel încât creșterea masei vegetale sau animale se operează cu ajutorul elementelor constitutive ale globului, iar resturile lor, oricât de considerabile ar fi, nu aduc nici un atom în plus la întreaga masă. Dacă partea solidă a globului ar fi crescut din acest motiv în mod constant, lucrul s-ar fi întâmplat în dauna atmosferei care ar fi scăzut proporțional în masă, sfârșind prin a fi improprie vieții, dacă ea nu ar fi recuperat, prin descompunerea corpurilor solide, ceea ce a pierdut. La începuturile pământului, primele straturi geologice s-au format din materiile solide care astăzi s-au volatilizat din cauza temperaturilor înalte și care, mai târziu, condensate prin răcire, au căzut sub formă de precipitații. Ele au crescut cu siguranță puțin la suprafața solului, dar fără să adauge nimic la masa totală, întrucât nu era vorba decât de o deplasare a materiei. Atunci când atmosfera, curățată de elementele parazitare a ajuns la starea ei normală, lucrurile și-au urmat calea firească. Astăzi, cea mai mică modificare operată în atmosferă ar conduce inevitabil la extincția ființelor care populează planeta, dar este posibil și să dea naștere unor noi specii și rase, care pot trăi în alte condiții de habitat. Văzută din acest punct de vedere, masa globului, adică suma moleculelor care alcătuiesc părțile solide, lichide și gazoase este incontestabil aceeași, încă de la începuturile pământului; dacă globul nostru ar suferi o dilatare sau o condensare, volumul ar crește sau s-ar diminua, fără ca masa sa să sufere vreo alterare. Dacă Terra ar crește în masă, lucrul ar fi pricinuit de o cauză externă, întrucât ea nu poate zămisli din sine noi elemente care să-i sporească volumul. Conform unor opinii, pământul ar crește în masă și volum din cauza căderii de materie cosmică interplanetară. Această idee nu e irațională, dar este prea ipotetică, pentru a fi admisă ca principiu. Este doar un sistem, care este combătut de sistemele contrarii și asupra căruia știința încă nu și-a spus punctul de vedere.

Capitolul IX
GENEZA ORGANICĂ

Prima apariție a ființelor vii

A fost o vreme în care animalele nu existau, deci a trebuit să fie un început. Fiecare specie a apărut pe măsură ce planeta dobândea condițiile necesare existenței acesteia; iată un fapt pozitiv. Dar cum au apărut primii indivizi ai fiecărei specii? Știm că dacă există un cuplu primordial, atunci e simplu ca indivizii să se multiplice; dar de unde a apărut acest prim cuplu? Iată unul din marile mistere care aparțin principiului primordial și asupra căruia nu putem emite decât ipoteze. Dacă știința nu poate încă să elucideze complet problema, măcar poate s-o pună pe tapet. O primă chestiune ar fi următoarea: fiecare specie de animale provine de la un prim cuplu sau de la mai multe cupluri create sau, dacă vreți, germinate simultan în locuri diferite? Această ultimă supoziție pare a fi cea mai probabilă, chiar putem spune că ea este urmarea logică a observațiilor științifice. În fond, studiul straturilor geologice atestă prezența, în straturile care s-au format în același timp, a acelejași specii în colțurile cele mai îndepărtate ale planetei. Această multiplicare generalizată și, cumva contemporană, ar fi fost imposibilă doar prin existența unui tip (arhetip) primitiv unic. Pe de altă parte, viața unui individ, mai ales a unui individ care a fost născut, este supusă atâtor circumstanțe, încât o întreagă creație ar putea fi compromisă, dacă nu ar exista această pluralitate a tipurilor, fapt care ar implica o nechibzuință inadmisibilă din partea suveranului Creator. De altfel, dacă un tip a fost creat, trebuie să existe posibilitatea să se fi creat și alți indivizi asemănători, ca rezultat al aceleiași cauze. Totul ne conduce deci spre dovada că a existat o creație simultană și multiplă a primelor cupluri din fiecare specie animală sau vegetală. Pentru a înțelege procesul de creare a ființelor vii putem face apel la aceeași lege prin care s-au format corpurile anorganice. Pe măsură ce înaintăm în cunoașterea legilor naturii, începem să le descifrăm mecanismele, să le cunoaștem rotițele care, la o primă vedere, par complicate, dar

care se simplifică și care aparțin marii legi a unității care prezidează orice operă a creației. Le vom înțelege și mai bine atunci când vom cunoaște bine modul de formare al corpurilor anorganice, care este primul stadiu al creației. Chimia consideră a fi elementare un anumit număr de substanțe, cum ar fi oxigenul, hidrogenul, azotul, carbonul, clorul, iodul, fluorul, sulful, fosoforul, precum și toate metalele. Din combinația acestora rezultă alte structuri mai complexe, cum ar fi oxizii, acizii, bazele, sărurile și alți compuși. Combinația a două elemente pentru a rezulta un al treilea necesită un concurs particular de împrejurări; fie o anumită temperatură, umiditate sau uscăciune, fie mișcare sau repaus, curent electric etc. Dacă aceste condiții nu sunt îndeplinite, combinația respectivă nu se produce. Atunci când vorbim de combinații, corpurile componente își pierd proprietățile caracteristice, în timp ce produsul rezultat capătă altele noi, diferite de ale substanțelor alcătuitoare. Astfel, de pildă, oxigenul și hidrogenul, care sunt gaze invizibile, dacă sunt combinate chimic, dau naștere apei, care este lichidă, solidă sau sub formă de vapori, în funcție de temperatură. Apa nu este propriu-zis nici oxigen, nici hidrogen, ci un nou corp, o nouă structură a materiei; această apă, dacă o redescompunem, cele două gaze redevin libere și își recapătă proprietățile, dar atunci nu mai putem vorbi despre apă. O aceeași cantitate de apă se poate, pe rând, descompune și recompune la nesfârșit. Compunerea și descompunerea corpurilor au loc în urma gradului de compatibilitate pe care elementele primare le au unul pentru celălalt. Formarea moleculei de apă rezultă, de pildă, din compatibilitatea reciprocă a oxigenului și a hidrogenului, dar, dacă punem în contact cu apa un corp care este compatibil mai mult cu oxigenul decât cu hidrogenul, apa se descompune, oxigenul este absorbit, hidrogenul devine liber și nu mai putem vorbi de apă. Structurile complexe se formează întotdeauna în proprorții bine definite, adică prin combinarea unei cantități bine determinate din elementele constituente. Astfel, pentru a forma molecula de apă, este nevoie de două părți hidrogen și o parte oxigen, adică doi atomi H și un atom O. Dacă schimbăm proporția, adică 2O și un H, în loc de apă, vom obține dioxidul de hidrogen, care este un lichid coroziv, format de altminteri din aceleași elemente ca și apa, dar în altă proporție, rezultând deci caracteristici diferite. Aceasta

ar fi, în puține cuvinte, descrierea legii care guvernează formarea tuturor structurilor naturale. Imensa varietate a structurilor naturale rezultă dintr-un număr extrem de mic de elemente primordiale, dar care se combină în proporții diferite. Astfel oxigenul, combinat în anumite proporții cu carbonul, sulful, fosforul formează acizii carbonic, sulfuric și fosforic; oxigenul și fierul formează oxidul de fier sau rugina; oxigenul și plumbul, amândouă inofensive în stare pură, dau naștere oxidului de plumb, care este o substanță toxică. Oxigenul, împreună cu metalele denumite calciu, sodium și potasiu formează varul, soda și potasa. Varul împreună cu acidul carbonic formează carbonatul de calcar sau piatra calcaroasă, cum ar fi marmura, creta, stalactitele din peșteri; împreună cu acidul sulfuric formează sulfatul de calcar sau cimentul și alabastrul; împreună cu acidul fosforic formează fosfatul de calcar care reprezintă structura oaselor; clorul și hidrogenul dau naștere acidului clorhidric; clorul și sodiumul formează clorura de sodiu, adică sarea marină. Toate aceste combinații și alte milioane de altminteri se pot obține în mod artificial și în laboratoarele de chimie, dar ele au loc, mai ales, în marele laborator al naturii.

La începuturi, pământul nu conținea materie combinată, ci doar elementele constitutive, care se aflau în stare de vapori. Atunci când pământurile calcaroase sau din alte minerale, ce au devenit ulterior pietroase, s-au depus pe suprafața pământului, nu existau încă formate toate structurile de astăzi, dar în aer existau toate substanțele primitive, aflate sub formă gazoasă; aceste substanțe, căzând sub formă de precipitați din cauza răcirii vremii, beneficiind de circumstanțe favorabile, s-au combinat în funcție de gradul de compatibilitate dintre ele. De abia atunci s-au format diversele varietăți de carbonați, sulfați etc., mai întâi aflate în stare de solubilitate în adâncul apelor, mai apoi sub formă de depozite pe sol. Să presupunem că, dintr-un oarecare motiv, pământul ar redeveni la starea de incandescență primitivă, toate aceste materiale de astăzi s-ar redescompune; elementele s-ar separa, toate substanțele fuzibile s-ar topi, toate cele care sunt susceptibile să se volatilizeze s-ar transforma în vapori. Apoi ar urma o altă răcire, alte precipitații și vechile combinații s-ar forma din nou. Aceste considerații ne arată cât de mult ne este necesară știința chimiei,

pentru a înțelege Geneza. Înainte de a cunoaște legea compatibilității atomice și moleculare, ne este imposibil să înțelegem procesul de formare a pământului. Chimia a elucidat multe necunoscute, la fel cum astronomia și geologia au contribuit la lămurirea altor aspecte ale genezei. În procesul de formare a corpurilor solide, unul din fenomenele cele mai remarcabile este cristalizarea, care constă în forma regulată pe care o capătă anumite substanțe, la trecerea lor din starea lichidă sau gazoasă la starea solidă. Forma cristalină, care variază în funcție de natura substanței, este în general cea a solidelor geometrice, cum ar fi prisma, romboidul, cubul, piramida. Toată lumea cunoaște cristalele de zahăr cubic; cristalele de stâncă (cuarțurile) sau siliciul cristalizat sunt prisme cu mai multe fețe care se termină printr-o piramidă hexagonală. Diamantul este carbon pur sau carbon cristalizat. Desenele care le întâlnim pe geam în zilele geroase se datorează cristalizării vaporilor de apă, sub forma unor ace prismatice. Dispunerea regulată a cristalelor ține de forma particulară a moleculelor fiecărui corp; acestea, nevăzute ochiului omenesc sunt atrase unele de altele prin procesul de atracție moleculară, se aranjează și se juxtapun, în funcție de exigențele formei lor, de modul în care se dispune fiecare în jurul nucleului celeilalte, pentru a forma un ansamblu simetric.

Legile care guvernează formarea mineralelor se aplică și în crearea corpurilor organice. Analiza chimică ne arată că toate speciile vegetale și animale sunt compuse din aceleași elemente ca și mineralele. Principalele elemente din structura corpurilor organice sunt oxigenul, hidrogenul, azotul și carbonul; întâlnim și alte elemente, dar într-o proporție mai mică. Ca și în regnul mineral, diferența de proporții în combinarea acestor elemente produce toate varietățile de specii organice, organele și proprietățile lor specifice: mușchi, oase, sânge, bilă, nervi, materie cerebrală, grăsime, la animale; sevă, lemn, frunze, fructe, rășini etc., la vegetale. Diferitele combinații pentru formarea materiei minerale, vegetale și animale nu se pot opera decât în mediile și în circumstanțele propice; în afara acestora, elementele constitutive se află în stare de inerție, dar, de îndată ce circumstanțele sunt favorabile, începe munca de elaborare a formei materiei; atomii se pun în mișcare formând moleculele, acestea se agită, se atrag, se apropie sau se

separă în virtutea legii compatibilității și, din combinația acestora, se naște o mare varietate de substanțe. Atunci când condițiile propice încetează să existe, acest proces de combinare încetează, pentru a reîncepe de îndată ce condițiile vor fi din nou favorabile. Ceea ce se petrece zilnic sub ochii noștri ne poate da o idee despre ce s-a petrecut la originea timpurilor, întrucât legile naturii sunt invariabile. Fiindcă elementele constitutive ale materiei anorganice și organice sunt aceleași, putem observa în anumite condiții cum se formează pietre, plante sau fructe și putem să deducem că trupurile primelor ființe vii s-au format ca și primele pietre, prin reunirea moleculelor de bază, pe baza legii compatibilității, pe măsură ce condițiile de viață globale au fost propice acestui proces.

Principiul vital

Afirmând că plantele și animalele s-au format într-un mod analog mineralelor, acest lucru trebuie înțeles în sensul exclusiv material, deci n-am discutat până acum decât despre corpurile materiale. Fără a discuta despre principiul inteligent, care este o problemă aparte, există totuși în materia organică un principiu special, insesizabil, și care încă nu a putut fi definit: este vorba despre *principiul vital*. Acest principiu, activ numai la ființele vii, se stinge la ființele care au murit, nemaiconferindu-i substanței moarte caracteristicile care o distingeau de substanțele anorganice. Chimia, care a combinat și descompus tot felul de substanțe, a reușit să descompună și substanțele organice, dar nu a mai reușit să reconstituie nici măcar o frunză moartă, dovadă evidentă că există în ființele vii ceva indefinit care nu poate fi întâlnit la materia anorganică.

Este principiul vital ceva aparte, are o existență proprie? Sau, pentru a reveni în sistemul unificator al elementului generator, nu este decât un stadiu particular, una din ipostazele modificate ale fluidului cosmic universal, care devine principiu al vieții, la fel cum devine lumină, foc, electricitate, căldură? Oricare ar fi ipoteza pe care am emite-o despre principiul vital, acesta există, întrucât îi constatăm efectele. În mod logic, ar trebui să admitem faptul că, formându-se, ființele organice și-au asimilat principiul vital care le era necesar, sau că acest principiu s-a dezvoltat în fiecare individ chiar ca efect al combinării elementelor, în

anumite circumstanțe de căldură, lumină și electricitate. Oxigenul, hidrogenul, azotul și carbonul, dacă s-ar combina fără principiul vital, ar da naștere unui mineral, deci unui corp anorganic; principiul vital, modificând constituția moleculară a acestui corp, îi conferă proprietăți specifice. În locul unei molecule minerale, avem acum de a face cu o moleculă de materie organică, adică însuflețită, am zice noi. Activitatea principiului vital este întreținută în timpul vieții de activitatea organelor componente, la fel cum căldura se poate produce învârtind o roată; din momentul în care activitatea încetează prin moarte, principiul vital se stinge și el, la fel cum dispare căldura atunci când roata încetează să se mai miște. Dar efectul produs asupra stării moleculare a corpului de principiul vital subzistă după extincția acestui principiu, la fel cum carbonizarea lemnului persistă după ce căldura s-a stins. În analiza corpurilor organice, chimia regăsește multe din elementele constituente: oxigenul, hidrogenul, azotul și carbonul, dar chimia nu le poate reconstrui, întrucât cauza nemaiexistând, nu mai poate reproduce efectul, în timp ce ea poate reconstitui o piatră. Am dat ca exemplu căldura dezvoltată prin mișcarea unei roți, care este un efect comun, cunoscut de toată lumea și lesne de înțeles, dar ar fi fost mai bine să spunem că, în procesul de combinare a elementelor pentru a forma corpurile organice, se dezvoltă electricitate. Corpurile organice sunt astfel adevărate baterii electrice, care funcționează atâta vreme cât elementele acestei baterii se află în starea condițională de a obține electricitatea; aceasta este de fapt viața; atunci când elementele se opresc, survine moartea. Conform acestei ipoteze, principiul vital nu ar fi altceva decât o formă aparte de electricitate, denumită electricitate animală, degajată pe parcursul vieții de acțiunea organelor interne, a cărei producere încetează prin moartea acestor organe.

Generația spontanee

În mod firesc, ne punem întrebarea de ce nu se mai nasc ființele vii în aceleași condiții primordiale care au existat atunci când primele ființe au apărut pe fața pământului. Problema generației spontanee care-i preocupă astăzi pe oamenii de știință, cu toate că a primit diverse răspunsuri, nu a aruncat prea multă lumină asupra acestui subiect. Întrebarea care se pune este

următoarea: se mai formează astăzi în mod spontan creaturi organice, prin simpla alăturare a elementelor constitutive, fără germenii prealabili produși de o generație anterioară, adică fără să aibă nici mamă, nici tată? Partizanii generației spontanee răspund afirmativ, sprijinindu-se pe observațiile directe, care par a fi concludente. Alții consideră că toate ființele vii se reproduc unele prin altele și, sprijinindu-se pe faptul, constatat tot prin experiență, că germenii anumitor specii vegetale și animale, fiind dispersați, pot conserva o vitalitate latentă o vreme considerabilă, până ce circumstanțele sunt favorabile apariției vieții. Această ultimă opinie lasă însă deschisă problema formării primilor indivizi din fiecare specie. Fără a discuta cele două sisteme, trebuie totuși să remarcăm faptul că ipoteza generației spontanee nu se poate aplica decât ființelor inferioare din regnul vegetal și animal, ale căror organism este foarte simplu, chiar rudimentar. Acestea sunt, de fapt, primele organisme care au apărut pe pământ, a căror generare a trebuit să fie spontană. Asistăm astfel la o creație permanentă, analogă cu cea care a avut loc în copilăria lumii. Dar atunci, ne vom întreba, de ce nu apar la fel și ființele a căror structură are o organizare mai complexă? Acestea din urmă nu au existat dintotdeauna, deci, în mod firesc, ar fi trebuit să aibă și ele un început? Dacă mușchii, lichenii, sporii și viermii intestinali se pot produce spontan, de ce nu se întâmplă la fel și cu arborii, peștii, câinii sau caii? Deocamdată investigațiile se opresc la acest stadiu, firul conducător se pierde și, până ce va fi regăsit, nu putem emite decât ipoteze. Dar, dacă ființele complexe organice nu s-au produs prin apariția spontană, atunci cum au apărut? Cine cunoaște secretul tuturor schimbărilor și aparițiilor de pe planetă? În stadiul actual al cunoștințelor noastre, nu putem admite teoria generației spontanee decât cu titlul de ipoteză, una probabilă, e adevărat, care, într-o bună zi, va fi situată printre adevărurile științifice recunoscute.

Scara evolutivă a ființelor organice

Între regnul vegetal și cel animal nu există o demarcație tranșantă. La granițele dintre cele două regnuri se află zoofitele sau animalele-plante, care aparțin deopotrivă și unuia și celuilalt regn. Ca și animalele, plantele se nasc, trăiesc, cresc, se hrănesc, respiră, se reproduc și mor. Ca și ele, pentru a trăi, au nevoie de lumină, de căldură și apă; dacă sunt private de aceste elemente, se sting și mor; trăsătura lor cea mai distinctă este dată de faptul că sunt legate de pământ, de unde își extrag hrana, fără a se deplasa. Zoofitele au aparența exterioară a plantelor, ca și ele își au rădăcinile în sol, dar ca animale, ele se pot hrăni din mediul ambiant. Aflat cu o treaptă evolutivă mai sus, animalele sunt libere și pot pleca în căutarea hranei; există mai întâi nenumăratele varietăți de polipi cu corp gelatinos, fără organe bine dezvoltate și care nu diferă de plante decât prin facilitatea locomoției; apoi există viermii intestinali, moluștele, animale cărnoase fără oase, limacșii, caracatițele; unele animale au carapace, cum ar fi stridiile și melcii; apoi întâlnim crustaceele, a căror piele este învelită într-o crustă dură, cum ar fi racii sau homarii; vin apoi insectele, a căror viață este prodigioasă, ele având o viață socială, vezi furnicile și albinele. Unele suferă metamorfoze, cum ar fi cazul larvelor care se transformă în fluturi. Există, după aceea, ordinul vertebratelor, animale cu schelet osos, cum ar fi reptilele, păsările și, în fine, mamiferele, a căror structură este cea mai complexă. Dacă luăm în considerare doar extremele scalei, nu există nici o asemănare aparentă; dar dacă trecem de la o treaptă la alta prin continuitate vom ajunge, fără tranziții bruște, de la plante la animale vertebrate. Înțelegem atunci că animalele structurate complex sunt doar transformări, dezvoltări graduale, etapizate, ale speciei imediat inferioare și astfel, din aproape în aproape, putem coborî în timp până la cele mai elementare ființe. Între ghindă și stejar, de pildă, diferența e mare, dar, dacă urmărim pas cu pas evoluția ghindei, vom ajunge la stejar, nemaimirându-ne că ditamai copacul a răsărit dintr-o minusculă sământă. Dacă ghinda cuprinde elementele latente proprii formării stejarului, de ce nu s-ar întâmpla același lucru cu arahnida pentru a ajunge elefant? În urma acestor observații, vom înțelege că nu există generație spontanee decât în cazul ființelor organice elementare; speciile superioare sunt produsul transformărilor succesive ale acelorași ființe, pe măsură ce condițiile climaterice au fost propice. Fiecare specie, dobândind capacitatea de a se reproduce, acumulările cantitative și calitative au dus la apariția de numeroase varietăți; apoi, odată specia creată, în condiții de viață durabile, cine spune că germenii

primitivi din care a apărut nu au dispărut după aceea, devenind inutili? Cine spune că arahnida din zilele noastre este aceeași care, din transformare în transformare, a dat naștere elefantului? Astfel se explică de ce nu există generație spontanee printre animalele cu o organizare complexă.

Omul corporal

Din punct de vedere corporal și strict anatomic, omul aparține clasei mamiferelor, de care nu se deosebește decât prin nuanțe și formă exterioară; în rest, are aceeași compoziție chimică ca toate animalele, aceleași organe, funcții și feluri de a se hrăni, același tip de respirație, secreție și reproducție; se naște, trăiește și moare în aceleași condiții, iar trupul său se descompune la fel ca și al celorlalte viețuitoare. În sângele, carnea și oasele omului nu există un singur atom care să nu se regăsească și în structura celorlalte mamifere; ca și ele, atunci când moare, îi restituie pământului oxigenul, hidrogenul, carbonul și azotul care s-au combinat la naștere pentru a-l crea. Dacă observăm scara evolutivă din punct de vedere al structurii organismului, vom vedea că, de la licheni și până la copaci, de la zoofite și până la oameni, există un lanț evolutiv gradual, în care fiecare verigă are o legătură cu veriga precedentă; urmărind pas cu pas seria ființelor, vom putea spune că fiecare specie reprezintă o perfecționare și o transformare a speciei precedente, imediat inferioare. Fiindcă trupul omenesc s-a format în aceleași condiții chimice și structurale ca celelalte animale, omul trebuie să-și înfrângă orgoliul și să nu vadă în corpul său material decât ultima verigă a animalității pe pământ. Dar, cu cât corpul pierde din valoare în ochii săi, cu atât principiul spiritual crește în importanță; dacă primul îl situează la nivelul animalității, al doilea îl înalță pe un piedestal imens. Cunoaștem limitele animalității, dar nu putem atinge limita pe care o poate atinge Spiritul omului. Materialiștii pot să înțeleagă prin aceasta faptul că Spiritismul, departe de a respinge descoperirile științei, merge mai departe, întrucât este evident că principiul spiritual, care are existență proprie, nu poate suferi nici o atingere din partea materiei. Spiritismul merge mână în mână cu materialismul în ceea ce privește domeniul material, adimite ceea ce admite acesta din urmă; dar, acolo unde materialismul devine neputincios,

Spiritismul merge mai departe. Spiritismul și materialismul se aseamănă cu doi călători care voiajează împreună, plecând din același punct; ajunși la o anumită depărtare, unul spune că nu poate merge mai departe, dar celălalt își continuă drumul și descoperă o lume nouă. De ce ar trebui ca primul să spună despre al doilea că e nebun, numai pentru faptul că acesta din urmă, întrevăzând noi orizonturi, are îndrăzneala să meargă mai departe? Oare Cristofor Columb nu a fost și el taxat drept nebun pentru că credea în existența unei noi lumi dincolo de Ocean? Istoria consemnează, de altfel, existența numeroșilor nebuni sublimi care au împins omenirea spre progres, cărora li s-au oferit lauri după ce mai întâi au fost tăvăliți în noroi. Ei bine, Spiritismul, această nebunie a secolului al XIX-lea, în opinia celor care cred că sunt cu picioarele pe pământ, ne descoperă o întreagă lume, o lume mult mai importantă pentru om decât descoperirea Americii, căci nu toți oamenii se duc în America, în timp ce toți, fără excepție, vor merge în lumea spiritelor. Ajunși cu Geneza în punctul în care suntem, materialismul și-a epuizat resursele, în timp ce Spiritismul își continuă cercetările în domeniul Genezei spirituale.

Capitolul X
GENEZA SPIRITUALĂ

Principiul spiritual

Existența principiului spiritual este un fapt care nu are nevoie de o mai mare demonstrație decât ar avea-o principiul material, fiind, într-un anume fel, un fel de axiomă, afirmându-se prin efectele sale, la fel cum materia se afirmă prin efectele proprii. Conform principiului „dacă orice efect are o cauză, atunci orice efect inteligent trebuie să aibă o cauză inteligentă", oricine poate face diferența între mișcarea mecanică a unui clopot, datorată vântului, și mișcarea aceluiași clopot destinată a transmite un semnal, un avertisment, atestând în felul acesta existența unui gând și a unei intenții. Or, cum nimănui nu-i trece prin cap ideea de a-i atribui vreo gândire materialului din care este făcut clopotul, trebuie să conchidem că acesta este pus în mișcare de către o inteligență, servind drept instrument pentru a materializa gândurile acelei inteligențe. În aceeași logică a ideilor, nimeni nu va înzestra cu gândire un corp mort. Dacă omul viu gândește, acest lucru se întâmplă fiindcă există în ființa lui ceva care dispare apoi, când corpul moare. Diferența care există între om și clopot este dată de faptul că inteligența care face să vibreze clopotul este exterioară acestuia, pe când inteligența care determină acțiunile omului este intrinsecă lui. Principiul spiritual este corolarul existenței lui Dumnezeu; fără acest principiu, Dumnezeu nu ar fi avut nici o rațiune existențială, întrucât nu putem concepe o inteliegență suverană domnind pe vecie doar peste o materie brută, la fel cum un rege ar domni toată viața doar peste pietre și stânci. Fiindcă nu putem să-l concepem pe Dumnezeu fără atributele sale esențiale, adică bunătatea și dreptatea, aceste calități ar fi inutile, dacă s-ar exersa doar asupra materiei. Pe de altă parte, nici nu putem concepe un Dumnezeu bun și drept, care a creat ființe inteligente și sensibile, pentru a le încredința neantului după doar câteva zile de suferință, fără a le acorda compensații. Fără supraviețuirea într-un fel a ființei gânditoare, suferințele vieții ar fi o cruzime fără scop

din partea Domnului. Iată de ce materialismul și ateismul reprezintă două fețe ale aceleiași medalii; negând cauza, ele nu pot admite efectul; negând efectul, nu pot admite cauza. Ideea perpetuității ființei spirituale este un dat al omului, există în el sub formă de intuiție și de aspirație; omul înțelege că supraviețuirea spiritului după moarte reprezintă o compensație la mizeriile vieții pământene; de aceea au existat și vor exista mai mulți spiritualiști decât materialiști, și mai mulți deiști decât ateiști. Ideii de intuiție și de raționament cu care este înzestrat omul, spiritismul îi adaugă facultatea de a aprecia faptele, aducând dovezi materiale în sprijinul existenței ființelor spirituale, a supraviețuirii sufletului după moarte, a nemuririi și individualității sale. Spiritismul ne dezvăluie ființa inteligentă acționând în afara materiei, după moartea corpului material.

Dar principiul spiritual și cel vital sunt oare unul și același lucru? Plecând, ca de obicei, de la observarea faptelor, vom spune că, dacă principiul vital este inseparabil de cel inteligent, există o oarecare logică în a le confunda; dar, fiindcă întâlnim ființe care trăiesc și nu gândesc o iotă, cum ar fi plantele, fiindcă întâlnim corpuri omenești încă însuflețite de viața organică și care nu mai dau nici un semn de gândire, fiindcă se produc în interiorul ființei vii mișcări vitale independente de orice act de voință, fiindcă în timpul somnului viața organică își desfășoară activitatea, în timp ce intelectul nu se manifestă prin nici un semn exterior, trebuie să admitem faptul că viața organică rezidă într-un principiu inerent materiei, independent de viața spirituală, care este inerent spiritului. Deîndată ce materia are o vitalitate independentă de Spirit, iar Spiritul are o vitalitate independentă de materie, rezultă în mod evident că această dublă vitalitate se sprijină pe două principii diferite. Dar își are oare principiul spiritual sursa în elementul cosmic universal? Este el oare doar o transformare, un mod de existență a acelui element, la fel ca lumina, electricitatea sau căldura? Dacă ar fi fost așa, principiul spiritual ar fi suferit vicisitudinile materiei, s-ar fi dezagregat ca și principiul vital; ființa inteligentă nu ar fi avut decât o existență de moment, ca și corpul, iar moartea ar fi redus-o la neant, pentru a se reintegra în marele tot universal. Dar proprietățile sui generis pe care i le recunoaștem principiului spiritual dovedesc că el are o existență proprie și

independentă, căci, dacă și-ar fi avut originile în materie, nu ar mai fi avut aceste proprietăți. Dacă inteligența și gândirea nu pot fi atribute ale materiei, ajungem la concluzia, mergând de la efecte la cauză, că elementul material și elementul spiritual sunt două principii constitutive distincte ale universului. Elementul spiritual individualizat constituie ființele denumite Spirite, la fel cum elementul material individualizat constituie diversele ființe materiale, organice și anorganice. Odată admisă existența de sine stătătoare a elementului spiritual, cât și faptul că el nu își are originea în materie, ne putem întreba care îi este originea specifică, unde este punctul de plecare? Aici, mijloacele de investigare ne lipsesc, la fel cum ne lipsesc cele care se referă la principiul tuturor lucrurilor. Omul nu poate constata decât ceea ce există, în rest nu poate emite decât ipoteze și, fie că această cunoaștere depășește puterea inteligenței sale actuale, fie pentru că e inutil ca el să o posede pentru moment, Dumnezeu nu i-a oferit-o încă, nici măcar prin revelație. Ceea ce i-a împărășit Dumnezeu omului prin mesagerii săi și ceea ce poate deduce însuși omul despre principiul dreptății suverane, care este unul din atributele esențiale ale lui Dumnezeu, este că toate câte sunt au un punct de plecare, un început; toate sunt create simple și necunoscătoare la început, cu posibilitatea de șanse egală pentru a progresa cu ajutorul intelectului; toate vor atinge un grad de perfecțiune compatibil cu creatura respectivă, prin eforturi personale; toate ființele, fiind copiii aceluiași Tată, sunt obiectul unei aceeași griji din partea lui, nu este nimeni favorizat în dauna altuia și scutit de munca pe care trebuie să o ducă pentru a realiza scopul propus. În același timp în care Dumnezeu a creat lumile materiale veșnice, el a creat și ființele spirituale veșnice, căci, fără acestea din urmă, lumile materiale nu ar fi avut nici un scop. Am putea concepe mai degrabă lumea spirituală fără lumea materială, decât invers. Lumile materiale sunt cele care trebuie să le ofere ființelor spirituale elemente de activitate pentru dezvoltarea inteligenței acestora. Progresul este condiția existențială normală a ființelor spirituale, iar perfecțiunea relativă scopul pe care trebuie să-l atingă; or, Dumnezeu creând pentru veșnicie și fără încetare, există ființe spirituale care au atins deja gradul cel mai înalt de evoluție. Înainte ca pământul să existe, au existat alte lumi, iar când Terra a apărut din haosul

primordial, spațiul interplanetar era deja populat cu ființe spirituale aflate la toate gradele de evoluție.

Uniunea principiului spiritual cu materia

Materia fiind obiectul muncii Spiritelor pentru a-și dezvolta capacitățile, trebuie ca acestea să poată acționa asupra materiei, de aceea spiritele vin să locuiască materia, la fel cum pădurarul locuiește în pădure. Materia fiind deopotrivă scopul și instrumentul muncii, Dumnezeu, în loc să asocieze Spiritul pietrei rigide, a creat corpuri organice, flexibile, capabile să recepteze toate impulsurile voinței sale și să facă față tuturor transformărilor. Corpul este în același timp învelișul și instrumentul spiritului și, pe măsură ce acesta dobândește noi abilități, el îmbracă un înveliș mai adecvat noului gen de lucrare pe care trebuie să o îndeplinească, la fel cum îi încredințăm unui muncitor instrumente mai puțin grosolane, pe măsură ce este în stare să îndeplinească o lucrare mai rafinată. Pentru a fi mai exacți, afirmăm că tocmai spiritelor le revine sarcina să-și perfecționeze învelișul și să-l adapteze noilor sale nevoi; ele îl perfecționează, îl dezvoltă și completează organismul material pe măsură ce încearcă nevoia de a-și manifesta noi aptitudini; într-un cuvânt, ele își adaptează corpul la măsura inteligenței lor; Dumnezeu le furnizează materia brută, iar spiritelor le revine sarcina să o modeleze; astfel se face că rasele evoluate au un organism sau, dacă vreți, un utilaj cerebral mult superior raselor primitive. Astfel se explică și amprenta specifică pe care caracterul unui spirit o imprimă asupra trăsăturilor fizionomice și taliei corpului cuiva. Deîndată ce un spirit se naște întru viața spirituală el trebuie, pentru a reuși să evolueze, să se folosească de capacitățile sale, care, la început, sunt rudimentare; de aceea el îmbracă un înveliș corporal adecvat stării sale de copilărie intelectuală, înveliș pe care îl părăsește, pentru a îmbrăca un altul, pe măsură ce forțele sale sporesc. Or, cum în toate timpurile au existat și alte lumi, iar acestea au dat naștere la corpuri structurate în așa fel încât să poată fi gazda spiritelor, în orice timpuri spiritele au avut, indiferent de gradul lor de evoluție, elementele necesare pentru viața în corp de carne. Corpul, fiind exclusiv material, suferă vicisitudinile materiei. După ce a funcționat o vreme, el se destructurează și descompune; principiul vital, nemaiavând elementele

activității sale, se stinge iar corpul moare. Spiritul, pentru care corpul acum mort a devenit inutil, îl părăsește, la fel cum părăsim o casă în ruine sau un hotel unde nu mai funcționează nici un serviciu. Corpul este deci doar un înveliș destinat a găzdui spiritul și puțin contează din ce materiale este alcătuit sau care îi este originea. Că trupul omului este o creație specială sau nu, el nu este alcătuit la urma urmei decât tot din aceleași elemente chimice ca și animalele, este însuflețit de același principiu vital, altfel spus încălzit de același foc, și luminat de aceeași lumină, este prilej de tot atâtea vicisitudini și nevoi pe care le întâmpină animalele. Dacă luăm în considerare doar materia, făcând abstracție de spirit, atunci nu există nimic care să-l distingă pe om de animal; dar totul se lămurește, dacă facem o distincție între *locație* și *locuitor*. Un mare aristocrat care ar locui temporar într-o colibă îmbrăcat în zdrențe nu ar fi mai puțin aristocrat. La fel se întâmplă și în cazul omului: nu învelișul său de carne îl înalță deasupra brutei, făcându-l o ființă aparte, ci ființa sa spirituală îl distinge de animale.

Ipoteză asupra originii corpului omenesc

Din asemănările formelor exterioare care există între om și maimuță, unii fiziologi au tras concluzia că primul nu ar fi decât transformarea evolutivă a celui de al doilea. Lucrul nu ar fi imposibil, cel puțin omul s-ar simți lezat în demnitatea sa, dacă ar accepta faptul. Corpurile maimuțelor se poate să fi servit drept înveliș primelor spirite umane, puțin evoluate, care au venit să se incarneze pe Terra, iar acest înveliș era cel mai adecvat nevoilor lor, mai adecvat decât al altor animale din acele vremuri, să zicem. În loc să fie croit un veșmânt special pentru spirit, acesta a găsit unul de-a gata. S-a putut, deci, costuma în pielea maimuțelor, fără a înceta să fie spirit uman, la fel cum oamenii se îmbracă adeseori în straie făurite din pielea sau blana unor animale, fără ca prin acest lucru să înceteze a mai fi oameni. Bineînțeles, acest lucru este doar o ipoteză și nu un principiu admis, o ipoteză care să sugereze faptul că originea corpului nu prejudiciază spiritul, care este de fapt ființa principală, iar asemănarea între corpul omului și cel al maimuțelor nu implică și o paritate între spiritul său și cel al maimuțelor. Admițând această ipoteză, putem spune că, sub influența și prin efectul activității intelectuale a noilor locuitori,

învelișul corporal s-a modificat, câștigând în detalii, conservându-și forma generală a ansamblului. Corpurile acestea ameliorate, procreând, s-au reprodus în aceleași condiții, dar au dat naștere la o nouă specie, care s-a depărtat de tipul primitiv, pe măsură ce spiritul locuitor a evoluat. Spiritul-maimuță, care nu a fost abolit, a continuat să procreeze corpuri de maimuță în folos propriu, la fel cum un puiet nealtoit reproduce același puiet, iar spiritul uman a procreat corpuri omenești, variante ale matriței în care a locuit. Sursa s-a bifurcat astfel, a produs un mutant, iar acel mutant a devenit la rându-i sursă. Fiindcă nu există tranziții bruște în natură, se prea poate ca primii oameni care au apărut pe pământ să difere foarte puțin ca înfățișare de maimuțe; la fel stăteau lucrurile și cu inteligența lor. Există până și în zilele noastre sălbatici care, prin lungimea brațelor și a picioarelor, prin conformația craniului, seamănă izbitor de bine cu anumite specii de maimuțe.

Încarnarea spiritelor

Spiritismul ne arată în ce mod se operează uniunea dintre spirit și corp, prin încarnare. Spiritul, prin esența sa, este o ființă indefinită, abstractă, care nu poate avea o acțiune directă asupra materiei; îi trebuie ceva intermediar, iar acest intermediar se află în învelișul fluidic, ce face cumva parte integrantă din spirit, înveliș semi-material, adică unul care ține de materie prin origine și de spiritualitate prin natura eterată. Ca orice materie, își are sursa în fluidul cosmic universal, care suferă în această circumstanță o modificare specială. Acest înveliș al unei ființe abstracte, desemnat cu numele de perispirit, face din spirit o ființă concretă, definită, sesizabilă de către gândire; perispiritul face ca spiritul să fie capabil să acționeze asupra materiei tangibile, la fel ca toate fluidele imponderabile care sunt, după cum se știe, cele mai puternice motoare. Fluidul perispiritual reprezintă deci liniuța de unire dintre spirit și materie. Pe timpul cât spiritul se află în corp, fluidul reprezintă vehicolul gândirii sale, pentru a transmite semnalele de mișcare diferitelor părți ale organismului, care acționează sub impulsul voinței sale și pentru a repercuta în spirit senzațiile produse de agenții exteriori. Drept fir conducător există sistemul nervos, la fel cum în cazul telegrafului fluidul electric are drept conducător firul metalic. Atunci când un spirit trebuie să se încarneze

într-un corp uman, există o legătură fluidică, nefiind altceva decât o expansiune a perispiritului său, care leagă spiritul de embrionul de care se simte atras, încă din momentul conceperii. Pe măsură ce embrionul se dezvoltă, legătura se sudează și mai tare; sub influența principiului vital material al embrionului, perispiritul, care posedă unele proprietăți ale materiei, se unește, moleculă cu moleculă, cu corpul care se formează; de unde putem trage concluzia că spiritul, prin intermediul perispiritului său, se înrădăcinează cumva în acest embrion, precum o plantă își fixează rădăcinile în sol. Când embrionul s-a format pe deplin, uniunea este completă, nașterea fiind iminentă. Printr-un efect contrar, această uniune a perispiritului cu materia carnală, care se îndeplinise sub influența principiului vital al embrionului, atunci când acest principiu încetează să mai acționeze ca urmare a descompunerii corpului, uniunea, care nu era menținută decât de o forță vie, încetează atunci când această forță își încetează activitatea; atunci perispiritul se eliberează, moleculă cu moleculă, la fel ca în cazul când a avut loc uniunea, iar spiritul își recapătă și el libertatea. Astfel, putem spune că nu plecarea spiritului este cea care cauzează moartea corpului, ci moartea corpului cauzează plecarea spiritului. Deîndată ce, după moartea corpului, spiritul se regăsește eliberat în integralitatea sa, imediat ce facultățile sale sporesc, în timp ce principiul vital se stinge, avem dovada evidentă că principiul vital și cel spiritual sunt două lucruri distincte. Spiritismul ne arată, prin faptele pe care ne permite să le observăm, fenomenele care însoțesc această separare; ea este uneori rapidă, ușoară, blândă și insensibilă; alteori este lentă, laborioasă, penibilă, în funcție de starea morală a spiritului, și poate dura luni întregi. Un fenomen particular, înregistrat de asemenea prin observație, însoțește întotdeauna incarnarea spiritului. De îndată ce acesta este acaparat de legătura fluidică ce îl asociază embrionului, o neliniște îl cuprinde; această neliniște crește, pe măsură ce legătura se sudează și, în ultimele momente, spiritul își pierde conștiința de sine, în așa fel încât nu mai este un martor conștient al nașterii sale. În momentul în care copilul respiră, spiritul își redescoperă facultățile, care se dezvoltă pe măsură ce se formează și consolidează organele care îi vor servi la manifestarea sa. Dar, în același timp în care spiritul își capătă conștiința de sine, el *pierde amintirea trecutului său*, fără a-și pierde însă facultățile, calitățile și aptitudinile dobândite odinioară, aptitudini aflate momentan în stare latentă și care, reluându-și activitatea, îl vor ajuta mai bine sau mai puțin bine în noua existență. Aici se manifestă măreția Creatorului, căci amintirea unui trecut adeseori penibil sau umilitor, adăugându-se amărăciunilor noii sale existențe, ar putea să-l neliniștească și să-l împiedice pe acest spirit; el nu își amintește decât de ceea ce a învățat, pentru că doar lucrul acesta îi este de folos. Dacă uneori mai păstrează o vagă intuiție a evenimentelor trecute, o face ca într-un vis trecător. Este deci un alt om, un om nou, oricât de bătrân ar fi spiritul său. Atunci când reintră în viața spirituală, trecutul i se derulează rapid sub ochii minții și el poate aprecia dacă și-a folosit cum trebuie timpul. Există deci continuitate în viața spirituală, în ciuda uitării trecutului; spiritul este mereu același, înainte, pe timpul și după incarnare; incarnarea nu este decât o fază specială a existenței sale. De altfel, uitarea nu se produce decât în viață exterioară de relație; în timpul somnului, spiritul, în mare parte eliberat de carnalitate, eliberat și reintegrat vieții spirituale, își amintește, căci văzul său spiritual nu mai este obstrucționat de materie.

Referindu-ne acum la umanitatea cea mai înapoiată din punct de vedere intelectual, la sălbaticii primitivi, ne putem pune întrebarea dacă nu cumva aici putem situa punctul de plecare al sufletului uman în aventura sa. Conform opiniei câtorva filosofi spiritualiști, principiul inteligent, distinct de principiul material, se individualizează și se dezvoltă trecând prin diversele grade de animalitate; în aceste etape, sufletul se perfecționează și își dezvoltă primele facultăți, prin experiență; este un timp al incubației, dacă putem să spunem așa. Ajuns la gradul de dezvoltare inteligentă, apar și facultățile speciale care alcătuiesc sufletul uman. Există deci o filiație spirituală între animal și om, la fel cum există și o filiație corporală. Acest mod de interpretare, bazat pe legea unității care guvernează creația, răspunde calificativelor acordate Domnului, de a fi drept și bun; interpretarea conferă un scop și un destin animalelor, care nu sunt decât ființe dezmoștenite, dar care, într-un viitor care le este rezervat, vor putea găsi o compensație pentru suferințele lor. Ceea ce alcătuiește omul spiritual nu este originea sa, ci atributele speciale cu care este înzestrat la intrarea

sa în umanitate, atribute care-l transformă și îl face să fie o ființă distinctă, la fel cum un fruct delicios se deosebește de rădăcina amară din care își extrage seva. Fiindcă a trecut prin filiera animalității, asta nu înseamnă că omul este mai puțin om; la fel, este și mai puțin animal, precum fructul nu este rădăcină sau savantul nu mai este fetusul care a fost atunci când a fost conceput. Dar interpretarea în cauză comportă numeroase probleme, și nu este oportun să pledăm aici pro sau contra ei, nici să examinăm numeroasele ipoteze iscate de acest subiect. Fără a căuta deci originea sufletului și filierele prin care a trecut acesta, îl vom analiza doar din momentul pătrunderii sale în umanitate, de la punctul în care, înzestrat cu simț moral și cu liber arbitru, a început să-și asume responsabilitatea actelor sale. Uniunea cu materia îi este utilă spiritului, în procesul său evolutiv, iată de ce incarnarea este o necesitate. Prin lucrarea inteligentă pe care o operează în folosul său asupra materiei, spiritul contribuie la transformarea și progresul material al globului pe care-l locuiește; astfel, progresând el însuși, împlinește lucrarea Creatorului, al cărui agent inconștient este. Dar incaranarea spiritelor nu este nici constantă, nici perpetuă; este doar tranzitorie; părăsind un corp, spiritul nu capătă instantaneu un altul, ci trebuie să treacă o perioadă de timp mai mare sau mai mică, vreme în care el își trăiește viața sa spirituală, care este de altfel viața sa normală, în asemenea măsură încât suma timpurilor petrecute în diversele incarnări înseamnă o câtime, raportată la cea pe care o trăiește în starea de spirit liber. În intervalul dintre incarnări, spiritul nu stagnează, ci evoluează, în sensul că își pune în valoare cunoștințele și experiența dobândite pe timpul vieții corporale; el analizează ceea ce a îndeplinit în sejurul său terestru, trece în revistă ceea ce a învățat, își recunoaște greșelile, croiește planuri și ia hotărâri pentru o viitoare existență terestră. În felul acesta, fiecare existență este un pas înainte, un fel de școală de aplicație. De aceea, încarnarea nu este nicidecum o pedeapsă aplicată spiritului, cum cred unii, ci o condiție inerentă pentru a progresa. Pe măsură ce spiritul progresează din punct de vedere moral, el se dematerializează, adică sustrăgându-se influenței materiei, se epurează; viața sa se spiritualizează, facultățile și percepțiile se ascut; fericirea sa depinde de progresul pe care l-a înfăptuit. Dar, fiindcă spiritul are liber arbitru, el poate, din neglijență sau

rea voință, să-și întârzie evoluția; în consecință, își prelungește durata incarnărilor, fapt care poate fi privit drept un soi de pedeapsă, întrucât, din pricina propriei greșeli, rămâne într-un rang inferior de existență. Depinde deci de spirit să-și scurteze durata incarnărilor. Progresul material al lumii este o consecință a progresului moral al locuitorilor ei; or, cum creația lumilor și spiritelor este un proces care nu încetează, rezultă că există lumi mai vechi sau mai noi, aflate la diferite grade de dezvoltare fizică și morală, unde incarnarea este mai mult sau mai puțin materială, iar lucrarea spiritelor mai mult sau mai puțin dificilă. Din acest punct de vedere, Terra este una din lumile cel mai puțin avansate; locuită de spirite relativ inferioare, viața în trup de carne este mai puțin deranjantă decât în alte lumi. Atunci când spiritele au dobândit într-o lume suma progresului aceleia, ele o părăsesc pentru a se incarna în alta mult mai avansată, unde primesc noi cunoștințe, un proces care se repetă mereu și mereu, până ce incarnarea într-un corp material nu le mai este utilă, trăind exclusiv viața spirituală, în care vor evolua în alt sens și cu ajutorul altor mijloace. Ajunse la punctul culminant al evoluției, spiritele se vor bucura de fericirea deplină; admiși împrejurul celui Atotputernic, ele vor dispune de gândirea sa, vor deveni mesagerii lui, vor guverna lumea în numele lui, având în subordine alte spirite aflate la diverse grade evolutive. Astfel, toate spiritele, incarnate sau descărnate, indiferent de gradul lor ierarhic, își au rostul lor în marele mecanism al universului; toate sunt folositoare ansamblului, în același timp în care sunt folositoare lor însele. Colectivitatea spiritelor formează sufletul universului; elementul spiritual este cel care acționează în tot și peste tot, sub impulsul gândirii divine. Fără acest element spiritual nu ar exista decât materie brută, noninteligentă; prin acțiunea elementului spiritual individualizat, totul are un scop, o rațiune de a fi, totul se explică; iată de ce, dacă nu ar exista spiritualitatea, ne-am lovi de piedici enorme.

Atunci când Terra a beneficiat de condiții climaterice propice existenței speciei umane, au existat și primele spirite care s-au incarnat. Dar de unde veneau acestea? Fie că aceste spirite au fost create pe moment, fie că au apărut din pământ, din spațiu sau de pe alte lumi, prezența lor de la un anumit timp este un fapt incontestabil, întrucât înaintea lor nu existau decât animalele; spiritele

s-au înveșmântat cu trupuri adecvate nevoilor lor, aptitudinilor specifice, trupuri care, din punct de vedere fiziologic, aparțineau animalității; sub influența spiritelor și prin exercitarea facultăților lor, aceste corpuri s-au transformat și au evoluat. Să lăsăm deci deoparte problema originii, încă insolubilă pentru moment; să analizăm spiritele nu din punctul de la care au pornit, ci de la acela în care a început aventura lor umană, fără să ne îngrijorăm de locul în care spiritele și-au petrecut „copilăria", adică perioada de incubație. Cu toate că primele spirite care s-au incarnat trebuie să fi fost puțin evoluate, fie și pentru faptul că s-au incarnat în corpuri imperfecte, trebuie să fie existat între ele diferențe notabile de caracter și aptitudini. Spiritele asemănătoare s-au grupat în mod firesc prin analogie și simpatie. Pământul s-a văzut astfel „cotropit" de diferite categorii de spirite, mai mult sau mai puțin apte sau refractare progresului. Întrucât corpurile au fost impregnate de caracterele spiritelor, procreindu-se apoi, au rezultat diferitele rase, diferențiate între ele atât prin trăsături fizice, cât și prin trăsături morale. Spiritele similare, continuând să se incarneze de preferință „în familie", au perpetuat caracterul distinctiv fizic și moral al acelor rase și popoare, care s-a păstrat multă vreme, diluându-se doar odată cu amestecul lor și cu gradul de evoluție al spiritelor. Spiritele care au populat pământul pot fi comparate cu acele grupuri de emigranți de origine diversă, care ocupă ținuturile virgine; ei găsesc acolo lemn și piatră pentru a-și face locuințe, fiecare construind-o în funcție de priceperea sa și de preferințele proprii. Acești emigranți se asociază în funcție de gusturi și de preocupări comune, asociațiile sfârșesc prin a forma triburi, apoi popoare, fiecare cu moravurile și trăsăturile proprii. Progresul nu a fost deci uniform în toată specia umană; rasele cele mai inteligente le-au devansat în mod natural pe celelalte, fără a mai vorbi de faptul că spiritele, renăscute la viața spirituală, venind să se incarneze pe Terra încă din vechime, au făcut ca diferența de progres să fie și mai sensibilă. Ar fi imposibil, deci, să atribuim aceeași vechime de creație sălbaticilor care de abia se disting de maimuțe, cu civilizația chinezilor sau a europenilor. Aceste spirite ale sălbaticilor aparțin însă și ele umanității; vor atinge într-o zi nivelul strămoșilor lor, dar nu în corpurile aceleiași rase fizice, improprii ajungerii la o anumită dezvoltare intelectuală și morală. Atunci când

corpul, adică instrumentul dezvoltării lor, nu va mai fi în acord cu cerințele, spiritele vor emigra din acest mediu pentru a se incarna într-unul superior, mereu și mereu, până ce vor epuiza toate rasele terestre, după care vor părăsi pământul, pentru a trăi în lumi din ce în ce mai avansate.

Reîncarnările

Principiul reincarnării este o consecință necesară a legii progresului. Fără reincarnare, cum am putea explica diferența care există între starea socială actuală și cea a timpurilor barbare? Dacă sufletele sunt create în același timp cu corpurile, cele care se nasc astăzi sunt la fel de noi, la fel de primitive ca cele care trăiau acum o mie de ani; să mai adăugăm faptul că nu ar fi între ele nici o relație, că ele ar fi complet independente unele de altele; atunci de ce oare sufletele de astăzi ar fi mai bine înzestrate de Dumnezeu decât cele de odinioară? De ce ar avea o inteligență mai mare sau instincte mult șlefuite, moravuri mai blânde? De ce ar avea intuiția unor lucruri, fără să le fi învățat mai întâi?

Unii cercetători consideră că diferitele existențe ale sufletului se împlinesc din lume în lume și nu pe un același pământ, unde fiecare spirit nu ar apărea decât o singură dată. Această doctrină ar putea fi admisă, dacă toți locuitorii pământului ar fi la același nivel intelectual și moral; ei nu ar putea atunci progresa decât migrând într-o altă lume, dar reincarnarea lor pe pământ ar rămâne atunci fără utilitate, iar Dumnezeu nu face nimic gratuit. Deîndată ce întâlnim pe pământ oameni aflați la diverse stadii de inteligență și moralitate, există o mare perspectivă acordată progresului; ne vom întreba de ce sălbaticul ar fi obligat să-l găsească în altă lume pe semenul mai evoluat decât el, când îl are alături; de ce omul avansat nu s-ar fi civilizat decât în lumile inferioare, când cei asemănători acestor lumi se află împrejurul lui, că există diferențe de civilizație, nu numai de la un popor la altul, ci chiar în sânul aceluiași popor sau aceleiași familii. Dacă lucrurile ar fi stat așa, Dumnezeu ar fi creat un lucru inutil, alăturând ignoranța și cunoașterea, barbaria și civilizația, binele și răul, în timp ce chiar din această alăturare și acest contact se naște civilizația care trebuie să-i aducă la același nivel pe cei mai retardați. Nu este deci

necesar ca oamenii să-și schimbe lumea cu fiecare etapă, ca un școlar care și-a schimbat liceul cu fiecare clasă; nu numai că acest lucru nu ar fi un progres, ci ar fi o piedică, întrucât spiritul ar fi privat de exemplul pe care i-l oferă perspectiva gradelor superioare de evoluție, cât și de posibilitatea de a-și repara greșelile comise în același mediu și în prezența celora pe care i-a ofensat, posibilitate care reprezintă pentru spirit cel mai puternic mijloc de evoluție morală. După o scurtă coabitare, spiritele se împrăștie și devin străine unele altora, iar legăturile de familie și de amiciție, neavând vreme să se consolideze, vor fi rupte. Inconvenientului moral i s-ar adăuga un inconvenient material. Natura elementelor alcătuitoare, legile organice și condițiile de existență variază în funcție de fiecare lume; sub acest aspect, nu există două care să fie identice. Tratatele noastre de fizică, chimie, biologie, medicină sau anatomie nu ar servi la nimic în alte lumi, dar, cu toate acestea, ceea ce învățăm aici pe pământ nu se pierde; nu numai că acest lucru dezvoltă inteligența, dar ideile pe care le descoperim aici ne ajută să cucerim altele noi. Dacă spiritul nu își face apariția decât o singură dată, și aceea efemeră, în această lume a noastră, cu fiecare migrație se va pomeni în fața unor condiții existențiale cât se poate de diferite; de fiecare dată va acționa asupra unor noi elemente, care au legi necunoscute pentru el, înainte de a avea timpul necesar să le studieze, să experimenteze. De fiecare dată va trebui să ia școala de la capăt, iar toate aceste schimbări necesare ar fi un obstacol serios în calea evoluției sale. În concluzie, spiritul trebuie să se reincarneze în aceeași lume, până ce va dobândi suma cunoștințelor și gradul necesar de evoluție, pentru a părăsi definitiv această lume. Faptul că spiritele vor părăsi cândva această lume pentru o alta mai avansată, este o realitate, și așa și trebuie să fie. Dacă unele spirite părăsesc această lume înainte de dobândi toate cunoștințele necesare, se întâmplă din cauze individuale, bine cumpănite de Dumnezeu în înțelepciunea-i. Totul are un scop în sânul creației, altfel Dumnezeu ne-ar apărea o ființă imprudentă și lipsită de înțelepciune; or, dacă Terra nu ar fi decât o etapă unică pentru evoluția fiecărui om, ce rost s-ar mai găsi în incarnarea spiritelor în copii care mor doar după câțiva ani, uneori imediat după naștere? La fel se pune problema în cazul idioților și cretini-

lor. Pentru spiritele care își construiesc pe pământ o carieră normală, acestea au un avantaj real de a se regăsi în același mediu pe care l-au părăsit odinioară, pentru a-și continua lucrarea neterminată, adeseori în sânul aceleiași familii sau în contact cu aceleași persoane, pentru a repara răul pe care l-au făcut cândva, sau pentru a suferi pedeapsa aplicată de legea talionului.

Emigrarea și imigrarea spiritelor

Pe durata existenței lor corporale, spiritele alcătuiesc populația spirituală a întregului glob. Nașterile și morțile fac ca această populație spirituală să se amestece constant în aceste două stări; în fiecare zi, deci, vom întâlni emigrări ale lumii corporale în lumea spirituală și imigrări ale lumii spirituale în cea corporală. În anumite epoci, sub înțelepciunea divină, aceste emigrări și imigrări s-au făcut în cantități mai mult sau mai puțin considerabile, în urma procesului evolutiv al spiritelor. Trebuie deci să considerăm catastrofele și flagelurile ca fiind ocazia aparției și plecării în masă a spiritelor, mijloace providențiale de înlocuire a populației globului, de inserție a unor spirite mai evoluate. Dacă, în aceste catastrofe, s-a distrus o mare parte a corpurilor, nu a fost decât o distrugere a veșmintelor, căci nici un spirit nu a pierit; ele nu și-au schimbat decât mediul; în loc să plece individual, au plecat în masă, iată singura diferență, căci, a pleca dintr-o cauză sau alta, nu înseamnă decât a pleca mai devreme sau mai târziu. Refăurirea rapidă și aproape instantanee care se operează în elementul spiritual al populației, în urma flagelurilor, nu face decât să grăbească progresul social; fără emigrările și imigrările din vreme în vreme, prin care se asigură un pas înainte, civilizația s-ar fi dezvoltat cu o extremă lentoare. Trebuie să remarcăm faptul că toate marile calamități care decimează omenirea sunt urmate de o eră de progres în ordinea fizică, intelectuală sau morală. Acest soi de transfuzie care se operează între populația incarnată și cea descărnată a aceluiași pământ, se petrece și între diferitele lumi ale universului, fie individual, în condiții normale, fie în masă, în condiții speciale. Există deci emigrări și imigrări colective de la o lume la alta. De aici rezultă introducerea în sânul populației unei lumi a unor elemente spiri-

tuale pe de-a întregul noi; apar noi rase de spirite care se amestecă cu rasele spirituale deja existente, constituind astfel noi rase de oameni. Or, datorită faptului că spiritele nu uită nimic din ceea ce au dobândit prin experiență, ele aduc cu sine întreaga inteligență și cunoaștere universală pe care le posedă, imprimând astfel conduita și cunoștințele lor rasei pământene, în sânul căreia se incarnează. Pentru acest lucru, nu au nevoie decât de noi corpuri create special pentru folosul lor și, fiindcă există deja o specie corporală propice, spiritele găsesc de-a gata aceste trupuri destinate să le găzduiască.

Rasa adamică

După cum ne învață spiritele, în trecut a avut loc una din acele imigrări în masă, în care o întreagă colonie de spirite, venite din altă sferă, a dat naștere rasei simbolizate de persoana lui Adam, denumită de aceea *rasa adamică*. Atunci când această colonie de spirite a pogorât pe pământ, lumea noastră era deja populată din vremuri imemoriale, la fel cum era și America, atunci când au „descoperit-o“ europenii. Rasa adamică, mult mai evoluată decât rasele precedente, este și cea mai inteligentă; practic ea este cea care le-a împins pe toate celelalte pe calea progresului. Geneza ne descrie rasa adamică fiind cea mai laborioasă încă de la începuturi, deschisă către artă și știință, fără să mai treacă prin copilăria intelectuală proprie raselor primitive, fapt ce ne face să credem că era compusă din spirite care erau deja mult evoluate. Toate descoperirile afirmă că rasa adamică nu are o mare vechime pe pământ și, chiar dacă admitem că ea are o vârstă de mai multe mii de ani, faptul nu ar fi în contradicție cu descoperirile geologice, nici cu observațiile antropologice, ba, dimpotrivă, le confirmă. Doctrina care predică nașterea umanității dintr-o singură individualitate, acum vreo șase mii de ani, nu se mai susține în starea actuală a cunoștințelor. Principalele considerații de ordin fizic sau moral care o contrazic se pot rezuma astfel: 1. Din punct de vedere fiziologic, anumite rase prezintă tipuri particulare caracteristice, care nu le permit originea dintr-o sursă comună. Există diferențe care nu sunt cu siguranță efectul climatului, întrucât albii care se reproduc în țările în care trăiesc negrii nu

devin automat negri, și invers. Dogoarea soarelui poate cel mult bronza epiderma, dar nu a transformat niciodată un alb într-un negru, nu a aplatizat vreun nas, nici nu a schimbat vreo fizionomie. Astăzi cunoaștem faptul că negroizii sunt așa din cauza unei pigmentații subcutanate speciale, care ține de specie. De aceea, trebuie să considerăm aceste rase, negre, mongolice sau caucaziene ca având fiecare originea sa proprie, apărând simultan sau succesiv în diferitele părți ale globului; din încrucișarea acestora au apărut rase mixte secundare. Caracteristicile fiziologice ale raselor primitive sunt indicele evident că ele provin din tipuri distincte. În ceea ce privește pluralitatea surselor, aceleași considerații sunt valabile atât pentru oameni, cât și pentru animale. Adam și descendenții săi sunt reprezentați în Biblie ca fiind oameni inteligenți, întrucât, chiar din a doua generație, au început să construiască așezări, să cultive pământul și să prelucreze metalele. Progresul lor în domeniul artistic și științific a fost rapid și susținut în mod constant. Nu putem concepe, deci, că dintr-o asemenea sursă s-ar fi putut naște numeroase popoare înapoiate, cu o inteligență rudimentară, care frizează animalitatea chiar și în zilele noastre, popoare care să-și pierdut complet identitatea și orice tradiție strămoșească. O diferență atât de radicală în intelect și în moralitate atestă cu siguranță o diferență de origine. Făcând abstracție de evidențele geologice, dovada existenței omului pe pământ, înainte de epoca fixată de Geneză, se întâlnește chiar în sânul națiunilor globului. Fără a vorbi de cronologia chineză, care coboară în timp 30.000 de ani, există documente mult mai solide care atestă faptul că Egiptul, India și alte ținuturi erau populate și înfloritoare cu cel puțin cinci mii de ani înaintea erei creștine, deci cu o mie de ani înainte de crearea primului om în viziunea biblică. Documente și observații recente înlătură orice dubiu asupra relațiilor care existau între America și vechii egipteni, de unde tragem concluzia că ambele ținuturi erau populate în vechime. Altfel am fi siliți să admitem faptul că, la doar o mie de ani de la facerea sa, conform Bibliei, omul s-a înmulțit în așa hal încât a populat toate colțurile pământului; o asemenea fecunditate ar fi însă contrară tuturor legilor antropologice. Imposibilitatea ar fi și mai strigătoare la cer dacă am admite, împreună cu Biblia, că potopul a distrus întreaga specie umană, excepție făcând Noe și familia sa,

care nu era deloc numeroasă, cu 2348 ani î.H. Deci, după potop, repopularea lumii s-ar fi făcut doar în urma familiei lui Noe, ori, atunci când evreii s-au stabilit în Egipt, la 612 ani după diluviu, Egiptul era deja un imperiu puternic foarte bine populat, fără a mai vorbi de populația existentă în alte ținuturi; în doar 612 ani, o fecunditate datorată doar copiilor lui Noe și nevestelor lor este un lucru imposibil de acceptat. Să remarcăm în trecere faptul că egiptenii i-au întâmpinat pe evrei ca fiind străini; ne miră faptul că ei au pierdut amintirea unei comunități atât de înrudite cu ei, mai ales când ne gândim că egiptenii își conservau cu mare scrupulozitate memoria propriei istorii. O logică riguroasă, însă, ne demonstrează faptul că omul se află pe pământ din vremuri imemoriale, mult anterioare epocii descrise de geneza biblică. Același lucru se întâmplă și în cazul diversității surselor primitive.

Doctrina îngerilor căzuți și a paradisului pierdut

Lumile progresează fizic odată cu evoluția materiei și moral prin procesul de evoluție a conștiinței spiritelor care locuiesc această materie. Fericirea este asigurată prin predominanța binelui asupra răului, iar predominanța binelui este rezultatul evoluției morale a spiritelor. Progresul intelectual nu este suficient, întrucât odată cu inteligența oamenii pot face și rău. Odată ce una din lumi ajunge într-un stadiu de dezvoltare care o face să înainteze în ierarhie, se operează mutații în cadrul populației muritorilor și spiritelor; atunci vine vremea marilor emigrări și imigrări. Cei care, în ciuda inteligenței și cunoștințelor, au perseverat în a face răul, revoltându-se contra lui Dumnezeu și a legilor, ajung să fie un obstacol pentru progresul material ulterior, o cauză permanentă de tulburări pentru stabilitate și pentru fericirea celor drepți, de aceea sunt excluși și trimiși în alte lumi mai puțin avansate; acolo își vor aplica inteligența și intuiția, cât și cunoștințele dobândite, în folosul celor printre care trăiesc, în același timp ispășind, printr-o serie de existențe mizere și prin muncă îndârjită și aspră, greșelile comise în trecut și încăpățânarea voluntară. Ce pot fi ei, în sânul acestor popoare, aflate încă în copilăria umanității, în barbarie, decât niște îngeri-spirite căzuți, trimiși să-și ispășească păcatele? Oare pământul de unde au fost izgoniți nu este pentru ei un paradis pierdut? Nu era oare un loc al desfătărilor, în comparație

cu mediul ingrat unde au fost exilați vreme de mii de secole, până în ziua în care își vor răscumpăra greșeala și vor fi eliberați? În același timp în care spiritele malefice sunt alungate, ele sunt înlocuite de alte spirite mai bune, venite dintr-o lume mai puțin avansată, pe care au meritat s-o părăsească și pentru care noul sejur reprezintă acum o recompensă. Odată populația spirituală fiind astfel reînnoită, epurată de elementele malefice, la capătul unei perioade oarecare de timp starea morală a lumii se va îmbunătăți și ea. Aceste mutații sunt uneori parțiale, adică limitate la un popor sau la o rasă, alteori sunt generale, atunci când sosește o perioadă de revoluționare a întregului glob pământesc.

Rasa adamică are toate trăsăturile unei rase proscrise; spiritele care au locuit-o au fost exilate pe Terra, care era deja populată, dar cu oameni primitivi, ignoranți; aceste spirite exilate au avut misiunea să-i instruiască, să le ofere lumina unei inteligențe superioare. Nu este oare acesta rolul pe care această rasă l-a îndeplinit până în ziua de astăzi? Superioritatea ei intelectuală dovedește că lumea de unde au venit exilații era mult mai avansată decât a noastră. Exilând această rasă pe un pământ de chinuri și suferințe, Dumnezeu a avut dreptate să spună: „îți vei câștiga pâinea cu ajutorul sudorii frunții tale". În mila sa, Domnul a promis că le va trimite un Mântuitor, adică pe cel care trebuia să le lumineze calea, pentru a ieși din infernul suferințelor și a intra în raiul preafericiților. Acest Mântuitor s-a arătat în persoana lui Christos, care i-a învățat legea iubirii și a întrajutorării, necunoscută de muritori, care trebuia să fie adevărata ancoră a mântuirii. Tocmai pentru a grăbi evoluția omenirii, spiritele superioare se incarnează din timp în timp, pentru a îndeplini misiuni speciale, dar și pentru a evolua ele însele, fără a avea însă calitățile lui Christos. Fără reincarnare, misiunea lui Christos ar fi fost un nonsens, la fel și promisiunea făcută de Dumnezeu. Dacă presupunem că sufletul fiecărui om ar fi fost creat la nașterea corpului său și că el nu ar face decât să dispară și să apară pe pământ, nu ar fi nici o legătură între cele care au apărut de la Adam la Iisus Christos, nici între cele care au apărut după aceea; ele ar fi toate străine unele altora. Promisiunea unui Mântuitor făcută de Dumnezeu nu s-ar putea aplica descendenților lui Adam, dacă sufletele lor încă nu erau create. Pentru ca misiunea lui Christos să se lege de cuvintele lui

Dumnezeu, trebuia ca acestea să se aplice acelorași suflete. Dacă aceste suflete sunt noi, ele nu pot fi pervertite de păcatul primului om, care nu este decât tatăl carnal și nu cel spiritual; altfel Dumnezeu ar fi creat suflete pervertite de un păcat pe care nu-l putea extinde asupra lor, întrucât ele nu existau pe vremea aceea. Doctrina vulgară a păcatului originar implică deci necesitatea unui raport între sufletele de pe vremea lui Christos și cele din timpul lui Adam și, în consecință, reîncarnarea. Dacă afirmăm însă că aceste suflete făceau parte din colonia de spirite exilate pe pământ în vremurile adamice, pervertite de păcate, fapt care a condus la exilarea lor dintr-o lume mai bună, atunci vom avea singura interpretare rațională a păcatului original, păcat propriu fiecărui individ; dacă afirmăm că aceste suflete sau spirite renasc de mai multe ori pe pământ, pentru a progresa și a se spăla de păcate, că Iisus a venit să ilumineze *aceleași spirite*, nu numai pentru viețile lor trecute, ci pentru viețile lor viitoare, atunci îi vom conferi misiunii sale un scop real și serios, acceptabil în mod rațional. Sigur că, la o analiză pripită, ideea spiritelor decăzute pare în contradicție cu teoria conform căreia spiritele nu pot să fie retrogradate; dar trebuie să ținem cont că nu este vorba despre o reîntoarcere la o stare primitvă; spiritul, cu toate că se află acum într-o situație inferioară, nu pierde nimic din ceea ce a dobândit; evoluția sa morală și intelectuală este aceeași, indiferent de mediul în care se vede exilat. Se află în condiția omului condamnat la temniță pentru fărădelegile sale; cu siguranță că, prin acest lucru, starea sa socială se degradează, decade din punct de vedere al drepturilor civile, dar asta nu înseamnă că devine mai stupid sau mai ignorant decât era înainte. Spiritele rasei adamice, odată exilate pe pământ, nu s-au dezbărat pe loc de orgoliul și instinctele lor pervertite; multă vreme după aceea și-au conservat obiceiurile ținutului de unde au coborât; oare nu în acest lucru constă păcatul originar?

Capitolul XI
GENEZA MOZAICĂ

Cele șase zile

„1. La început, Dumnezeu a făcut cerurile și pământul.

2. Pământul era pustiu și gol; peste fața adâncului de ape era întuneric, și Duhul lui Dumnezeu se mișca pe deasupra apelor.

3. Dumnezeu a zis: „Să fie lumină!“ Și a fost lumină.

4. Dumnezeu a văzut că lumina era bună; și Dumnezeu a despărțit lumina de întuneric.

5. Dumnezeu a numit lumina zi, iar întunericul l-a numit noapte. Astfel a fost o seară, și apoi a fost o dimineață; aceasta a fost **ziua întâi**.

6. Dumnezeu a zis: „Să fie o întindere între ape, și ea să despartă apele de ape.“

7. Și Dumnezeu a făcut întinderea, și ea a despărțit apele care sunt dedesubtul întinderii de apele care sunt deasupra întinderii. Și asa a fost.

8. Dumnezeu a numit întinderea cer. Astfel, a fost o seară, și apoi a fost o dimineață: aceasta a fost **ziua a doua**.

9. Dumnezeu a zis: „Să se strângă la un loc apele care sunt dedesubtul cerului, și să se arate uscatul!“ Și așa a fost.

10. Dumnezeu a numit uscatul pământ, iar grămada de ape a numit-o mări. Dumnezeu a văzut că lucrul acesta era bun.

11. Apoi Dumnezeu a zis: „Să dea pământul verdeață, iarba cu sămânță, pomi roditori, care să facă rod după soiul lor și care să aiba în ei sămânța lor pe pământ.“ Și așa a fost.

12. Pământul a dat verdeață, iarba cu sămânță după soiul ei, și pomi care fac rod și care își au sămânța în ei, după soiul lor. Dumnezeu a văzut că lucrul acesta era bun.

13. Astfel, a fost o seară, și apoi a fost o dimineață: aceasta a fost **ziua a treia**.

14. Dumnezeu a zis: „Să fie niște luminători în întinderea cerului, ca să despartă ziua de noapte; ei să fie niște semne care să arate vremurile, zilele și anii;

15. Și să slujească de luminatori în întinderea cerului, ca să lumineze pământul." Și așa a fost.

16. Dumnezeu a făcut cei doi mari luminatori, și anume: luminatorul cel mai mare ca să stăpânească ziua, și luminătorul cel mai mic ca să stăpânească noaptea; a făcut și stelele.

17. Dumnezeu i-a așezat în întinderea cerului, ca să lumineze pământul,.

18. Să stăpânească ziua și noaptea și să despartă lumina de întuneric. Dumnezeu a văzut că lucrul acesta era bun.

19. Astfel, a fost o seară, și apoi a fost o dimineață: aceasta a fost **ziua a patra**.

20. Dumnezeu a zis: „Să mișune apele de viețuitoare, și să zboare păsări deasupra pământului pe întinderea cerului."

21. Dumnezeu a făcut peștii cei mari și toate viețuitoarele care se mișcă și de care mișună apele, după soiurile lor; a făcut și orice pasăre înaripată după soiul ei. Dumnezeu a văzut că erau bune.

22. Dumnezeu le-a binecuvântat, și a zis: „Creșteți, înmulțiți-vă, și umpleți apele mărilor; să se înmulțească și păsările pe pământ."

23. Astfel a fost o seară, și apoi a fost o dimineață: aceasta a fost **ziua a cincea**.

24. Dumnezeu a zis: „Să dea pământul viețuitoare după soiul lor, vite, târâtoare și fiare pământești, după soiul lor." Și asa a fost.

25. Dumnezeu a făcut fiarele pământului după soiul lor, vitele după soiul lor și toate târâtoarele pământului după soiul lor. Dumnezeu a văzut că erau bune.

26. Apoi Dumnezeu a zis: „Să facem om după chipul Nostru, după asemănarea Noastră; el să stăpânească peste peștii mării, peste păsările cerului, peste vite, peste tot pământul și peste toate târâtoarele care se mișcă pe pământ."

27. Dumnezeu a făcut pe om după chipul Său, l-a făcut după chipul lui Dumnezeu; parte bărbătească și parte femeiască i-a făcut.

28. Dumnezeu i-a binecuvântat și Dumnezeu le-a zis: „Creșteți, înmulțiți-vă, umpleți pământul, și supuneți-l; și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările cerului, și peste orice viețuitoare care se mișcă pe pământ."

29. Și Dumnezeu a zis: „Iată că v-am dat orice iarbă care face sămânță și care este pe fața întregului pământ, și peste orice pom, care are în el rod cu sământă: aceasta să fie hrana voastră."

30. Iar tuturor fiarelor pământului, tuturor păsărilor cerului, și tuturor vietăților care se mișcă pe pământ, care au în ele o suflare de viață, le-am dat ca hrană toată iarba verde." Și așa a fost.

31. Dumnezeu S-a uitat la tot ce făcuse, și iată că erau foarte bune. Astfel a fost o seară, și apoi a fost o dimineață: aceasta a fost **ziua a șasea**." (*Geneza*, cap. I)

Astfel stau lucrurile în ceea ce privește Geneza mozaică. Mai întâi Dumnezeu a făcut cerurile și pământul, cât și luminătorii, apoi au apărut toate celelalte plante și viețuitoare, cu care a umplut pământul. În ziua a șaptea s-a odihnit, zi pe care a binecuvântat-o și a sfințit-o. Omul a fost creat de Dumnezeu din țărâna pământului, peste care a suflat suflare de viață, omul devenind astfel viu.

După ce, în capitolele anterioare, am vorbit despre originea și formarea universului, în urma datelor furnizate de știință în ceea ce privește materia, și în urma datelor obținute de către știința spiritistă în ceea ce privește spiritul, ar fi util acum să punem în paralel textul lui Moise cu datele obținute de știință, pentru a face o comparație și pentru a putea judeca mai bine asemănările și diferențele. Există, în anumite aspecte, o concordanță remarcabilă între Geneza lui Moise și știință, dar ar fi o eroare să credem că este suficient să înlocuim cele șase zile ale creației, de câte 24 de ore fiecare, cu șase perioade nedeterminate, pentru a găsi o analogie completă; ar fi o eroare și mai mare să credem că, în afara sensului alegoric al unor cuvinte, Geneza și știința se completează pas cu pas și că nu sunt decât parafraza uneia aplicată la celalată. Să remarcăm mai întâi faptul expus în alt capitol, că numărul de șase perioade geologice este arbitrar, întrucât putem distinge alte 26 de sub-perioade distincte. Primul număr nu marchează decât marile etape geologice, el nu a fost adoptat decât pentru a fi adecvat textului biblic într-o anumită epocă, în care știința încă mai era controlată de biserică. De aceea autorii celor mai multe din teoriile cosmogonice, pentru a fi acceptați de biserică, s-au străduit să fie cumva de acord cu textul biblic. În momentul în care știința s-a sprijinit pe metoda experimentală, ea a

devenit mult mai puternică și s-a emancipat; în zilele noastre, Biblia este cea care este verificată prin știință. Pe de altă parte, geologia nestudiind decât formarea straturilor granitice, nu cuprinde printre teoriile sale și pământul aflat în starea lui primordială de existență. Geologia nu se ocupă de structura Soarelui, a Lunei și a stelelor, nici de întregul univers, domeniu care aparține astronomiei. Pentru a pătrunde în cadrul general stabilit de Geneză, trebuie să luăm în calcul și o perioadă primordială, care să se ocupe de formarea universului, perioadă ce poate fi denumită astronomică. Pe de altă parte, perioada diluviană nu a fost luată în considerare de toți geologii ca fiind o perioadă distinctă, ci drept un fenomen tranzitoriu, care nu a schimbat fundamental clima pământului, nici nu a marcat o nouă fază de dezvoltare a speciilor vegetale și animale, căci, cu mici excepții, aceleași specii s-au întâlnit și după potop. Tabloul comparativ care urmează, în care am sintetizat fenomenele caracteristice ale fiecăreia din cele șase perioade, permite o vedere de ansamblu, dar și analiza asemănărilor și diferențelor care există între Geneză și datele științei.

ȘTIINȚA ÎN GENEZĂ I. *Perioada astronomică.* Aglomerarea materiei cosmice universale într-un punct spațial într-o nebuloasă, care a dat naștere, prin condensarea materiei, stelelor, soarelui, pământului, lunei și tuturor planetelor. O stare primordială fluidică și incandescentă a Terrei. Atmosferă vaporoasă, încărcată de apă și de alte materii volatile. Ziua întâia. Cerul și pământul. Lumina. II. *Perioada primordială.* Întărirea suprafeței pământului prin răcire. Formarea straturilor granitice. Atmosferă grea și arzătoare, prin care nu pătrund razele soarelui. Precipitarea graduală a apei și a materiilor solide volatile în aer. Absența vieții organice. Ziua a doua. Firmamentul. Separarea apelor de sus de cele de jos. III. *Perioada de tranziție.* Apele acoperă întreaga suprafață a pământului. Primele depozite de sedimente aduse de ape. Căldură și umiditate. Soarele începe să pătrundă prin atmosfera cețoasă. Primele ființe organice rudimentare. Licheni, mușchi, ferigi, licopode, erbacee. Vegetație abundentă. Primele animale marine: zoofite, licopode, crustacee. Depozite de huilă. Ziua a treia. Apele de jos se adună, apare uscatul. Pământul și mările. Plantele IV. *Perioada secundară.* Suprafața Terrei devine mai puțin accidentată, apele

mai puțin adânci și mlăștinoase, temperatură mai scăzută, atmosferă mai rarefiată. Depozite considerabile de calcar, aduse de ape. Vegetație mai puțin abundentă, noi specii, plante lemnoase, primii copaci. Pești, cetacee, animale cu cochilie; mari reptile acvatice și amfibiene. Ziua a patra. Soarele, Luna și stelele. V. *Perioada terțiară.* Mari ridicări ale scoarței, formarea continentelor. Retragerea apelor în locurile joase, formarea mărilor. Atmosferă rarefiată, temperatura actuală stabilită pe baza căldurii solare. Animale terestre gigantice. Vegetalele și animalele care trăiesc și astăzi. Păsările. Ziua a cincea. Peștii și păsările. *Potopul universal* VI. *Perioada cuaternară sau post-diluviană.* Pământuri aduse de aluviuni, vegetalele și animalele existente și astăzi, apariția omului. Ziua a șasea. Animalele terestre, crearea omului.

Un prim fapt care reiese din tabelul comparativ de mai sus este că lucrarea înfăptuită în fiecare din cele șase zile nu corespunde în mod riguros cu fiecare din perioadele geologice. Concordanța cea mai remarcabilă este cea a succesiunii ființelor organice, care înseamnă puțin lucru, cât și concordanța în ceea ce privește apariția/crearea omului; acest aspect este însă de o mare importanță. Mai există coincidență nu atât în ordinea numerică a perioadelor, ci în pasajul unde se spune, în ziua a treia, „că apele care se află dedesubt s-au adunat și a apărut astfel pământul". Este ceea ce s-a întâmplat în perioada terțiară, atunci când ridicarea scoarței terestre a format continentele, apele retrăgându-se și formând mările și oceanele. De abia atunci au apărut animalele terestre, conform geologiei și Genezei lui Moise. Atunci când Moise a spus că întreaga creație s-a făcut în șase zile, a vorbit de zile de 24 de ore, ori s-a referit la durate de timp, la perioade geologice? Prima ipoteză este cea mai probabilă, dacă ne referim strict la textul său, mai întâi pentru că ăsta este sensul cuvântul evreiesc ***iôm***, tradus prin ***zi***; apoi apare specificația serii și a dimineții, care delimitează pe fiecare din cele șase zile, ceea ce ne face să credem că a vorbit despre zile în înțelesul actual al cuvântului. Nu mai putem avea nici o îndoială, întrucât stă scris: „Luminii i-a dat numele de zi, iar întunericului numele de noapte; iar de dimineață și până seara a fost prima zi". Aceste delimitări nu se pot aplica firește decât unei zile de 24 de ore, delimitată de lumină și de întuneric. Sensul este și mai precis atunci când spune,

în versetul 17, vorbind despre soare, lună și stele: „El le-a pus pe firmamentul cerului pentru a lumina asupra pământului; pentru a stăpâni asupra zilei și nopții și pentru a despărți lumina de întuneric. Iar de seară până dimineață a fost a patra zi". De altfel, în creație, totul este miraculos și, deîndată ce intrăm pe calea miracolelor, putem lesne să credem că pământul a fost zămislit în șase zile a câte 24 de ore, mai ales dacă ignorăm legile naturale primordiale. Această credință a fost de altminteri împărtășită de toate popoarele civilizate, până în momentul în care geologia a venit cu dovezile necesare, demonstrând absurdul unei astfel de creații în șase zile. Unul din aspectele cele mai criticate din Geneză este creația soarelui după cea a luminii. S-a căutat explicația acestei inadvertențe, chiar în lumina datelor furnizate de geologie, spunându-se că, în primele momente ale creației pământului, atmosfera terestră era atât de saturată de vaporii denși și opaci, încât soarele nu se zărea, deci, în acele vremuri, el nu era vizibil pe fața pământului. Acest punct de vedere ar fi poate admisibil dacă, în acea epocă, ar fi existat pământeni care să facă aprecieri pentru prezența sau absența vizibilității soarelui pe pământ, or, conform Genezei lui Moise, nu existau decât plante, care, și ele, nu ar fi putut să se dezvolte fără ajutorul luminii și căldurii soarelui. Există deci un anacronism în datarea lui Moise despre crearea soarelui, dar, involuntar sau nu, el nu a comis nici o eroare atunci când a afirmat că lumina a precedat soarele. Soarele nu reprezintă principiul luminii universale, ci o concentrare a elementului luminos asupra unui punct, asupra fluidului, care, în circumstanțele date, capătă proprietăți luminoase. Acest fluid, care este cauza, precedă cu necesitate soarele, care nu reprezintă decât efectul său. Soarele este cauză pentru lumina pe care o răspândește, dar este efect în raport cu ceea ce a dobândit. Într-o cameră obscură, o lumânare aprinsă este un mic soare. Dar ce-am făcut noi ca să aprindem lumânarea? Am dezvoltat proprietatea fluidului luminos și am concentrat acest fluid într-un punct anume; lumânarea este cauza luminii răspândite în cameră, dar, dacă principiul luminii nu ar fi existat înaintea lumânării, aceasta nu ar fi putut să fie aprinsă. La fel stau lucrurile și în cazul soarelui. Eroarea vine din ideea falsă pe care am promovat-o multă vreme, că universul întreg a început odată cu pământul, neînțelegându-se faptul că soarele a fost creat

după apariția luminii. Astăzi știm faptul că înaintea soarelui și pământului nostru au existat milioane de alți sori și de alte pământuri, care se bucurau de lumină. Aserțiunea lui Moise este, deci, perfect exactă în principiu, dar este falsă atunci când consideră că pământul a fost creat înaintea soarelui. De altfel, Moise ignora și o altă lege, cea a gravitației; dacă ar fi cunoscut-o, ar fi plasat, desigur, formarea pământului după cea a soarelui. Aceleași afirmații le întâlnim și în geneza vechilor perși. În primul capitol din Vendedad, Ormuzd, povestind originea lumii, spune: „Am creat lumina care va lumina soarele, luna și stelele", dar aici lucrurile sunt mai clare și mai științifice decât la Moise, iar orice comentariu este de prisos. Moise împărtășea cele mai primitive credințe despre cosmogonie. Ca mai toți contemporanii săi, el credea în soliditatea boltei cerești și a unor bazine sau rezervoare aflate în cer, din care se scurg apele pe pământ. Credința sa este exprimată fără ambiguitate sau alegorii în versetul 6 și următoarele: „Dumnezeu a zis: „Să fie o întindere între ape, și ea să despartă apele de ape. Și Dumnezeu a făcut întinderea, și ea a despărțit apele care sunt dedesubtul întinderii de apele care sunt deasupra întinderii. Și așa a fost " O veche credință considera apa ca fiind un principiu suprem, elementul generator primordial, de aceea Moise nu vorbește de crearea apelor, care, în opinia sa, existau deja. „Întunericul plutea deasupra abisului", înseamnă faptul că adâncimile spațiale, în imaginația sa ocupate de ape, se aflau în întuneric, iată de ce Moise spune: „Duhul lui Dumnezeu plutea deasupra apelor". Pământul era înțeles ca fiind format în mijlocul apelor, de aceea el trebuia despărțit, se presupunea deci că Dumnezeu făcuse firmamentul, o crustă solidă, care despărțea apele de sus de cele de jos, care se aflau pe pământ. Pentru a înțelege anumite părți din Geneză, trebuie să ne substituim punctului de vedere al ideilor cosmogonice din acele vremuri.

De când cu progresele din fizică și astronomie, o asemenea doctrină nu mai poate însă să se susțină. Cu toate acestea, Moise vorbește chiar cu cuvintele lui Dumnezeu, de la care a primit cărțile, dar, întrucât ele exprimă fapte eronate, din două una: ori Dumnezeu s-a înșelat în cărțile pe care le-a dăruit lui Moise, ori cărțile lui Moise nu sunt o revelație divină. Prima presupunere nefiind admisă, trebuie să conchidem că Moise a fost cel care a

exprimat propriile sale idei. Moise are mai multă dreptate atunci când afirmă că Dumnezeu l-a creat pe om din țărâna pământului[11]. Știința ne demonstrează că trupul biologic al omului este compus din elemente ale materiei anorganice, existente în sol, altfel spus, din „țărână".

Femeia, Eva, care apare din coasta lui Adam, este evident o alegorie, puerilă în aparență, dacă o interpretăm ad litteram, dar profundă prin semnificație. Alegoria are drept scop de a demonstra faptul că femeia are aceeași natură ca și bărbatul, este jumătatea sa în fața Domnului, și nu o creatură zămislită pentru a-i fi sclavă acestuia. Zămislită din propria-i carne, reliefează și mai bine ideea egalității, decât dacă ar fi fost creată separat, din aceeași țărână; semnificația este următoarea: bărbatul este egalul femeii, care nu este sclava sa și pe care trebuie s-o îndrăgească, fiind parte integrantă a trupului său. Pentru spiritele gregare, care nu au nici o idee despre legile universale, incapabile să cuprindă ansamblul și să conceapă infinitul, această creație miraculoasă și instantanee avea ceva fantastic care impresiona puternic imaginația. Tabloul unui univers apărut din neant în câteva zile, printr-un singur act de voință creatoare, era pentru aceștia semnul cel mai elocvent al atotputerniciei lui Dumnezeu. Nu există tablou mai sublim și mai poetic care să depășească în viziune aceste cuvinte: « Dumnezeu a zis: Să se facă lumină și lumina a apărut ». Un Dumnezeu care ar fi creat universul încet și gradual, cu ajutorul forțelor naturale, le-ar fi apărut ca fiind mai puțin puternic și măreț; acestora le trebuia ceva miraculos și grandios, care să iasă din tiparele obișnuite, altfel l-ar fi conceput pe Dumnezeu ca pe un oarecare, ceva mai îndemânatic decât oamenii. O teorie științifică și rațională a creației i-ar fi lăsat indiferenți și reci. Totuși nu trebuie să respingem geneza biblică; din contra, trebuie s-o studiem, la fel cum studiem istoria tuturor popoarelor. Este o epopee bogată în alegorii, din care trebuie să extragem sensul ascuns; trebuie s-o comentăm și explicăm cu ajutorul rațiunii și al științei. Remarcând însă frumusețile poetice și adevărurile ascunse sub cuvinte, trebuie să scoatem la lumină erorile, chiar în interesul religiei. Vom respecta mai tare religia atunci când aceste erori nu vor mai

[11] Cuvântul ebraic *haadam*, adică *om*, de unde s-a ivit Adam, și cuvântul *haadama*, *pământ*, *țărână*, au aceeași rădăcină.

fi impuse ca adevăruri nestrămutate ale credinței, iar Dumnezeu ne va apărea și mai atotputernic, atunci când numele său nu va mai fi amestecat cu fapte controversate.

Paradisul pierdut

«Domnul Dumnezeu a luat pe om și l-a așezat în grădina Edenului, ca s-o lucreze și să o păzească. Domnul Dumnezeu a dat omului porunca aceasta: „Poți să mănânci după plăcere din orice pom din grădină, dar din pomul cunoștintei binelui și răului să nu mănânci, căci în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit." Domnul Dumnezeu a zis: „Nu este bine ca omul să fie singur; am să-i fac un ajutor potrivit pentru el." Domnul Dumnezeu a făcut din pământ toate fiarele câmpului și toate păsările cerului; și le-a adus la om, ca să vadă cum are să le numească; și orice nume pe care-l dădea omul fiecărei viețuitoare, acela-i era numele. Și omul a pus nume tuturor vitelor, păsărilor cerului și tuturor fiarelor câmpului; dar, pentru om, nu s-a găsit nici un ajutor care să i se potrivească. Atunci Domnul Dumnezeu a trimis un somn adânc peste om, și omul a adormit. Domnul Dumnezeu a luat una din coastele lui și a închis carnea la locul ei. Din coasta pe care o luase din om, Domnul Dumnezeu a făcut o femeie și a adus-o la om. Și omul a zis: „Iată în sfârșit aceea care este os din oasele mele și carne din carnea mea! Ea se va numi femeie, pentru că a fost luată din om." De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa, se va lipi de nevasta-sa, și se vor face un singur trup. Omul și nevasta lui erau amândoi goi, și nu le era rușine.

«Șarpele era mai șiret decât toate fiarele câmpului pe care le făcuse Domnul Dumnezeu. El a zis femeii: „Oare a zis Dumnezeu cu adevărat: „să nu mâncați din toți pomii din grădină?" Femeia a răspuns șarpelui: „Putem să mâncăm din rodul tuturor pomilor din grădină. Dar despre rodul pomului din mijlocul gradinii, Dumnezeu a zis: „Să nu mâncați din el, și nici să nu vă atingeți de el, ca să nu muriți." Atunci șarpele a zis femeii: „Hotărât, că nu veți muri: dar Dumnezeu știe că, în ziua când veți mânca din el, vi se vor deschide ochii, și veți fi ca Dumnezeu, cunoscând binele și răul." Femeia a văzut că pomul era bun de mâncat și plăcut de privit, și că pomul era de dorit ca să deschidă cuiva mintea. A luat deci din rodul lui, și a mâncat; a dat și bărbatului ei, care era lângă ea, și

bărbatul a mâncat și el. Atunci li s-au deschis ochii la amândoi, au cunoscut că erau goi, au cusut laolaltă frunze de smochin și și-au făcut șorțuri din ele. Atunci au auzit glasul Domnului Dumnezeu, care umbla prin grădină, în răcoarea zilei: și omul și nevasta lui s-au ascuns de Fața Domnului Dumnezeu printre pomii din grădină. Dar Domnul Dumnezeu a chemat pe om și i-a zis: „Unde ești?" El a răspuns: „Ți-am auzit glasul în grădină, și mi-a fost frică pentru că eram gol, și m-am ascuns." Și Domnul Dumnezeu a zis: „Cine ți-a spus că ești gol? Nu cumva ai mâncat din pomul din care îți poruncisem să nu mănânci?" Omul a răspuns: „Femeia pe care mi-ai dat-o ca să fie lângă mine, ea mi-a dat din pom și am mâncat." Și Domnul Dumnezeu a zis femeii: „Ce ai făcut?" Femeia a răspuns: „Șarpele m-a amăgit, și am mâncat din pom." Domnul Dumnezeu a zis șarpelui: „Fiindcă ai făcut lucrul acesta, blestemat ești între toate vitele și între toate fiarele de pe câmp; în toate zilele vieții tale să te târăști pe pântece, și să mănânci țărâna. Vrăjmășie voi pune între tine și femeie, între sămânța ta și sămânța ei. Aceasta îți va zdrobi capul, și tu îi vei zdrobi călcâiul." Femeii i-a zis: „Voi mări foarte mult suferința și însărcinarea ta; cu durere vei naște copii, și dorințele tale se vor ține după bărbatul tău, iar el va stăpâni peste tine." Omului i-a zis: „Fiindcă ai ascultat de glasul nevestei tale, și ai mâncat din pomul despre care îți poruncisem: Să nu mănânci deloc din el, blestemat este acum pământul din pricina ta. Cu multă trudă să-ți scoți hrana din el în toate zilele vieții tale; spini și pălămidă să-ți dea, și să mănânci iarba de pe câmp. În sudoarea feței tale să-ți mănânci pâinea, până te vei întoarce în pământ, căci din el ai fost luat; căci țărâna ești, și în țărână te vei întoarce." Adam a pus nevestei sale numele Eva: căci ea a fost mama tuturor celor vii. Domnul Dumnezeu a făcut lui Adam și nevestei lui haine de piele și i-a îmbrăcat cu ele. Domnul Dumnezeu a zis: „Iată că omul a ajuns ca unul din Noi cunoscând binele și răul. Să-l împiedicăm dar acum ca nu cumva să-și întindă mâna, să ia și din pomul vieții, să mănânce din el, și să trăiască în veci." De aceea Domnul Dumnezeu l-a izgonit din grădina Edenului, ca să lucreze pământul din care fusese luat. Astfel a izgonit El pe Adam, și la răsăritul grădinii Edenului a pus niște heruvimi care să învârtească o sabie învăpăiată ca să păzească drumul care duce la pomul vieții.» (*Geneza*, cap. II și III).

Printr-o imagine puerilă și adeseori ridicolă, dacă analizăm forma textului, alegoria ascunde însă mari adevăruri. Este oare aceasta o povestire mai absurdă decât cea a lui Saturn, zeul care devorează pietre crezând că sunt copiii săi? Saturn reprezintă personificarea timpului; toate lucrurile fiind opera timpului, el este tatăl a toate câte există, și pe care le distruge în timp. Saturn care devorează pietrele este simbolul distrugerii prin timp a corpurilor cele mai dure care sunt copiii săi, întrucât ei s-au format în timp. Și, conform acestei alegorii, cine poate scăpa de distrugerea pe care o operează timpul? Doar Jupiter, simbolul inteligenței superioare, al principiului spiritual care este indestructibil. Aceste imagini sunt atât de puternice încât, în limbaj modern, făcând abstracție de mitul antic, se spune despre ceva care este distrus că este devorat de timp sau că timpul a făcut ravagii asupra lui. Întreaga mitologie păgână nu este în realitate decât un amplu tablou alegoric despre părțile bune și rele ale umanității. Pentru cel care caută înțelesul acestor mituri, este un curs complet de filosofie înaltă; absurd ar fi să luăm forma drept fond. La fel se întâmplă și cu Geneza biblică, unde trebuie să descoperim marile adevăruri morale sub reprezentările formale care, luate ad litteram, ar fi la fel de absurde ca, în teatrul modern, dialogurile și scenele în care animalele vorbesc, dacă interpretăm totul tale quale. Adam reprezintă personificarea umanității; păcatul său individualizează slăbiciunile omenești, în care predomină instinctele materiale, cărora nu le poate rezista. Copacul, în calitate de arbore al vieții, reprezintă simbolul vieții spirituale; ca arbore al științei, reprezintă cunoașterea binelui și a răului, pe care omul o dobândește ca urmare a dezvoltării inteligenței și liberului arbitru, ceea ce-l face să aleagă între două alternative; copacul semnifică sufletul omului care încetează să se mai călăuzească după instincte, ia act de libertatea sa și de responsabilitatea actelor sale. Fructul copacului, mărul adică, este simbolul dorințelor materiale ale omului; este alegoria poftelor și concupiscenței sale; mâncându-l, omul cade pradă tentației. El crește în mijlocul grădinei Edenului pentru a ne arăta faptul că seducția se află în mijlocul plăcerilor și pentru a ne aminti că, dacă acordă o importanță mai mare plăcerilor materiale, el se va lega și mai tare de pământ și se va îndepărta de destinul său spiritual. Moartea cu care este amenințat,

dacă încalcă porunca dată, este un avertisment cu consecințe inevitabile, fizice și morale, care antrenează încălcarea legilor divine, pe care Dumnezeu le-a sădit în conștiința sa. Este evident că aici nu avem de a face cu moartea trupească, întrucât, după căderea în păcat, Adam a mai trăit multă vreme (peste 900 de ani), ci cu moartea spirituală, altfel spus de pierderea binefacerilor care rezultă din evoluția morală, pierdere figurată de izgonirea sa din rai. Șarpele astăzi este departe de a fi înțeles doar ca simbol al șireteniei; faptul acesta se poate datora mai mult formei sale decât caracterului, adică o aluzie la sfaturile rele, care se insinuează la fel cum șerpuiește acest animal. De altfel, dacă șarpele, pentru faptul că a înșelat-o pe Eva, a fost condamnat să se târască pe pământ, asta vrea să spună că, înainte de acest eveniment, el avea picioare, deci nu era chiar un șarpe. De ce atunci trebuie să impunem copiilor o credință naivă și infantilă, drept adevăruri, asemenea alegorii evidente, pervertindu-le astfel judecata, făcându-i mai târziu să conceapă Biblia drept o făcătură de povești absurde? Mai trebuie de altfel să remarcăm faptul că termenul ebraic *nâhâsch*, tradus prin cuvântul *șarpe*, vine de la rădăcina *nâhâsch*, care înseamnă: *a face vrăji, a ghici lucrurile ascunse*, mai putând însemna, prin extensie, *vrăjitor, ghicitor*. Îl întâlnim în această accepțiune în Geneză, cap. XLIV, 5 și 15, în legătură cu cupa pe care Iosif a ascuns-o în sacul lui Beniamin: „Cupa pe care ați luat-o este cea din care bea Domnul meu și de care se servește pentru a ghici (*nâhâsch*)...Nu știți că nu există nimeni care să mă întreacă la ghicit (*nâhâsch*)?" În Numerii, cap. XXIII, 23 stă scris: „Nu există vrăjitorie (*nâhâsch*) în Iacob, nici ghicitori în Israel." În concluzie, termenul de *nâhâsch* a dobândit de asemenea și înțelesul de *șarpe*, reptilă pe care vrăjitorii pretindeau că o hipnotizează, sau de care se serveau în vrăjile lor. De abia în versiunea Septantei care, după Hutcheson, a corupt textul ebraic, scrisă în secolul II î.Ch., cuvântul *nâhâsch* a fost tradus prin *șarpe*. Inexactitățile acestei versiuni țin, fără îndoială, de modificările pe care le-a suferit limba ebraică în tot acest interval de timp, căci ebraica lui Moise devenise în acele vremuri o limbă moartă, care diferea de ebraica vorbită de evreii secolului II î.Ch., la fel cum greaca veche și araba literară diferă de greaca și araba modernă. Este deci probabil ca Moise să fi înțeles prin seducătorul femeii dorința ei

indiscretă de a cunoaște lucrurile ascunse, îndemnată fiind de Spiritul divinației, ceea ce ar fi în acord cu sensul primordial al cuvântului *nâhâsch*: *divinație, ghicire;* pe de altă parte, nu trebuie să uităm că Moise dorea să le interzică evreilor arta divinației, mult folosită de către egipteni, după cum o dovedește interdicția de a vorbi cu morții. Pasajul în care se spune „Dumnezeu se plimba prin rai, după-amiaza, atunci când bătea un vânt răcoritor" este o imagine naivă, întrucâtva puerilă, fapt relevat de altfel de către critici, dar care nu are nimic surprinzător, dacă ne gândim la imaginea pe care evreii acelor timpuri și-o făceau despre Dumnezeu. Pentru inteligențele reduse ale vremii, incapabile să priceapă abstracțiunile, Dumnezeu trebuia să îmbrace o formă concretă, familiară, căci ei raportau totul la umanitate. Moise le grăia deci ca unor copii, prin imagini sensibile, umane. În cazul despre care vorbim, Domnul era puterea suverană personificată, la fel cum păgânii personificau, prin figuri alegorice, virtuțile, viciile și ideile abstracte. Mai târziu, oamenii au despărțit ideea de formă, la fel cum copilul, devenit adult, caută un sens moral în poveștile pe care le-a auzit din leagăn. Acest pasaj trebuie deci înțeles ca o alegorie a divinității care supraveghează ea însăși obiectele creației sale. Marele rabin Wogue, îl traduce astfel: „Ei auziră vocea Dumnezeului veșnic, ce traversa grădina din partea de unde răsare ziua". Dacă păcatul lui Adam ar fi fost doar cel de a mânca un fruct, atunci nu s-ar fi justificat asprimea pedepsei cu care a fost urgisit, pentru o asemenea faptă atât de puerilă. Dar, dacă Adam ar fi respectat porunca de a nu mânca fructe din arborele cunoașterii, ce-ar mai fi fost umanitatea, dacă ar mai fi fost, și ce s-ar fi ales atunci din planurile Creatorului? Dumnezeu nu i-a creat însă pe Adam și Eva pentru a fi singuri pe pământ; iar dovada se regăsește chiar în cuvintele pe care le spune imediat după crearea lor, când încă mai trăiau în rai: „Dumnezeu îi binecuvântează și le zice: Creșteți și vă înmulțiți, umpleți pământul și supuneți-l". Întrucât multiplicarea ființelor umane era o lege a raiului terestru, expulzarea nu poate avea drept cauză decât acest lucru. Ceea ce a dat credit acestei presupuneri este sentimentul de rușine pe care-l au Adam și Eva după ce au mâncat fructul, ascunzându-se de Domnul. Dar și această rușine este tot o figură de stil; ea simbolizează vina pe care o încearcă oricine în prezența celui care a fost

ofensat. Ce este în fond acest păcat atât de mare, încât apasă pe umerii tuturor descendenților celui care l-a comis? Nici Cain, fratricidul, nu a fost pedepsit atât de sever. Nici un teolog nu a putut defini rațional acest păcat, întrucât toți, neieșind din litera Bibliei, se învârt în cerc. Astăzi știm că păcatul nu a fost un act izolat, personal al unui individ, ci că, sub o formă alegorică, cuprinde un ansamblu de prevaricațiuni la care se poate deda umanitatea încă imperfectă a acestui pământ, și care se poate rezuma prin cuvintele: infracțiune contra legilor lui Dumnezeu. Iată de ce greșeala primului om, care simbolizează umanitatea, este simbolizată ea însăși printr-un act de neascultare. Spunându-i lui Adam că-și va câștiga hrana prin sudoarea frunții, Domnul îi face cunoscută necesitatea muncii; dar de ce face el din muncă un instrument de pedepsire? Ce ar fi oare inteligența omului, dacă nu ar dezvolta-o prin muncă? Ce ar fi pământul, dacă nu ar fi fertilizat, lucrat și asanat prin munca inteligentă a omului? În Geneză se spune: „Dumnezeu nu adusese încă ploaia asupra pământului și nu exista nici un om să-l lucreze. Domnul l-a creat deci pe om din țărâna pământului". Adăugați la aceste cuvinte „umpleți pământul", fapt care dovedește faptul că omul era, încă de la început, creat pentru a umple suprafața pământului și pentru a-l cultiva; mai mult, avem dovada că paradisul nu era un loc care se afla pe suprafața globului pământesc. Dacă lucrarea pământului ar fi fost o consecință a păcatului și izgonirii din rai, atunci rezultă faptul că, dacă Adam n-ar fi păcătuit, pământul ar fi rămas necultivat și că scopul lui Dumnezeu nu s-ar fi înfăptuit. De ce i-a spus însă femeii că, din cauză că a păcătuit, va naște în dureri? Cum ar putea fi durerile facerii o pedeapsă, de vreme ce acestea sunt o consecință logică a structurii organismului femeii? Cum ar putea ceva care este în conformitate cu legile naturale să fie considerat o pedeapsă? Teologii încă nu au explicat acest lucru și nici nu o vor putea face, atâta vreme cât se situează pe pozițiile pe care le cunoaștem; și totuși, aceste cuvinte care par atât de contradictorii, pot fi justificate. Să remarcăm mai întâi faptul că, în momentul creării lui Adam și Eva, sufletul lor a apărut din neant, după cum ni se spune, ei trebuiau să fie neștiutori în toate cele, neavând măcar habar ce înseamnă să mori. Pentru că erau singurii locuitori umani, atâta vreme cât au trăit în paradisul terestru, ei nu văzuseră încă murind pe nimeni; atunci cum puteau conștientiza pedeapsa cu moartea, cu care Dumnezeu i-a amenințat? Cum ar fi putut să înțeleagă Eva că nașterea în dureri este o pedeapsă, atâta vreme cât nu avuse până atunci copii, fiind singura femeie din lume? De aceea, cuvintele lui Dumnezeu nu aveau nici un înțeles pentru Adam și Eva. De abia zămisliți din neant, ei habar nu aveau de cem sau cum au apărut pe lume; ei nu-l înțelegeau nici pe Creator, nici interdicțiile care li se făceau. Fără nici o experiență de viață, ei au păcătuit precum copiii care greșesc din lipsa discernământului, ceea ce face și mai incomprehensibilă teribila responsabilitate pe care Dumnezeu le-a pus-o pe umerii lor și a întregii umanități. Ceea ce reprezintă un impas pentru teologie, este explicat cu ușurință de spiritism, într-o manieră rațională, prin anterioritatea sufletului și prin pluralitatea existențelor, legi fără de care totul ar fi un mister și o anomalie în viața omului. Dacă admitem că Adam și Eva mai trăiseră anterior, în altă lume, totul se explică: Dumnezeu nu le mai vorbește ca unor copii, ci ca unor maturi în stare să-l înțeleagă, dovadă evidentă că ei au un trecut. Să mai admitem faptul că se poate ca ei să fi trăit într-o lume mult mai evoluată și mai puțin materială ca a noastră, în care lucrarea spiritului o completa pe cea a trupului; că, prin răzvrătirea lor contra legilor lui Dumnezeu, simbolizată de această neascultare, ei au fost excluși și exilați pe Terra, unde ființa umană, date fiind condițiile de existență pământene, este constrânsă la muncă fizică. Atunci Dumnezeu avea dreptate să le spună: în lumea în care va trebui să trăiți „veți cultiva pământul și vă veți hrăni din sudoarea muncii voastre", iar femeii „vei naște în dureri", întrucât aceasta este condiția existențială terestră a femeii. Paradisul terestru, căruia i s-au căutat zadarnic urmele pe suprafața pământului, era deci imaginea unei lumi mult mai evoluate unde a trăit Adam, sau mai bine spus rasa spiritelor a cărei personificare este Adam. Expulzarea din paradis marchează deci momentul în care aceste spirite au venit să se incarneze printre locuitorii acestei lumi terestre, cât și schimbarea de paradigmă care s-a produs cu acest prilej. Îngerul înarmat cu sabie de foc, ce străjuie intrarea în paradis, este simbolul imposibilității în care se află spiritele din lumile inferioare de a pătrunde în cele superioare, înainte de a merita acest lucru, prin purificare.

Cain, după ce l-a omorât pe Abel, îi răspunde Domnului: vina mea este prea mare pentru a obține iertarea. Astăzi mă alungi din cerurile tale, iar eu mă voi ascunde de fața Ta; voi fi un fugar pe fața pământului, iar cine mă va găsi, mă va ucide. Domnul îi răspunde însă: nu, acest lucru nu se va întâmpla, căci oricine îl va ucide pe Cain va fi pedepsit foarte aspru; iar Domnul a făcut un semn asupra lui Cain, pentru ca cei care-l descoperă să nu-l omoare. Cain s-a ascuns deci de fața Domnului, a rătăcit pe pământ, și s-a stabilit în fine în partea răsăriteană a Edenului. Împreună cu femeia sa, l-au zămislit pe Enoh, a construit un oraș pe care l-a denumit Enohia, după numele fiului său. Dacă este să ne raportăm la litera și nu la spiritul Genezei, iată care ar fi consecințele: Adam și Eva s-au regăsit a fi singuri pe fața pământului, după alungarea din rai, de abia ulterior i-au născut pe Cain și Abel. Dar Cain, după ce și-a ucis fratele și s-a ascuns în alt ținut, nu și-a mai revăzut nici tatăl, nici mama, care au rămas din nou singuri; de abia după multă vreme, la vârsta de trei sute de ani, Adam a avut un nou fiu, pe Set. După nașterea acestuia, el a mai trăit aproape șase sute de ani, conform Bibliei, timp în care a zămislit alți fii și alte fiice. Ei bine, atunci când Cain s-a stabilit la est de Eden, nu existau pe fața pământului decât trei persoane: tatăl, mama sa și el, care se afla departe de ei. Cu toate acestea, a avut o femeie care i-a dăruit un copil; cine a fost acea femeie și unde a găsit-o? Textul ebraic spune: el *a început apoi să zidească o cetate* și nu *a zidit o cetate*, ceea ce indică o acțiune prezentă, dar un oraș presupune existența unor locuitori, căci nu putem presupune că a făcut Cain un oraș doar pentru el, femeia și copilul lor, nici că ar fi reușit să-l construiască de unul singur. Din această relatare, trebuie să deducem faptul că acel ținut era locuit deja, ori acest lucru nu putea fi făcut din urmașii lui Adam, căci, în acele vremuri, Cain era singurul lui descendent. Prezența altor locuitori reise chiar din cuvintele lui Cain: „voi fi rătăcitor pe fața pământului și oricine mă va găsi, mă va omorî", cât și din răspunsul pe care i l-a dat Dumnezeu. De cine se temea Cain că va fi ucis, și la ce bun semnul lui Dumnezeu asupra lui, pentru a-l apăra, dacă fața pământului ar fi fost goală, neexistând nici un pământean? Dacă existau și alți locuitori pe pământ, în afara familiei Adam, înseamnă că aceștia aveau o oarecare vechime, de unde concluzia, extrasă chiar din Geneză, că Adam nu este nici primul om, nici tatăl unic al rasei umane.

Capitolul XII
TRĂSĂTURILE MIRACOLELOR

Miracolele în sens teologic

În accepția sa etimologică, cuvântul miracol (din lat. *mirari*, a admira) înseamnă: *admirabil, lucru extraordinar, surprinzător.* Academia definește acest cuvânt: *Un act al puterii divine contrar legilor cunoscute ale naturii.* În accepția sa uzuală, acest cuvânt și-a pierdut, ca atâtea altele, semnificația inițială. De la un sens general, așa cum era, s-a redus la o anumită ordine a lucrurilor. În gândirea maselor, un *miracol* implică ideea unui fapt extra-natural; în sens teologic, este o derogare de la legile naturii, prin care Dumnezeu își manifestă puterea. Într-adevăr, aceasta este accepția populară, devenită sens propriu, și doar prin comparație și metaforă este aplicată împrejurărilor obișnuite ale vieții. Unul dintre caracterele miracolului propriu-zis este acela de a fi inexplicabil, prin faptul că se îndeplinește în afara legilor naturale; tocmai aici intervine ideea potrivit căreia, dacă un fapt miraculos își găsește explicația, se spune că nu mai este un miracol, oricât de surprinzător ar fi. În concepția Bisericii, ceea ce conferă merit miracolelor constă tocmai în originea lor supranaturală și în imposibilitatea de a le explica; Biserica s-a fixat într-atât asupra acestui aspect, încât orice asimilare a miracolelor cu fenomenele naturii este taxată drept erezie, atentat împotriva credinței, excomunicându-i și chiar condamnându-i la rug pe oameni pentru că n-au vrut să creadă în anumite miracole. Un alt caracter al miracolului este acela de a fi insolit, izolat și excepțional; din moment ce un fenomen se reproduce fie spontan, fie printr-un act de voință, înseamnă că se supune unei legi și, de atunci, această lege – fie ea cunoscută sau nu – nu poate fi decât un miracol.

În fiecare zi știința înfăptuiește miracole sub privirile ignoranților. Faptul că cineva declarat mort se reîntoarce la viață printr-o intervenție divină este considerat miracol, deoarece este un fapt contrar legilor naturii. Însă, dacă acel om doar pare că este mort, dacă mai există în el o rămășiță a *vitalității latente*, iar știința,

sau o acțiune magnetică, izbutește să-l readucă la viață, atunci este un fenomen natural pentru oamenii luminați, în timp ce, în opinia mulțimii neștiutoare, acest fapt va fi privit ca miraculos. Dacă un fizician lansează un zmeu electric pe câmp și atrage trăsnetul asupra unui copac, cu siguranță noul Prometeu va fi privit ca înarmat cu o putere diabolică; însă atunci când Iosua, oprind mișcarea soarelui sau, mai degrabă, a pământului, admite că se poate una ca asta, iată adevăratul miracol, căci nu există niciun magnetizator înzestrat cu o atât de mare putere ca să înfăptuiască o asemenea minune. Secolele de ignoranță au fost fecunde în miracole, căci toate lucrurile a căror cauză era necunoscută erau considerate supranaturale. Pe măsură ce știința a dezvăluit noi legi, cercul miraculosului s-a restrâns, dar, fiindcă nu explorase întregul domeniu al naturii, îi mai rămânea miraculosului o parte destul de însemnată. Expulzat din domeniul material de către știință, miraculosul s-a retras în acela al spiritualului, care a fost ultimul său refugiu. Demonstrând că elementul spiritual este una dintre forțele vii ale naturii, forță acționând neîncetat, concomitent cu forța materială, spiritismul face ca fenomenele care părăsesc cercul efectelor naturale să se reîntoarcă acolo, deoarece, ca și altele, ele se supun legilor. Dacă miraculosul este expulzat din domeniul spiritual, el nu mai are vreun motiv de a exista și doar atunci vom putea spune că vremea miracolelor a trecut.

Spiritismul nu face miracole

Așadar, la rândul său, spiritismul vine să înfăptuiască ceea ce fiecare știință a făcut la venirea sa: revelarea de noi legi și, ca o consecință, explicarea fenomenelor care sunt de competența acestor legi. Este adevărat că aceste fenomene se leagă de existența spiritelor și de intervenția lor în lumea materială; or, se spune că tocmai în asta constă supranaturalul. Dar atunci ar trebui dovedit că spiritele și manifestările lor sunt contrare legilor naturii, ceea ce nu este și nu poate fi aici una dintre aceste legi. Spiritul nu este altceva decât sufletul care supraviețuiește corpului; este ființa esențială, de vreme ce nu moare, în timp ce trupul nu este decât un accesoriu care piere. Așadar, existența sa este la fel de firească după întrupare, pe cât a fost în timpul vieții; ea se supune legilor care guvernează principiul spiritual, așa cum corpul se supune

acelora care guvernează principiul material; dar, deoarece aceste două principii au o afinitate necesară, acționând neîncetat unul asupra celuilalt iar din acțiunea lor simultană rezultă mișcarea și armonia ansamblului, înseamnă că spiritualul și materialul sunt cele două părți ale aceluiași întreg, la fel de naturale amândouă, iar cea dintâi nu este o excepție, o anomalie în ordinea lucrurilor. În timpul întrupării sale, spiritul acționează asupra materiei prin intermediul corpului său fluidic sau al perispiritului; la fel se întâmplă și în afara întrupării. El face, în calitate de spirit și în măsura capacităților sale, ceea ce făcea în calitate de om, doar că nu-și mai are trupul carnal drept instrument și se servește, dacă este necesar, de organele materiale ale unui întrupat, care devine ceea ce numim *medium*. El procedează aidoma celui care, neputând să scrie, se folosește de mâna unui secretar sau aidoma celui care, neștiind nicio limbă, se slujește de un interpret. Secretarul, interpretul sunt mediumurile unui întrupat, așa cum mediumul este secretarul sau interpretul unui spirit. Deoarece mediul în care acționează spiritele și mijloacele de executare nu mai sunt aceleași ca în starea de întrupare, efectele sunt diferite. Aceste efecte nu par supranaturale decât pentru că sunt produse cu ajutorul unor agenți, care nu sunt cei de care noi ne slujim; dar, imediat ce acești agenți există în natură, iar faptele manifestărilor se îndeplinesc în virtutea anumitor legi, nu există nimic supranatural, nici miraculos. Înainte de a cunoaște proprietățile electricității, fenomenele electrice erau socotite drept minuni în ochii anumitor oameni; de îndată ce s-a știut cauza lor, miraculosul a dispărut. La fel se întâmplă și cu fenomenele spirituale, care nu se sustrag ordinii legilor naturale, la fel ca fenomenele electrice, acustice, luminoase și altele, care au fost izvorul a numeroase credințe superstițioase. Veți admite, totuși, că un spirit poate ridica o masă și s-o mențină în spațiu fără niciun sprijin, dar oare asta nu-i o derogare de la legea atracției gravitaționale? Ba da, de la legea cunoscută, dar oare știm noi toate legile? Înainte de a fi experimentat forța ascensională a anumitor gaze, cine ar fi crezut că o mașinărie greoaie ducând mai multe persoane poate învinge forța de atracție? În opinia vulgului, oare acest fapt nu părea miraculos, diabolic? Cel care ar fi îndrăznit, în urmă cu un veac, să trimită o depeșă la cinci sute de leghe distanță și să primească răspuns la ea în câteva minute ar fi

fost considerat nebun; atunci când a cutezat una ca asta, s-a crezut că diavolul îi asculta ordinele, căci pe atunci doar diavolul era în stare să meargă așa de repede; totuși, astăzi acest lucru nu numai că este posibil, ci pare de-a dreptul natural. Așadar, de ce un fluid necunoscut nu ar avea proprietatea, în împrejurările date, de a contrabalansa efectul gravitației, așa cum hidrogenul contrabalansează greutatea balonului? Într-adevăr, este ceea ce s-a întâmplat în cazul cu pricina (*Cartea mediumurilor*, capitolul IV). Fenomenele spirituale care există în natură s-au produs dintotdeauna, dar, tocmai pentru că studierea lor nu se putea face prin mijloacele materiale de care dispune știința populară, au rămas mai mult timp decât altele în domeniul supranaturalului, de unde spiritismul le face să iasă la lumina, în prezent.

Bazat pe aparențele neexplicate, supranaturalul dă frâu liber imaginației care, rătăcind în necunoscut, creează credințele superstițioase. O explicație rațională întemeiată pe legile naturii, readucând omul pe terenul realității, ar pune stavilă abaterilor imaginației, năruind superstițiile. Departe de a extinde domeniul supranaturalului, spiritismul îl restrânge până la ultimele sale limite, smulgându-i ultimul refugiu. Dacă ne face să credem în posibilitatea anumitor fapte, el ne împiedică să credem în multe altele, deoarece demonstrează în domeniul spiritualului, așa cum procedează știința în domeniul materialului, ceea ce este posibil și ceea ce nu este. În orice caz, după cum nu are pretenția de a avea ultimul cuvânt asupra tuturor lucrurilor, chiar asupra acelora care sunt de competența sa, spiritismul se află pe domeniul posibilului, fiind de partea cunoștințelor pe care le rezervă viitorul.

Fenomenele spirituale constau în diferitele modalități de manifestare a sufletului sau a spiritului, fie în timpul întrupării, fie în stadiul fluid. Prin manifestările sale, sufletul își dezvăluie existența, supraviețuirea și individualitatea; noi judecăm totul prin efecte; cauza fiind naturală, și efectul va fi la fel. Efectele sunt cele care fac obiectul special al cercetărilor și studiului spiritismului, în scopul atingerii cunoașterii totale, pe cât posibil, asupra naturii și a atributelor sufletești, precum și a legilor care guvernează principiul spiritual. Pentru cei care neagă existența principiului spiritual independent și, prin urmare, a sufletului individual și viu, întreaga natură aparține domeniului tangibil; toate fenomenele legate de

spiritual sunt, în concepția lor, supranaturale și, prin urmare, himerice; nerecunoscând cauza, ei nu pot fi de acord nici cu efectul și, atunci când efectele sunt evidente, ei le pun pe seama închipuirii, a iluziei, a halucinației, refuzând cunoașterea lor; de aici, opinia preconcepută a unora care le face improprii judecării judicioase a spiritismului, deoarece se pleacă de la principiul negării a ceea ce nu este material. Din faptul că spiritismul admite efectele care sunt consecința existenței sufletești, nu rezultă că acceptă toate efectele socotite miraculoase și că înțelege să le justifice și să le acrediteze; că se dovedește campionul tuturor visătorilor, al tuturor utopiilor, al tuturor excentricităților sistematice, al tuturor legendelor miraculoase, ar trebui să-l cunoaștem un pic pentru a crede una ca asta. Adversarii săi își închipuie că-i opun un argument fără replică atunci când, după ce-a efectuat cercetări erudite asupra convulsionarilor din Saint-Médard, a celor din Cévennes sau a călugărițelor din Loudun, au ajuns să descopere în ele fapte evidente de fraudă pe care nimeni nu le contestă; dar oare aceste istorii sunt evanghelia spiritismului? Oare partizanii săi au negat faptul că șarlatanismul a exploatat anumite fapte pe socoteala sa, că imaginația le-a plăsmuit, că fanatismul le-a exagerat mult? Mulți critici nu judecă spiritismul decât după poveștile cu zâne și legendele populare care sunt ficțiuni; mai bine să judece istoria după romanele istorice sau tragedii. Fenomenele spirituale sunt, cel mai adesea, spontane și se produc fără nicio idee preconcepută la persoanele care se gândesc cel mai puțin la ele; în anumite împrejurări, sunt unele care pot fi provocate de către agenți desemnați sub numele de *mediumi*; în primul caz, mediumul este *inconștient* de ceea ce se produce prin intermediul său; în al doilea caz, el acționează în cunoștință de cauză: de aici diferența *mediumilor conștienți* față de *mediumii inconștienți*. Ultimele cazuri sunt cele mai numeroase și se găsesc adesea printre incredulii cei mai înverșunați, care fac astfel spiritism fără să știe și fără să vrea. Tocmai prin asta, fenomenele spontane au o importanță capitală, căci nu putem suspecta buna credință a celor care le obțin. La fel se întâmplă și cu somnambulismul care, la anumiți indivizi, este natural și involuntar, iar la alții, provocat de acțiunea magnetică.

Însă cauza primară a acestor fenomene care sunt sau nu rezultatul unui act de voință este exact aceeași și nu se abate cu

nimic de la legile naturale. Deci, mediumii nu produc absolut nimic supranatural; prin urmare, nu înfăptuiesc *niciun miracol*; însăși vindecările instantanee nu sunt mai miraculoase decât celelalte efecte, căci ele se datorează acțiunii unui agent fluidic, îndeplinind funcția de agent terapeutic, ale cărui proprietăți nu sunt mai puțin naturale astfel încât să fi fost necunoscute până acum. Epitetul de *taumaturgi*, atribuit anumitor mediumi de către critica ignorând principiile spiritismului, este, așadar, de-a dreptul nepotrivit. Atribuirea calității de *miracole* dată, prin comparație, acestui fel de fenomene nu poate decât induce în eroare în privința adevăratului lor caracter. Intervenția inteligențelor oculte în fenomenele spirituale nu le conferă acestora mai mult un caracter miraculos decât tuturor celorlalte fenomene datorate agenților invizibili, deoarece acele ființe oculte ce populează spațiile constituie una dintre puterile naturii, putere a cărei acțiune este permanentă asupra lumii materiale, precum și asupra lumii morale. Luminându-ne în privința acestei puteri, spiritismul ne dă cheia unei multitudini de lucruri neexplicate și inexplicabile prin orice alt mijloc și care au putut, în vremuri îndepărtate, să fie considerate drept minuni; el dezvăluie, asemenea magnetismului, o lege dacă nu necunoscută, cel puțin prost înțeleasă sau, mai bine spus, se cunoșteau efectele sale, căci s-au produs dintotdeauna, dar nu se cunoștea legea, și tocmai ignorarea acestei legi a generat superstiția. Odată cunoscută această lege, dispare miraculosul, iar fenomenele reintră în ordinea lucrurilor naturale. Iată de ce spiritele nu înfăptuiesc mai mari miracole, dacă se întâmplă să se rotească o masă sau răposații încep să scrie, decât medicul care reînvie un muribund sau fizicianul care provoacă trăsnetul. Acela care ar susține, cu ajutorul acestei științe, că înfăptuiește miracole s-ar dovedi sau ignorant al lucrurilor, sau un făcător de farse.

De vreme ce spiritismul repudiază orice pretenție către lucrurile miraculoase, oare există în afara sa miracole, în accepția obișnuită a termenului? Să spunem, mai întâi, că, între faptele socotite miraculoase ce s-au petrecut înaintea instaurării spiritismului și care se mai întâmplă și acum, majoritatea, dacă nu chiar toate, își găsesc explicația în noile legi pe care acesta se crede îndreptățit să le dezvăluie; așadar, aceste fapte se regăsesc, deși sub un alt nume, în ordinea fenomenelor spirituale, ca și când n-au

nimic supranatural. Bineînțeles că nu este vorba aici decât despre fapte autentice, și nu despre cele care, sub numele de miracole, constituie produsul unei odioase jonglerii în vederea exploatării credulității; nici despre anumite fapte legendare care se poate să fi avut inițial un fundament adevărat, dar pe care superstiția le-a amplificat până la absurd. Spiritismul scoate la iveală chiar aceste aspecte, oferind mijloacele de a ține cont de eroare și adevăr.

Oare Dumnezeu face miracole?

În ceea ce privește miracolele propriu-zise, nimic nefiindu-i imposibil lui Dumnezeu, el poate înfăptui orice, fără îndoială; dar oare a înfăptuit? Cu alte cuvinte, s-a sustras el legilor pe care le-a stabilit? Nu omul se cade să se pronunțe asupra faptelor Domnului, subordonându-le slăbiciunii înțelegerii sale; totuși, avem drept criteriu al judecății noastre, în privința lucrurilor divine, tocmai atributele divine. Suveranei puteri el îi alătură înțelepciunea supremă, de unde concluzia că nu face nimic inutil. Așadar, de ce ar înfăptui el miracole? Ca să facă dovada puterii sale, după cum se spune; însă puterea Domnului nu se manifestă într-un alt fel perceptibil mărețului ansamblu al operelor creației, prin înțelepciunea prevăzătoare care are grijă de părțile cele mai infime, ca și de cele mari, și prin armonia legilor care guvernează universul, decât prin măruntele și puerile derogări pe care le imită toți scamatorii? Ce-am spune despre un mecanic savant care, pentru a-și dovedi priceperea, ar strica ceasul pe care l-a construit, o capodoperă a științei, pentru a arăta că poate desface ceea ce a făcut? Oare știința lui nu reiese, dimpotrivă, din regularitatea și precizia mișcării? Chestiunea miracolelor propriu-zise nu ține, așadar, de domeniul spiritismului, ci, sprijinindu-se pe acest raționament – Domnul nu face nimic inutil – el emite această opinie: *Miracolele nefiind necesare proslăvirii Domnului, nimic în univers nu se abate de la legile generale. Dumnezeu nu înfăptuiește miracole deoarece, legile sale fiind perfecte, el nu are nevoie să li se sustragă.* Dacă există fapte pe care nu le înțelegem, înseamnă că încă ne lipsesc cunoștințele necesare. Admițând că Dumnezeu a putut, din motive pe care nu le putem judeca, să se sustragă accidental legilor pe care le-a stabilit, aceste legi nu ar fi mai imuabile; cel puțin este rezonabil să credem că doar el deține această putere; nu am putea

să fim de acord, fără a-i nega întreaga putere, că-i este dat spiritului malefic să strice creația divină înfăptuind, la rândul său, minuni ca să-i amăgească pe cei aleși, ceea ce ar implica ideea unei puteri egală cu a sa; totuși, așa ni se spune. Dacă Satan are puterea de a întrerupe cursul legilor naturale care sunt creația divină, fără permisiunea Domnului, atunci este mai puternic decât Dumnezeu; înseamnă că Domnul nu este atotputernic; Dacă Dumnezeu îi deleagă această putere, după cum susține, ca să-i îndrepte mai lesne pe oamenii aflați pe calea răului, atunci Domnul nu deține bunătatea supremă. Și într-un caz, și în celălalt este negarea unuia dintre atributele divine, fără de care Domnul nu ar fi Dumnezeu.

Astfel, Biserica distinge între miracolele bune, care vin din partea Domnului, și miracolele rele, care i se datorează Satanei; dar cum se face deosebirea lor? Faptul că un miracol este satanic sau divin nu înseamnă că se sustrage legilor care emană din însuși Dumnezeu; dacă un individ este vindecat într-un mod miraculos, fie că i se datorează lui Dumnezeu sau Satanei, este vindecat în același fel. Trebuie să desconsiderăm prea tare inteligența omenească pentru a spera că asemenea doctrine pot fi acceptate în zilele noastre. Fiind recunoscută posibilitatea anumitor fapte considerate miraculoase, trebuie să tragem de aici concluzia că, indiferent de sursa ce li se atribuie, sunt efecte naturale de care se pot folosi *spiritele* sau *oamenii*, la fel ca propria inteligență sau cunoștințele științifice, la bine sau la rău, potrivit bunătății sau perversității lor. O ființă perversă, trăgând profit de pe urma științei sale, poate înfăptui lucruri pe care neștiutorii le pot considera minuni; însă dacă aceste efecte au ca rezultat un bun oarecare, ar fi ilogic să le atribuim o origine diabolică. Se spune că religia se bazează pe fapte care nu sunt nici explicate, nici explicabile. Neexplicate, poate; inexplicabile, asta-i altă mâncare de pește. Putem noi afla descoperirile și cunoștințele pe care ni le rezervă viitorul? Fără a pomeni despre miracolul Creației, incontestabil cel mai mare dintre toate și care astăzi face parte din domeniul legii universale, oare nu observăm deja, sub influența magnetismului, a somnambulismului, a spiritismului, producându-se extazele, viziunile, aparițiile, vederea la distanță, vindecările instantanee, comunicările orale cu ființe din lumea nevăzută – fenomene cunoscute din vremuri imemoriale, considerate altădată miraculoase și

demonstrate astăzi ca aparținând ordinii lucrurilor naturale, potrivit legii constitutive a ființelor? Cărțile sacre sunt pline de fapte de acest tip socotite supranaturale dar, deoarece există altele similare, poate mai incredibile, în toate religiile păgâne ale antichității, dacă adevărul unei religii depinde de numărul și de natura acelor fapte, nu cunoaștem încă explicația.

Supranaturalul și religiile

A pretinde că supranaturalul este fundamentul necesar al oricărei religii, că este cheia de boltă a edificiului creștin înseamnă a susține o teză periculoasă; dacă ne bazăm adevărurile creștinismului doar pe miraculos înseamnă să-i atribuim un sprijin fragil, ale cărui cărămizi se desprind în fiecare zi. Această teză ai cărei apărători au fost teologi eminenți conduce la concluzia potrivit căreia, la un moment dat, nu va mai fi posibilă nicio religie, nici măcar religia creștină, dacă ceea ce este considerat supranatural s-a dovedit natural, căci degeaba vom recurge la argumente, că nu vom izbuti să menținem credința potrivit căreia un fapt este miraculos, atunci când s-a dovedit că nu-i așa; or, dovada că un fapt nu este o excepție în cadrul legilor naturale este atunci când poate fi explicat prin aceleași legi și când, putându-se reproduce prin intermediul unui ins oarecare, încetează să mai fie privilegiul sfinților. Nu *supranaturalul* este necesar religiilor, ci tocmai *principiul spiritual* pe care-l confundăm pe nedrept cu miraculosul și fără de care nu este posibilă religia. Spiritismul consideră religia creștină cu o treaptă mai sus, conferindu-i o bază mai solidă decât miracolele; legile imuabile ale lui Dumnezeu sunt cele care guvernează principiul spiritual, ca și principiul material; această bază sfidează timpul și știința, căci timpul și știința o vor confirma până la urmă.

Dumnezeu nu este mai puțin demn de admirația noastră, de recunoștința noastră, de respectul nostru, din cauză că nu s-a sustras legilor sale, mărețe prin imuabilitatea lor. Nu-i nevoie de supranatural ca să-i aducem Domnului slava ce i se datorează; oare natura nu este îndeajuns de impozantă prin sine însăși, încât să mai trebuiască a-i adăuga ceva pentru a dovedi puterea supremă? Religia va găsi cu atât mai puțin increduli cu cât va fi confirmată de rațiune. Creștinismul nu are nimic de pierdut din această ratificare; dimpotrivă, el nu poate decât să câștige din asta. Dacă ceva

i-a putut dăuna, în opinia unora, este chiar abuzul de miraculos și supranatural.

Dacă înțelegem cuvântul *miracol* în accepția sa etimologică, în sensul de *lucru admirabil*, avem tot timpul miracole în fața ochilor; le inspirăm din aer și le călcăm în picioare, căci totul este miracol în natură. Dacă trebuie să oferim populației, ignoranților, celor neinstruiți o idee despre puterea Domnului, trebuie să le-o arătăm în infinita înțelepciune ce guvernează pretutindeni, în nemaipomenitul organism al oricărei viețuitoare, în rodul plantelor, în felul cum fiecare ființă își adaptează organele în funcție de nevoile sale, potrivit mediului în care trăiește; trebuie să le arătăm acțiunea Domnului în firul de iarbă, în floarea care se desface, în soarele care însuflețește totul; trebuie să le arătăm bunătatea sa în atenția lui față de toate creaturile, oricât de mărunte ar fi ele, prudența sa în rațiunea de a fi a fiecărui lucru, niciunul nefiind inutil, în binele care provine întotdeauna dintr-un rău aparent și momentan. Făceți-i să înțeleagă mai ales că răul real este lucrarea omului, și nu a Domnului; nu căutați să-i înspăimântați cu priveliștea focului veșnic, deoarece vor sfârși prin a nu mai crede și se vor îndoi de bunătatea divină, ci încurajați-i prin certitudinea de a putea să se răscumpere într-o bună zi și să îndrepte răul pe care l-au putut face; arătați-le descoperirile științei ca fiind revelația legilor divine, și nu drept opera lui Satan; în sfârșit, învățați-i să citească în cartea naturii deschisă tot timpul în fața lor – în această carte inepuizabilă în care înțelepciunea și bunătatea Creatorului sunt înscrise în fiecare pagină; doar atunci vor înțelege că o Ființă atât de însemnată, care se ocupă de tot, veghind asupra tuturor lucrurilor, prevăzând totul, trebuie să fie puternică în cel mai înalt grad. Lucrătorul va observa aceasta, iar cel nenorocit va fi binecuvântat în necazurile sale, căci își va spune: Dacă sunt nefericit, este din cauza mea. Atunci, oamenii vor fi cu adevărat cucernici, aplecându-se în mod rațional asupra religiei, decât dacă ar crede în pietre care sângerează sau în statui care clipesc din ochi și lăcrimează.

Capitolul XIII

FLUIDELE. NATURA ȘI PROPRIETĂȚILE LOR

Elementele fluidice

Știința ne-a dat cheia miracolelor care reies mai ales din elementul material, fie prin explicarea lor, fie demonstrându-le imposibilitatea, prin legile care guvernează materia; însă fenomenele în care elementul spiritual are o pondere importantă, neputând fi explicate doar prin legile materiei, scapă investigațiilor științei: de aceea ele au, mai mult decât celelalte, caracterele *aparente* ale miraculosului. Așadar, în legile care guvernează viața spirituală, putem găsi cheia miracolelor acestei categorii. După cum s-a demonstrat, fluidul cosmic universal este materia elementară primitivă, ale cărei modificări și transformări constituie varietatea fără de număr a corpurilor din natură. În calitate de principiu elementar universal, el oferă două stadii distincte: acela al eterizării sau imponderabilității, pe care-l putem considera ca fiind starea normală primitivă, și acela al materializării sau ponderabilității, care este întrucâtva urmarea sa. Punctul intermediar este acela al transformării fluidului în materie tangibilă, dar nici aici nu există tranziție bruscă, deoarece putem considera fluidele noastre imponderabile ca un termen mediu între cele două stadii. Fiecare dintre aceste două stadii dă, în mod necesar, prilejul fenomenelor speciale: celui de-al doilea le aparțin acelea din lumea vizibilă, iar primului, acelea din lumea invizibilă. Unele, denumite *fenomene materiale*, aparțin domeniului științei propriu-zise; celelalte, etichetate drept *fenomene spirituale* sau *psihice*, deoarece sunt în mod deosebit legate de existența spiritelor, sunt în atribuțiile spiritismului; dar, deoarece viața spirituală și viața trupească sunt într-un permanent contact, fenomenele aparținând celor două tipuri se prezintă adesea simultan. În stadiu întrupat, omul nu poate avea decât percepția fenomenelor psihice care sunt legate de viața corporală; cele care aparțin domeniului *exclusiv* al vieții spirituale scapă simțurilor materiale și nu pot fi percepute decât în stadiul de

spirite. În stadiul eterizării, fluidul cosmic nu este uniform; fără a înceta să fie eterat, el suferă modificări la fel de diverse în felul lor și, poate, mai numeroase decât în stadiul material tangibil. Aceste modificări constituie fluidele distincte care, deși provin din același principiu, sunt înzestrate cu proprietăți speciale și oferă prilej fenomenelor speciale din lumea invizibilă. Totul fiind relativ, aceste fluide au pentru spirite, care sunt ele însele fluidice, un aspect la fel de material ca acela al obiectelor tangibile pentru cei întrupați, fiind pentru ele ceea ce sunt pentru noi substanțele din lumea terestră; ele le elaborează, le combină ca să producă efecte determinate, așa cum procedează oamenii cu materialele lor, deși prin procedee diferite. Dar acolo sus, ca și pe pământ, nu le este dat decât spiritelor celor mai luminate să priceapă rolul elementelor constitutive ale lumii lor. Neștiutorii din lumea invizibilă sunt la fel de incapabili să-și explice fenomenele ai căror martori sunt și la care concură adesea în chip mașinal, pe cât sunt neștiutorii de pe pământ, care nu-și explică efectele luminii sau ale electricității, când n-au habar de felul cum văd și aud. Elementele fluidice din lumea spirituală scapă instrumentelor noastre de analiză și percepției simțurilor noastre, făcute pentru materia tangibilă, nu pentru materia eterată. Sunt câteva care aparțin unui mediu atât de diferit ca al nostru, încât nu-l putem judeca decât prin comparații la fel de imperfecte ca și acelea prin care un orb din naștere caută să-și facă o idee despre teoria culorilor. Dar, printre aceste fluide, unele sunt strâns legate de viața trupească și aparțin întrucâtva mediului pământean. În lipsa percepției directe, le putem observa efectele, așa cum le observăm pe acelea ale fluidului magnetului pe care nu l-am zărit niciodată și dobândi despre natura lor cunoștințe de o anumită precizie. Acest studiu este esențial, deoarece constituie cheia de boltă a unei multitudini de fenomene inexplicabile doar prin legile materiei. Punctul de plecare a fluidului universal este gradul de puritate absolută, despre care nimeni nu-și poate face o idee; punctul opus este transformarea sa în materie tangibilă. Între cele două extreme, există nenumărate transformări, care se apropie, mai mult sau mai puțin, și de unul, și de celălalt. Fluidele mai învecinate de aspectul material, așadar mai puțin pure, alcătuiesc ceea ce se poate numi *atmosfera spirituală terestră*. Din mediul acesta, în care găsim și diferite grade de

puritate, spiritele întrupate și dezîntrupate de pe pământ își extrag elementele necesare economiei existenței lor. Aceste fluide, oricât de subtile și de impalpabile sunt pentru noi, nu sunt mai puțin alcătuite dintr-o natură densă în comparație cu fluidele eterate din regiunile superioare. La fel se întâmplă la suprafața tuturor lumilor, cu excepția diferențelor de alcătuire și a condițiilor de vitalitate specifice fiecăruia. Cu cât viața este materială acolo, cu atât fluidele spirituale au afinități mai puține cu materia propriu-zisă. Eticheta de *fluide spirituale* nu este neapărat exactă, de vreme ce, la urma urmei, este tot materie, mai mult sau mai puțin subtilă. În realitate, nu există ceva mai *spiritual* decât sufletul sau principiul inteligent. Le numim astfel în comparație și, mai ales, datorită afinității lor cu spiritele. Putem spune că este materia lumii spirituale, de aceea le numim *fluide spirituale*.

De altfel, cine cunoaște alcătuirea intimă a materiei tangibile? Ea nu poate fi compactă decât în raport cu simțurile noastre și ceea ce ar dovedi-o este ușurința cu care ea este traversată de fluidele spirituale și de spiritele pentru care nu mai este obstacol, așa cum corpurile transparente sunt față de lumină. Având drept element primitiv fluidul cosmic eterat, materia tangibilă trebuie să revină la stadiul eterizării, *prin dezagregare*, la fel cum diamantul, cel mai dur dintre corpuri, se poate volatiliza în gaz impalpabil. *În realitate, solidificarea materiei nu este decât o stare tranzitorie a fluidului universal, care se poate întoarce la starea sa primitivă, atunci când condițiile de coeziune încetează să existe.* Cine știe dacă, în starea de tangibilitate, materia nu este chiar susceptibilă să dobândească un soi de eterizare care i-ar conferi proprietăți specifice? Încă nu suntem în posesia jaloanelor lumii invizibile, iar viitorul ne rezervă, fără îndoială, cunoașterea noilor legi care ne vor permite să înțelegem ceea ce pentru noi este încă un mister.

Formarea și proprietățile perispiritului

Perispiritul, sau corpul fluidic al spiritelor, este unul dintre produsele cele mai importante ale fluidului cosmic; este o condensare a acestui fluid în jurul unui sediu al inteligenței sau *suflet*. Am văzut că trupul carnal își bazează principiul tot în același fluid transformat și condensat în materie tangibilă; în perispirit, transformarea moleculară se petrece în mod diferit, căci fluidul își

păstrează imponderabilitatea și calitățile sale eterate. Așadar, corpul perispiritual și acela carnal își au sorgintea în același element primitiv; și unul, și celălalt aparțin materiei, deși sub două stări diferite. Spiritele își extrag perispiritul din mediul în care se află, adică acel înveliș este alcătuit din fluidele înconjurătoare; rezultă de aici că elementele constitutive ale perispiritului trebuie să varieze, în funcție de lumi. Jupiter fiind o planetă foarte evoluată, în comparație cu Terra, în care viața corporală nu are materialitatea aceleia de pe pământ, învelișurile perispirituale trebuie să fie acolo de o natură infinit mai rafinată decât pe pământ. Or, așa cum noi n-am putea exista în lumea aceea în corpul nostru carnal, nici spiritele n-ar putea să pătrundă acolo cu perispiritul lor terestru. Părăsind Terra, spiritul își leapădă acolo învelișul fluidic, îmbrăcând un altul propriu lumii în care trebuie să meargă. Natura învelișului fluidic este întotdeauna în raport cu gradul de progres moral al spiritului. Spiritele inferioare nu-l pot schimba după bunul plac și, prin urmare, nu se pot transporta, după propria lor voință, dintr-o lume în alta. Există spirite al căror înveliș fluidic, deși eterat și imponderabil în raport cu materia tangibilă, este încă prea greu, dacă ne putem exprima astfel, în raport cu lumea spirituală, astfel încât să le permită ieșirea din mediul lor. Trebuie așezate în această categorie cele al căror perispirit este destul de dens pentru ca ele să-l confunde cu corpurile lor fizice și care, din acest motiv, se cred mereu vii. Aceste spirite, iar numărul lor este mare, rămân la suprafața pământului ca întrupate, crezând întotdeauna că-și văd de preocupările lor; totuși, altele, ceva mai dematerializate, nu sunt în stare să se ridice deasupra regiunilor pământene. Dimpotrivă, spiritele superioare pot sosi în lumile inferioare și chiar să se întrupeze acolo. Ele își extrag din elementele constitutive ale lumii în care pătrund materialele învelișului fluidic sau fizic propriu mediului în care se află. Procedează precum seniorul care-și abandonează frumoasele veșminte pentru a îmbrăca momentan o dimie, fără a înceta prin asta să fie senior. În felul acesta, spiritele din planul cel mai înalt se pot arăta locuitorilor de pe pământ sau se pot întrupa acolo cu misiune. Aceste spirite sosesc nu numai cu învelișul lor, ci și cu amintirea intuitivă a regiunilor din care provin și pe care o întrevăd prin gândire. Sunt clarvăzători în țara orbilor.

Stratul fluidelor spirituale care învăluie pământul poate fi comparat cu straturile inferioare ale atmosferei, mai grele, mai compacte, mai puțin pure decât straturile superioare. Aceste fluide nu sunt omogene; este un amestec de molecule cu diverse însușiri, printre care se găsesc neapărat moleculele elementare care-i alcătuiesc baza, dar mai mult sau mai puțin alterate. Efectele produse de aceste fluide vor depinde de *suma* părților pure pe care le acoperă. Așa este, prin comparație, alcoolul distilat sau amestecat, în proporții diferite, cu apă sau cu alte substanțe: greutatea sa crește odată cu acest amestec, în timp ce forța și inflamabilitatea sa se diminuează, deși în tot acel ansamblu este alcool pur. Spiritele hărăzite a trăi în acest mediu își extrag de acolo perispiritul, dar, *după cum spiritul este mai mult sau mai puțin purificat el însuși, perispiritul său se formează din părțile cele mai pure sau cele mai dense ale fluidului specific lumii în care se întrupează.* Spiritul produce acolo, întotdeauna în comparație, și nu prin asimilație, efectul unui reactiv chimic care atrage spre el moleculele asimilabile naturii sale. Rezultă de aici un fapt *capital,* și anume că *alcătuirea intimă a perispiritului nu este identică la toate spiritele întrupate sau dezîntrupate ce populează pământul sau spațiul înconjurător.* Nu la fel se întâmplă cu trupul fizic care, după cum s-a demonstrat, este format din aceleași elemente, indiferent de superioritatea sau inferioritatea spiritului. Astfel, la toate spiritele, efectele produse de corp sunt aceleași, ca și nevoile, în vreme ce ele diferă în cazul a ceea ce este inerent perispiritului. Mai rezultă de aici că *învelișul perispiritual al aceluiași spirit se modifică odată cu progresul moral al acestuia prin fiecare încarnare, deși se întrupează în același mediu;* că *spiritele superioare, întrupându-se la modul excepțional cu o misiune într-o lume inferioară, au un perispirit mai puțin dens decât acela al nativilor acelei lumi.*

Mediul este întotdeauna în relație cu natura ființelor care trebuie să trăiască acolo; peștii se află în apă; ființele terestre sălășluiesc în aer; ființele spirituale există în fluidul spiritual sau eterat, chiar pe pământ. *Fluidul eterat este, pentru nevoile spiritului, ceea ce este atmosfera pentru nevoile celor întrupați.* Or, așa cum peștii nu pot trăi în aer, cum animalele terestre nu pot trăi decât într-o atmosferă rarefiată pentru plămânii lor, tot așa spiritele inferioare nu pot suporta strălucirea și amprenta fluidelor celor mai

eterate. Ele nu ar pieri acolo, căci spiritul nu moare, dar o forță instinctivă le ține departe, așa cum se îndepărtează de un foc prea arzător sau de o lumină prea strălucitoare. Iată de ce ele nu pot ieși din mediul propriu naturii lor; ca să-l schimbe, trebuie mai întâi să-și schimbe natura, să se despoaie de instinctele materiale care le rețin în mediile materiale; într-un cuvânt, să se purifice sau să se transforme din punct de vedere moral; doar atunci, treptat, se identifică unui mediu mai purificat care devine pentru ele o nevoie, o necesitate, așa cum ochii celui care a trăit prea mult în întuneric se obișnuiește puțin câte puțin cu lumina zilei și cu strălucirea soarelui. În felul acesta, totul se leagă, totul se înlănțuie în univers, totul se supune măreței și armonioasei legi a unității, de la materialitatea cea mai densă la spiritualitatea cea mai pură. Pământul este ca un vas din care iese un fum gros care se limpezește pe măsură ce se înalță și ale cărui porțiuni rarefiate se pierd în spațiul infinit. Puterea divină țâșnește din toate părțile acestui ansamblu grandios; am vrea noi ca Dumnezeu, pentru a-și arăta mai mult puterea, nemulțumit de ceea ce a creat, să tulbure această armonie, să recurgă la rolul de magician prin efecte puerile demne de un prestidigitator. Mai ales am vrea noi să-i atribuim un rival pe măsură în persoana lui Satan! În realitate, niciodată măreția divină nu va fi pângărită, doar noi ne mirăm de „progresul" incredulității! Avem dreptate când spunem: „Credința se destramă", dar este vorba despre credința în ceea ce șochează bunul simț și rațiunea care se duce; credința asemănătoare aceleia care spunea altădată: „Zeii s-au dus! Însă credința în lucrurile serioase, credința în Dumnezeu și în nemurire este întotdeauna vie în sufletul omului și, dacă ea a fost înăbușită cu povești naive care i s-au pus în cârcă, se înalță și mai puternică de îndată ce este eliberată, așa cum bobocul de floare se deschide la lumina soarelui! Da, în natură totul este miracol, deoarece totul este încântător și o dovadă a înțelepciunii divine. Aceste miracole sunt pentru toată lumea, pentru toți cei care au ochi ca să vadă și urechi ca să audă, și nu doar în folosul unora. Nu, nu există miracole în sensul conferit acestui cuvânt, deoarece totul provine din legile veșnice ale creației, iar acestea sunt perfecte.

Acțiunea spiritelor asupra fluidelor. Creațiile fluidice. Fotografia gândului

La drept vorbind, fluidele spirituale, care reprezintă una dintre stările fluidului cosmic universal, constituie atmosfera ființelor spirituale; este elementul din care-și extrag materialele asupra cărora operează; este mediul în care au loc fenomene speciale, perceptibile vederii și auzului spiritului, și care scapă simțurilor trupești amprentate doar de materia tangibilă, acolo unde se formează acea lumină proprie lumii spirituale, diferită de lumina obișnuită prin cauza și efectele sale; în sfârșit, este vehiculul gândirii, așa cum aerul este vehiculul sunetului. Spiritele acționează asupra fluidelor spirituale nu manipulându-le, așa cum oamenii manipulează gazele, ci cu ajutorul gândirii și al voinței. Gândirea și voința reprezintă, pentru spirite, ceea ce este mâna pentru om. Prin gândire, ele imprimă acelor fluide o direcție sau alta; le adună laolaltă, le combină sau le împrăștie; formează cu ele ansambluri având o formă, un aspect, o culoare determinate; le schimbă proprietățile așa cum un chimist schimbă proprietatea gazului sau a altor corpuri combinându-le după anumite legi. Este marele atelier sau laborator al vieții spirituale. Câteodată, aceste transformări sunt rezultatul unei intenții; adeseori, ele sunt produsul unei gândiri inconștiente; este de ajuns ca spiritul să gândească un lucru pentru ca acel lucru să se producă, după cum este de ajuns să fie modulat un fluid pentru ca acesta să se retransmită în atmosferă.

În felul acesta, de pildă, un spirit i se arată unui întrupat înzestrat cu vedere psihică, sub aspectul pe care-l avea în timpul vieții din perioada în care l-a cunoscut, oricâte încarnări ar fi avut de atunci. El se înfățișează îmbrăcat cu hainele și având semnele exterioare – infirmități, cicatrice, membre amputate etc. – pe care le avea atunci; decapitatul se va arăta fără cap. Asta nu înseamnă că și-a păstrat acele aspecte, căci spiritul nu este nici șchiop, nici ciung, nici chior, nici decapitat; deoarece *gândirea* sa se raportează la epoca în care a trăit astfel, perispiritul său capătă instantaneu acele aspecte, pe care le abandonează, de îndată ce gândirea încetează să mai acționeze. Așadar, dacă a fost într-o viață negru, iar în altă viață alb, el se va arăta fie ca un negru, fie ca un alb, în

funcție de una dintre cele două întrupări în care va fi invocat sau la care se va raporta gândirea sa. Printr-un efect analog, gândirea spiritului creează la modul fluidic obiectele de care obișnuia să se folosească: avarul va mânui aurul, militarul va avea arma și uniforma sa, fumătorul va avea pipa sa, plugarul, căruța și boii săi, baba, fuiorul ei. Aceste obiecte fluidice sunt tot atât de reale pentru spirit, care este el însuși fluidic, pe cât au fost oamenilor respectivi în stadiul material; dar, din același motiv pentru care au fost create prin gândire, existența lor este la fel de trecătoare ca și gândirea. Fluidele fiind vehiculul gândirii, aceasta acționează asupra fluidelor așa cum sunetul acționează asupra aerului, aducându-ne gândirea așa cum aerul ne aduce sunetul. Așadar, putem spune, pe bună dreptate, că în aceste fluide există unde și raze ale gândirii care se încrucișează fără a se contopi, așa cum în aer există unde și raze sonore. Mai mult, gândirea creând *imagini fluidice*, ea se reflectă în învelișul perispiritual ca într-o oglindă, căpătând acolo un corp și *fotografiindu-se* într-o oarecare măsură. Dacă unuia, de pildă, îi vine ideea să omoare pe altcineva, oricât de impasibil ar fi corpul său material, corpul său fluidic este pus în acțiune de către gândire prin reproducerea tuturor nuanțelor; el execută fluidic gestul, fapta pe care-și propune s-o comită; gândirea creează imaginea victimei, iar întreaga scenă este zugrăvită, ca într-un tablou, așa cum se înfățișează spiritului. În felul acesta, mișcările cele mai tainice ale sufletului se repercutează în învelișul fluidic, iar un suflet poate citi într-un alt suflet ca într-o carte și poate vedea ceea ce nu-i perceptibil privirilor corpului fizic. Oricum, întrezărind intenția, sufletul poate presimți îndeplinirea faptei ce va urma, dar nu poate determina momentul când se va întâmpla, nici să-i precizeze detaliile, nici măcar să susțină că va avea loc, deoarece împrejurări ulterioare pot modifica planurile hotărâte și schimba dispozițiile. Sufletul nu poate vedea ceea ce încă nu se află în gând; ceea ce vede sunt preocuparea obișnuită a individului, dorințele, proiectele și intențiile sale, bune sau rele.

Calitățile fluidelor

Acțiunea spiritelor asupra fluidelor spirituale are urmări de o importanță directă și capitală pentru cei întrupați. Din clipa în care aceste fluide constituie vehiculul gândirii, iar gândirea le

poate modifica proprietățile, este evident că ele trebuie să fie impregnate cu calitățile bune sau rele ale gândurilor care le pun în vibrație, modificate prin puritatea sau impuritatea sentimentelor. Gândurile rele corup fluidele spirituale, așa cum miasmele vătămătoare viciază aerul respirabil. Așadar, fluidele care înconjoară sau pe care le proiectează spiritele rele sunt viciate, în vreme ce acelea care primesc influența spiritelor bune sunt la fel de pure în funcție de gradul de perfecțiune morală a acestora. Ar fi imposibil să enumerăm sau să clasificăm fluidele bune și rele, sau să le specificăm calitățile inerente, dat fiind că diversitatea lor este tot atât de mare ca aceea a gândurilor. Fluidele nu au trăsături *sui generis*, ci doar acelea pe care le dobândesc în mediul în care se formează; ele se modifică prin efluviile acestui mediu, precum aerul prin inspirații, apa prin sărurile din straturile pe care le traversează. În funcție de împrejurări, aceste trăsături sunt, ca aerul și apa, temporare sau permanente, ceea ce le face în mod deosebit proprii producerii cutăror sau cutăror efecte determinate. Fluidele nu au denumiri speciale; ca și mirosurile, ele sunt numite prin proprietățile, efectele și tipul lor original. Sub aspect moral, ele poartă amprenta sentimentelor de ură, dorință, gelozie, orgoliu, egoism, violență, ipocrizie, bunătate, bunăvoință, iubire, milostenie, blândețe etc. Sub aspect fizic, ele sunt excitante, calmante, pătrunzătoare, astringente, iritante, temperate, soporifice, narcotice, toxice, reparatoare, expulzante; ele devin forță de transmisie, de propulsie etc. Tabelul fluidelor ar fi, deci, acela al tuturor patimilor, virtuților și viciilor umanității, precum și al proprietăților materiei corespunzătoare efectelor pe care le produc.

Oamenii fiind spirite întrupate, ei au parțial atribuțiile vieții spirituale, căci ei trăiesc atât această viață, ca și pe cea trupească: mai întâi în timpul somnului și adesea în stare de veghe. Întrupându-se, spiritul și-a păstrat perispiritul odată cu calitățile care-i sunt specifice și care, se știe, nu este delimitat de către corp, ci radiază primprejur și îl învăluie ca o atmosferă fluidică. Prin unirea sa intimă cu corpul, perispiritul joacă un rol preponderent în organism; prin expansiunea sa, el pune spiritul întrupat în legătură mai directă cu spiritele libere, dar și cu spiritele întrupate. Gândul spiritului întrupat acționează asupra fluidelor spirituale precum și a spiritelor fără trup; el se transmite de la spirit la spirit pe aceeași

cale și, după cum este bun sau rău, curăță sau viciază fluidele înconjurătoare. Dacă fluidele ambiante sunt modificate prin proiectarea gândurilor spiritului, învelișul său perispiritual – care este parte constitutivă a ființei sale, care primește direct și la modul permanent amprenta gândurilor sale – trebuie cu atât mai mult să poarte amprenta calităților sale bune sau rele. Fluidele viciate de efluviile spiritelor rele se pot purifica depărtându-se de acestea, însă perispiritul lor va fi întotdeauna ceea ce este, atâta vreme cât spiritul nu se va modifica el însuși. Perispiritul întrupaților având o natură identică aceleia a fluidelor spirituale, el și le asimilează cu ușurință, așa cum un burete se îmbibă cu lichide. Aceste fluide au asupra perispiritului o acțiune cu atât mai directă cu cât, prin expansiunea și strălucirea sa, se confundă cu ele. Deoarece aceste fluide acționează asupra perispiritului, acesta, la rândul său, reacționează asupra organismului material cu care este în contact molecular. Dacă efluviile sunt de natură bună, corpul le resimte ca o amprentă salvatoare; dacă ele sunt rele, impresia este jalnică; dacă cele rele sunt permanente și energice, ele pot determina tulburări fizice: anumite maladii nu au altă cauză. Mediile în care abundă spiritele rele sunt, deci, impregnate de fluide rele care sunt absorbite prin toți porii perispirituali, așa cum absorbim prin porii corpului miasmele pestilențiale. În felul acesta se explică efectele care se produc în locurile unde se adună spiritele. O adunare este un cămin din care se răspândesc diverse gânduri, este ca o orchestră, un cor de gânduri în care fiecare își produce nota specifică. Rezultă de aici o multitudine de curenți și de efluvii fluidice a cărei amprentă o primește fiecare prin simțul spiritual, ca într-un cor muzical în care fiecare primește impresia sunetelor prin simțul auzului. Dar, așa cum există raze sonore armonice sau discordante, tot așa există gânduri armonice sau discordante. Dacă ansamblul este armonios, impresia este agreabilă; dacă este discordant, impresia este jalnică. Or, pentru asta, nu-i nevoie ca gândul să fie formulat în cuvinte; strălucirea fluidică este la fel de mare, fie ea rostită sau nu. Aceasta este cauza sentimentului de satisfacție pe care-o simțim în cadrul unei reuniuni simpatice, însuflețită de gânduri bune și binevenite; acolo domnește o atmosferă morală salubră, în care ne simțim în largul nostru; părăsim acea ambianță reconfortați, deoarece ne-am impregnat de efluviile

fluidice salvatoare, dar, dacă intervin câteva gânduri rele, acestea produc efectul unui curent de aer înghețat într-un mediu călduț sau al unei note false într-un concert. Așa se explică și anxietatea, tulburarea nedefinită pe care-o resimțim într-un mediu antipatic, în care gândurile dăunătoare provoacă un fel de curent de aer dezgustător. Așadar, gândul produce un tip de efect fizic ce influențează latura morală, și numai spiritismul putea duce la înțelegerea sa. Omul resimte asta la modul instinctiv, de vreme ce caută adunările omogene și prielnice, de unde știe că-și poate extrage noile forțe morale; am putea spune că de acolo își recuperează pierderile fluidice pe care le suferă în fiecare zi prin răspândirea gândurilor, așa cum recuperează prin alimente pierderile trupului material. Într-adevăr, gândirea este o emitere ce dă prilejul unei pierderi reale în fluidele spirituale și apoi în fluidele materiale, astfel încât omul are nevoie să se scalde din nou în efluviile pe care le primește din afară.

Când se spune despre un doctor că-și vindecă bolnavul prin cuvinte încurajatoare, este adevărul adevărat, căci gândul binevoitor aduce cu el fluidele reparatoare ce acționează atât asupra fizicului, cât și asupra laturii morale. Fără îndoială, vom spune că este cu putință evitarea oamenilor pe care-i știm rău-intenționați, dar cum să ne sustragem influenței spiritelor rele ce foșgăie în jurul nostru și se strecoară pretutindeni fără a fi văzuți? Mijlocul este unul simplu, căci el depinde chiar de voința omului care poartă în el apărarea necesară. Fluidele se unesc datorită similitudinii naturii lor; fluidele diferite se resping; există incompatibilitate între fluidele bune și cele rele, ca între ulei și apă. Cum procedăm atunci când aerul este alterat? Ei, bine, îl curățăm, îl purificăm, nimicind sălașul miasmelor, izgonind efluviile vătămătoare prin curenți de aer sănătos mai puternici. Așadar, invaziei fluidelor nefaste trebuie să-i opunem fluidele bune și, așa cum fiecare are în propriul perispirit un permanent izvor fluidic, remediul se găsește în noi înșine; nu trebuie decât să curățăm acest izvor și să-i conferim acele însușiri care să fie respingătoare pentru influențele nefaste, în loc să fie o forță de atracție. Deci perispiritul este o platoșă pe care trebuie s-o oțelim cât mai tare; or, așa cum însușirile perispiritului se datorează trăsăturilor sufletești, trebuie să ne străduim în vederea îmbunătățirii lor, căci imperfecțiunile

sufletului sunt cele care atrag spiritele rele. Muștele aleargă acolo unde focarele viciate le atrag; nimiciți aceste focare, iar muștele vor dispărea. La fel spiritele rele se duc acolo unde răul le atrage; nimiciți răul, iar ele se vor îndepărta. *Spiritele cu adevărat bune, întrupate sau fără trup, nu au a se teme de influența spiritelor rele.*

Explicarea câtorva reputate fapte supranaturale
Vederea spirituală sau psihică; vederea dublă; somnambulismul; visele

Perispiritul este liniuța de unire între viața corporală și cea spirituală, prin ea spiritul întrupat este în relație permanentă cu spiritele și tot prin ea se înfăptuiesc în ființa umană fenomene speciale care nu-și au cauza inițială în materia tangibilă și care, din acest motiv, par supranaturale. În proprietățile și strălucirea fluidului perispiritual trebuie căutată cauza *vederii duble* sau a *vederii spirituale*, pe care o mai putem numi și *vederea psihică*, cu care multe persoane sunt înzestrate, adesea fără știrea lor, dar și a vederii somnambulice. Perispiritul este *organul senzitiv* al spiritului; prin intermediul său, spiritul întrupat are percepția lucrurilor spirituale ce scapă simțurilor trupești. Prin organele corpului, auzul și diversele senzații sunt localizate și limitate la percepția lucrurilor materiale; prin simțul spiritual sau *psihic*, ele sunt generalizate; spiritul vede, înțelege și simte prin toată ființa sa ceea ce este în sfera strălucirii fluidului său perispiritual. La om, aceste fenomene sunt manifestarea vieții spirituale; sufletul este cel care acționează în afara organismului. În vederea dublă sau percepția prin simțul psihic, el nu vede prin ochii corpului, deși adesea, în mod obișnuit, el îi îndreaptă spre punctul asupra căruia îi este atințită atenția; el vede cu ochii sufletului, iar dovada este că vede la fel de bine și cu ochii închiși și dincolo de raza sa vizuală; el citește gândul figurat în raza fluidică. Cu toate că, în timpul vieții, spiritul este fixat de corp prin perispirit, el nu este atât de robit încât să nu-și poată lungi cordonul fluidic și să se ducă departe, fie pe pământ, fie în vreun punct din spațiu. Spiritul este fără voia lui legat de corp, căci viața sa normală este libertatea, în vreme ce viața trupească este aceea a iobagului atașat de glie. Așadar, spiritul este fericit că-și părăsește corpul, așa cum pasărea își părăsește

colivia; el folosește toate ocaziile pentru a se elibera și profită pentru asta de toate clipele în care prezența sa nu este necesară vieții relaționale. Este fenomenul desemnat sub numele de *emanciparea sufletului* care are loc întotdeauna în somn; de fiecare dată când trupul se odihnește, iar simțurile sunt inactive, spiritul se eliberează (*Cartea spiritelor*, cap. VIII). În acele momente, spiritul trăiește viața spirituală, în vreme ce corpul nu are decât o viață vegetativă; spiritul se află întrucâtva în starea în care va fi după moarte, parcurgând spațiul, întreținându-se cu prietenii săi și cu alte spirite libere sau *întrupate* ca el. Legătura fluidică ce-l reține de corp nu este ruptă definitiv decât odată cu moartea; separarea completă nu are loc decât prin abolirea absolută a activității principiului vital. Atâta vreme cât trăiește corpul, spiritul – indiferent de distanța la care se află – este chemat instantaneu acolo de îndată ce prezența sa este necesară; atunci, el reia cursul vieții exterioare relaționale. Câteodată, la trezire, el păstrează din peregrinările sale o amintire, o imagine mai mult sau mai puțin precisă, care constituie visul; în toate cazurile, el raportează la el intuiții care-i sugerează idei și gânduri noi, justificând proverbul: Noaptea este un sfetnic bun. Așa se explică și anumite fenomene caracteristice somnambulismului natural și magnetic, al catalepsiei, letargiei, extazului etc., și care nu sunt altceva decât manifestările vieții spirituale.

De vreme ce vederea spirituală nu se realizează cu ochii corpului, înseamnă că percepția lucrurilor nu are loc prin lumina obișnuită: într-adevăr, lumina materială este făcută pentru lumea materială; pentru lumea spirituală există o lumină specială a cărei natură ne este necunoscută dar care este, fără îndoială, una dintre proprietățile fluidului eterat alocată percepțiilor vizuale ale sufletului. Există, deci, lumina materială și lumina spirituală. Cea dintâi are sediul înscris în corpurile luminoase; cealaltă își are sediul pretutindeni, de aceea nu există obstacol în calea vederii spirituale; ea nu este stăvilită nici de distanță, nici de opacitatea materiei; întunericul nu există pentru ea. Lumea spirituală este, așadar, luminată de lumina spirituală care-și are efectele proprii, așa cum lumea materială este luminată de lumina solară. Învăluit în perispiritul său, sufletul poartă în el principiul său luminos; pătrunzând materia în virtutea esenței sale eterate, nu există corpuri opace

vederii sale. Cu toate acestea, vederea spirituală nu are nici aceeași cuprindere, nici aceeași penetrare la toate spiritele; doar spiritele pure o posedă în toată puterea sa; la spiritele inferioare, ea este slăbită de relativa densitate a perispiritului care se interpune ca un fel de ceață. Ea se manifestă în diferite grade la spiritele întrupate prin fenomenul vederii secunde, fie în somnambulismul natural sau magnetic, fie în starea de veghe. În funcție de gradul de putere a însușirii, se spune că luciditatea este mai mult sau mai puțin mare. Cu ajutorul acestei facultăți, anumite persoane văd interiorul organismului și descriu cauza maladiilor. Așadar, vederea spirituală conferă percepții speciale care, neavând sediul în organele materiale, se desfășoară în cu totul alte condiții decât vederea corporală. Din acest motiv, nu ne putem aștepta de pe urma ei la efecte identice, nici să o experimentăm prin aceleași procedee. Înfăptuindu-se în afara organismului, ea are o mobilitate ce dejoacă toate previziunile. Trebuie studiată în efectele și cauzele sale, și nu prin asimilarea cu vederea obișnuită, pe care nu este menită a o înlocui, cu excepția cazurilor deosebite și pe care nu am putea să le considerăm drept regulă. Vederea spirituală este, în mod necesar, incompletă și imperfectă la spiritele întrupate și, prin urmare, supusă aberațiilor. Având-și sediul chiar în suflet, starea sufletului trebuie să influențeze percepțiile pe care le conferă. După gradul dezvoltării sale, în funcție de împrejurările și starea morală a individului, ea poate genera fie somn, fie starea de veghe: 1, percepția anumitor fapte materiale reale, cum ar fi cunoașterea evenimentelor ce se petrec în depărtare, detaliile descriptive ale unei localități, cauzele unei boli și remediile potrivite; 2, percepția lucrurilor la fel de reale din lumea spirituală, cum ar fi vederea spiritelor; 3, imaginile fantastice create de imaginație, analoage creațiilor fluidice ale gândirii. Aceste creații sunt întotdeauna în relație cu dispozițiile morale ale spiritului care le zămislește. În felul acesta, gândirea persoanelor cu totul pătrunse și preocupate de anumite credințe religioase le prezintă infernul, cuptoarele lui, caznele și demonii, așa cum și le închipuie; uneori, este o întreagă epopee; păgânii vedeau Olimpul și Tartarul, după cum creștinii vedeau iadul și raiul. Dacă, la trezire sau la ieșirea dintr-un extaz, aceste persoane păstrează o amintire precisă despre viziunile lor, ele le consideră realități și confirmări ale credințelor lor, în vreme ce nu

sunt decât produsul propriilor gânduri. Așadar, trebuie făcută o alegere foarte riguroasă a viziunilor extatice înainte de a le accepta. Sub acest aspect, remediul are prea multă credulitate, este studiul legilor care guvernează lumea spirituală.

Visele propriu-zise prezintă cele trei naturi ale viziunilor descrise mai sus. Primelor două le aparțin visele cu previziuni, presentimente și avertismente. În a treia, adică în creațiile fluidice ale gândirii, putem găsi cauza anumitor imagini fantastice care nu au nimic real în raport cu viața materială, dar care au, pentru spirit, o realitate uneori de așa natură încât trupul îi suportă contraponderea; au fost cazuri când părul s-a albit sub impresia unui vis. Aceste creații pot fi provocate: prin credințele exaltate, prin amintiri retrospective, prin gusturi, dorințe, pasiuni, teamă, remușcări; prin preocupările obișnuite; prin nevoile corpului sau o jenă în funcțiile organismului; în sfârșit, prin alte spirite, într-un scop binefăcător sau răufăcător, în funcție de natura lor.

Catalepsie; reînvieri

Materia inertă este insensibilă; fluidul perispiritual este la fel, dar transmite senzația în centrul senzitiv care este spiritul. Așadar, leziunile dureroase ale trupului se repercutează în spirit ca un șoc electric, prin intermediul fluidului perispiritual ale cărui nervi par să fie firele conducătoare. Influxul nervos al fiziologilor care nu cunosc raporturile acestui fluid cu principiul spiritual este cel care nu a putut să-și explice toate efectele. Această întrerupere poate avea loc prin separarea unui membru sau secționarea unui nerv, dar și, parțial sau la modul general, fără nicio leziune, în momentele de emancipare, de mare surescitare sau preocupare a spiritului. În acea stare, spiritul nu se mai gândește la corp și, în activitatea sa febrilă, atrage spre el, ca să spunem așa, fluidul perispiritual care, retrăgându-se de la suprafață, produce acolo o insensibilitate momentană. Am mai putea admite că, în anumite împrejurări, se produce, în chiar fluidul perispiritual, o modificare moleculară care-i smulge temporar proprietatea de transmitere. În felul acesta, adeseori, în focul luptei, un militar nu-și dă seama că este rănit, că o persoană a cărei atenție este concentrată asupra unei probleme nu aude zgomotul produs în jurul ei. Este un efect

analog, dar mai pronunțat, care are loc la anumiți somnambuli, în letargie și catalepsie. În sfârșit, așa se explică insensibilitatea convulsionarilor și a anumitor martiri (*Revista spirituală*, art. *Studiu asupra confreriei Aissaouas*).

Paralizia nu are aceeași cauză, în acest caz efectul fiind unul organic; chiar nervii și firele conducătoare se dovedesc inapte pentru circulația fluidică; corzile instrumentului sunt viciate. În anumite stări patologice, în timp ce spiritul nu se mai află în corp iar perispiritul nu aderă la el decât în anumite privințe, trupul pare mort, și așa este în realitate, crezându-se că viața nu depinde decât de un fir. Această stare poate dura mai mult sau mai puțin; anumite părți ale corpului pot chiar intra în descompunere, fără ca viața să piară cu totul. Atâta vreme cât ultimul fir nu s-a rupt, spiritul poate, fie printr-o acțiune energică din *proprie* voință, fie prin *influx fluidic străin, la fel de puternic*, să fie rechemat în trup. Așa se explică anumite prelungiri ale vieții, în ciuda oricărei probabilități, dar și anumite așa-zise reînvieri. Uneori, planta este aceea care împinge printr-o singură fibrilă din rădăcină; dar, atunci când ultimele molecule ale corpului fluidic s-au desprins de corpul fizic sau când acesta se află într-o stare de degradare ireparabilă, orice reîntoarcere la viață devine imposibilă.

Vindecările

După cum am văzut, fluidul universal este elementul primitiv al corpului fizic și al perispiritului, care nu sunt decât transformările sale. Identic naturii sale, acest fluid, condensat în perispirit, poate furniza trupului principiile reparatoare; agentul propulsor este spiritul, întrupat sau dezîncarnat, care infiltrează într-un corp deteriorat o parte din substanța învelișului său fluidic. Vindecarea se produce prin substituirea unei molecule *nesănătoase* cu o moleculă *sănătoasă*. Așadar, puterea de vindecare va fi determinată de puritatea substanței inoculate; ea mai depinde și de energia voinței, care provoacă o emisiune fluidică mai abundentă și conferă fluidului o mai mare forță de pătrundere; în sfârșit, mai contribuie și intențiile care-l animă pe acela care vrea să vindece, *fie el om sau spirit*. Fluidele care emană dintr-o sursă impură sunt ca substanțele medicale alterate. Efectele acțiunii fluidice asupra bol-

navilor sunt extrem de variate, în funcție de împrejurări; această acțiune este câteodată lentă și impune un tratament continuu, ca în magnetismul obișnuit; alteori, este rapidă ca un curent electric. Sunt persoane înzestrate cu o astfel de putere, încât ele operează asupra anumitor bolnavi vindecări instantanee doar prin impoziția mâinilor, sau chiar printr-un simplu act de voință. Între cei doli poli extremi ai acestei însușiri există o infinitate de nuanțe. Toate vindecările de acest tip sunt variații ale magnetismului și nu diferă decât prin puterea și rapiditatea acțiunii. Principiul este întotdeauna același: fluidul este cel care joacă rolul de agent terapeutic, al cărui efect este subordonat calității sale și împrejurărilor speciale.

Acțiunea magnetică se poate produce în mai multe feluri:

1. Prin chiar fluidul magnetizatorului; este magnetismul propriu-zis sau *magnetismul uman*, a cărui acțiune este subordonată puterii și, mai ales, calității fluidului.

2. Prin fluidul spiritelor acționează direct și *fără intermediar* asupra unui întrupat, fie pentru a vindeca sau a calma o suferință, fie pentru a provoca somnul somnambulic spontan, fie pentru a exercita asupra individului o anume influență fizică sau morală. Este *magnetismul spiritual*, a cărui însușire se datorează calităților spiritului.

3. Prin fluidul pe care spiritele îl revarsă asupra magnetizatorului și căruia acesta îi servește de conductor. Este magnetismul *mixt, semi-spiritual* sau, dacă vrem, *umano-spiritual*. Fluidul spiritual, combinat cu fluidul uman, conferă acestuia din urmă calitățile care-i lipsesc. Concursul spiritelor, în atare împrejurare, este câteodată spontan, dar cel mai adesea este provocat de apelul magnetizatorului.

Facultatea de a vindeca prin influență fluidică este foarte comună și se poate dezvolta prin exercițiu, dar aceea de a vindeca instantaneu prin poziția mâinilor este mai rară, iar apogeul său poate fi considerat ca excepțional. Totuși, am văzut în diverse epoci și aproape la toate popoarele indivizi care-o aveau într-un grad remarcabil. În ultimul timp, am avut mai multe exemple deosebite, a căror autenticitate nu poate fi contestată. De vreme ce acest tip de vindecări se bazează pe un principiu natural iar puterea de a le opera nu este un privilegiu, înseamnă că ele nu au nimic extraordinar și miraculos decât în aparență.

Aparițiile; transfigurările

Perispiritul este invizibil pentru noi în starea sa normală dar, deoarece este format din materie eterată, spiritul poate, în anumite cazuri, să-l facă a suporta, printr-un act al voinței sale, o modificare moleculară care să-l facă pe moment vizibil. În felul acesta se produc *aparițiile* care, nu mai mult decât celelalte fenomene, nu se află în afara legilor naturii. Acest lucru nu este mai deosebit decât vaporii care sunt invizibili atunci când sunt rarefiați și care devin vizibili, când sunt condensați. Potrivit gradului de condensare a fluidului perispiritual, apariția este câteodată vagă și vaporoasă, uneori ea este mai clar definită, iar altecri ea capătă aspectul materiei concrete, putând chiar duce până la concretețea reală astfel încât putem să ne înșelăm asupra naturii ființei pe care o avem în fața noastră. Aparițiile vaporoase sunt frecvente și se întâmplă destul de des ca indivizii să se înfățișeze astfel, după moarte, persoanelor la care au ținut. Aparițiile tangibile sunt mai rare, deși sunt numeroase exemple, perfect autentice. Dacă spiritul vrea să se facă cunoscut, el va conferi învelișului său toate semnele exterioare pe care le avea în timpul vieții.

Este de remarcat că aparițiile tangibile nu au decât aspectul materiei cărnoase, fără calitățile acesteia; datorită naturii lor fluidice, ele nu pot avea aceeași coeziune deoarece, în realitate, nu-i vorba de carne. Ele se formează instantaneu și dispar la fel sau se evaporă prin dezagregarea moleculelor fluidice. Ființele care se prezintă în aceste condiții nici nu se nasc, nici nu mor ca ceilalți oameni; le zărim și nu le zărim, fără a ști de unde vin, cum au venit, nici unde se duc; nu le-am putea omorî, nici înlănțui, nici încarcera, de vreme ce nu au corp fizic; loviturile pe care le-am putea produce s-ar izbi în vid. Acesta este caracterul entităților cu care ne putem întreține fără să ne îndoim de ceea ce sunt, dar care nu șed prea multă vreme și nu pot deveni convivii obișnuiți ai unei case, nici nu pot figura printre membrii unei familii. De altfel, există în întreaga lor persoană și în alurile lor ceva straniu și insolit care ține de material și spiritual: privirea lor, deopotrivă vaporoasă și pătrunzătoare, nu are limpezimea privirii datorată ochilor fizici; limbajul lor succint și aproape întotdeauna silențios nu are nimic din strălucirea și volubilitatea limbajului omenesc; apropierea lor conferă o senzație aparte indefinită de uimire ce inspiră un fel de teamă și, considerându-i drept indivizi aidoma celorlalți, ne spunem fără voie: *Iată o ființă deosebită.*

Perispiritul fiind același la întrupați și dezîntrupați, printr-un efect complet identic, un spirit întrupat poate apărea, într-un moment de libertate, într-un alt loc decât cel în care se odihnește trupul său, sub trăsăturile sale obișnuite și cu toate semnele identității sale. Este acel fenomen, despre care avem exemple autentice, care a dat prilejul credinței în oamenii dubli.

Un efect deosebit al acestui gen de fenomene este că aparițiile diafane și chiar concrete nu sunt perceptibile la modul neclar tuturor; spiritele nu se arată decât atunci când doresc și cui doresc. Așadar, un spirit ar putea să apară, într-o adunare, unuia sau mai multor asistenți, fără a fi zărit de ceilalți. Asta se datorează faptului că acest tip de percepții se face prin vederea spirituală, și nu prin ochii fizici; căci nu numai că vederea spirituală nu este dată tuturor, dar ea poate fi retrasă, la nevoie, prin voința spiritului, aceluia căruia el nu vrea să i se arate, după cum o poate atribui pe moment, dacă socotește necesar. Condensarea fluidului perispiritual în apariții, chiar până la concretețe, nu are, deci, proprietățile materiei obișnuite: în lipsa lor, aparițiile, fiind perceptibile cu ochii fizici, ar fi zărite de toate persoanele de față.

Deoarece spiritul poate opera transformări în structura învelișului său perispiritual, iar acest înveliș radiază în jurul corpului ca o atmosferă fluidică, se poate produce chiar la suprafața corpului un fenomen analog aceluia al aparițiilor. Sub stratul fluidic, figura reală a corpului se poate estompa aproape complet și îmbrăca alte aspecte, sau trăsăturile primitive zărite prin stratul fluidic modificat, ca printr-o prismă, pot căpăta o altă expresie. Dacă spiritul întrupat, hălăduind de pe o planetă pe alta, se identifică cu lucrurile din lumea spirituală, expresia unei figuri urâte poate deveni frumoasă, radioasă și, câteodată, chiar luminoasă; dacă, dimpotrivă, spiritul este exaltat de patimile rele, o figură frumoasă poate căpăta un aspect hidos. În felul acesta au loc *transfigurările*, care sunt întotdeauna o reflectare a calităților și sentimentelor predominante ale spiritului. Așadar, acest fenomen este rezultatul unei transformări fluidice, este un fel de apariție perispirituală ce se produce asupra corpului chiar viu și, câteodată, în momentul

morţii, în loc să se producă mai departe, ca în cazul apariţiilor propriu-zise. Ceea ce deosebeşte apariţiile de acest tip este că, în general, ele sunt perceptibile de către toţi asistenţii şi prin ochii fizici, tocmai pentru că ele au drept bază materia trupească vizibilă în vreme ce, în apariţiile pur fluidice, nu există materie concretă.

Manifestările fizice. Mediumnitatea

Fenomenele meselor mişcătoare şi vorbitoare, suspendării eterice a corpurilor grele, scrierii mediumice, la fel de vechi ca şi lumea, dar vulgare în zilele noastre, oferă cheia câtorva fenomene analoage spontane cărora, în ignoranţa legii care le guvernează, le-am atribuit un caracter supranatural şi miraculos. Aceste fenomene se bazează pe proprietăţile fluidului perispiritual, fie al întrupaţilor, fie al spiritelor libere. Cu ajutorul perispiritului său, spiritul acţiona asupra corpului său viu, şi cu acelaşi fluid el se manifestă acţionând asupra materiei inerte, producând zgomotele, mişcările meselor şi ale altor obiecte pe care le ridică, le răstoarnă sau le transportă. Acest fenomen nu are nimic uimitor, dacă ţinem seama de faptul că, printre noi, cele mai puternice motoare se află în fluidele cele mai rarefiate şi chiar imponderabile, cum sunt aerul, vaporii şi electricitatea. Tot cu ajutorul perispiritului său, spiritul îi face să scrie, să vorbească sau să deseneze pe mediumi; neavând corp tangibil ca să acţioneze în mod făţiş atunci când vrea să se manifeste, el se serveşte de corpul mediumului, împrumutându-i organele pe care le face să acţioneze ca şi când ar fi propriul trup, şi asta prin efluviul fluidic pe care-l revarsă asupra lui. Prin acelaşi mijloc spiritul acţionează asupra mesei, fie pentru a o face să se mişte fără semnificaţie determinată, fie pentru a-l face să lovească cu lovituri inteligente indicând literele alfabetului, pentru a forma cuvinte şi propoziţii, fenomen desemnat cu numele de *tiptologie.* Masa nu este aici decât un instrument de care se serveşte, precum creionul de scris, el îi conferă o vitalitate momentană prin fluidul cu care-o pătrunde, dar *nu se identifică deloc cu ea.* Persoanele care, în emoţia lor, văzând cum se manifestă o fiinţă care le este dragă, îmbrăţişează masa, înfăptuiesc un gest ridicol, căci este ca şi cum ele ar îmbrăţişa bastonul de care un prieten se serveşte ca să lovească. La fel se întâmplă şi cu persoanele care dau cuvântul mesei, ca şi cum spiritul ar fi captiv în lemn

sau ca şi cum lemnul ar fi devenit spirit. Atunci când comunicările au loc prin acest mijloc, trebuie să ne reprezentăm spiritul nu în masă, ci alături, *aşa cum era pe timpul vieţii* şi ca şi cum l-am vedea, în clipa asta, dacă ar putea să se facă vizibil. Acelaşi lucru se întâmplă în comunicările prin scris; am zări spiritul alături de medium, dirijându-i mâna sau transmiţându-i gândul său printr-un curent fluidic. Atunci când masa se desprinde de sol şi pluteşte în spaţiu fără punct de sprijin, spiritul n-o ridică prin forţa braţului, ci o învăluie şi o pătrunde într-un fel de atmosferă fluidică neutralizând efectul gravitaţiei, aşa cum face aerul cu baloanele şi zmeele. Fluidul cu care este pătrunsă îi conferă pe moment o lejeritate specifică mai mare. Atunci când ea este fixată la sol, se află într-un caz analog aceluia al clopotului pneumatic sub care se află vidul. Acestea nu sunt decât comparaţii pentru a arăta analogia efectelor, şi nu similitudinea absolută a cauzelor (*Cartea mediumurilor*, cap. VI).

După toate acestea, ne dăm seama că nu-i vine mai greu spiritului să ridice pe sus o persoană decât să ridice o masă, să transporte un obiect dintr-un loc în altul sau să-l lanseze undeva; aceste fenomene se produc prin aceeaşi lege. Atunci când masa se ţine de cineva, nu spiritul este cel care aleargă, căci el poate rămâne liniştit în acelaşi loc, ci îi dă impulsul printr-un curent fluidic cu ajutorul căruia o face să se mişte după bunul plac. Atunci când loviturile se fac auzite în masă sau altundeva, spiritul nu izbeşte nici cu mâna sa, nici cu vreun obiect oarecare; el îndreaptă asupra locului de unde se aude zgomotul un jet de fluid ce produce efectul unui şoc electric. El modifică zgomotul, aşa cum putem modifica sunetele produse de aer.

Un fenomen foarte des întâlnit al mediumnităţii este aptitudinea anumitor mediumi de a scrie într-o limbă care le este străină, abordând prin cuvânt sau scriere subiecte în afara priceperii lor. Se întâmplă des să vedem spirite care scriu în mod obişnuit fără să fi învăţat să scrie; pe altele care compun poezii fără să fi ştiut vreodată a compune un vers în viaţa lor; pe altele desenând, pictând, sculptând, compunând muzică, cântând la un instrument, fără a cunoaşte desenul, pictura, sculptura sau ştiinţa muzicii. Este frecvent ca un medium scriitor să reproducă, până la confuzie, scrierea şi semnătura pe care spiritele pe care le comunică prin el

le aveau din timpul vieții, deși el nu le-a cunoscut niciodată. Acest fenomen nu este mai miraculos decât acela de a vedea un copil scriind atunci când mâna îi este condusă: îl putem determina astfel să execute tot ceea ce vrem noi. Putem obține de la primul venit să scrie într-o limbă oarecare dictându-i cuvintele literă cu literă. Ne dăm seama că așa se poate întâmpla și în cazul mediumnității, dacă ne raportăm la felul în care spiritele comunică cu mediumii care nu sunt, în realitate, decât instrumente pasive. Însă dacă mediumul posedă mecanismul, dacă a învins dificultățile practice, dacă expresiile îi sunt familiare, dacă, în sfârșit, are în creierul său elementele a ceea ce spiritul vrea să-i dicteze, se află în poziția omului care știe să citească și să scrie cursiv; treaba este mai ușoară și mai rapidă; spiritul nu are decât să-i transmită gândul pe care interpretul său îl reproduce prin mijloacele de care dispune. Aptitudinea unui medium către lucruri care-i sunt străine ține, adeseori, și de cunoștințele pe care le-a avut într-o altă viață și a căror intuiție spiritul a păstrat-o. Dacă a fost poet sau muzician, de pildă, el va avea mai multă ușurință în a-și asimila gândirea poetică sau muzicală pe care dorim să i-o imprimăm. Limba pe care n-o știe astăzi poate să-i fi fost familiară într-o altă existență: de aici, pentru el, o mai mare aptitudine de a scrie mediumic în această limbă.

Obsesii și posesii

Spiritele rele foșgăie în jurul pământului, ca urmare a inferiorității morale a locuitorilor săi. Acțiunea lor malefică face parte dintre flagelurile la care este expusă omenirea pe pământ. Deci obsesia, care este unul dintre efectele acestei acțiuni, ca și bolile și toate necazurile vieții, trebuie privită ca o încercare sau o ispășire, și acceptată ca atare. Obsesia este acțiunea persistentă pe care un spirit rău o exercită asupra unui individ. Ea prezintă caractere foarte diferite, de la simpla influență morală fără semne exterioare vizibile, până la tulburarea completă a organismului și a facultăților mentale. Ea șterge toate însușirile mediumice; în mediumnitatea auditivă și psihografică, ea se traduce prin obstinația unui spirit de a se manifesta excluzându-le pe celelalte.

Așa cum bolile sunt rezultatul imperfecțiunilor fizice care fac corpul accesibil influențelor periculoase exterioare, obsesia

este întotdeauna aceea a unei imperfecțiuni morale care face loc unui spirit rău. Unei cauze fizice i se opune o forță fizică; unei cauze morale, trebuie să-i opunem o forță morală. Pentru a ne feri de boli, ne fortificăm corpul; pentru înlăturarea obsesiei, trebuie întărit sufletul; de aici, pentru obsedat, necesitatea de a lucra în vederea propriei îmbunătățiri, ceea ce este de ajuns pentru a-l descotorosi de obsedator, fără ajutorul persoanelor străine. Acest ajutor devine necesar atunci când obsesia degenerează în subjugare și în posesie, căci atunci pacientul își pierde uneori voința și liberul său arbitru. Obsesia este, aproape întotdeauna, faptul unei răzbunări exercitate de către un spirit și care, cel mai adesea, își are sorgintea în raporturile pe care obsedatul le-a avut cu el într-o existență anterioară. În cazurile de obsesie gravă, obsedatul este ca învăluit și impregnat de un fluid dăunător, care neutralizează acțiunea fluidelor salvatoare și le respinge. De acest fluid trebuie să-l descotorosim; or, un fluid nefast nu poate fi respins printr-un fluid nefast. Printr-o acțiune identică aceleia a unui medium vindecător în cazurile de maladie, *trebuie expulzat fluidul nefast cu ajutorul unui fluid mai bun.* Asta este acțiunea mecanică, dar care nu întotdeauna este de ajuns; trebuie, mai ales, *acționat asupra ființei inteligente* căreia trebuie să-i acordăm dreptul *de a vorbi cu autoritate,* iar această autoritate nu este conferită decât superiorității morale; cu cât aceasta este mare, cu atât autoritatea este mare. Dar asta nu-i totul: pentru obținerea eliberării, spiritul pervers trebuie determinat să renunțe la scopurile sale nefaste; trebuie făcut să se nască în el pocăința și dorința binelui, cu ajutorul indicațiilor abil dirijate în evocări speciale făcute în vederea educației sale morale; atunci putem avea dulcea satisfacție de a elibera un încarnat și de a converti un spirit imperfect. Misiunea este mai ușoară atunci când obsedatul, înțelegând situația sa, participă prin voință și rugăciune; nu la fel se întâmplă atunci când acesta, sedus de spiritul înșelător, își face iluzie în privința calităților dominatorului său și se complace în eroarea în care acesta îl împinge; căci atunci, departe de a-l sprijini, el respinge orice asistență. Este cazul fascinației, mereu infinit mai rebelă decât subjugarea cea mai violentă (*Cartea mediumurilor*, cap. XXIII). În toate cazurile de obsesie, rugăciunea este cel mai puternic auxiliar pentru a acționa împotriva spiritului obsedant. În obsesie, spiritul

acționează la modul exterior cu ajutorul perispiritului său pe care-l identifică cu acela al întrupatului; acesta din urmă se găsește atunci înlănțuit ca într-o rețea și constrâns să acționeze împotriva voinței sale.

În cazul posesiei, în loc să acționeze la modul exterior, spiritul liber se substituie, ca să spunem așa, spiritului întrupat; el își alege domiciliul în corpul său, fără totuși ca acesta să-l părăsească definitiv, ceea ce nu se poate întâmpla decât prin moarte. Așadar, posesia este întotdeauna temporară și intermitentă, căci un spirit dezîntrupat nu poate lua definitiv locul unui spirit întrupat, dat fiind că uniunea moleculară a perispiritului și a corpului nu poate avea loc decât în momentul zămislirii. Spiritul, în posesia momentană a corpului, se servește de el ca de propriul trup, el vorbește prin gura sa, vede prin ochii săi, acționează prin brațele sale, ca și când ar fi făcut-o din timpul vieții. Nu mai este ca în cazul mediumnității care vorbește, când spiritul întrupat grăiește, transmițând gândul unui spirit dezîntrupat, ci chiar acesta din urmă vorbește și acționează și, dacă l-am cunoaște din timpul vieții, l-am recunoaște după limbajul, vocea sa, gesturile și chiar expresia fizionomiei sale.

Obsesia se datorează întotdeauna unui spirit răuvoitor. Posesia se poate datora unui spirit bun care vrea să se exprime și, ca să facă mai multă impresie în fața auditorilor săi, el *împrumută* corpul unui întrupat pe care acesta i-l acordă de bunăvoie, așa cum se împrumută o haină. Aceasta se produce fără tulburare, nici neliniște și, în tot acest timp, spiritul se află în libertate ca în starea de emancipare, cel mai adesea fiind alături de înlocuitorul său ca să-l asculte.

Atunci când spiritul posesor este rău, lucrurile se petrec altcumva: el nu împrumută corpul, ci pune stăpânire pe el, dacă titularul nu are *forță morală ca să-i reziste.* O face cu răutate la adresa acestuia, pe care-l tortureazǎ și-l martirizează în fel și chip, până la gândul de a-l sorti pieirii, fie prin strangulare, fie prin combustie sau alte modalități periculoase. Servindu-se de membrele și de organele bietului pacient, el îi blasfemiază, îi înjură și-i maltratează pe cei din jurul lui, dedându-se acelor bizarerii și gesturi care au caracterele nebuniei furioase. Faptele de acest tip, la diferite grade de intensitate, sunt numeroase, iar multe dintre cazurile de

nebunie nu au altă cauză. Adeseori, se alătură tulburările patologice care sunt o urmare a lor și împotriva cărora tratamentele medicale sunt neputincioase, atâta vreme cât persistă cauza primară. Făcând cunoscută această sursă a unei părți a mizeriilor umane, spiritismul indică mijlocul de a o remedia: acest mijloc este acela de a acționa asupra autorului răului care, fiind o ființă inteligentă, trebuie tratată prin inteligență. Obsesia și posesia sunt, cel mai adesea, individuale, dar câteodată sunt epidemice. Atunci când o sumedenie de spirite rele se năpustesc asupra unei localități este ca și când o armată vrăjmașă ar veni s-o invadeze. În acest caz, numărul indivizilor atinși poate fi considerabil.

Capitolul XIV
MIRACOLELE DIN EVANGHELII

Superioritatea naturii lui Iisus Christos

Faptele relatate în Evanghelii, care au fost considerate miraculoase până în zilele noastre, aparțin, în majoritatea cazurilor, fenomenelor psihice, adică acelor fenomene care au drept cauză primă facultățile și însușirile sufletești. Făcând legătura cu cele care sunt descrise și explicate în capitolul precedent, recunoaștem cu ușurință că, între ele, există identități de cauză și efect. Istoria ne înfățișează analogii în toate timpurile și la toate popoarele, pentru faptul că, atâta vreme cât există spirite incarnate și descărnate, este necesar să se fi produs aceleași efecte. Putem, ce-i drept, să contestăm adevărul istoric sub acest aspect; dar astăzi fenomenele se produc chiar sub ochii noștri, din voința noastră, realizate de indivizi care nu au nimic excepțional în făptura lor. Numai singurul fapt de reproducere a unui fenomen în condditii identice ar fi suficient pentru a dovedi posibilitatea existenței lui, cât și faptul că se supune unei legi și că, pentru acest lucru, el nu mai este miraculos. Fenomenele psihice se sprijină, după cum am văzut, pe proprietățile fluidului perispiritual, care constituie agentul magnetic; pe manifestările vieții spirituale în timpul vieții și după moarte; în fine, pe structura spiritelor și pe rolul lor de forță activă a naturii. Odată aceste elemente cunoscute și efectele constatate, este ușor să le atribuim producerea anumitor fenomene, pe care le respingeam sau le atribuiam o origine supranaturală.

Fără să aducem prejudicii naturii lui Iisus Christos, considerându-l, ca ipoteză de lucru, drept un Spirit superior, nu putem să nu recunoaștem în persoana lui pe unul din acele spirite extrem de evoluate, care se înalță prin virtuțile sale mult deasupra umanității terestre. Prin uriașele efecte pe care le-a produs incarnarea sa pe pământ, el trebuie să fi fost unul din acei misionari divini, mesageri direcți ai divinității, pentru îndeplinirea planurilor lui Dumnezeu. Presupunând că el nu a fost chiar Dumnezeu, ci un trimis al lui pentru a le aduce pământenilor Cuvântul divin, atunci

el este mai mult decât un profet, el este un Mesia divin. În calitate de om, Iisus avea toate trăsăturile ființelor umane, dar ca spirit pur, desprins de cele materiale, el trebuie să fi trăit mai mult de pe urma vieții sale spirituale, decât de pe urma vieții trupești. Superioaritatea lui Iisus față de pământeni nu se datora în nici un fel caracteristicilor trupești, fizice, ci trăsăturilor spirituale, care dominau materia în mod absolut, cât și caracteristicilor perispiritului său, esență pură a fluidelor terestre. Sufletul său nu era legat de trup decât prin niște legături strict necesare; adesea desprins de trup, acesta îi oferea o viziune la distanță nu neapărat permanentă, ci înzestrată cu o putere excepțională de penetrare, mult superioară celei pe care o întâlnim la unii oameni. Dar, în vindecările pe care le înfăptuia, acționa Iisus ca medium? Putem să-l considerăm un excepțional medium vindecător? Nu, întrucât mediumul este un intermediar, un instrument de care se servesc spiritele descărnate. Or, Christos nu avea nevoie de intermediari, de asistenți, el care îi asista pe alții; el acționa prin sine însuși, datorită puterilor personale. De altfel, care spirit ar fi îndrăznit să-i influențeze gândirea sau să-l însărcineze cu transmiterea gândurilor care nu erau ale Lui? Dacă Iisus primea vreun influx interior, atunci acesta venea direct de la Dumnezeu; conform definiției date de un spirit, într-o ședință de spiritism, Iisus era mediumul lui Dumnezeu.

Visele

Evanghelia spune că Iosif a fost vestit de un înger care i-a apărut în vis că trebuie să fugă în Egipt, împreună cu Maria și copilul Iisus. Avertismentele primite în vis joacă un rol important în cărțile sacre ale tuturor popoarelor. Fără a garanta exactitatea tuturor faptelor relatate și fără a le discuta, fenomenul în sine nu este anormal, atunci când știm că somnul este perioada în care spiritul, eliberat de legăturile materiale, reintră pe moment în viața spirituală, unde se reîntâlnește cu spiritele pe care le cunoaște. În vise, spiritele protectoare au prilejul să li se înfățișeze protejaților lor și să le dea sfaturi. Exemplele autentice de avertismente date în vis sunt numeroase, dar nu trebuie să credem cumva că toate visele reprezintă avertismente și nici că tot ceea ce

vedem în vis are vreo semnificație. Arta de a interpreta visele trebuie încadrată la credințele naive, superstițioase și absurde.

Steaua magilor

Se povestește că o stea miraculoasă le-a apărut magilor care au venit să i se închine lui Iisus și că ea mergea înaintea lor, arătându-le calea, oprindu-se în loc atunci când ei au ajuns la destinație. Problema care se pune nu este de a ști dacă faptul relatat de Matei în Evanghelia sa este real, sau nu este decât o figură de stil, pentru a arăta faptul că magii au fost călăuziți într-un mod miraculos spre ieslea unde se afla copilul divin, fiindcă nu există nici o modalitate de a verifica acest lucru, ci dacă un fapt de această natură este posibil. Un lucru cert în acest caz este faptul că lumina care îi călăuzea nu putea fi o stea. Lucrul poate fi admis, într-o epocă în care se credea că stelele sunt puncte luminoase agățate de firmament și care pot cădea pe pământ, dar astăzi este exclus să credem în aceste povești, când știm bine care este natura stelelor. Fiindcă nu cunoaștem cauza, faptul că magilor le-a apărut o lumină sub formă de stea, nu înseamnă că lucrul acesta nu este posibil. Un spirit poate apărea sub o formă luminoasă sau își poate transforma o parte a fluidului său perispiritual într-un punct luminos. Multe fapte de acest gen, chiar autentice și recente, nu au altă cauză decât cea amintită mai sus, iar această cauză nu are nimic supranatural în ea.

Viziunea la distanță. Intrarea lui Iisus în Ierusalim

Atunci când s-au apropiat de Ierusalim, lângă muntele Măslinilor, Iisus a trimis pe doi dintre discipolii săi, spunându-le să meargă în satul care se afla în fața lor, unde vor găsi o măgăriță legată, cu măgărușul alături; discipolii trebuiau să dezlege măgărița și să i-o aducă. Dacă cineva i-ar fi luat la rost, ei trebuiau să spună că Domnul are nevoie de acest animal și ei vor fi lăsați în pace. Toate acestea s-au înfăptuit, pentru ca vorbele profetului să se îndeplinească: „Bucură-te foarte, fiica Sionului, veselește-te, fiica Ierusalimului, căci iată Împăratul tău vine la tine drept și biruitor; smerit și călare pe asin, pe mânzul asinei.“ (Zaharia, IX, 9, 10). Discipolii s-au dus și au înfăptuit tot ce le-a spus Iisus.

Sărutarea lui Iuda

„Sculați-vă să mergem, iată s-a apropiat cel ce M-a vândut. Și pe când vorbea încă, iată a sosit Iuda, unul dintre cei doisprezece, și împreună cu el mulțime multă, cu săbii și cu ciomege, de la arhierei și de la bătrânii poporului. Iar vânzătorul le-a dat semn, zicând: Pe care-L voi săruta, Acela este: puneți mâna pe El. Și îndată, apropiindu-se de Iisus, a zis: Bucură-Te, Învățătorule! Și L-a sărutat. Iar Iisus i-a zis: Prietene, pentru ce ai venit? Atunci ei, apropiindu-se, au pus mâinile pe Iisus și L-au prins.“ (Matei, XXVI, 46-50)

Pescuitul miraculos al peștilor

„Pe când mulțimea Îl îmbulzea, ca să asculte cuvântul lui Dumnezeu, și El ședea lângă lacul Ghenizaret, A văzut două corăbii oprite lângă țărm, iar pescarii, coborând din ele, spălau mrejele. Și urcându-Se într-una din corăbii care era a lui Simon, l-a rugat s-o depărteze puțin de la uscat. Și șezând în corabie, învăța, din ea, mulțimile. Iar când a încetat de a vorbi, i-a zis lui Simon: Mână la adânc, și lăsați în jos mrejele voastre, ca să pescuiți. Și, răspunzând, Simon a zis: Învățătorule, toată noaptea ne-am trudit și nimic nu am prins, dar, după cuvântul Tău, voi arunca mrejele. Și făcând ei aceasta, au prins mulțime mare de pește, că li se rupeau mrejele. Și au făcut semn celor care erau în cealaltă corabie, să vină să le ajute. Și au venit și au umplut amândouă corăbiile, încât erau gata să se afunde.“ (Luca, V, 1-7)

Chemarea ucenicilor Petru, Andrei, Iacov, Ioan și Matei

„Pe când umbla pe lângă Marea Galileii, a văzut pe doi frați, pe Simon ce se numește Petru și pe Andrei, fratele lui, care aruncau mreaja în mare, căci erau pescari. Și le-a zis: Veniți după Mine și vă voi face pescari de oameni. Iar ei, îndată lăsând mrejele, au mers după El. Și de acolo, mergând mai departe, a văzut alți doi frați, pe Iacov al lui Zevedeu și pe Ioan fratele lui, în corabie cu Zevedeu, tatăl lor, dregându-și mrejele și i-a chemat. Iar ei îndată, lăsând corabia și pe tatăl lor, au mers după El. (...) Iisus, ieșind de acolo, a văzut trecând un om care percepea taxele, pe nume Matei,

căruia i-a zis: Urmează-mă ! și, pe dată, acela s-a ridicat și l-a urmat." (Matei, V, 9, 18-22). Aceste fapte nu au nimic surprinzător, atunci când cunoaștem puterea viziunii la distanță, cât și cauza cât se poate de naturală a acestei facultăți pe care Iius o poseda la perfecție, putem spune chiar că asta era starea sa normală, fapt care explică un mare număr de acte pe care le-a îndeplinit și ceea ce explică, în zilele noastre, anumite fenomene magnetice, dar și mișcarea spiritistă. Și pescuitul miraculos se poate datora viziunii la distanță. Iisus nu a produs el pești în mod spontan, acolo unde nu puteau exista; el a zărit locul anume, prin viziune, și le-a spus pescrilor să-și arunce năvoadele acolo. Citirea gândurilor și unele preziceri sunt consecința viziunii spirituale. Atunci când Iisus i-a chemat să fie alături de el pe Petru, Andrei, Iacov, Ioan și Matei, el le-a cunoscut predispoziția interioară, intimă, pentru a ști că ei erau capabili să îndeplinească misiunile cu care avea să-i însărcineze. Trebuia ca și ei să aibă intuiția acestei misiuni pentru a i se alătura în totalitate lui Iisus. La fel s-a întâmplat și în seara Cinei de taină, când Iisus le-a vestit ucenicilor că unul dintre ei îl va trăda, pe care l-a desemnat ca fiind cel care pune mâna pe farurie, la fel s-a întâmplat și în cazul lui Petru care s-a lepădat de trei ori de Iisus. În multe locuri din Evanghelie stă scris: „Dar Iisus, cunoscându-le gândurile, le-a spus..." Cum putea oare să le cunoască gândurile altfel decât prin fluidul care emana din creierul lor, sau fără să posede viziunea la distanță, care îl făcea să citească și cele mai ascunse gânduri? De cele mai multe ori când ascundem un gând în străfundurile inimii trebuie să știm că purtăm în noi un soi de oglindă care-l reflectă, un revelator fluidic cu care gândurile sunt impregnate. Dacă am putea observa mecanismele lumii invizibile care ne înconjoară, ne-am da seama de ramificațiile acestor fire conducătoare ale gândirii, care leagă între ele toate ființele inteligente, corporale sau necorporale, am cunoaște toate efluviile fluidice încărcate de amprentele lumii morale și care, la fel precum curenții de aer, traversează spațiul; am fi astfel mai puțin surprinși de anumite efecte pe care ignoranții le atribuie hazardului.

Vindecările. Pierderea de sânge

„Și era o femeie care avea, de doisprezece ani, curgere de sânge. Și multe îndurase de la mulți doctori, cheltuindu-și toate

ale sale, dar nefolosind nimic, ci mai mult mergând înspre mai rău. Auzind ea cele despre Iisus, a venit în mulțime și pe la spate s-a atins de haina Lui. Căci își zicea: De mă voi atinge măcar de haina Lui, mă voi vindeca! Și îndată izvorul sângelui ei a încetat și ea a simțit în trup că s-a vindecat de boală. Și îndată, cunoscând Iisus în Sine puterea ieșită din El, întorcându-Se către mulțime, a întrebat: Cine s-a atins de Mine? Și I-au zis ucenicii Lui: Vezi mulțimea îmbulzindu-Te și zici: Cine s-a atins de Mine? Și Se uita împrejur să vadă pe aceea care făcuse aceasta. Iar femeia, înfricoșându-se și tremurând, știind ce i se făcuse, a venit și a căzut înaintea Lui și I-a mărturisit tot adevărul; Iar El i-a zis: Fiică, credința ta te-a mântuit, mergi în pace și fii sănătoasă de boala ta!" (Marcu, V, 25-34) Cuvintele „cunoscând Iisus în Sine puterea ieșită din El" sunt semnificative; ele exprimă mișcarea fluidică ce venea dinspre Iisus înspre femeia bolnavă; amândoi au resimțit efectul care urma să se producă. Este remarcabil faptul că efectul nu a fost provocat de nici un act de voință al lui Iisus; nu a existat nici magnetism, nici postură a mâinilor. Un șuvoi de fluid normal a fost cel care a înfăptuit vindecarea. Dar de ce acest șuvoi fluidic s-a îndreptat tocmai spre aceasta femeie și nu spre altele, întrucât Iisus nu se gândea la ea și mai era și înconjurat de mulțime? Rațiunea e simplă. Fluidul, având calitatea de materie terapeutică, trebuia să găsească o dezordine organică pentru a o repara; el putea fi îndreptat spre răul fizic prin voința vindecătorului, sau atras de dorința ardentă, într-un cuvânt prin credința celui bolnav. În raport cu curentul fluidic, primul caz are un rol asemănător unei pompe care împinge, al doilea caz poate fi comparat cu o pompă care aspiră. Uneori simultaneitatea ambelor efecte este necesară, alteori este de ajuns un singur efect; în acest caz al femeii, s-a manifestat al doilea efect. Iisus avea deci dreptate să spună „credința ta te-a vindecat". În acest caz, înțelegem că actul de credință nu reprezintă virtutea mistică așa cum o înțeleg anumite persoane, ci o adevărată forță de atracție; cei care nu posedă această forță, opun curentului fluidic o forță repulsivă sau, cel puțin, manifestă o forță inerțială care poate paraliza acțiunea de vindecare. Știind aceste lucruri, vom înțelege că din doi bolnavi atinși de aceeași maladie, aflându-se în prezența unui vindecător, unul se va vindeca, iar altul nu. Avem de a face aici cu unul din cele mai

importante principii ale mediumității vindecătoare, care explică, prin cauze cât se poate de naturale, anumite anomalii aparente.

Orbul din Bethsaida

„Și au venit la Betsaida. Și au adus la El un orb și L-au rugat să se atingă de el. Și luând pe orb de mână, l-a scos afară din sat și, scuipând în ochii lui și punându-Și mâinile peste el, l-a întrebat dacă vede ceva. Și el, ridicându-și ochii, a zis: zăresc oamenii; îi văd ca pe niște copaci umblând. După aceea a pus iarăși mâinile pe ochii lui, și el a văzut bine și s-a îndreptat, căci vedea toate, lămurit. Și l-a trimis la casa sa, zicându-i: Să nu intri în sat, nici să spui cuiva din sat." (Marcu VIII, 22-26) În acest caz, efectul magnetic este evident; vindecarea nu a fost instantanee, ci graduală, în urma unei acțiuni susținute și reiterate, chiar dacă mai rapidă decât în magnetizările obișnuite. Prima senzație pe care a avut-o acest om este cea firească pe care o au orbii atunci când descoperă lumina; din cauza efectului optic, obiectele li se par disproporționate.

Paraliticul

„Intrând în corabie, Iisus a trecut și a venit în cetatea Sa. Și iată, I-au adus un slăbănog zăcând pe pat. Și Iisus, văzând credința lor, a zis slăbănogului: Îndrăznește, fiule! Iertate sunt păcatele tale! Dar unii dintre cărturari ziceau în sine: Acesta hulește. Și Iisus, știind gândurile lor, le-a zis: Pentru ce cugetați rele în inimile voastre? Căci ce este mai lesne a zice: Iertate sunt păcatele tale, sau a zice: Scoală-te și umblă? Dar ca să știți că putere are Fiul Omului pe pământ a ierta păcatele, a zis slăbănogului: Scoală-te, ia-ți patul și mergi la casa ta. Și, sculându-se, s-a dus la casa sa. Iar mulțimile văzând acestea, s-au înspăimântat și au slăvit pe Dumnezeu, Cel care dă oamenilor asemenea putere." (Matei IX, 1-8) Ce ar putea să însemne cuvintele „iertate sunt păcatele tale" și în ce fel ar servi ele vindecării? Spiritismul ne oferă cheia pentru a le înțelege, la fel ca în cazul altor vorbe neînțelese până acum; el ne învață, făcând apel la legea pluralității existențelor, că relele și nenorocirile vieții sunt adeseori consecințe ale trecutului, iar noi suferim în viața prezentă consecința greșelilor făcute într-o viață anterioară, diferitele existențe fiind solidare unele cu altele, până la plata definitivă a datoriilor scadente. Dacă paralizia acelui om era o pedeapsă pentru răul pe care l-a comis altădată, prin vorbele „iertate sunt păcatele tale" noi trebuie să înțelegem de fapt „ți-ai plătit datoriile, cauza bolii tale s-a anulat prin credința ta de acum, drept urmare, meriți să fii vindecat de boala ta". De aceea el le spune cărturarilor: „Pentru ce cugetați rele în inimile voastre? Căci ce este mai lesne a zice: Iertate sunt păcatele tale, sau a zice: Scoală-te și umblă?", căci dacă încetează cauza, atunci și efectul trebuie să înceteze. La fel s-a întâmplat și în cazul unui prizonier căruia i-a zis „crima ta s-a prescris și iertat", ceea ce echivala cu a spune „poți ieși din închisoarea greșelii comise altădată, care a fost răscumpărată acum".

Cei zece leproși

„Iar pe când Iisus mergea spre Ierusalim și trecea prin mijlocul Samariei și al Galileii, Intrând într-un sat, L-au întâmpinat zece leproși care stăteau departe, Și care au ridicat glasul și au zis: Iisuse, Învățătorule, fie-Ți milă de noi! Și văzându-i, El le-a zis: Duceți-vă și vă arătați preoților. Dar, pe când ei se duceau, s-au curățit. Iar unul dintre ei, văzând că s-a vindecat, s-a întors cu glas mare slăvind pe Dumnezeu. Și a căzut cu fața la pământ la picioarele lui Iisus, mulțumindu-I. Și acela era samaritean. Și răspunzând, Iisus a zis: Au nu zece s-au curățit? Dar cei nouă unde sunt? Nu s-a găsit să se întoarcă să dea slavă lui Dumnezeu decât numai acesta, care este de alt neam? Și i-a zis: Scoală-te și du-te; credința ta te-a mântuit." (Luca XVII, 11-19) Samaritenii erau schismatici, cam ca protestanții față de catolici, fiind disprețuiți de evrei ca fiind eretici. Iisus, care-i vindeca pe toți, indiferent că erau samariteni sau evrei, oferea deopotrivă o lecție și un exemplu de toleranță; și, arătând că acest samaritean s-a dovedit demn de slava lui Dumnezeu, arăta că de fapt doar acesta este credincios și merită mai multă recunoștință decât cei care-și spuneau credincioși ortodocși. Spunându-i „credința ta este cea care te-a salvat" trebuie să înțelegem că Dumnezeu privește în străfundul inimii fiecăruia și nu în forma exterioară a adorației. Cu toate acestea, și ceilalți leproși au fost vindecați; acest lucru trebuia să se întâmple, în virtutea lecției pe care dorea să o dea, demonstrând astfel ingratitudinea lor; dar cine știe ce s-a întâmplat mai departe

și dacă ei au beneficiat pe deplin de vindecarea care le-a fost acordată? Spunându-i samariteanului „credința ta te-a vindecat", se poate ca Iisus să-i fi dat de înțeles că nu s-a întâmplat la fel și cu ceilalți.

Mâna uscată

„Și iarăși a intrat în sinagogă. Și era acolo un om având mâna uscată. Și Îl pândeau pe Iisus să vadă dacă îl va vindeca sâmbăta, ca să-L învinuiască. Și a zis omului care avea mâna uscată: Ridică-te în mijloc! Și a zis lor: Se cuvine, sâmbăta, a face bine sau a face rău, a mântui un suflet sau a-l pierde? Dar ei tăceau; Și privindu-i pe ei cu mânie și întristându-Se de învârtoșarea inimii lor, a zis omului: Întinde mâna ta! Și a întins-o, și mâna lui s-a făcut sănătoasă. Și ieșind, fariseii au făcut îndată sfat cu irodianii împotriva Lui, ca să-L piardă. Iisus, împreună cu ucenicii Lui, a plecat înspre mare și mulțime multă din Galileea și din Iudeea L-a urmat. Din Ierusalim, din Idumeea, de dincolo de Iordan, dimprejurul Tirului și Sidonului, mulțime mare, care, auzind câte făcea, a venit la El." (Marcu III, 1-8)

Femeia gârbovă

„Și învăța Iisus într-una din sinagogi sâmbăta. Și iată o femeie care avea de optsprezece ani un duh de neputință și care era gârbovă, de nu putea să se ridice în sus nicidecum; Iar Iisus, văzând-o, a chemat-o și i-a zis: Femeie, ești dezlegată de neputința ta. Și Și-a pus mâinile asupra ei, și ea îndată s-a îndreptat și slăvea pe Dumnezeu. Iar mai-marele sinagogii, mâniindu-se că Iisus a vindecat-o sâmbăta, răspunzând, zicea mulțimii: Șase zile sunt în care trebuie să se lucreze; venind deci într-acestea, vindecați-vă, dar nu în ziua sâmbetei! Iar Domnul i-a răspuns și a zis: Fățarnicilor! Fiecare dintre voi nu dezleagă, oare, sâmbăta boul său, sau asinul de la iesle, și nu-l duce să-l adape? Dar aceasta, fiică a lui Avraam fiind, pe care a legat-o satana, iată de optsprezece ani, nu se cuvenea, oare, să fie dezlegată de legătura aceasta, în ziua sâmbetei? Și zicând El acestea, s-au rușinat toți care erau împotriva Lui, și toată mulțimea se bucura de faptele strălucite săvârșite de El." (Luca XIII, 10-17) Aceste fapte dovedesc că, în epocă, cea mai

mare parte a maladiilor erau atribuite demonilor și că cei posedați erau confundați cu bolnavii, lucru care se întâmplă și în ziua de astăzi, dar invers; vreau să spun că astăzi, cei care nu cred în spiritele malefice confundă obsesiile cu maladiile patologice.

Paraliticul de la scăldătoare

„După acestea era o sărbătoare a iudeilor și Iisus S-a suit la Ierusalim. Iar în Ierusalim, lângă Poarta Oilor, era o scăldătoare, care pe evreiește se numește Vitezda, având cinci pridvoare. În acestea zăceau mulțime de bolnavi, orbi, șchiopi, uscați, așteptând mișcarea apei. Căci un înger al Domnului se cobora la vreme în scăldătoare și tulbura apa și cine intra întâi, după tulburarea apei, se făcea sănătos, de orice boală era ținut. Și era acolo un om, care era bolnav de treizeci și opt de ani. Iisus, văzându-l pe acesta zăcând și știind că este așa încă de multă vreme, i-a zis: Voiești să te faci sănătos? Bolnavul I-a răspuns: Doamne, nu am om, care să mă arunce în scăldătoare, când se tulbură apa; că, până când vin eu, altul se coboară înaintea mea. Iisus i-a zis: Scoală-te, ia-ți patul tău și umblă. Și îndată omul s-a făcut sănătos, și-a luat patul și umbla. Dar în ziua aceea era sâmbătă. Deci ziceau iudeii către cel vindecat: Este zi de sâmbătă și nu-ți este îngăduit să-ți iei patul. El le-a răspuns: Cel ce m-a făcut sănătos, Acela mi-a zis: Ia-ți patul și umblă. Ei l-au întrebat: Cine este omul care ți-a zis: Ia-ți patul tău și umblă? Iar cel vindecat nu știa cine este, căci Iisus se dăduse la o parte din mulțimea care era în acel loc. După aceasta Iisus l-a aflat în templu și i-a zis: Iată că te-ai făcut sănătos. De acum să nu mai păcătuiești, ca să nu-ți se întâmple ceva mai rău. Atunci omul a plecat și a spus iudeilor că Iisus este Cel ce l-a făcut sănătos. Pentru aceasta iudeii prigoneau pe Iisus și căutau să-L omoare, că făcea aceasta sâmbăta. Dar Iisus le-a răspuns: Tatăl Meu lucrează și sâmbăta; atunci și Eu lucrez." (Ioan V, 1-17) Scăldătoarea din Bethsaida era un bazin aflat în apropiere de Templu, alimentat dintr-un izvor natural, a cărui apă se pare că avea proprietăți curative. Era vorba, fără îndoială, de o sursă de apă intermitentă care, din timp în timp, țâșnea cu forță și reînnoia apa din bazin. În credința populară, acel moment era favorabil vindecărilor; probabil că, în momentul în care apa țâșnea, ea avea proprietăți mult mai active, sau poate că apa boborositoare ameliora

anumite boli. Aceste efecte sunt cât se poate de naturale și binecunoscute astăzi; dar, în acele vremuri, știința era în fașă și, în cele mai multe cazuri, oamenii credeau că vindecările sunt opera supranaturalului. Evreii atribuiau bolboroseala acelui izvor de apă prezenței unui înger, iar această credință li se părea și mai întărită de faptul că, în momentul când apa țâșnea din pământ, se produceau anumite vindecări. După ce l-a vindecat pe acel paralitic, Iisus i-a spus: „Iată că te-ai făcut sănătos. De acum să nu mai păcătuiești, ca să nu-ți se întâmple ceva mai rău". Prin aceste cuvinte a vrut să-i atragă atenția că boala sa era de fapt o pedeapsă și că, dacă nu devine credincios, va avea parte de pedepse și mai groaznice. Se părea că Iisus își făcuse un obicei de a vindeca în ziua de sabat, dorind astfel să protesteze contra fanatismului fariseilor, în ceea ce privește semnificația acelei zile. Dorea să le arate că adevărata pietate nu consta în respectarea cu strictețe a practicilor exterioare și formale, ci faptul că adevărata credință se află în străfundurile inimii. El s-a justificat față de ei spunându-le: „Tatăl Meu lucrează și sâmbăta; atunci și Eu lucrez", ceea ce vroia să spună că Dumnezeu nu-și încetează lucrarea asupra universului nici măcar în ziua de sabat, el continuă să ne ofere ceea ce este necesar nevoilor, hranei și sănătății noastre, iar eu, Iisus, mă conduc după exemplul lui.

Orbul din naștere

„Și trecând Iisus, a văzut un om orb din naștere. Și ucenicii Lui L-au întrebat, zicând: Învățătorule, cine a păcătuit; acesta sau părinții lui, de s-a născut orb? Iisus a răspuns: Nici el n-a păcătuit, nici părinții lui, ci ca să se arate în el lucrările lui Dumnezeu. Trebuie să fac, până este ziuă, lucrările Celui ce M-a trimis pe Mine; că vine noaptea, când nimeni nu poate să lucreze. Atât cât sunt în lume, Lumină a lumii sunt. Acestea zicând, a scuipat jos și a făcut tină din scuipat, și a uns cu tină ochii orbului. Și i-a zis: Mergi de te spală în scăldătoarea Siloamului (care se tâlcuiește: trimis). Deci s-a dus și s-a spălat și a venit văzând. Iar vecinii și cei ce-l văzuseră mai înainte că era orb ziceau: Nu este acesta cel ce ședea și cerșea? Unii ziceau: El este. Alții ziceau: Nu este el, ci seamănă cu el. Dar acela zicea: Eu sunt. Deci îi ziceau: Cum ți s-au deschis ochii? Acela a răspuns: Omul care se numește Iisus a

făcut tină și a uns ochii mei; și mi-a zis: Mergi la scăldătoarea Siloamului și te spală. Deci, ducându-mă și spălându-mă, am văzut. Zis-au lui: Unde este Acela? Și el a zis: Nu știu. L-au dus la farisei pe cel ce fusese oarecând orb. Și era sâmbătă în ziua în care Iisus a făcut tină și i-a deschis ochii. Deci iarăși îl întrebau și fariseii cum a văzut. Iar el le-a zis: Tină a pus pe ochii mei, și m-am spălat și văd. Deci ziceau unii dintre farisei: Acest om nu este de la Dumnezeu, fiindcă nu ține sâmbăta. Iar alții ziceau: Cum poate un om păcătos să facă asemenea minuni? Și era dezbinare între ei. Au zis deci orbului iarăși: Dar tu ce zici despre El, că ți-a deschis ochii? Iar el a zis că prooroc este. Dar iudeii n-au crezut despre el că era orb și a văzut, până ce n-au chemat pe părinții celui ce vedea. Și i-au întrebat, zicând: Acesta este fiul vostru, despre care ziceți că s-a născut orb? Deci cum vede el acum? Au răspuns deci părinții lui și au zis: Știm că acesta este fiul nostru și că s-a născut orb. Dar cum vede el acum, noi nu știm; sau cine i-a deschis ochii lui, noi nu știm. Întrebați-l pe el; este în vârstă; va vorbi singur despre sine. Acestea le-au spus părinții lui, pentru că se temeau de iudei. Căci iudeii puseseră acum la cale că, dacă cineva va mărturisi că El este Hristos, să fie dat afară din sinagogă. De aceea au zis părinții lui: Este în vârstă; întrebați-l pe el. Deci au chemat a doua oară pe omul care fusese orb și i-au zis: Dă slavă lui Dumnezeu. Noi știm că Omul acesta e păcătos. A răspuns deci acela: Dacă este păcătos, nu știu. Un lucru știu: că fiind orb, acum văd. Deci i-au zis: Ce ți-a făcut? Cum ți-a deschis ochii? Le-a răspuns: V-am spus acum și n-ați auzit? De ce voiți să auziți iarăși? Nu cumva voiți și voi să vă faceți ucenici ai Lui? Și l-au ocărât și i-au zis: Tu ești ucenic al Aceluia, iar noi suntem ucenici ai lui Moise. Noi știm că Dumnezeu a vorbit lui Moise, iar pe Acesta nu-L știm de unde este. A răspuns omul și le-a zis: Tocmai în aceasta stă minunea: că voi nu știți de unde este și El mi-a deschis ochii. Și noi știm că Dumnezeu nu-i ascultă pe păcătoși; dar de este cineva cinstitor de Dumnezeu și face voia Lui, pe acesta îl ascultă. Din veac nu s-a auzit să fi deschis cineva ochii unui orb din naștere. De n-ar fi Acesta de la Dumnezeu n-ar putea să facă nimic. Au răspuns și i-au zis: În păcate te-ai născut, și tu ne înveți pe noi? Și l-au dat afară." (Ioan, IX, 1-34) Această povestire simplă și naivă poartă în sine un caracter evident de verosimilitate.

Nu există nimic fantastic și miraculos aici, este o scenă de viață reală, decupată pe viu. Limbajul orbului e limbajul unui om simplu, la care cunoașterea e înlocuită de bunul simț și care răstoarnă argumentele adversarilor cu bonomie, prin răspunsuri cărora nu le lipsește nici adevărul, nici replica. Tonul cărturarilor farisei e cel al unor oameni orgolioși, care nu admit nimic altceva în afara judecăților lor și care se indignează doar la gândul că un om din popor poate să-i înfrunte. Scena parcă s-ar desfășura în zilele noastre. A fi alungat din sinagogă, echivalează cu a fi anatemizat de Biserică, fiind un soi de excomunicare. Spiritele, a căror doctrină este cea a lui Christos interpretat în lumina cunoașterii actuale, sunt tratate ca evreii care l-au recunoscut pe Iisus drept Mesia; excomunicându-i, îl dăm afară din Biserică, la fel cum au făcut cărturarii farisei cu adepții lui Iisus. Iată deci un om alungat din sinagogă, pentru că nu a crezut că cel care l-a vindecat ar fi fost vreun posedat de demoni și pentru că l-a venerat pe Dumnezeu pentru vindecarea sa. Nu același lucru se întâmplă cu spiritiștii în zilele noastre? Ceea ce rezolvă aceștia primind sfaturile Spiritelor, pentru întoarcerea spre Dumnezeu, sau vindecările care se obțin, toate sunt văzute ca fiind opera diavolului, iar anatema este aruncată peste adepții curentului spiritualist. N-am văzut noi oare teologi spunând și predicând din amvoane că mai bine să rămânem necredincioși decât să revenim la credință prin spiritualism? N-am văzut oare cum li se spune bolnavilor că nu trebuie să se lase vindecați de spiritele care posedă harul vindecării, pentru că este un har satanic? Alții predică faptul că nenorociții nu trebuie să accepte pâinea împărțită de adepții spiritualismului, pentru că e de fapt pâinea diavolului. Astăzi ca și odinioară, din păcate, lucrurile se petrec la fel.

Întrebarea discipolilor: „Păcatul este cauza pentru care acest om s-a născut orb?", indică o existență anterioară, altfel lucrurile ar fi lipsite de sens, întrucât păcatul care ar fi cauza unei infirmități înnăscute trebuia să fi fost comis înainte de naștere, deci într-o existență anterioară. Dacă Iisus ar fi văzut ceva fals în asta, el le-ar fi zis discipolilor: „Cum ar fi putut păcătui acest om înainte de a se naște?", dar, în loc de aceste cuvinte, le-a zis că acest om este orb, nu că a păcătuit, ci pentru ca puterea Domnului să se nască în el, pentru a deveni instrumentul unei manifestări a

puterii lui Dumnezeu. Dacă nu ar fi fost decât o pedeapsă a trecutului, orbirea era o încercare care trebuia să servească evoluției sale, întrucât Dumnezeu, care este drept, nu putea să-i impună o suferință fără compensație. Cât privește mijlocul folosit pentru a-l vindeca pe orb, este evident că bulgărele de noroi cu salivă nu ar fi fost de ajuns pentru tămăduire, decât dacă ar fi intervenit și acțiunea fluidului vindecător, cu care acesta era impregnat; doar astfel substanțele cele mai banale, apa de exemplu, pot avea calități curative, sub acțiunea fluidului spiritual sau magnetic, căruia îi servește de instrument.

Numeroasele vindecări ale lui Iisus

„Și a străbătut Iisus toată Galileea, învățând în sinagogile lor și propovăduind Evanghelia împărăției și tămăduind toată boala și toată neputința în popor. Și s-a dus vestea despre El în toată Siria, și aduceau la El pe toți cei ce se aflau în suferințe, fiind cuprinși de multe feluri de boli și de chinuri, pe demonizați, pe lunatici, pe slăbănogi, și El îi vindeca. Și mulțimi multe mergeau după El, din Galileea, din Decapole, din Ierusalim, din Iudeea și de dincolo de Iordan." (Matei IV, 23-25) Dintre toate faptele care atestă puterea lui Iisus, cele mai numeroase sunt vindecările; prin aceasta, el dorea să dovedească lumii că adevărata putere este cea care face binele, că scopul este de a te face util și nu de a satisface curiozitatea celor gură-cască, prin lucruri extraordinare. Ușurând suferința, el și-i apropia pe oameni prin iubire, făcându-și astfel numeroși și sinceri prozeliți, decât dacă s-ar fi dat în spectacol cu scamatorii ieftine. Astfel se făcea iubit, în timp ce, dacă ar fi produs scamatorii de prestidigitator, cum îi cereau fariseii, cei mai mulți nu ar fi văzut în persoana lui decât un vrăjitor, un circar, bun doar pentru a distra mulțimea. Atunci când Ioan Botezătorul își trimite discipolii săi să-l întrebe dacă el este Christosul, Iisus nu îi răspunde „eu sunt", căci orice impostor ar fi putut răspunde astfel; el nu le vorbește nici de minuni, nici de lucruri miraculoase, ci le răspunde simplu: „Mergeți și-i spuneți lui Ioan: orbii văd, bolnavii s-au vindecat, surzii aud, evanghelia le este anunțată celor săraci". Era, de altfel, un mod de a-i răspunde: „Recunoaște-mă prin ceea ce am înfăptuit, judecă copacul după fructele sale", întrucât acesta este adevăratul caracter al misiunii divine.

Posedații

„Și venind în Capernaum și îndată intrând sâmbăta în sinagogă, îi învăța. Și erau uimiți de învățătura Lui, căci El îi învăța pe ei ca Cel ce are putere, iar nu în felul cărturarilor. Și era în sinagoga lor un om cu duh necurat, care striga tare, zicând: Ce ai cu noi, Iisuse Nazarinene? Ai venit ca să ne pierzi? Te știm cine ești: Sfântul lui Dumnezeu. Și Iisus l-a certat, zicând: Taci și ieși din el. Și scuturându-l duhul cel necurat și strigând cu glas mare, a ieșit din el. Și s-au spăimântat toți, încât se întrebau între ei, zicând: Ce este aceasta? O învățătură nouă și cu putere; că și duhurilor necurate le poruncește, și I se supun." (Marcu, I, 21-27)

„Și plecând ei, iată au adus la El un om mut, având demon. Și fiind scos demonul, mutul a grăit. Iar mulțimile se minunau zicând: Niciodată nu s-a arătat așa în Israel. Dar fariseii ziceau: Cu domnul demonilor scoate pe demoni." (Matei IX, 32-34)

„Și I-a răspuns Lui unul din mulțime: Învățătorule, am adus la Tine pe fiul meu, care are duh mut. Și oriunde-l apucă, îl aruncă la pământ și face spume la gură și scrâșnește din dinți și înțepenește. Și am zis ucenicilor Tăi să-l alunge, dar ei n-au putut. Iar El, răspunzând lor, a zis: O, neam necredincios, până când voi fi cu voi? Până când vă voi răbda pe voi? Aduceți-l la Mine. Și l-au adus la El. Și văzându-L pe Iisus, duhul îndată a zguduit pe copil, și, căzând la pământ, se zvârcolea spumegând. Și l-a întrebat pe tatăl lui: Câtă vreme este de când i-a venit aceasta? Iar el a răspuns: din pruncie. Și de multe ori l-a aruncat și în foc și în apă ca să-l piardă. Dar de poți ceva, ajută-ne, fiindu-Ți milă de noi. Iar Iisus i-a zis: De poți crede, toate sunt cu putință celui ce crede. Și îndată strigând tatăl copilului, a zis cu lacrimi: Cred, Doamne! Ajută necredinței mele. Iar Iisus, văzând că mulțimea dă năvală, a certat duhul cel necurat, zicându-i: Duh mut și surd, Eu îți poruncesc: Ieși din el și să nu mai intri în el! Și răcnind și zguduindu-l cu putere, duhul a ieșit; iar copilul a rămas ca mort, încât mulți ziceau că a murit. Dar Iisus, apucându-l de mână, l-a ridicat, și el s-a sculat în picioare. Iar după ce a intrat în casă, ucenicii Lui L-au întrebat, de o parte: Pentru ce noi n-am putut să-l izgonim? El le-a zis: Acest neam de demoni cu nimic nu poate ieși, decât numai cu rugăciune și cu post." (Marcu IX, 13-28)

„Atunci au adus la El pe un demonizat, orb și mut, și l-a vindecat, încât cel orb și mut vorbea și vedea. Mulțimile toate se mirau zicând: Nu este, oare, Acesta, Fiul lui David? Fariseii însă, auzind, ziceau: Acesta nu scoate pe demoni decât cu Beelzebut, căpetenia demonilor. Cunoscând gândurile lor, Iisus le-a zis: Orice împărăție care se dezbină, în sine se pustiește, orice cetate sau casă care se dezbină, în sine nu va dăinui. Dacă satana scoate pe satana, s-a dezbinat în sine; dar atunci cum va dăinui împărăția lui? Și dacă Eu scot pe demoni cu Beelzebut, feciorii voștri cu cine îi scot? De aceea ei vă vor fi judecători. Iar dacă Eu cu Duhul lui Dumnezeu scot pe demoni, iată a ajuns la voi împărăția lui Dumnezeu." (Matei XII, 22-28)

Vindecarea posedaților de diavol figurează, alături de celelalte vindecări, printre actele cele mai numeroase înfăptuite de Iisus. În acea epocă, ca și astăzi, de altfel, li se atribuia influenței dracilor tot soiul de maladii a căror cauză era necunoscută, cum ar fi mutismul, epilepsia și catalepsia. Dar sunt și unele maladii în care acțiunea spiritelor malefice este indubitabilă. Dovada participării unei inteligențe malefice oculte, reiese dintr-un fapt material, din numeroasele vindecări obținute în decursul ședințelor spiritiste, doar prin invocarea și mustrarea spiritelor posedante, fără magnetizări sau hipnoză, fără medicamente, adeseori la distanță sau chiar în absența pacientului. Imensa superioritate a personalității lui Iisus Christos îi conferea însă autoritate asupra spiritelor demonice, încât îi era suficient să le comande să iasă din trupul celui posedat, aceștia neputând rezista împotriva poruncii sale. Alungarea diavolilor în corpul unor porci este însă ceva destul de improbabil. De altfel, e greu să explici chiar prezența unei cete de porci într-o țară unde acest animal era prohibit, considerat impur și nerecomandat hranei. Un spirit rău nu este mai mult decât un spirit uman încă nepurificat, apt de a face răul după moarte, dar nu poate însufleți trupul unui animal, întrucât ar viola legile naturale; în acest caz, deci, trebuie să vedem doar o alegorie care caracterizează obiceiurile scârbavnice ale anumitor spirite malefice. În Iudeea acelor vremuri, se pare că obsedații și posedații erau destul de numeroși, ceea ce-i dădea ocazia lui Iisus să vindece în masă. Fără îndoială că spiritele malefice au produs o invazie în acel ținut, cauzând o epidemie de posedați. Fără a atinge

o stare epidemiologică, obsesiile individuale sunt extrem de frecvente și se prezintă sub aspecte diverse, fiind însă ușor de recunoscut pentru adepții curentului spiritualist; aceste obsesii pot avea adeseori consecințe supărătoare pentru sănătate, fie agravând afecțiunile organice, fie provocându-le. Fără îndoială că într-o zi vor fi orânduite printre cauzele patologice care cer metode curative speciale.

Iisus a fost acuzat de farisei că alungă demonii cu ajutorul demonilor; binele pe care-l făcea era, în opinia lor, opera lui Satan, fără a se gândi că un Satan care s-ar fi izgonit pe sine, ar fi însemnat nebunie curată. Mai trebuie să remarcăm faptul că fariseii acelor timpuri pretindeau că orice facultate transcendentă, așa-zis supranaturală, era opera diavolului, fiindcă, în opinia lor, Iisus își dobândise puterea cu ajutorul diavolilor; această acuzație pare a fi actuală și acum, mai ales în cazul când Biserica le atribuie puteri diavolești adepților curentului spiritualist[12].

Învierile. Fiica lui Iair

„Și trecând Iisus cu corabia iarăși de partea cealaltă, s-a adunat la El mulțime multă și era lângă mare. Și a venit unul din mai-marii sinagogilor, anume Iair, și văzându-L pe Iisus, a căzut la picioarele Lui, Și L-a rugat mult, zicând: Fiica mea este pe moarte, ci, venind, pune mâinile tale peste ea, ca să scape și să trăiască. Și a mers cu el. Și mulțime multă îl urma pe Iisus Și Îl îmbulzea. Și era o femeie care avea, de doisprezece ani, curgere de sânge. Și multe îndurase de la mulți doctori, cheltuindu-și toate ale sale, dar nefolosind nimic, ci mai mult mergând înspre mai rău. Auzind ea

[12] Nu toți teologii au opinii atât de absolute asupra doctrinei demoniace, Iată părerea unui om al bisericii, pe care nici clerul nu o poate contesta. În lucrarea Monseniorului Freyssinous, *Conferințe despre religie*, întâlnim următoarele afirmații: „Dacă Iisus și-ar fi înfăptuit miracolele cu ajutorul diavolilor, atunci diavolii ar fi căutat să-i distrugă împărăția, deci Iisus și-ar fi folosit puterile contra lui însuși. Cu siguranță că un diavol care ar fi căutat să distrugă imperiul viciului, pentru a-l instaura pe cel al virtuții, ar fi un diavol ciudat. Iată de ce Iisus, pentru a respinge acuzația absurdă a preoților evrei, le spune: „Dacă eu fac minuni în numele diavolului, atunci diavolul are o mare problemă de conștiință, căci este în pericol să se distrugă pe sine!", răspuns care nu mai are nevoie de comentarii. Același argument îl opun adepții curentului spiritist celor care-i acuză că deminii sunt cei care vorbesc prin gura spiritelor, atunci când acestea dau sfaturi bune.

cele despre Iisus, a venit în mulțime și pe la spate s-a atins de haina Lui. Căci își zicea: De mă voi atinge măcar de haina Lui, mă voi vindeca! Și îndată izvorul sângelui ei a încetat și ea a simțit în trup că s-a vindecat de boală. Și îndată, cunoscând Iisus în Sine puterea ieșită din El, întorcându-Se către mulțime, a întrebat: Cine s-a atins de Mine? Și I-au zis ucenicii Lui: Vezi mulțimea îmbulzindu-Te și zici: Cine s-a atins de Mine? Și Se uita împrejur să vadă pe aceea care făcuse aceasta. Iar femeia, înfricoșându-se și tremurând, știind ce i se făcuse, a venit și a căzut înaintea Lui și I-a mărturisit tot adevărul; Iar El i-a zis: Fiică, credința ta te-a mântuit, mergi în pace și fii sănătoasă de boala ta! Încă vorbind El, au venit unii de la mai-marele sinagogii, zicând: Fiica ta a murit. De ce mai superi pe Învățătorul? Dar Iisus, auzind cuvântul ce s-a grăit, a zis mai-marelui sinagogii: Nu te teme. Crede numai. Și n-a lăsat pe nimeni să meargă cu El, decât numai pe Petru și pe Iacov și pe Ioan, fratele lui Iacov. Și au venit la casa mai-marelui sinagogii și a văzut tulburare și pe cei ce plângeau și se tânguiau mult. Și intrând, le-a zis: De ce vă tulburați și plângeți? Copila n-a murit, ci doarme. Și-L luau în râs. Iar El, scoțându-i pe toți afară, a luat cu Sine pe tatăl copilei, pe mama ei și pe cei ce îl însoțeau și a intrat unde era copila. Și apucând pe copilă de mână, i-a grăit: Talita kumi, care se tâlcuiește: Fiică, ție zic, scoală-te! Și îndată s-a sculat copila și umbla, căci era de doisprezece ani. Și s-au mirat îndată cu uimire mare. Dar El le-a poruncit, cu stăruință, ca nimeni să nu afle de aceasta. Și le-a zis să-i dea copilei să mănânce." (Marcu V, 21-43)

Fiul văduvei din Naim

„Și după aceea, s-a dus într-o cetate numită Naim și cu El împreună mergeau ucenicii Lui și multă mulțime. Iar când S-a apropiat de poarta cetății, iată scoteau un mort, singurul copil al mamei sale și ea era văduvă, și mulțime mare din cetate era cu ea. Și, văzând-o Domnul, I s-a făcut milă de ea și i-a zis: Nu plânge! Și apropiindu-Se, S-a atins de sicriu, iar cei ce-l duceau s-au oprit. Și a zis: Tinere, ție îți zic, scoală-te. Și s-a ridicat mortul și a început să vorbească, și l-a dat mamei lui. Și frică i-a cuprins pe toți și slăveau pe Dumnezeu, zicând: Prooroc mare s-a ridicat între noi

și Dumnezeu a cercetat pe poporul Său. Și a ieșit cuvântul acesta despre El în toată Iudeea și în toată împrejurimea." (Luca, VII, 11-17)

Redarea vieții unui trup mort ar fi contrară legilor naturii și, în consecință, un fapt de-a dreptul miraculos. Dar noi nu putem recurge la o asemenea explicație, pentru a interpreta învierile înfăptuite de Iisus Christos. Dacă, în zilele noastre, morțile aparente ne pot înșela uneori, accidente de asemenea natură erau frecvente în Iudeea, o țară unde nu existau consultații medicale pentru toată lumea și unde înmormântarea se făcea aproape imediat[13]. Există deci probabilitatea ca, la fel ca în cele două exemple, să nu fi fost decât o sincopă sau o stare letargică. Chiar Iisus Christos o spune: „Această fetiță nu este moartă, ci este doar adormită". Fiindcă Iisus era înzestrat cu putere fluidică mare, nu este de mirare că acest fluid însuflețitor, condus de o voință puternică, a reușit să anime simțurile amorțite ale fetiței; că el a reușit să recheme spiritul ce se pregătea să părăsească trupul fetei, atâta vreme cât cordonul perispiritual nu se rupsese încă. Pentru oamenii acelui timp, care-l credeau pe un individ mort de îndată ce nu mai respira, faptul era curată înviere din morți, și afirmau acest lucru cu toată încrederea; în realitate, însă, a fost vorba doar de o vindecare și nu de o înviere în sensul acceptat al cuvântului.

Nici învierea lui Lazăr, oricât am vrea noi s-o credem, nu infirmă acest principiu. După câte se povestește, acesta era depus de patru zile în mormânt; dar noi știm astăzi că există letargici (comatoși) care pot sta opt zile sau mai mult în starea aceasta. Se mai povestește că trupul lui Lazăr începuse să pută, ceea ce este un semn al descompunerii; nici această afirmație nu dovedește mare lucru, căci la unii indivizi există o descompunere parțială a anumitor organe, chiar înainte de a muri, exhalând un miros de putreziciune. Moartea nu survine decât atunci când organele esențiale

[13] O dovadă a acestei cutume o întâlnim în *Faptele apostolilor*, V, 5 și urm.: „Iar Anania, auzind aceste cuvinte, a căzut și a murit. Și frică mare i-a cuprins pe toți care au auzit. Și sculându-se cei mai tineri, l-au înfășurat și, scoțându-l afară, l-au îngropat. După un răstimp, ca de trei ceasuri, a intrat și femeia lui, neștiind ce se întâmplase. Iar Petru a zis către ea: Spune-mi dacă ați vândut țarina cu atât? Iar ea a zis: Da, cu atât. Iar Petru a zis către ea: De ce v-ați învoit voi să ispitiți Duhul Domnului? Iată picioarele celor ce au îngropat pe bărbatul tău sunt la ușă și te vor scoate afară și pe tine. Și ea a căzut îndată la picioarele lui Petru și a murit. Și intrând tinerii, au găsit-o moartă și, scoțând-o afară, au îngropat-o lângă bărbatul ei."

pentru menținerea vieții sunt atinse. Dar cine putea ști că trupul lui Lazăr mirosea urât? Doar sora sa Marta afirmă acest lucru, dar de unde știa ea? Lazăr era în cavou de patru zile, femeia nu avea de unde să știe cu certitudine, cel mult putea să presupună acest lucru[14].

Iisus Christos merge pe apă

„Și îndată Iisus a silit pe ucenici să intre în corabie și să treacă înaintea Lui, pe țărmul celălalt, până ce El va da drumul mulțimilor. Iar dând drumul mulțimilor, S-a suit în munte, ca să Se roage singur. Și, făcându-se seară, era singur acolo. Iar corabia era acum la multe stadii departe de pământ, fiind învăluită de valuri, căci vântul era împotrivă. Iar la a patra strajă din noapte, a venit la ei Iisus, umblând pe mare. Văzându-L umblând pe mare, ucenicii s-au înspăimântat, zicând că e nălucă și de frică au strigat. Dar El le-a vorbit îndată, zicându-le: Îndrăzniți, Eu sunt; nu vă temeți! Iar Petru, răspunzând, a zis: Doamne, dacă ești Tu, poruncește să vin la Tine pe apă. El i-a zis: Vino. Iar Petru, coborându-se din corabie, a mers pe apă și a venit către Iisus. Dar văzând vântul, s-a temut și, începând să se scufunde, a strigat, zicând: Doamne, scapă-mă! Iar Iisus, întinzând îndată mâna, l-a apucat și a zis: Puțin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit? Și suindu-se ei în corabie, s-a potolit vântul. Iar cei din corabie I s-au închinat, zicând: Cu adevărat Tu ești Fiul lui Dumnezeu." (Matei, XIV, 22-33) Acest fenomen poate fi explicat prin cauze naturale și am făcut acest lucru într-un alt capitol. Exemple analoage dovedesc că el nu este nici imposibil, nici miraculos, întrucât se încadrează în tiparul legilor naturale. El poate fi produs în două feluri. Iisus Christos, chiar dacă era încă

[14] Următorul fapt dovedește că descompunerea poate preceda uneori moartea. În mănăstirea Bon-pasteur, fondată la Toulon de abatele Marin, se afla o tânără care a îndurat cele mai mari suferințe cu mare stoicism. În mijlocul durerilor care o cuprindeau, ea părea că-i surâde unei viziuni celeste; ca și sfânta Tereza, ea cerea să mai sufere, carnea i se sfâșia, iar membrele începuseră să i se cangreneze; din motive bine întemeiate, medicii au recomandat ca înhumarea să se facă imediat după deces. Lucru straniu însă, de-abia și-a dat ultima suflare, că orice descompunere a corpului de până atunci a încetat; exhalațiile pe care le emana cadavrul au încetat; timp de treizeci și șase de ore acesta a rămas expus în mănăstire, pentru ca întreaga comunitate să se roage la căpătâiul ei.

viu, a putut să apară ca plutind pe apă într-un mod tangibil, în timp ce corpul său carnal se afla alături; aceasta este ipoteza cea mai probabilă. Pe de altă parte, corpul său ar fi putut fi susținut, greutatea sa fiind neutralizată de aceeași forță fluidică ce menține o masă în aer, fără punct de sprijin, ca în ședintele mediumice; acest efect s-a produs de multe ori și asupra unor corpuri omenești.

Schimbarea la față

„Și le zicea lor: Adevărat grăiesc vouă că sunt unii, din cei ce stau aici, care nu vor gusta moartea, până ce nu vor vedea împărăția lui Dumnezeu, venind întru putere. Și după șase zile a luat Iisus cu Sine pe Petru și pe Iacov și pe Ioan și i-a dus într-un munte înalt, de o parte, pe ei singuri, și S-a schimbat la față înaintea lor. Și veșmintele Lui s-au făcut strălucitoare, albe foarte, ca zăpada, cum nu poate înălbi așa pe pământ înălbitorul. Și li s-a arătat Ilie împreună cu Moise și vorbeau cu Iisus. Și răspunzând Petru, a zis lui Iisus: Învățătorule, bine este ca noi să fim aici; și să facem trei colibe: Ție una și lui Moise una și lui Ilie una. Căci nu știa ce să spună, fiindcă erau înspăimântați. Și s-a făcut un nor care îi umbrea, iar un glas din nor a venit zicând: Acesta este Fiul Meu cel iubit, pe Acesta să-L ascultați. Dar, deodată, privind ei împrejur, n-au mai văzut pe nimeni decât pe Iisus, singur cu ei. Și coborându-se ei din munte, le-a poruncit ca nimănui să nu spună cele ce văzuseră, decât numai când Fiul Omului va învia din morți. Iar ei au ținut cuvântul, întrebându-se între ei: Ce înseamnă a învia din morți?“ (Marcu IX, 1-10) Explicația acestui fenomen o regăsim în proprietățile fluidului perispirital; Schimbarea la față este un fapt destul de obișnuit care, în urma emanației fluidice, poate modifica înfățișarea unui individ; dar puritatea perispiritului lui Iisus Christos i-a permis Spiritului său să-i confere o strălucire excepțională a feței. În ceea ce privește apariția lui Moise și Ilie, ea intră în categoria fenomenelor de acest gen, a aparițiilor. Dintre toate facultățile cu care era înzestrat Iisus Christos nu există una care să nu se regăsească în condiția umană, și pe care să nu o întâlnim și la cel mai obișnuit dintre muritori, căci aceste facultăți aparțin naturii umane; dar, prin superioritatea esenței sale morale și a fluidului său, acestea căpătau în ființa lui Iisus Christos proporții nemaiîntâlnite la muritorii de rând. Dincolo de învelișul său de carne și de sânge, Iisus reprezintă chintesența purității spiritelor superioare.

Oprirea furtunii

„Și într-una din zile a intrat în corabie cu ucenicii Săi și a zis către ei: Să trecem de cealaltă parte a lacului. Și au plecat. Dar, pe când ei vâsleau, El a adormit. Și s-a lăsat pe lac o furtună de vânt, și corabia se umplea de apă și erau în primejdie. Și, apropiindu-se, L-au deșteptat, zicând: Învățătorule, Învățătorule, pierim. Iar El, sculându-Se, a certat vântul și valul apei și ele au încetat și s-a făcut liniște. Și le-a zis: Unde este credința voastră? Iar ei, temându-se, s-au mirat, zicând unii către alții: Oare cine este Acesta, că poruncește și vânturilor și apei, și-L ascultă? Și au ajuns cu corabia în ținutul Gerghesenilor, care este în fața Galileii.“ (Luca VIII, 22-26) Noi încă nu cunoaștem destul de bine secretele naturii pentru a spune dacă există sau nu inteligențe oculte care influențează elementele naturii. În ipoteza că există asemenea posibilitate, fenomenul în cauză ar putea fi rezultatul unui act de autoritate al lui Iisus asupra acestor inteligențe și ar dovedi o putere neaccesibilă încă niciunui pământean. În orice ipoteză am discuta faptele, Iisus, dormind liniștit în timpul furtunii, ne dezvăluie o liniște datorată faptului că spiritul său vedea că nu e rost de nici o primejdie și că furtuna se va liniști.

Nunta din Cana Galileii

Acest miracol, menționat doar în Evanghelia lui Ioan, este atestat ca primul pe care-l înfăptuiește Iisus și, din acest motiv, ar trebui să ne stârnească și mai tare interesul; însă el nu a produs prea mare senzație, de vreme ce nici un alt evanghelist nu-l menționează. Un fapt atât de extraordinar ar fi trebuit însă să-i uluiască în cel mai mare grad pe nuntași, și mai ales pe stăpânul casei, care însă nici nu au băgat de seamă, se pare. Luat în sine, faptul are o mică importanță în comparație cu cele care mărturisesc adevăratele calități spirituale ale lui Iisus Christos. Admițând că lucrurile s-au petrecut exact așa cum le-a relatat Ioan, este remarcabil faptul că este singurul fenomen de acest gen pe care l-a produs; Iisus era, de altminteri, o natură prea înaltă pentru a recurge mereu la

efecte pur materiale, destinate doar amuzamentului și curiozității mulțimii, care l-ar fi transformat într-un vrăjitor; el știa că există alte lucruri mult mai folositoare de îndeplinit, care i-ar atrage o mai mare simpatie și i-ar aduce mai mulți adepți, decât trucurile care ar fi părut nostime, dar nu ar fi stârnit emoția în inima oamenilor. Cu toate că, la rigoare, putem explica minunea prin acțiunea fluidică, practica magnetismului oferindu-ne multe exemple în acest sens, a schimba proprietățile apei conferindu-i-le pe cele ale vinului pare o ipoteză puțin probabilă, având în vedere că apa, care nu avea decât gustul vinului, nu și-a schimbat și culoarea, lucru care a fost remarcat, de altfel. În acest caz, e mult mai rezonabil să vedem una din acele parabole din învățăturile lui Iisus, comparabilă cu cele ale fiului risipitor, festinului de nuntă, bogatului cel rău, smochinului uscat ș.a., care au caracterului unor fapte înfăptuite. Probabil că, în timpul mesei de nuntă, a existat o aluzie la vin și la apă, de unde Iisus a emis o învățătură, a făcut o parabolă. Opinia este justificată chiar de cuvintele pe care i le spune nașul mirelui: „Orice om pune întâi vinul cel bun și, când se amețesc, pune pe cel mai slab. Dar tu ai ținut vinul cel bun până acum." Între cele două ipoteze, trebuie să o alegem pe cea mai rațională și să nu avem pretenția de a explica toate faptele prin intervenția fluidului.

Înmulțirea pâinilor

Înmulțirea pâinilor este unul din miracolele care i-au intrigat cel mai tare pe comentatori, în același timp în care a sporit neîncrederea cârcotașilor. Fără a se mai obosi să caute sensul alegoric, aceștia din urmă nu au văzut în această minune decât o poveste de adormit copiii; oamenii serioși, însă, au înțeles această poveste drept o parabolă prin care se compară hrana spirituală a sufletului cu hrana trupului. Totuși, în această poveste, putem întrezări ceva mai mult decât o figură de stil, admițând, dintr-un anume punct de vedere, realitatea unui fapt material înfăptuit, fără să recurgem la explicații miraculoase. Cunoaștem faptul că o mare preocupare acordată problemelor spirituale și sufletești ne poate face să uităm de foame. Or, cei care-l urmau pe Iisus Christos erau acel gen de oameni, dornici să-i soarbă cuvintele; nu ar fi nimic extraordinar dacă ei, fascinați de cuvintele sale și, poate, de puternica acțiune hipnotică ce o exersa asupra lor, să uite de foame, să nu simtă nevoia fizică de a se hrăni. Iisus, prevăzând efectele, i-a putut liniști pe discipoli, spunându-le în limbajul alegoric care îi era familiar, admițând că într-adevăr i s-au adus câteva pâini, că aceste pâini sunt suficiente ca să sature mulțimea. În același timp, le-a oferit o lecție: „Dați-le lor hrană de la voi înșivă", spune el, învățându-i că și ei sunt capabili să hrănească mulțimea cu ajutorul cuvintelor. Astfel că, alături de sensul alegoric moral, este posibil să se fi produs un efect psihologic foarte cunoscut. Minunea, în acest caz, se află în ascendentul cuvintelor lui Iisus Christos, care aveau puterea de a captiva atenția mulțimii, până la a o face să uite de foame. Această putere morală dovedește superioritatea lui Iisus, mult mai mult decât o transformare materială prin înmulțirea fizică a pâinilor, fapt care trebuie deci considerat ca fiind o alegorie. Această explicație se regăsește de altfel confirmată chiar de Iisus, în cele două pasaje care urmează.

Aluatul fariseilor

„Și venind ucenicii pe celălalt țărm, au uitat să ia pâini. Iar Iisus le-a zis: Luați aminte și feriți-vă de aluatul fariseilor și al saducheilor. Iar ei cugetau în sinea lor, zicând: Aceasta, pentru că n-am luat pâine. Dar Iisus, cunoscându-le gândul, a zis: Ce cugetați în voi înșivă, puțin credincioșilor, că n-ați luat pâine? Tot nu înțelegeți, nici nu vă aduceți aminte de cele cinci pâini, de cei cinci mii de oameni, și câte coșuri ați luat? Nici de cele șapte pâini, la cei patru mii de oameni, și câte coșuri ați luat? Cum nu înțelegeți că nu despre pâini v-am zis? Ci feriți-vă de aluatul fariseilor și al saducheilor. Atunci au înțeles că nu le-a spus să se ferească de aluatul pâinii, ci de învățătura fariseilor și a saducheilor." (Matei, XVI, 5-12)

Pâinea din cer

„A doua zi, mulțimea, care sta de cealaltă parte a mării, a văzut că nu era acolo decât numai o corabie mai mică și că Iisus nu intrase în corabie împreună cu ucenicii Săi, ci plecaseră numai ucenicii Lui. Și alte corăbii mai mici au venit din Tiberiada în apropiere de locul unde ei mâncaseră pâinea, după ce Domnul

mulțumise. Deci, când a văzut mulțimea că Iisus nu este acolo, nici ucenicii Lui, au intrat și ei în corăbiile cele mici și au venit în Capernaum, căutându-L pe Iisus. Și găsindu-L dincolo de mare, I-au zis: Învățătorule, când ai venit aici? Iisus le-a răspuns și a zis: Adevărat, adevărat zic vouă: Mă căutați nu pentru că ați văzut minuni, ci pentru că ați mâncat din pâini și v-ați săturat. Lucrați nu pentru mâncarea cea pieritoare, ci pentru mâncarea ce rămâne spre viața veșnică și pe care o va da vouă Fiul Omului, căci pe El L-a pecetluit Dumnezeu-Tatăl. Deci au zis către El: Ce să facem, ca să săvârșim lucrările lui Dumnezeu? Iisus a răspuns și le-a zis: Aceasta este lucrarea lui Dumnezeu, ca să credeți în Acela pe Care El L-a trimis. Deci I-au zis: Dar ce minune faci Tu, ca să vedem și să credem în Tine? Ce lucrezi? Părinții noștri au mâncat mană în pustie, precum este scris: „Pâine din cer le-a dat lor să mănânce". Deci Iisus le-a zis: Adevărat, adevărat zic vouă: Nu Moise v-a dat pâinea cea din cer; ci Tatăl Meu vă dă din cer pâinea cea adevărată. Căci pâinea lui Dumnezeu este cea care se coboară din cer și care dă viață lumii. Deci au zis către El: Doamne, dă-ne totdeauna pâinea aceasta. Și Iisus le-a zis: Eu sunt pâinea vieții; cel ce vine la Mine nu va flămânzi și cel ce va crede în Mine nu va înseta niciodată. Dar am spus vouă că M-ați și văzut și nu credeți." (Matei VI, 22-36) „Adevărat, adevărat zic vouă: Cel ce crede în Mine are viață veșnică. Eu sunt pâinea vieții. Părinții voștri au mâncat mană în pustie și au murit. Pâinea care se coboară din cer este aceea din care, dacă mănâncă cineva, nu moare. Eu sunt pâinea cea vie, care s-a pogorât din cer. Cine mănâncă din pâinea aceasta viu va fi în veci. Iar pâinea pe care Eu o voi da pentru viața lumii este trupul Meu." (Matei VI, 47-51)

În primul pasaj citat, Iisus Christos, amintindu-le efectul produs altădată, le dă clar de înțeles ucenicilor că nu este vorba despre pâinea fizică, cea de toate zilele; altfel comparația pe care a făcut-o cu aluatul fariseilor nu ar fi avut nici un sens. „Tot nu înțelegeți, nici nu vă aduceți aminte de cele cinci pâini, la cei cinci mii de oameni, și câte coșuri ați luat? Nici de cele șapte pâini, la cei patru mii de oameni, și câte coșuri ați luat? Cum nu înțelegeți că nu despre pâini v-am zis? Ci feriți-vă de aluatul fariseilor și al saducheilor." Această apropiere comparativă cu plămada fariseică nu ar fi avut nici un rost, în cazul unei înmulțiri materiale a

pâinilor. Este ceea ce reiese, cu aceeași claritate, din cuvintele lui Iisus Christos despre pâinea cerească, ce reprezintă adevărata hrană spirituală. „Pâinea care se coboară din cer este aceea din care, dacă mănâncă cineva, nu moare. Eu sunt pâinea cea vie, care s-a pogorât din cer." Această hrană este cuvântul său, este pâinea cerească, ce conferă viață veșnică lumii. „Eu sunt pâinea cea vie, care s-a pogorât din cer. Cine mănâncă din pâinea aceasta viu va fi în veci." Dar aceste subtilități erau prea adânci pentru naturile gregare ale acelor vremuri, care nu pricepeau decât lucrurile palpabile, cum a fost mana căzută din cer pentru a-i hrăni pe strămoșii lor și care reprezenta pentru ei adevărata pâine căzută din cer; miracolul era reprezentat, pentru ei, doar de acest fapt. Dacă înmulțirea pâinilor s-ar fi făcut la modul fizic, atunci de ce aceeași oameni, în folosul cărora s-ar fi înfăptuit lucrarea, ar fi fost destul de puțin impresionați, pentru ca să-i mai spună lui Iisus: „Ce minuni poți să faci ca, văzându-le, noi să te credem? Ce lucru extraordinar poți să faci?" Prin miracole, mulțimea înțelegea minunile pe care i le băga în cap fariseii, adică semne pe cer, care apăreau la comandă, ca iepurașul scos din joben cu ajutorul baghetei iluzionistului. Ceea ce înfăptuia Iisus Christos erau lucruri destul de simple, care nu se îndepărtau prea tare de legile naturii; nici măcar vindecările nu aveau un caracter atât de extraordinar, iar miracolele spirituale nu prea erau luate în calcul de mulțime, pentru că nu erau palpabile.

Ispitirea lui Iisus Christos

Iisus, care a fost urcat pe acoperișul Templului de către diavol, apoi pe munte și care a fost ispitit, este una din acele parabole care îi erau familiare și pe care credulitatea publică le-a transformat în evenimente fizice. Interpretarea care urmează este oferită în decursul unei ședințe mediumice, de către un spirit (Bordeaux, *Ioan, Evang.*). „Iisus Christos nu a fost răpit, ci el a dorit să-i facă să înțeleagă pe oameni că umanitatea se află în pragul colapsului, și că ea trebuie să fie atentă la toate ispitirile în care poate să cadă, din cauza slăbiciunii ei. Ispitirea lui Iisus este deci o alegorie și trebuie să fii orb ca să o interpretezi à la lettre. Cum putem să credem oare că Mesia, Cuvântul lui Dumnezeu care s-a făcut trup, poate fi supus pentru un timp, fie el și foarte scurt, voinței unui

diavol, și că, după cum spune Evanghelia lui Luca, diavolul l-a abandonat pentru o vreme pe acoperiș, fapt care ne-ar face să credem că Iisus se afla încă în puterea lui Satan? Nu, acest lucru nu s-a întâmplat, noi trebuie să înțelegem altfel această parabolă, căci spiritul răului nu are nici o putere asupra chintesenței binelui. Nimeni nu l-a văzut pe Iisus pe munte sau pe acoperișul Templului, căci, dacă lucrurile ar fi stat așa, acest fapt s-ar fi răspândit ca fulgerul printre neamuri. Ispitirea lui Christos nu a fost un act material, fizic. În ceea ce privește dimensiunea morală, putem noi crede că prințul întunericului i-ar putea spune Celui căruia îi cunoștea originea și puterea: „Dacă mi te închini, îți dau toată împărăția pământului"? Un diavol care nu ar fi știut cine este cel căruia i-a făcut o asemenea ofertă, este un lucru puțin probabil; iar dacă știa cine este, atunci propunerea este un non-sens, întrucât știa că va fi respinsă de cel pe care l-a răpit. Trebuie deci să înțelegem altfel sensul acestei parabole, care poate fi comparată cu cea a Fiului risipitor sau a Bunului samaritean. Una ne arată pericolele care-i pasc pe oameni dacă cedează vocii interioare care le spune fără încetare: ,Poți fi mai mult decât ești; poți avea mai mult decât ai; te poți îmbogăți, te poți premări; fii ambițios și toate dorințele tale îți vor fi îndeplinite". Parabola ne arată primejdia dar și mijlocul de a o evita, răspunzând tentațiilor cu cuvintele *Piei Satano*!, altfel spus: *Nu ispitirilor*! Celelalte două parabole pe care le-am amintit ne arată ce poate spera cel care, prea slab fiind ca să alunge demonii, a căzut pradă ispitirii. Ele vă vor înfățișa mizericordia tatălui familiei, punând mâna pe creștetul fiului care s-a pocăit și acordându-i, cu dragoste, iertarea. Parabolele vă vor înfățișa pe cel vinovat, pe schismatic, pe omul renegat de frații săi, care valorează mult mai mult în ochii judecătorului suprem, decât cei care-l disprețuiesc, pentru că aceștia practică virtuțile legii iubirii. Cântăriți bine învățăturile oferite de Evanghelii; faceți distincție între sensul lor propriu și cel figurat, iar greșelile care v-au orbit de secole se vor șterge încetul cu încetul, pentru a face loc luminii adevărului."

Minunile petrecute la moartea lui Iisus Christos

„Iar de la ceasul al șaselea, s-a făcut întuneric peste tot pământul, până la ceasul al nouălea. Și iată, catapeteasma templului

s-a sfâșiat în două de sus până jos, și pământul s-a cutremurat și pietrele s-au despicat: Mormintele s-au deschis și multe trupuri ale sfinților adormiți s-au sculat. Și ieșind din morminte, după învierea Lui, au intrat în cetatea sfântă și s-au arătat multora." (Matei XXVII, 45, 51-53) Este straniu că asemenea minuni s-au întâmplat tocmai în momentul în care atenția mulțimii era îndreptată asupra supliciului lui Iisus Christos, care era evenimentul zilei, ca să zicem așa, minuni pe care nici un istoric al vremii nu le-a consemnat. Pare imposibil ca un cutremur de pământ și un întuneric ce ține trei ore, într-o țară unde cerul este mai tot timpul senin, să fi trecut neobservate, adică neconsemnate în analele vremii. Durata întunericului pare a fi cea a unei eclipse de soare, dar acest soi de eclipse nu se produc de obicei decât pe lună nouă, iar moartea lui Iisus s-a întâmplat în timp ce era lună plină, în ziua a 14-a a lunii Nissan, în ziua Paștelui evreiesc. Întunecarea soarelui se mai poate produce din cauza petelor solare; în acest caz, strălucirea luminii slăbește considerabil, dar nu până într-acolo încât întunericul să cuprindă în întregime pământul. Presupunând totuși că un fenomen de acest gen a avut loc în epocă, el poate fi explicat prin cauze absolut naturale. În ceea ce-i privește pe morții care ies din morminte, se prea poate ca unii să fi avut această viziune, ceea ce nu reprezintă un fapt excepțional; dar, fiindcă pe atunci nu se cunoșteau cauzele unui asemenea fenomen, lumea și-a imaginat că unii oameni care erau străini și au apărut din senin ieșiseră din morminte. Discipolii lui Iisus Christos, marcați fără îndoială de moartea Maestrului lor, au adăugat poveștilor lor unele aspecte particulare, cărora nu le-ar fi acordat nici o importanță în alte circumstanțe. Era de ajuns ca o bucată de zid a Templului să se fi desprins din locul ei în acel moment, pentru ca oamenii predispuși să creadă orice, să vadă în acest lucru o minune pe care au amplificat-o, spunând că se datora Patimilor. Iisus Christos este mare prin faptele sale, nu prin imagistica fantastică pe care unii entuziaști au inventat-o pe seama lui.

Aparițiile lui Iisus Christos după moartea sa fizică

„Zicând acestea, ea s-a întors cu fața și a văzut pe Iisus stând, dar nu știa că este Iisus. Zis-a ei Iisus: Femeie, de ce plângi? Pe cine cauți? Ea, crezând că este grădinarul, I-a zis: Doamne,

dacă Tu L-ai luat, spune-mi unde L-ai pus și eu Îl voi ridica. Iisus i-a zis: Maria! Întorcându-se, aceea I-a zis evreiește: Rabuni! (adică, Învățătorule) Iisus i-a zis: Nu te atinge de Mine, căci încă nu M-am suit la Tatăl Meu. Mergi la frații Mei și le spune: Mă sui la Tatăl Meu și Tatăl vostru și la Dumnezeul Meu și Dumnezeul vostru. Și a venit Maria Magdalena vestind ucenicilor că a văzut pe Domnul și acestea i-a zis ei. Și fiind seară, în ziua aceea, întâia a săptămânii (duminica), și ușile fiind încuiate, unde erau adunați ucenicii de frica iudeilor, a venit Iisus și a stat în mijloc și le-a zis: Pace vouă! Și zicând acestea, le-a arătat mâinile și coasta Sa. Deci s-au bucurat ucenicii, văzând pe Domnul. Și Iisus le-a zis iarăși: Pace vouă! Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi. Și zicând acestea, a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfânt; Cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute. Iar Toma, unul din cei doisprezece, cel numit Geamănul, nu era cu ei când a venit Iisus. Deci au zis lui ceilalți ucenici: Am văzut pe Domnul! Dar el le-a zis: Dacă nu voi vedea, în mâinile Lui, semnul cuielor, și dacă nu voi pune degetul meu în semnul cuielor, și dacă nu voi pune mâna mea în coasta Lui, nu voi crede. Și după opt zile, ucenicii Lui erau iarăși înăuntru, și Toma, împreună cu ei. Și a venit Iisus, ușile fiind încuiate, și a stat în mijloc și a zis: Pace vouă! Apoi a zis lui Toma: Adu degetul tău încoace și vezi mâinile Mele și adu mâna ta și o pune în coasta Mea și nu fi necredincios, ci credincios. A răspuns Toma și I-a zis: Domnul meu și Dumnezeul meu! Iisus I-a zis: Pentru că M-ai văzut ai crezut. Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut!" (Ioan XX, 14-29) „După acestea, Iisus S-a arătat iarăși ucenicilor la Marea Tiberiadei, și S-a arătat așa: Erau împreună Simon-Petru și Toma, cel numit Geamănul, și Natanael, cel din Cana Galileii, și fiii lui Zevedeu și alți doi din ucenicii Lui. Simon-Petru le-a zis: Mă duc să pescuiesc. Și i-au zis ei: Mergem și noi cu tine. Și au ieșit și s-au suit în corabie, și în noaptea aceea n-au prins nimic. Iar făcându-se dimineață, Iisus a stat la țărm; dar ucenicii n-au știut că este Iisus. Deci le-a zis Iisus: Fiilor, nu cumva aveți ceva de mâncare? Ei I-au răspuns: Nu. Iar El le-a zis: Aruncați mreaja în partea dreaptă a corăbiei și veți afla. Deci au aruncat-o și nu mai puteau s-o tragă de mulțimea peștilor. Și a zis lui Petru ucenicul acela pe care-l iubea Iisus: Domnul este! Deci Simon-Petru, auzind că este

Domnul, și-a încins haina, căci era dezbrăcat, și s-a aruncat în apă. Și ceilalți ucenici au venit cu corabia, căci nu erau departe de țărm, ci la două sute de coți, trăgând mreaja cu pești. Iisus le-a zis: Veniți de prânziți. Și nici unul din ucenici nu îndrăznea să-L întrebe: Cine ești Tu?, știind că este Domnul. Aceasta este, acum, a treia oară când Iisus S-a arătat ucenicilor, după ce S-a sculat din morți." (Ioan XXI, 1-14)

„Și iată, doi dintre ei mergeau în aceeași zi la un sat care era departe de Ierusalim, ca la șaizeci de stadii, al cărui nume era Emaus. Și aceia vorbeau între ei despre toate întâmplările acestea. Și pe când vorbeau și se întrebau între ei și Iisus Însuși, apropiindu-Se, mergea împreună cu ei. Dar ochii lor erau ținuți ca să nu-L cunoască. Și El a zis către ei: Ce sunt cuvintele acestea pe care le schimbați unul cu altul în drumul vostru? Iar ei s-au oprit, cuprinși de întristare. Răspunzând, unul cu numele Cleopa a zis către El: Tu singur ești străin în Ierusalim și nu știi cele ce s-au întâmplat în el în zilele acestea? El le-a zis: Care? Iar ei I-au răspuns: Cele despre Iisus Nazarineanul, Care era prooroc puternic în faptă și în cuvânt înaintea lui Dumnezeu și a întregului popor. Cum L-au osândit la moarte și L-au răstignit arhiereii și mai-marii noștri; Iar noi nădăjduiam că El este Cel ce avea să izbăvească pe Israel; și, cu toate acestea, astăzi este a treia zi de când s-au petrecut acestea. Dar și niște femei de ale noastre ne-au spăimântat ducându-se dis-de-dimineață la mormânt, Și, negăsind trupul Lui, au venit zicând că au văzut arătare de îngeri, care le-au spus că El este viu. Iar unii dintre noi s-au dus la mormânt și au găsit așa precum spuseseră femeile, dar pe El nu L-au văzut. Și El a zis către ei: O, nepricepuților și zăbavnici cu inima ca să credeți toate câte au spus proorocii! Nu trebuia oare, ca Hristos să pătimească acestea și să intre în slava Sa? Și începând de la Moise și de la toți proorocii, le-a tâlcuit lor, din toate Scripturile cele despre El. Și s-au apropiat de satul unde se duceau, iar El se făcea că merge mai departe. Dar ei Îl rugau stăruitor, zicând: Rămâi cu noi că este spre seară și s-a plecat ziua. Și a intrat să rămână cu ei. Și, când a stat împreună cu ei la masă, luând El pâinea, a binecuvântat și, frângând, le-a dat lor. Și s-au deschis ochii lor și L-au cunoscut; și El s-a făcut nevăzut de ei. Și au zis unul către altul: Oare, nu ardea în noi inima noastră, când ne vorbea pe cale și când ne tâlcuia

Scripturile? Și, în ceasul acela sculându-se, s-au întors la Ierusalim și au găsit adunați pe cei unsprezece și pe cei ce erau împreună cu ei, Care ziceau că a înviat cu adevărat Domnul și S-a arătat lui Simon. Și ei au istorisit cele petrecute pe cale și cum a fost cunoscut de ei la frângerea pâinii. Și pe când vorbeau ei acestea, El a stat în mijlocul lor și le-a zis: Pace vouă. Iar ei, înspăimântându-se și înfricoșându-se, credeau că văd duh. Și Iisus le-a zis: De ce sunteți tulburați și pentru ce se ridică astfel de gânduri în inima voastră? Vedeți mâinile Mele și picioarele Mele, că Eu Însumi sunt; pipăiți-Mă și vedeți, că duhul nu are carne și oase, precum Mă vedeți pe Mine că am. Și zicând acestea, le-a arătat mâinile și picioarele Sale. Iar ei încă necrezând de bucurie și minunându-se, El le-a zis: Aveți aici ceva de mâncare? Iar ei i-au dat o bucată de pește fript și dintr-un fagure de miere. Și luând, a mâncat înaintea lor. Și le-a zis: Acestea sunt cuvintele pe care le-am grăit către voi fiind încă împreună cu voi, că trebuie să se împlinească toate cele scrise despre Mine în Legea lui Moise, în prooroci și în psalmi. Atunci le-a deschis mintea ca să priceapă Scripturile. Și le-a spus că așa este scris și așa trebuie să pătimească Hristos și așa să învieze din morți a treia zi. Și să se propovăduiască în numele Său pocăința spre iertarea păcatelor la toate neamurile, începând de la Ierusalim. Voi sunteți martorii acestora. Și iată, Eu trimit peste voi făgăduința Tatălui Meu; voi însă ședeți în cetate, până ce vă veți îmbrăca cu putere de sus. Și i-a dus afară până spre Betania și, ridicându-Și mâinile, i-a binecuvântat. Și pe când îi binecuvânta, S-a despărțit de ei și S-a înălțat la cer. Iar ei, închinându-se Lui, s-au întors în Ierusalim cu bucurie mare. Și erau în toată vremea în templu, lăudând și binecuvântând pe Dumnezeu. Amin. " (Luca XXIV, 13-53)

Aparițiile lui Iisus Christos după moartea fizică sunt relatate de toate Evangheliile cu lux de amănunte, fapt care nu ne permite să ne îndoim de realitatea faptelor. Ele se explică, de altfel, prin legile fluidului și proprietățile perispiritului, neavând nimic anormal în sine, fiind asemănătoare cu alte fenomene de acest gen, istoria veche și contemporană oferindu-ne numeroase exemple în acest sens. Dacă observăm circumstanțele care însoțesc diversele sale apariții, recunoaștem toate caracterele unei ființe fluidice care se manifestă astfel. El apare pe nepusă masă și dispare la fel; este văzut de unii și nevăzut de alții, sub înfățișări sub care nu este recunoscut uneori nici de discipoli; se arată în locuri închise, în încăperi unde un corp de carne și sânge nu ar putea pătrunde; chiar limbajul pe care îl folosește nu este cel al unei ființe corporale; el are tonul scurt și sentențios al unui spirit care se manifestă în acest mod; toate aparițiile sale, într-un cuvânt, au ceva care nu aparține lumii terestre. La vederea sa, toți sunt cuprinși de surpriză și de teamă; discipolii, văzându-l, nu-i mai vorbesc cu acea libertate de odinioară, ei simt că nu mai este un om în adevăratul sens al cuvântului. Iisus li s-a arătat deci cu corpul său perispiritual, ceea ce explică faptul că nu s-a lăsat văzut decât de cei pe care dorea el să-l vadă; dacă s-ar fi înfățișat cu același corp carnal, el ar fi fost văzut de oricine. Discipolii săi nu cunoșteau cauza fenomenului aparițiilor, nu își dădeau seama de particularitățile specifice de care nu aveau cunoștință; ei îl vedeau pe Iisus și îl atingeau, deci, pentru ei, era un trup care înviase. Spre deosebire de credința comună, ce respinge actele înfăptuite de Iisus care au caracter supranatural, considerându-le simple legende, adepții curentului spiritualist oferă majorității actelor o explicație naturală; aceștia din urmă le afirmă ca fiind posibile, nu numai datorită teoriei legii fluidului, ci și prin analogie cu fapte asemănătoare care li s-au întâmplat multor persoane, în condiții din cele mai obișnuite. Întrucât aceste fapte au ajuns cumva în domeniul public, ele nu dovedesc însă nimic care să aducă atingere naturii excepționale a lui Iisus. Există numeroase relatări ale unor vindecări, apariții, posesiuni diavolești, viziune la distanță și altele, relatate în revistele de spiritism, care ne oferă, până la amănunte, asemănări atât de frapante cu cele oferite de Evanghelii, încât similitudinea cauzelor și efectelor pare evidentă. Ne punem întrebarea de ce același fapt ar avea o cauză naturală astăzi și supranaturală altădată; de ce este considerat diabolic de către unii și divin de alții? Dacă am fi avut posibilitatea aici să le punem față în față și pe unele și pe altele, comparația ar fi fost mai la îndemână, dar numărul lor mare nu ne permite să alocăm spațiu acestui demers.

Cea mai mare dintre minunile înfăptuite de Iisus Christos rămâne totuși revoluția pe care învățăturile sale a înfăptuit-o în lumea întreagă. În fond, lumește vorbind, Iisus era un om sărac, necunoscut, născut și trăit în condiții umilitoare, în sânul unui mic

popor aproape analfabet, care nu avea veleități politice, artistice s-au literare, și care nu și-a predicat învățăturile decât trei ani; în această scurtă perioadă de timp, el a fost prost înțeles și persecutat de concetățenii săi, calomniat și tratat drept impostor; a fost uneori obligat să fugă pentru a nu fi lapidat; a fost trădat de unul din apostolii săi, renegat de un altul, abandonat de toți la un moment dat, atunci când a căzut în mâinile dușmanilor săi. El nu făcea decât binele, dar acest lucru nu l-a pus la adăpost de răutatea oamenilor, din contra, aceștia îi răsplăteau cu răutate serviciile pe care el le aducea comunității. Condamnat la un supliciu rezervat doar criminalilor de rând, crucificarea, el a murit ignorat de aproape toată lumea, întrucât cronicile vremii păstrează tăcerea în ceea ce privește persoana sa, doar Josif Flavius pomenește câteva cuvinte despre el. Iisus Christos nu a scris nimic și totuși, datorită câtorva oameni la fel de necunoscuți ca și el în acea vreme, cuvântul său a fost de ajuns pentru a regenera lumea; doctrina sa a abolit păgânismul atotputernic până atunci, devenind stindardul civilizației. El avea, deci, contra lui toate forțele pentru a eșua în ceea ce-și propusese, de aceea putem spune că triumful doctrinei sale este mai mare decât toate miracolele sale, dovedind în același timp misiunea divină cu care fusese însărcinat. Dacă, în loc de principii sociale însuflețitoare pentru umanitate, bazate pe viitorul spiritual al omului, el nu ar fi lăsat posterității decât o sumă de fapte miraculoase, de abia ne-am fi amintit de ele astăzi.

Dispariția trupului lui Iisus

Dispariția trupului lui Iisus, după moartea sa fizică, a fost obiectul multor comentarii; ea este atestată de cei patru evangheliști, în urma celor povestite de femeile care s-au dus la mormânt a treia zi după expiere, și nu l-au găsit. Unii au văzut în această dispariție un fapt miraculos, alții au presupus că trupul lui Iisus a fost mutat în mod clandestin. Conform unei alte interpretări, Iisus nici nu ar fi îmbrăcat măcar un corp carnal, ci doar un corp fluidic; el nu ar fi fost, pe timpul întregii vieți pământene, decât o apariție spectrală. Nașterea și moartea sa, toate actele fizice ale vieții sale nu ar fi fost decât o aparență. De aceea, afirmă adepții acestei păreri, corpul său, reîntors la starea fluidică, a putut

să dispară din mormânt și tocmai cu acest corp s-a arătat el după moarte. Fără îndoială că o asemenea posibilitate nu este în mod radical imposibilă, în lumina a ceea ce știm astăzi despre proprietățile corpurilor fluidice; dar lucrul ar fi de-a dreptul excepțional și în opoziție formală cu însușirile ectoplasmelor. Problema care se pune este de a ști dacă o asemenea ipoteză este admisibilă și dacă este confirmată sau contrazisă de fapte.

Viața pe pământ a Mântuitorului comportă două etape: cea care a precedat și cea care a urmat morții sale. În prima perioadă, din momentul conceperii și până la nașterea propriu-zisă, pentru Fecioara Maria lucrurile se petrec într-un mod cât se poate de obișnuit. De la naștere și până la moarte, prin actele, limbajul și circumstanțele diverse, totul prezintă, iarăși, caracterele neechivoce ale corporalității. Fenomenele de ordin psihic ce se petrec sunt accidentale, nu au nimic anormal, întrucât se explică prin proprietățile perispiritului, reîntâlnindu-se în oarecare măsură și la alte persoane. După moartea sa, însă, totul mărturisește despre starea fluidică a ființei sale. Diferența între cele două stări este atât de netă, încât nu este posibil să le confundăm. Corpul carnal are proprietățile inerente ale materiei, care diferă esențial de cele ale fluidelor eterice; descompunerea trupului fizic se face prin ruperea coeziunii moleculare. Un instrument ascuțit care ar străpunge un corp, ar rupe țesuturile și, dacă organele interne esențiale vieții sunt atinse, funcționarea lor încetează și urmează moartea. Această coeziune moleculară nu există însă în cazul corpurilor fluidice, viața lor nu stă în organe speciale și nu se pot produce dezordini organice identice; un instrument ascuțit va penetra un astfel de corp, la fel cum am tăia cu cuțitul vaporii de apă, fără să existe leziuni. Iată de ce soiul acesta de corpuri eterice nu poate muri și de ce ființele fluidice denumite ectoplasmatice sau entități nu pot muri. După supliciul lui Iisus, corpul său a rămas intact, dar inert, fără viață; el a fost băgat în mormânt ca orice cadavru obișnuit, fiecare putând să-l vadă și să-l atingă. După înviere, corpul său se înalță, se destramă și dispare, fără a lăsa vreo urmă, probă evidentă că acest corp era de altă natură decât cel care a pierit pe cruce; de unde tragem concluzia că, dacă Iisus a putut să moară fizic, asta s-a întâmplat fiindcă avea un corp carnal. Având însușiri materiale, un corp carnal este sediul senzațiilor și dure-

rilor fizice, care se repercutează în centrul senzitiv sau spiritual. Nu corpul suferă, ci spiritul primește senzația de lovituri sau leziuni ale țesuturilor organice. Într-un corp lipsit de spirit, senzațiile sunt nule; din același motiv, spiritul, care nu are trup material, nu poate încerca suferințele care sunt alterări ale materiei, de unde tragem concluzia că, dacă Iisus a suferit fizic, lucru de care nu ne îndoim, acest lucru s-a întâmplat fiindcă dispunea de un trup fizic, la fel ca toată lumea. Faptelor materiale li se adaugă puternice considerații de ordin moral. Dacă Iisus s-ar fi aflat, pe timpul vieții, în starea de ființă fluidică, el nu ar fi încercat nici durerea, nici alte nevoi ale trupului; dar, presupunând că ar fi fost eteric, înseamnă a-i anula lui Iisus orice implicare într-o viață plină de privațiuni și de suferințe, pe care tot el și-o alesese, pentru a oferi un exemplu de resemnare. Dacă totul nu ar fi fost decât aparență, toate actele înfăptuite, anunțarea propriei morți pe cruce, scena dureroasă din grădina de pe muntele Măslinilor, ruga sa către Dumnezeu pentru a-i îndepărta cupa amară a supliciului, patimile și agonia, totul, până la ultimul său strigăt atunci când și-a dat duhul, nu ar fi decât un jalnic simulacru, o comedie de prost gust, nedemnă de o ființă superioară; într-un cuvânt, dacă ar fi fost așa, dacă s-ar fi pretat la acest joc ieftin, el ar fi abuzat de buna credință a contemporanilor săi și de posteritate. Acestea ar fi consecințele logice ale unui asemenea punct de vedere, consecințe de neadmis, căci înseamnă să-l înjosim din punct de vedere moral pe Iisus Christos, în loc să-l înălțăm. Iisus a avut, deci, ca toată lumea, un corp de carne și unul eteric, dovadă fiind fenomenele fizice și psihice care i-au însoțit viața. Aceste considerații asupra naturii corpului lui Iisus Christos nu sunt de azi de ieri. În secolul al patrulea, Apollinarie din Laodiceea, șeful sectei Apollinariștilor, pretindea faptul că Iisus nu a avut un corp ca al nostru, ci un corp *impasibil*, care coborâse din ceruri în pântecul Sfintei Fecioare, nefiind născut din sămânța ei; că Iisus nefiind născut, nici nu a suferit și nici nu a murit, decât în aparență. Apollinariștii au fost anatemnizați de Conciliul din Alexandria, în 360 d.Ch., și în Conciliul din Constantinopole, în anul 381. Și Doceții, o sectă aparținând Gnosticilor, care a activat în primele trei secole ale erei creștine, au proferat aceeași credință.

Capitolul XV

TEORIA PREȘTIINȚEI

Cum este posibilă cunoașterea viitorului? Înțelegem previziunea evenimentelor care sunt consecința stării prezente, dar nu și a celor care nu au nicio legătură cu ea și cu atât mai puțin a celor pe care le atribuim hazardului. Se spune că lucrurile viitoare nu există; ele sunt încă în neant; atunci cum să știm că ele se vor întâmpla? Cu toate acestea, exemplele de predicții realizate sunt destul de numeroase, de unde și concluzia că are loc aici un fenomen a cărui cheie nu o avem, căci nu există efect fără cauză; tocmai această cauză încercăm s-o căutăm și chiar spiritismul, el însuși cheia atâtor mistere, este cel care ne-o va furniza și care, în plus, ne va arăta că însuși faptul predicțiilor nu iese din legile naturale. Să luăm, drept comparație, un exemplu din lucrurile obișnuite, care va ajuta la înțelegerea principiului pe care-l vom ajuta să-l dezvoltăm. Să presupunem un om aflat pe un munte înalt, care privește întinderea vastă a câmpiei. În această situație, pe vreo leghe și ceva nu va fi mare lucru, iar el va putea lesne cuprinde dintr-o privire toate denivelările terenului, de la începutul până la sfârșitul drumului. Călătorul care ține acest drum pentru prima dată știe că, mergând, va ajunge la capăt: asta-i o previziune simplă a urmării mersului său; însă denivelările terenului, suișurile și coborâșurile, râurile de trecut, pădurile de traversat, prăpăstiile în care poate cădea, hoții postați pentru a-l jefui, casele ospitaliere în care se va putea odihni, toate acestea sunt independente de persoana sa: pentru el este necunoscutul, viitorul, deoarece vederea sa nu se întinde dincolo de cercul mic care-l înconjoară. În privința duratei, el o măsoară prin timpul alocat parcurgerii drumului; îndepărtați-i punctele de reper, iar durata se va estompa. Pentru omul de pe munte care-l urmărește cu privirea pe călător, toate sunt la timpul prezent. Să presupunem că acest om coboară la călător și-i spune: „În cutare moment o să întâlnești ceva, o să fii atacat și ajutat". Asta înseamnă că i se prezice viitorul; viitorul este pentru călător; pentru omul de pe munte, acest viitor este prezentul.

Dacă ieșim acum din cercul lucrurilor pur materiale și dacă pătrundem, prin gândire, în domeniul vieții spirituale, o să vedem producându-se acest fenomen la o scară mai mare. Spiritele dematerializate sunt ca omul de pe munte; spațiul și durata se șterg pentru ele. Însă cuprinderea și penterarea privirii lor sunt proporționale cu purificarea și înălțarea lor în ierarhia spirituală; ei sunt, în raport cu spiritele interioare, ca omul înarmat cu un telescop puternic, față de acela care nu se bazează decât pe propria privire. La aceștia din urmă, vederea este circumscrisă nu numai pentru că ei nu pot decât cu greutate să se îndepărteze de sfera de care sunt atașați, ci și pentru că densitatea perispiritului său învăluie lucrurile îndepărtate, precum ceața ochilor fizici. Pricepem că, în funcție de gradul de perfecțiune, un spirit poate cuprinde o perioadă de câțiva ani, câteva secole și chiar câteva mii de ani, căci ce înseamnă un secol din perspectiva infinitului? Evenimentele nu se desfășoară succesiv în fața lui, ca incidentele din drumul călătorului, ci vede simultan începutul și sfârșitul perioadei; toate evenimentele care, în această perioadă, constituie viitorul pentru omul de pe pământ sunt prezentul, pentru el. Așadar, ar putea veni să ne spună cu certitudine: cutare lucru se va întâmpla în cutare epocă, deoarece el vede aceasta așa cum omul de pe munte vede ce-l așteaptă pe călător în drumul său; dacă nu face astfel este deoarece cunoașterea viitorului ar fi dăunătoare omului; ea ar împiedica liberul său arbitru și l-ar paraliza în efortul pe care trebuie să-l depună pentru progresul său; binele și răul care-l așteaptă, fiind în necunoscut, sunt pentru el încercarea. Dacă o asemenea facultate, chiar restrânsă, se poate număra printre atributele creaturii, închipuiți-vă ce grad de putere trebuie să existe în ființa Creatorului care cuprinde infinitul? Pentru el, timpul nu există: începutul și sfârșitul lumilor constituie prezentul. În această imensă panoramă, care este durata vieții unui om, a unei generații, a unui popor?

Cu toate acestea, așa cum oamenii trebuie să contribuie la progresul general, iar anumite evenimente trebuie să rezulte din cooperarea sa, se poate dovedi util, în cazuri speciale, să fie prevăzute aceste evenimente, pentru a pregăti căile de rezolvare și a fi gata de acțiune, atunci când va sosi momentul; de aceea Dumnezeu permite uneori ca un colț al vălului să fie ridicat; dar va fi

întotdeauna într-un scop util și niciodată pentru a satisface o vană curiozitate. Așadar, această misiune poate fi conferită nu tuturor spiritelor, de vreme ce există unele care nu cunosc mai bine viitorul decât oamenii, ci câtorva spirite suficient de avansate pentru asta; or, este de remarcat că acest tip de revelații sunt făcute întotdeauna la modul spontan și niciodată, sau foarte rar, ca răspuns la o cerere directă. Această misiune poate fi, de asemenea, cuvenită anumitor oameni în felul următor: cel căruia îi este încredințată grija de a dezvălui un lucru ascuns poate dobândi, fără voia sa, inspirația de la spiritele care-l cunosc, iar atunci el o transmite automat, fără a-și da seama de asta. Se știe că, în afară de asta, fie în timpul somnului, fie în starea de veghe, în extazele vederii la distanță, sufletul se eliberează și posedă, la un nivel mai mare sau mai mic, facultățile spiritului liber. Dacă este un spirit avansat, dacă mai ales a primit, ca și profeții, o misiune specială în această privință, se bucură, în momentele de emancipare a sufletului, de capacitatea de a cuprinde prin el însuși o perioadă mai mult sau mai puțin vastă, întrezărind, ca și prezente, evenimentele acelei perioade. El le poate atunci dezvălui chiar pe loc sau păstra amintirea lor, la trezire. Dacă aceste evenimente trebuie să rămână ascunse, el le va pierde amintirea sau nu-i va rămâne decât o vagă intuiție a lor, suficientă pentru a-l călăuzi instinctiv. În felul acesta vedem dezvoltându-se această facultate, la modul providențial, în anumite ocazii, în pericolele iminente, în marile calamități, în revoluții, iar majoritatea sectelor persecutate au avut numeroși *văzători*; tot în felul acesta îi vedem pe marii căpitani luptând cu hotărâre împotriva vrăjmașului, cu certitudinea victoriei, pe oamenii de geniu, de pildă Cristofor Columb, urmând un scop și prevestind, ca să spunem așa, momentul atingerii lui; înseamnă că ei au prevăzut acest scop, care nu este necunoscut spiritului lor. Deci, darul predicției nu este mai supranatural decât o mulțime de alte fenomene; el se bazează pe proprietățile sufletului și pe legea raporturilor între lumea vizibilă și cea invizibilă, pe care spiritismul tocmai le face cunoscute. Poate că această teorie a preștiinței nu rezolvă la modul absolut toate cazurile pe care le poate prezenta revelația viitorului, dar nu putem tăgădui că ea îi stabilește principiul fundamental.

Adeseori, persoanele înzestrate cu facultatea prevederii, în stadiul extatic sau somnambulic, văd profilându-se evenimentele ca într-un tablou. Asta s-ar putea explica și prin fotografia gândirii. Un eveniment fiind în gândirea spritelor care depun eforturi în vederea îndeplinirii sale sau în aceea a oamenilor, ale căror fapte trebuie să-l provoace, această gândire – traversând spațiul așa cum sunetele străbat aerul – poate crea o imagine pentru văzător; dar, deoarece realizarea poate fi grăbită sau întârziată printr-un concurs de împrejurări, el vede lucrul fără a-i putea preciza momentul. Câteodată chiar, această gândire poate să nu fie decât un proiect, o dorință care poate să nu aibă urmări; de aici, erorile frecvente de fapt și dată în previziuni. Pentru înțelegerea lucrurilor spirituale, adică pentru a ne face o idee la fel de clară ca aceea pe care ne-o facem despre un peisaj pe care-l privim, ne lipsește cu adevărat un simț, exact așa cum orbului îi lipsește simțul necesar pentru a înțelege efectele luminii, ale culorilor și ale vederii, fără a avea contact cu ele. De asemenea, doar printr-un efort al imaginației, noi reușim aceasta, dar și cu ajutorul comparațiilor, pe baza lucrurilor care ne sunt familiare. Însă lucrurile materiale nu pot da decât idei foarte imperfecte asupra lucrurilor spirituale și pentru asta nu ar trebui luate în sens literal aceste comparații și crede, de pildă, că intensitatea facultăților perceptive ale spiritelor se datorează elevației lor efective și că ele au nevoie de a exista pe un munte sau deasupra norilor, ca să cuprindă timpul sau spațiul. Această facultate este inerentă stării de spiritualizare sau, dacă vrem, a stării de dematerializare; adică spiritualizarea produce un efect pe care-l putem compara, deși la modul foarte imperfect, cu acela al vederii de ansamblu a omului aflat pe munte. Această comparație ar avea pur și simplu drept scop să arate că evenimentele care sunt în viitor pentru unii sunt în prezent pentru alții, putând fi astfel prezise, ceea ce nu implică faptul că efectul s-ar produce în același fel.

Așadar, pentru a se bucura de această percepție, nu-i nevoie ca spiritul să se transporte în vreun punct oarecare din spațiu; acela care se află pe pământ, alături de noi, poate avea percepția în plenitudinea sa, la fel de bine ca și când s-ar afla la o mie de leghe, în vreme ce noi nu zărim nimic în afara orizontului vizual. Deoarece, pentru spirite, vederea nu se produce în același fel, nici cu aceleași elemente ca la om, orizontul lor vizual este cu totul altul; or, tocmai în asta constă simțul care ne lipsește ca să-l percepem; *Spiritul, alături de întrupat, este ca văzătorul alături de un orb.* În plus, trebuie să ne închipuim că această percepție nu se limitează la spațiu, ci include pătrunderea tuturor lucrurilor; o mai repetăm, este o facultate inerentă și proporțională cu starea de dematerializare. Această facultate este *atenuată* de întrupare, dar nu este complet anulată, deoarece sufletul nu este închis în trup ca într-o cutie. Încarnatul o are, deși întotdeauna la un nivel mic față de starea de completă eliberare, ceea ce conferă anumitor oameni o putere de pătrundere ce lipsește total celorlalți, o mai mare dreptate a privirii morale, o înțelegere mai ușoară a lucrurilor extramateriale.

Nu numai că spiritul întrupat percepe, dar își aduce aminte de ceea ce a văzut în starea de spirit, iar această amintire este ca un tablou ce se retrasează gândirii sale. În timpul întrupării el vede, dar la modul vag și ca printr-un văl; în starea de libertate, el vede și percepe cu claritate. *Principiul vederii nu este în afara lui, ci în el*; pentru asta el nu are nevoie de lumina noastră exterioară. Prin dezvoltarea morală, cercul ideilor și al concepției se lărgește; prin dematerializarea gradată a perispiritului, acesta se purifică de elementele dense care alterau delicatețea percepțiilor; de aici, se înțelege lesne că extinderea tuturor facultăților urmează progresul spiritului. Nivelul de extindere a facultăților spiritului este cel care, în timpul întrupării, îl face mai mult sau mai puțin apt să perceapă lucrurile spirituale. În orice caz, această aptitudine nu este consecința necesară dezvoltării inteligenței; nu știința vulgară o dă, de aceea observăm oameni cu o mare știință, la fel de orbi în privința lucrurilor spirituale, așa cum alții sunt orbi la lucrurile materiale; ei sunt refractari la ele, deoarece nu le înțeleg; asta ține și de faptul că progresul lor *încă* nu s-a înfăptuit în acest sens, în vreme ce există persoane prost instruite și neinteligente care le percep cu cea mai mare ușurință, ceea ce dovedește că aveau, în prealabil, intuiția lor. La ele este o amintire retrospectivă a ceea ce au văzut și știut, fie în planul eteric, fie în viețile lor anterioare, așa cum altele au intuiția limbilor și științelor pe care le-au dobândit.

În ceea ce privește viitorul spiritismului, după cum se știe, spiritele sunt unanime în a afirma triumful următor, în ciuda piedicilor care i se opun; această previziune le este înlesnită

deoarece, mai întâi, propagarea ei este opera lor personală: prin urmare, contribuind la mișcare sau dirijând-o, ele știu ce trebuie să facă; în al doilea rând, le este de ajuns cuprinderea unei perioade scurte și, în intervalul acesteia, ei văd ajutoarele puternice pe care Domnul i-a însuflețit și care nu vor întârzia să se manifeste. Cel mai adesea, evenimentele obișnuite ale vieții particulare sunt consecința felului de a acționa a fiecăruia: cutare va reuși în funcție de capacitățile sale, de iscusința, perseverența, prudența și energia sa; cutare va da greș prin insuficiența sa; astfel încât putem spune că fiecare este artizanul propriului viitor, care nu se supune niciodată oarbei fatalități independente de persoana sa. Cunoscând caracterul unui individ, putem lesne să-i prezicem soarta ce-l așteaptă pe drumul pe care și l-a ales.

Evenimentele privind interesele generale ale omenirii sunt reglate de Providență. Atunci când un lucru este hotărât de Dumnezeu, el trebuie să se înfăptuiască fie printr-un mijloc, fie prin altul. Oamenii contribuie la îndeplinirea lui, dar nimeni nu este indispensabil, altfel Dumnezeu însuși ar fi la discreția creaturilor sale. Dacă cel căruia îi revine misiunea de a-l duce la îndeplinire este lipsit de acest elan, un altul este încărcat cu această misiune. Nu există misiune fatală; omul este întotdeauna liber să o înlocuiască pe aceea care-i este încredințată și pe care a acceptat-o de bunăvoie; dacă nu face așa, el pierde beneficiul de pe urma ei și-și asumă responsabilitatea întârzierilor ce se pot datora neglijenței sale sau voinței sale nefaste; dacă devine un obstacol în calea înfăptuirii, Dumnezeu îl poate nimici dintr-o suflare. Așadar, rezultatul final al unui eveniment poate fi sigur, deoarece este întrezărit de Dumnezeu; dar cum, cel mai adesea, detaliile și modul de executare sunt subordonate împrejurărilor și liberului arbitru al oamenilor, căile și mijloacele pot fi probabile. Spiritele ne pot avertiza în general, dacă este util ca noi să fim preveniți asupra lucrurilor, dar, pentru a preciza locul și data, ar trebui ca ele să cunoască dinainte decizia pe care o va lua un individ sau altul; or, dacă această decizie nu i-a trecut niciodată prin cap, în funcție de ce va fi, va putea grăbi sau întârzia deznodământul, modifica mijloacele secundare de acțiune, ajungând la același rezultat. De asemenea, spiritele pot prevedea, prin totalul împrejurărilor, dacă se apropie vreun război, dacă el este inevitabil, fără a putea prezice ziua când

va începe, nici detaliile incidentale, ce pot fi modificate prin voința oamenilor. În plus, pentru fixarea epocii viitoarelor evenimente, trebuie ținut seama de o împrejurare inerentă însăși naturii spiritelor. Timpul, ca și spațiul, nu poate fi evaluat decât cu ajutorul punctelor de comparație sau de reper, care-l împart în perioade pe care le putem număra. Pe pământ, împărțirea naturală a timpului în zile și ani este marcată de răsăritul și apusul soarelui și de durata mișcării de translație a pământului. Unitățile de măsură a timpului trebuie să varieze în funcție de lumi, de vreme ce perioadele astronomice sunt diferite; în felul acesta, de pildă, pe Jupiter, zilele echivalează cu zece ore pământene, iar anii, cu aproximativ 12 ani tereștri. Așadar, există pentru fiecare lume o modalitate diferită de a socoti durata, în funcție de natura revoluțiilor astrale care au loc acolo; ar fi deja dificil de stabilit datele noastre de către spiritele care nu ar cunoaște lumea noastră. Dar, în afara lumilor, aceste mijloace de apreciere nu există. Pentru un spirit, în spațiu, nu există nici răsăritul, nici apusul soarelui marcând zilele, nici revoluția periodică marcând anii; pentru el, nu există decât durata și spațiul infinite. Așadar, cel care nu ar fi venit niciodată pe pământ, nu ar avea habar de calculele noastre care, în rest, i-ar fi complet inutile; mai mult: cel care nu s-ar fi încarnat niciodată în vreo lume, nu ar avea nicio noțiune despre fracțiunile duratei. Atunci când un spirit străin pământului vine să se manifeste aici el nu poate atribui date evenimentelor decât identificându-se cu deprinderile noastre, ceea ce, fără îndoială, îi stă în putere dar, cel mai adesea, nu consideră util să procedeze astfel. Spiritele care compun populația invizibilă de pe planeta noastră, unde au trăit deja și continuă să trăiască în mijlocul nostru, sunt firesc identificate cu obiceiurile noastre, a căror amintire o transportă în mediul eterat. Prin urmare, ar putea mai lesne atribui o dată evenimentelor viitoare, dacă o cunosc, dar, pe lângă faptul că asta nu le este întotdeauna permis, ele sunt împiedicați de raționamentul potrivit căruia, de fiecare dată când împrejurările detaliului sunt subordonate liberului arbitru și deciziei eventuale a omului, data precisă nu există în realitate, decât atunci când evenimentul este îndeplinit. Iată de ce predicțiile expuse în mod amănunțit nu pot oferi certitudine și nu trebuie acceptate decât ca

probabilități, în timp ce nu ar aduce cu ele pecetea *suspiciunii legitime*. La fel și spiritele cu adevărat înțelepte nu prezic niciodată nimic pe perioade fixe, ci se limitează să ne avertizeze asupra soluționării lucrurilor ce se dovedesc utile să le cunoaștem. A insista pentru a căpăta detalii precise, înseamnă a ne expune mistificărilor spiritelor lejere, care prezic tot ceea ce vor, fără a se sinchisi de adevăr, amuzându-se de temeri și de decepțiile pe care le produc. Forma întrebuințată în general până acum pentru predicții face din ele veritabile enigme, adesea indescifrabile. Această formă misterioasă și cabalistică, a cărui tip complet îl oferă Nostradamus, le conferă un anumit prestigiu în ochii celor mulți, care le atribuie cu atât mai multă valoare cu cât sunt mai de neînțeles. Prin ambiguitatea lor, ele oferă prilejul interpretărilor foarte diferite astfel încât, în funcție de sensul atribuit anumitor cuvinte alegorice sau convenționale, în funcție de modalitatea de calcul ciudat de complicată a datelor și cu un pic de bunăvoință, găsim acolo aproape tot ce dorim. Orice-ar fi, nu putem tăgădui că unele au un caracter serios și se confundă prin sinceritatea lor. Este probabil ca această formă învăluită și-a avut, odinioară, rațiunea de a fi și chiar necesitatea sa. Astăzi, împrejurările nu mai sunt aceleași; pozitivismul secolului s-ar potrivi întrucâtva limbajului sibilin. Astfel, predicțiile din zilele noastre nu mai afectează aceste forme stranii; cele pe care le fac spiritele nu au nimic mistic; ele vorbesc limbajul tuturor, cum ar fi procedat în timpul vieții, pentru că nu au încetat să aparțină omenirii; ele ne avertizează asupra lucrurilor viitoare, personale sau generale, atunci când aceasta poate fi util, în măsura perspicacității cu care sunt înzestrate, așa cum ar face consilierii sau prietenii. Așadar, previziunile lor sunt, mai degrabă, avertismente care nu anulează deloc liberul arbitru decât predicții propriu-zise, care ar implica o fatalitate absolută. În plus, opinia lor este aproape întotdeauna motivată, deoarece ele nu doresc ca omul să-și anihileze rațiunea sub o credință oarbă, ceea ce permite aprecierea justeții sale. Și omenirea contemporană își are profeții; mulți scriitori, poeți, literați, istorici sau filosofi au presimțit, în scrierile lor, evoluția viitoare a lucrurilor pe care le vedem realizându-se astăzi. Fără îndoială că această aptitudine ține adeseori de dreapta judecată ce decurge din consecințele

logice ale prezentului; dar, adeseori, ea este rezultatul unei clarviziuni speciale inconștiente sau al unei inspirații străine. Ceea ce acești oameni au făcut în timpul vieții, pot, cu și mai mare îndreptățire și precizie, să facă în starea de spirit, când vederea spirituală nu mai este întunecată de materie.

Capitolul XVI
PREZICERILE DIN EVANGHELII

Nimeni nu este profet în țara sa

„Și venind în patria Sa, îi învăța pe ei în sinagoga lor, încât ei erau uimiți și ziceau: De unde are El înțelepciunea aceasta și puterile? Au nu este Acesta fiul teslarului? Au nu se numește mama Lui Maria și frații (verii) Lui: Iacov și Iosif și Simon și Iuda? Și surorile (verișoarele) Lui au nu sunt toate la noi? Deci, de unde are El toate acestea? Și se sminteau întru El. Iar Iisus le-a zis: Nu este prooroc disprețuit decât în patria lui și în casa lui. Și n-a făcut acolo multe minuni, din pricina necredinței lor." (Matei XIII, 54-58) Iisus pronunță aici un adevăr devenit deja proverb, valabil în toate timpurile, și pe care am putea să-l parafrazăm, spunând că *nimeni nu este profet din timpul vieții*. În traducere liberă, această maximă se referă la creditul pe care un individ îl are printre ai săi, la încrederea pe care le-o inspiră contemporanilor, prin superioritatea cunoștințelor și prin inteligență. Dacă acest proverb are și excepții, atunci acestea sunt rare și, în toate cazurile, nu sunt absolute; principiul acestui adevăr este o consecință naturală a slăbiciunii umane, și se poate explica astfel: obiceiul de a fi, încă din copilărie, expuși circumstanțelor obișnuite ale vieții de zi cu zi, stabilește între oameni un soi de egalitate materială, care ne face să refuzam adeseori a recunoaște superioritatea morală celui cu care am trăit alături, care aparține aceluiași mediu social, căruia i-am cunoscut toate slăbiciunile. Oricine se ridică deasupra celorlalți, este întotdeauna expus invidiei și geloziei; cei care se simt incapabili să ajungă la înălțimea sa, se vor grăbi să-l doboare de pe piedestal, denigrându-l, luându-i vorbele în răspăr sau calomniindu-l; cu cât sunt mai mici în caracter, aceștia vor răcni mai tare, crezând că-l eclipsează pe cel deștept prin zgomotul și agitația pe care o produc. Aceasta a fost și aceasta va fi istoria umanității, atâta vreme cât oamenii nu-și vor cunoaște latura lor spirituală și nu își vor lărgi orizontul moral; aceste trăsături sunt proprii tuturor spiritelor mărginite și vulgare, care coboară totul la personalitatea

lor. Pe de altă parte, despre acele personalitați pe care le cunoaștem prin spiritul lor deschis, ne facem din ele un ideal, care crește odată cu trecerea timpului și cu distanța. Aproape că despuiem de umanitate aceste personalități, uităm că ele au trăit, vorbit și simțit ca toată lumea. În contactul zilnic cu viața privată, acordăm prea multă vreme observației omului fizic, care nu se distinge cu nimic. Omul corporal cu simțurile sale, îl alungă parcă pe omul spiritual; de departe, nu vedem decât sclipirile de geniu; de aproape, doar spiritul aflat în stare de repaos. După moarte, nemaiexistând aceste distincții, rămâne doar omul spiritual, care pare cu atât mai măreț, cu cât amintirea omului corporal se îndepărtează. Iată de ce oamenii care au marcat trecerea lor pe acest pământ prin opere de o certă valoare sunt mult mai apreciați după moarte, decât au fost în timpul vieții. Ei sunt judecați acum cu o mai mare imparțialitate, întrucât au dispărut contemporanii invidioși și meschini, iar antagonismele personale nu mai există. Posteritatea este un judecător dezinteresat, care apreciază opera spiritului, o acceptă fără entuziasm deșănțat, dacă este de valoare; o respinge fără ură și părtinire, dacă nu are valoare, făcând abstracție de individualitatea care a produs opera.

Cu atât mai puțin putea scăpa Iisus Christos de consecințele acestui principiu, inerent naturii umane, cu cât trăia într-un mediu al ignoranței și printre oameni dedicați trup și suflet vieții materiale. Compatrioții săi vedeau în persoana sa doar pe fiul tâmplarului, frate cu alți oameni la fel de ignoranți și ei, întrebându-se ce putea avea el neobișnuit încât să devină superior lor, ca să aibă dreptul la cuvânt; astfel, Iisus văzând că vorbele sale aveau mai puțin credit printre ai săi, care-l disprețuiau, decât în străini, s-a dus să predice în mijlocul celor care-l ascultau și care-l îndrăgeau. Ne putem da sema de ce sentimente erau animați pentru el cei apropiați care, văzând că Iisus s-a dus să predice printre străini, au plecat să-l caute, frații săi, însoțiți de propria mamă, și, ajunși în mijlocul unei adunări, s-au repezit să pună mâna pe el, spunând că și-a pierdut mințile (Marcu, III, 20-21; 31-35). Astfel că, pe de o parte, preoții și fariseii îl acuzau pe Iisus că acționează la porunca diavolului; pe de altă parte, era considerat drept nebun, chiar de rudele apropiate. Nu oare astfel se petrec lucrurile și în zilele noastre, în ceea ce privește soarta oamenilor de spirit, care nu

sunt cu nimic mai bine tratați decât a fost Iisus în vremea sa? Ceea ce nu era ceva extraordinar în cazul unui popor ignorant, acum două mii de ani, este un lucru grav pentru națiunile civilizate ale secolului nostru.

Moartea și patimile lui Iisus Christos

„Iar toți au rămas uimiți de mărirea lui Dumnezeu. Și mirându-se toți de toate câte făcea, a zis către ucenicii Săi: Puneți în urechile voastre cuvintele acestea: Căci Fiul Omului va fi dat în mâinile oamenilor. Iar ei nu înțelegeau cuvântul acesta, căci era ascuns pentru ei ca să nu-l priceapă și se temeau să-L întrebe despre acest cuvânt." (Luca IX, 43-45)

„De atunci a început Iisus să le arate ucenicilor Lui că El trebuie să meargă la Ierusalim și să pătimească multe de la bătrâni și de la arhierei și de la cărturari și să fie ucis, și a treia zi să învieze. Pe când se aflau în Galileea, Iisus le-a zis lor: Fiul Omului va fi dat între mâinile oamenilor și ei îl vor ucide, dar el va învia a treia zi; și auzind ei acestea, s-au întristat foarte tare" (Matei XVI, 21-22) „Și suindu-Se la Ierusalim, Iisus a luat de o parte pe cei doisprezece ucenici și le-a spus lor, pe cale: Iată ne suim la Ierusalim și Fiul Omului va fi dat pe mâna arhiereilor și a cărturarilor, și-L vor osândi la moarte; Și Îl vor da pe mâna păgânilor, ca să-L batjocorească și să-L răstignească, dar a treia zi va învia." (Matei XX, 17-19)

„Și luând la Sine pe cei doisprezece, a zis către ei: Iată ne suim la Ierusalim și se vor împlini toate cele scrise prin prooroci despre Fiul Omului. Căci va fi dat păgânilor și va fi batjocorit și va fi ocărât și scuipat. Și, după ce Îl vor biciui, Îl vor ucide; iar a treia zi va învia. Și ei n-au înțeles nimic din acestea, căci cuvântul acesta era ascuns pentru ei și nu înțelegeau cele spuse." (Luca, XVIII, 31-34)

„Iar după ce a sfârșit toate aceste cuvinte, a zis Iisus către ucenicii Săi: Știți că peste două zile va fi Paștile și Fiul Omului va fi dat să fie răstignit. Atunci arhiereii și bătrânii poporului s-au adunat în curtea arhiereului, care se numea Caiafa. Și împreună s-au sfătuit ca să prindă pe Iisus, cu vicleșug, și să-L ucidă. Dar ziceau: Nu în ziua praznicului, ca să nu se facă tulburare în popor." (Matei XXVI, 1-5)

„În ceasul acela au venit la El unii din farisei, zicându-I: Ieși și du-Te de aici, că Irod vrea să Te ucidă. Și El le-a zis: Mergând, spuneți vulpii acesteia: Iată, alung demoni și fac vindecări, astăzi și mâine, iar a treia zi voi sfârși. Însă și astăzi și mâine și în ziua următoare merg, fiindcă nu este cu putință să piară prooroc afară din Ierusalim." (Luca XIII, 31-33)

Persecutarea apostolilor

„Iată Eu vă trimit pe voi ca pe niște oi în mijlocul lupilor; fiți dar înțelepți ca șerpii și nevinovați ca porumbeii. Feriți-vă de oameni, căci vă vor da pe mâna sinedriștilor și în sinagogile lor vă vor bate cu biciul. La dregători și la regi veți fi duși pentru Mine, spre mărturie lor și păgânilor." (Matei X, 16-18)

„Acestea vi le-am spus, ca să nu vă smințiți. Vă vor scoate pe voi din sinagogi; dar vine ceasul când tot cel ce vă va ucide să creadă că aduce închinare lui Dumnezeu. Și acestea le vor face, pentru că n-au cunoscut nici pe Tatăl, nici pe Mine. Iar acestea vi le-am spus, ca să vă aduceți aminte de ele, când va veni ceasul lor, că Eu vi le-am spus. Și acestea nu vi le-am spus de la început, fiindcă eram cu voi." (Ioan XVI, 1-4)

„Și veți fi dați și de părinți și de frați și de neamuri și de prieteni, și vor ucide dintre voi. Și veți fi urâți de toți pentru numele Meu. Și păr din capul vostru nu va pieri. Prin răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre." (Luca XXI, 16-19)

„Adevărat, adevărat zic ție: Dacă erai mai tânăr, te încingeai singur și umblai unde voiai; dar când vei îmbătrâni, vei întinde mâinile tale și altul te va încinge și te va duce unde nu voiești. Iar aceasta a zis-o, însemnând cu ce fel de moarte va preaslăvi pe Dumnezeu. Și spunând aceasta, i-a zis: Urmează Mie." (Ioan XXI, 18-19)

Orașele care nu s-au pocăit

„Atunci a început Iisus să mustre cetățile în care se făcuseră cele mai multe minuni ale Sale, căci nu s-au pocăit. Vai ție, Horazine, vai ție, Betsaida, că dacă în Tir și în Sidon s-ar fi făcut minunile ce s-au făcut în voi, de mult, în sac și în cenușă, s-ar fi pocăit. Dar zic vouă: Tirului și Sidonului le va fi mai ușor în ziua

judecății, decât vouă. Și tu, Capernaume: N-ai fost înălțat până la cer? Până la iad te vei coborî. Căci de s-ar fi făcut în Sodoma minunile ce s-au făcut în tine, ar fi rămas până astăzi. Dar zic vouă că pământului Sodomei îi va fi mai ușor în ziua judecății decât ție." (Matei XI, 20-24)

Ruinarea Templului și a Ierusalimului

„Și ieșind Iisus din templu, S-a dus și s-au apropiat de el ucenicii Lui, ca să-I arate clădirile templului. Iar El, răspunzând, le-a zis: Vedeți toate acestea? Adevărat grăiesc vouă: Nu va rămâne aici piatră pe piatră, care să nu se risipească." (Matei XXIV, 1-2)

„Și când S-a apropiat, văzând cetatea, a plâns pentru ea, zicând: Dacă ai fi cunoscut și tu, în ziua aceasta, cele ce sunt spre pacea ta! Dar acum ascunse sunt de ochii tăi. Căci vor veni zile peste tine, când dușmanii tăi vor săpa șanț în jurul tău și te vor împresura și te vor strâmtora din toate părțile. Și te vor face una cu pământul, și pe fiii tăi care sunt în tine, și nu vor lăsa în tine piatră pe piatră pentru că nu ai cunoscut vremea cercetării tale."(Luca XIX 41-44)

„Însă și astăzi și mâine și în ziua următoare merg, fiindcă nu este cu putință să piară prooroc afară din Ierusalim. Ierusalime, Ierusalime, care omori pe prooroci și ucizi cu pietre pe cei trimiși la tine, de câte ori am voit să adun pe fiii tăi, cum adună pasărea puii săi sub aripi, dar n-ați voit. Iată vi se lasă casa voastră pustie, că adevărat grăiesc vouă. Nu Mă veți mai vedea până ce va veni vremea când veți zice: Binecuvântat este Cel ce vine întru numele Domnului!" (Luca XIII, 33-35) „Iar când veți vedea Ierusalimul înconjurat de oști, atunci să știți că s-a apropiat pustiirea lui. Atunci cei din Iudeea să fugă la munți și cei din mijlocul lui să iasă din el și cei de prin țarină să nu intre în el. Căci acestea sunt zilele răzbunării, ca să se împlinească toate cele scrise. Dar vai celor care vor avea în pântece și celor care vor alăpta în acele zile. Căci va fi în țară mare strâmtorare și mânie împotriva acestui popor. Și vor cădea de ascuțișul săbiei și vor fi duși robi la toate neamurile, și Ierusalimul va fi călcat în picioare de neamuri, până ce se vor împlini vremurile neamurilor." (Luca XXI, 20-24) „Iar după El vedea mulțime multă de popor și de femei, care se băteau în piept și Îl plângeau. Și întorcându-Se către ele, Iisus le-a zis: Fiice ale Ierusalimului, nu Mă plângeți pe Mine, ci pe voi plângeți-vă și pe copiii voștri. Căci iată, vin zile în care vor zice: Fericite sunt cele sterpe și pântecele care n-au născut și sânii care n-au alăptat! Atunci vor începe să spună munților: Cădeți peste noi; și dealurilor: Acoperiți-ne. Căci dacă fac acestea cu lemnul verde, cu cel uscat ce va fi?" (Luca XXIII, 27-31)

Capacitatea de a prevedea evenimentele din viitor este unul din atributele spirituale și se explică prin teoria preștiinței. Iisus avea această capacitate, la fel ca și alți oameni, dar într-o măsură mult mai mare. El a putut, deci, să prevadă ceea ce va fi după moartea sa, fără ca acest lucru să constituie ceva supranatural, întrucât întâlnim fenomenul profeției și astăzi, la cei mai obișnuiți oameni. Deseori, avem de a face cu indivizi care își prezic propria lor moarte, cu mare precizie; în aceste circumstanțe, spiritul este acela care, desprinzându-se de trup, vede cu precizie ce urmează să se întâmple. La fel s-a întâmplat și în cazul lui Iisus care avea conștiință de misiunea pe care trebuia s-o îndeplinească pe pământ și care știa că supliciul era o condiție necesară îndeplinirii ei. Vederea spirituală, care era permanentă în cazul lui, la fel ca și capacitatea de a citi gândurile oamenilor, putea să-i indice circumstanțele morții sale, cât și timpul în care se va produce. Din aceleași motive, putea să prevadă dărâmarea Templului și nimicirea Ierusalimului, precum și nenorocirile care se vor abate peste locuitorii orașului, cât și plecarea poporului iudac în exil.

Blestemul asupra fariseilor

„Dar văzând Ioan pe mulți din farisei și saduchei venind la botez, le-a zis: Pui de vipere, cine v-a arătat să fugiți de mânia ce va să fie? Faceți deci roadă, vrednică de pocăință, Și să nu credeți că puteți zice în voi înșivă: Părinte avem pe Avraam, căci vă spun că Dumnezeu poate și din pietrele acestea să ridice fii lui Avraam. Iată securea stă la rădăcina pomilor și tot pomul care nu face roadă bună se taie și se aruncă în foc." (Matei III, 7-10) „Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că închideți împărăția cerurilor înaintea oamenilor; că voi nu intrați, și nici pe cei ce vor să intre nu-i lăsați. Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că mâncați casele văduvelor și cu fățărnicie vă rugați îndelung; pentru aceasta mai multă osândă veți lua. Vai vouă, cărturarilor și fariseilor

fățarnici! Că înconjurați marea și uscatul ca să faceți un ucenic, și dacă l-ați făcut, îl faceți fiu al gheenei și îndoit decât voi. Vai vouă, călăuze oarbe, care ziceți: Cel ce se va jura pe templu nu este cu nimic legat, dar cel ce se va jura pe aurul templului este legat. Nebuni și orbi! Ce este mai mare, aurul sau templul care sfințește aurul? Ziceți iar: Cel ce se va jura pe altar cu nimic nu este legat, dar cel ce se va jura pe darul ce este deasupra altarului este legat. Nebuni și orbi! Ce este mai mare, darul sau altarul care sfințește darul? Deci, cel ce se jură pe altar se jură pe el și pe toate câte sunt deasupra lui. Deci cel ce se jură pe templu se jură pe el și pe Cel care locuiește în el. Cel ce se jură pe cer se jură pe tronul lui Dumnezeu și pe Cel ce șade pe el. Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că dați zeciuială din izmă, din mărar și din chimen, dar ați lăsat părțile mai grele ale Legii: judecata, mila și credința; pe acestea trebuia să le faceți și pe acelea să nu le lăsați, Călăuze oarbe care strecurați țânțarul și înghițiți cămila! Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că voi curățiți partea din afară a paharului și a blidului, iar înăuntru sunt pline de răpire și de lăcomie. Fariseule orb! Curăță întâi partea dinăuntru a paharului și a blidului, ca să fie curată și cea din afară. Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că semănați cu mormintele cele văruite, care pe din afară se arată frumoase, înăuntru însă sunt pline de oase de morți și de toată necurăția. Așa și voi, pe din afară vă arătați drepți oamenilor, înăuntru însă sunteți plini de fățărnicie și de fărădelege. Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că zidiți mormintele proorocilor și împodobiți pe ale drepților, Și ziceți: De am fi fost noi în zilele părinților noștri, n-am fi fost părtași cu ei la vărsarea sângelui proorocilor. Astfel, dar, mărturisiți voi înșivă că sunteți fii ai celor ce au ucis pe prooroci. Dar voi întreceți măsura părinților voștri! Șerpi, pui de vipere, cum veți scăpa de osânda gheenei? De aceea, iată Eu trimit la voi prooroci și înțelepți și cărturari; dintre ei veți ucide și veți răstigni; dintre ei veți biciui în sinagogi și-i veți urmări din cetate în cetate, Ca să cadă asupra voastră tot sângele drepților răspândit pe pământ, de la sângele dreptului Abel, până la sângele lui Zaharia, fiul lui Varahia, pe care l-ați ucis între templu și altar. Adevărat grăiesc vouă, vor veni acestea toate asupra acestui neam." (Matei XXII, 13-36)

Cuvintele mele vor dăinui în veci

„Atunci, apropiindu-se, ucenicii I-au zis: Știi că fariseii, auzind cuvântul, s-au scandalizat? Iar El, răspunzând, a zis: Orice răsad pe care nu l-a sădit Tatăl Meu cel ceresc, va fi smuls din rădăcină. Lăsații pe ei; sunt călăuze oarbe, orbilor; și dacă orb pe orb va călăuzi, amândoi vor cădea în groapă." (Matei XV, 12-14) „Cerul și pământul vor dipspărea, dar cuvintele mele vor dăinui în veci" (Matei, XV, 35) Cuvintele lui Iisus Christos vor dăinui în veci, întrucât ele sunt adevărate în toate timpurile; codul său moral este etern, întrucât cuprinde condiția binelui, care să-l îndrepte pe om spre destinul său veșnic. Dar oare cuvintele sale au ajuns până la noi așa cum au fost spuse ele, fără a fi alterate de false interpretări? S-au pătruns toți creștinii de spiritul lor? Nu i s-au deturnat oare adevăratul sens, în urma interpolărilor și a prejudecătilor? Nu au fost oare ele folosite drept instrument de dominare pentru a servi ambiția și interesele materiale ale unora, în loc să folosească la înălțarea spirituală a oamenilor? Au fost ele folosite ca reguli de conduită, ca stimul pentru practicarea virtuților, condiție esențială a mântuirii noastre? Sunt toate cuvintele sale, în teorie sau în practică, expresia pură a doctrinei sale? Adevărul este unul singur și nu se poate găsi în afirmații contradictorii, iar Iisus nu a dorit să imprime un sens dublu cuvintelor sale. Dacă diferitele secte se contrazic, dacă unele consideră drept adevăr ceea ce altele condamnă drept erezie, este imposibil ca ele să se afle toate pe teritoriul adevărului. Dacă toate cuvintele sale ar fi considerate în adevăratul sens al învățământului evanghelic, atunci nu ar mai avea sens să existe atâtea secte creștine."Ceea ce nu va trece" este adevăratul sens al cuvintelor lui Iisus; ceea ce e pasager e doar felul în care oamenii au interpretat fals aceste cuvinte. Iisus, având misiunea de a le aduce oamenilor cuvântul lui Dumnezeu, doar doctrina sa pură poate fi expresia acestui cuvânt divin, de aceea a și zis: „Orice răsad pe care nu l-a sădit Tatăl Meu cel ceresc, va fi smuls din rădăcină".

Piatra de căpătâi

«Zis-a lor Iisus: Au n-ați citit niciodată în Scripturi: „Piatra pe care au nesocotit-o ziditorii, aceasta a ajuns să fie în capul unghiului.

De la Domnul a fost aceasta și este lucru minunat în ochii noștri"? De aceea vă spun că împărăția lui Dumnezeu se va lua de la voi și se va da neamului care va face roadele ei. Cine va cădea pe piatra aceasta se va sfărâma, iar pe cine va cădea îl va strivi. Iar arhiereii și fariseii, ascultând pildele Lui, au înțeles că despre ei vorbește. Și căutând să-L prindă, s-au temut de popor pentru că Îl socotea prooroc.» (Matei XXI, 42-46) Cuvântul lui Iisus a devenit piatra unghiulară, adică piatra pe care se ridică noul edificiu al legii, peste ruinele celui vechi; evreii, preoții și fariseii i-au respins cuvintele, le-au deformat, denaturându-le în folosul propriu.

Parabola cultivatorilor de vie ucigași

„Ascultați altă pildă: Era un om oarecare stăpân al casei sale, care a sădit vie. A împrejmuit-o cu gard, a săpat în ea teasc, a clădit un turn și a dat-o lucrătorilor, iar el s-a dus departe. Când a sosit timpul roadelor, a trimis pe slugile sale la lucrători, ca să-i ia roadele. Dar lucrătorii, punând mâna pe slugi, pe una au bătut-o, pe alta au omorât-o, iar pe alta au ucis-o cu pietre. Din nou a trimis alte slugi, mai multe decât cele dintâi, și au făcut cu ele tot așa. La urmă, a trimis la ei pe fiul său zicând: Se vor rușina de fiul meu. Iar lucrătorii viei, văzând pe fiul, au zis între ei: Acesta este moștenitorul; veniți să-l omorâm și să avem noi moștenirea lui. Și, punând mâna pe el, l-au scos afară din vie și l-au ucis. Deci, când va veni stăpânul viei, ce va face acelor lucrători? I-au răspuns: Pe acești răi, cu rău îi va pierde, iar via o va da altor lucrători, care vor da roadele la timpul lor." (Matei XXI, 33-41) Tatăl familiei este Dumnezeu; via pe care a sădit-o reprezintă legea pe care a instaurat-o; podgorenii cărora le-a închiriat via sunt oamenii care trebuie să învețe și să practice legea sa; servitorii pe care i-a trimis sunt profeții pe care oamenii i-au ucis; fiul său este Iisus Christos, pe care l-au ucis, de asemenea. Cum îi va pedepsi atunci Dumnezeu pe cei care i-au încălcat legea? Îi va trata la fel cum au făcut-o și ei cu trimișii Domnului, iar acesta va chema alții care vor avea grijă mai bine de bunurile sale și de felul în care se vor comporta supușii. La fel se întâmplă lucrurile și în cazul cărturarilor, preoților și fariseilor; la fel se va întâmpla atunci când Domnul îi va cere socoteală fiecăruia despre cum i-au îndeplinit cuvintele; el va lua puterea tuturor celor care vor abuza de ea, căci el dorește ca via sa să fie administrată așa cum se cade. După douăzeci de secole,

umanitatea creștină, ajunsă la maturitate, este responsabilă de ceea ce Christos a răsădit, pentru că, după cum a spus-o chiar el, nu a fost înțeles cum trebuie. La ce rezultate au ajuns cei care au fost însărcinați cu educația religioasă, în toată această lungă perioadă de timp? Nu vedem astăzi decât indiferența care moștenește credința și necredința care se substiuie doctrinei creștine. În nici o altă epocă scepticismul și spiritul negativist nu au fost mai răspândite în toate clasele sociale. Dar, dacă unele cuvinte ale lui Iisus Christos sunt alegorice, în ceea ce privește regulile de conduită, relațiile dintre oameni, principiile morale ale mântuirii, acestea sunt cât se poate de clare și de explicite. Ce s-a întâmplat cu sentențele sale de caritate, iubire și toleranță, cu sfaturile pe care le-a dat apostolilor pentru a-i converti pe oameni prin blândețe și persuasiune, prin simplicitate, umilință, dezinteres și virtute? Folosindu-se de numele său, unii oameni au înfăptuit rele și au aruncat anateme asupra altora; au avut loc războaie în numele celui care a spus: *toți oamenii sunt frați între ei.* S-a creat imaginea unui Dumnezeu gelos și vindicativ, în locul celui drept, bun și mizericordios; acestui Dumnezeu al păcii și adevărului i s-au sacrificat mii de victime pe ruguri aprinse, s-a persecutat și s-a torturat în numele lui mai mult decât în cazul păgânilor, vânați pentru zeii lor falși; s-au vândut indulgențe și favoruri cerești în numele celui care i-a alungat pe cămătari din Templu și care le-a zis discipolilor: *ceea ce ați primit în mod gratuit, dăruiți tot gratuit.* Ce-ar spune Christos dacă ar trăi astăzi printre noi? Dacă i-ar vedea pe reprezentanții lui pe pământ cum se împăunează cu onoruri, plini de bogății și de putere, în timp ce El, mai rege decât toți regii pământului, își va face intrarea în Ierusalim călare pe un asin? Nu ar fi el îndreptățit să le spună acestora: ce-ați făcut din învățăturile mele, voi care vă închinați vițelului de aur, care, prin rugăciunile voastre, îi îmbogățiți mai tare pe cei bogați și îi sărăciți mai aprig pe cei săraci, deși eu v-am spus odinioară: Cei dintâi vor fi cei din urmă, iar cei din urmă vor fi primii care vor fi primiți în împărăția cerului? Ca și în parabola citată, El le va cere socoteală podgorenilor, atunci când va sosi vremea culesului.

O singură turmă și un singur păstor

„Am și alte oi, care nu sunt din staulul acesta. Și pe acelea trebuie să le aduc, și vor auzi glasul Meu și va fi o turmă și un

păstor." (Ioan X, 16) Prin aceste cuvinte, Iisus Christos anunță fără echivoc faptul că, într-o zi, toți oamenii vor avea o credință unică; dar pe ce baze s-ar putea realiza această unificare? Lucrul pare dificil de îndeplinit, dacă luăm în calcul diferențele care există între religii, antagonismul pe care acestea îl întrețin în rândul adepților, cât și îndârjirea lor de a se crede depozitarii exclusivi ai adevărului. Toate religiile se laudă că doresc unitatea, dar toate cred că se va face în profitul lor, niciuna nu dorește să facă vreo concesie. Cu toate acestea, cândva, va exista unitate în religie, la fel cum se încearcă în domeniul social, politic și comercial, prin îndepărtarea barierelor care separă popoarele, prin contopirea moravurilor, a obiceiurilor și a limbii; popoarele din întreaga lume fraternizează deja, la fel ca locuitorii provinciilor aceluiași imperiu; această unitate este dorită și simțită. Ea se va înfăptui prin forța lucrurilor, pentru că va deveni o nevoie de a strânge legăturile de fraternitate dintre națiuni; se va înfăptui odată cu evoluția gândirii, prin înțelegerea faptului că separarea este o puerilitate; se va face odată cu progresul științei, care demonstrează zilnic erorile materiale pe care se sprijină această separare. Dacă știința reușește să curețe religiile de ceea ce au ele omenesc și de fructul otrăvit al necunoașterii legilor naturale, ea nu va putea distruge spiritul divin; epurând religia de impurități, știința pregătește cale spre unitate. Pentru a ajunge la unitate, religiile trebuie să se întâlnească pe un teren neutru, dar comun tuturor; toate trebuie să facă concesii și sacrificii, mai mari sau mai mici, în funcție de multiplicitatea dogmelor lor particulare. Dar, fiindcă există principiul imutabilității de care fac caz toate, inițiativa concesiilor nu poate veni pe cale oficială; în loc să pornească de sus, această inițiativă trebuie să fie individuală. De ceva vreme, are loc o mișcare de descentralizare, care tinde să capete o putere irezistibilă. Principiul imutabilității, de care au făcut caz până acum religiile, va deveni un element distructiv, pentru că și cultul a devenit rigid, în timp ce societatea a evoluat. Imobilitatea, în loc să fie o forță, devine o cauză de slăbiciune și ruinare pentru cei care nu se integrează progresului general; ea tinde să rupă unitatea, pentru că cei care vor să progreseze se vor despărți de cei care vor rămâne în urmă. În stadiul actual al gândirii și cunoștințelor, religia care va trebui într-o zi să-i adune pe toți sub același stindard va fi cea care va satisface

mai bine rațiunea și aspirațiile legitime ale spiritului și inimii; care nu va fi contrazisă de științele pozitive, care, în loc să rămână închistată, va urma umanitatea în drumul ei spre progres; care nu va fi nici exclusivă, nici intolerantă; care va reuși să emancipeze inteligențele, neadmițând decât o credință dublată de rațiune; o religie al cărei cod moral va fi sincer, rațional și în armonie cu nevoile sociale, care va instaura pe pământ binele universal, prin practicarea carității și a fraternității globale. Ceea ce întreține astăzi antagonismul între religii este ideea că fiecare are dumnezeul ei, pretenția că acest dumnezeu este singurul adevărat și atotputernic, aflat într-o dușmănie continuă cu dumnezeii altor religii, preocupat să le diminueze influența. Atunci când religiile se vor convinge că nu există decât o singură Divinitate în univers, aceeași pe care-o venerează sub diferite nume, Yahve, Allah sau Dumnezeu; când vor fi de acord asupra atributelor esențiale ale acestei divinități, atunci vor înțelege că o ființă unică nu poate avea decât o singura voință; abia atunci religiile își vor da mâna, ca fiind slujitorii aceluiași Stăpân și copiii aceluiași Tată și vor face un pas mare spre unitate.

A doua venire a lui Ilie

„Și ucenicii L-au întrebat, zicând: Pentru ce dar zic cărturarii că trebuie să vină mai întâi Ilie? Iar El, răspunzând, a zis: Ilie într-adevăr va veni și va așeza la loc toate. Eu însă vă spun vouă că Ilie a și venit, dar ei nu l-au cunoscut, ci au făcut cu el câte au voit; așa și Fiul Omului va pătimi de la ei. Atunci au înțeles ucenicii că Iisus le-a vorbit despre Ioan Botezătorul." (Matei XVII, 10-13)

Ilie revenise deja pe pământ prin persoana lui Ioan Botezătorul. Noua sa venire este anunțată într-o formă explicită; or, cum el nu putea reveni decât într-un corp nou, acest lucru reprezintă consacrarea formală a principiului pluralității existențelor. (*Evanghelia spiritistă*, cap. IV, nr. 10).

Prezicerea venirii unui alt Mângâietor

„De Mă iubiți, păziți poruncile Mele. Și Eu voi ruga pe Tatăl și alt Mângâietor vă va da vouă ca să fie cu voi în veac, Duhul Adevărului, pe Care lumea nu poate să-L primească, pentru că nu-L

vede, nici nu-L cunoaște; voi Îl cunoașteți, că rămâne la voi și în voi va fi! Dar Mângâietorul, Duhul Sfânt, pe Care-L va trimite Tatăl, în numele Meu, Acela vă va învăța toate și vă va aduce aminte despre toate cele ce v-am spus Eu." (Ioan XIV, 15-17, 26) „Dar Eu vă spun adevărul: Vă este de folos ca să mă duc Eu. Căci dacă nu Mă voi duce, Mângâietorul nu va veni la voi, iar dacă Mă voi duce, Îl voi trimite la voi. Și El, venind, va vădi lumea de păcat și de dreptate și de judecată. De păcat, pentru că ei nu cred în Mine; De dreptate, pentru că Mă duc la Tatăl Meu și nu Mă veți mai vedea; Și de judecată, pentru că stăpânitorul acestei lumi a fost judecat. Încă multe am a vă spune, dar acum nu puteți să le purtați. Iar când va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi la tot adevărul; căci nu va vorbi de la Sine, ci toate câte va auzi va vorbi și cele viitoare vă va vesti. Acela Mă va slăvi, pentru că din al Meu va lua și vă va vesti." (Ioan, XVI, 7-14)

Această profeție este, fără îndoială, una din cele mai importante din punct de vedere religios, întrucât se afirmă în mod neechivoc faptul că Iisus nu a spus tot ce avea de spus întrucât nu ar fi fost înțeles, nici măcar de apostolii săi, pentru că lor le este adresată profeția. Dacă le-ar fi dat anumite instrucțiuni secrete, cu siguranță că aceștia ar fi menționat faptul în Evanghelii. Fiindcă nu le-a spus totul apostolilor, nici urmașii acestora nu aveau cum să cunoască lucruri în plus; epigonii nu au făcut decât să-i denatureze cuvintele, să interpreteze fals vorbele lui Iisus, care erau exprimate adeseori sub formă de pilde, de parabole. Religiile fondate pe litera Evangheliei nu au cum, deci, să pretindă că dețin tot adevărul, întrucât Iisus a afirmat că-și va completa ulterior învățămintele. Principiul imutabilității religiei este astfel contrazis chiar de Iisus Christos. El îl anunță sub numele de Mângâietorul sau de Duh al Adevărului pe cel care va veni să predice toate cele nespuse de el, pentru a le reaminti oamenilor cuvintele divine; mai mult, Iisus prevede faptul că oamenii vor uita ce a spus el sau îi vor denatura spusele, întrucât Duhul Adevărului care va veni trebuie să le reamintească oamenilor cuvintele divine și, împreună cu Ilie, să restabilească toate lucrurile, adică adevăratele vorbe ale lui Iisus Christos. Dar când va veni acest nou revelator al adevărului? Este evident că, dacă în vremea în care grăia Iisus, oamenii nu erau în stare să bănuiască ceea ce mai rămăsese de spus, viitorul

Mesia nu urma să apară prea repede, peste câțiva ani. Pentru a înțelege anumite părți ale Evangheliilor, exceptând preceptele moralizatoare, erau necesare anumite cunoștințe pe care doar progresul științei le putea oferi, fapt ce necesita trecerea unei anumite perioade de timp și schimbarea multor generații. Dacă noul Mesia s-ar fi pogorât pe pământ imediat după Christos, ar fi găsit aceeași mentalitate și nu ar fi avut mai mult succes decât el. Or, de la Christos și până în zilele noastre, nu s-a produs nici o mare revelație care să completeze Evangheliile, care să elucideze părțile obscure, indice sigur că Trimisul încă nu și-a făcut apariția. Cine ar putea fi acest trimis? Atunci când Iisus spunea că „îl voi ruga pe Tatăl meu și el vă va trimite un alt Mângâietor", lucrul vrea să spună că nu va fi tot el acel Mângâietor, căci altfel ar fi spus: „Voi veni să completez ceea ce am spus". Apoi Christos adaugă: „Pentru ca acesta să rămână în veci cu voi și să fie în voi". Nu trebuie să înțelegem prin asta o individualitate incarnată, care nu poate rămâne veșnic printre noi, sau, și mai puțin în noi, ci este vorba despre o doctrină care, după ce va fi bine asimilată, va putea sălășlui veșnic în cugetele noastre. Mângâietorul este deci, în accepțiunea lui Iisus, personificarea unei doctrine consolatoare, al cărei inspirator va trebui să fie Duhul Adevărului.

Doctrina spiritistă este cea care îndeplinește toate condițiile Mângâietorului promis de Iisus Christos. Nu e vorba despre o doctrină individuală, despre o concepție omenească, fiindcă nimeni nu se poate pretinde a fi Creator. Este produsul învățăturii colective a spiritelor, peste care guvernează Duhul Adevărului. Această doctrină nu suprimă nimic din Evanghelii, ci le completează și le elucidează, cu ajutorul noilor legi descoperite de știință, doctrina ne face cunoscut ceea ce era neinteligibil altădată. Prin puterea ei moralizatoare, pregătește instaurarea binelui pe pământ. Doctrina lui Moise, incompletă, a rămas doar în cadrul poporului evreu; acea a lui Iisus, mult mai cuprinzătoare, s-a răspândit pe tot pământul prin intermediul creștinismului, dar nu a reușit să convertească pe toată lumea; spiritismul este o doctrină și mai completă, având rădăcini în toate credințele, și va cuceri umanitatea.

Iisus le-a spus apostolilor „va veni un altul mai târziu, care vă va spune tot ce nu v-am spus eu", fapt care proclamă necesitatea unei noi incarnări a altei ființe superioare. Cum vor ști

oamenii să profite de noua învățătură, mult mai completă, ce ne va fi oferită în viitor? Cum vor fi apți să o înțeleagă, dacă nu se vor reincarna? Cuvintele lui Iisus nu și-ar mai avea sensul dacă, în viitor, vor fi doar oameni noi, adică suflete noi apărute din neant, la nașterea lor. Din contra, dacă admitem faptul că apostolii au mai trăit și în alte vremuri înainte de Christos, dacă se vor reîncarna în zilele noastre, atunci promisiunea lui Iisus își găsește pe deplin justificarea; inteligența acestora, care a trebuit să evolueze în contactul cu cuceririle științei, poate cunoaște astăzi ceea ce nu a cunoscut în acele vremuri. Fără reincarnare, promisiunea lui Iisus ar fi iluzorie. Dacă afirmăm că această promisiune a fost împlinită în ziua de Rusalii, prin coborârea Duhului Sfânt, vom răspunde că Sfântul Duh i-a inspirat, le-a deschis mintea, a dezvoltat în ei capacități mediumice, care trebuiau să le ușureze misiunea, dar nu i-a învățat nimic în plus față de ce le-a spus Iisus, întrucât nu găsim nici o urmă a vreunui învățământ special și suplimentar. Sfântul Duh nu a împlinit deci ceea ce Iisus a anunțat prin venirea acelui Mângâietor, altfel apostolii ar fi descifrat încă din timpul vieții lor tot ce rămăsese obscur în Evanghelii, texte din pricina cărora au existat atâtea interpretări contradictorii, ceea ce a făcut să apară o multitudine de secte creștine încă din primele secole a noii ere.

A doua venire a lui Iisus Christos

„Atunci Iisus a zis ucenicilor Săi: Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie. Că cine va voi să-și scape sufletul îl va pierde; iar cine își va pierde sufletul pentru Mine îl va afla. Pentru că ce-i va folosi omului, dacă va câștiga lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său? Căci Fiul Omului va să vină întru slava Tatălui Său, cu îngerii Săi; și atunci va răsplăti fiecăruia după faptele sale. Adevărat grăiesc vouă: Sunt unii din cei ce stau aici care nu vor gusta moartea până ce nu vor vedea pe Fiul Omului, venind în împărăția Sa." (Matei XVI, 24-28)

„Și, sculându-se în mijlocul lor, arhiereul L-a întrebat pe Iisus, zicând: Nu răspunzi nimic la tot ce mărturisesc împotriva Ta aceștia? Iar El tăcea și nu răspundea nimic. Iarăși L-a întrebat arhiereul și I-a zis: Ești tu Hristosul, Fiul Celui binecuvântat? Iar Iisus a zis: Eu sunt și veți vedea pe Fiul Omului șezând de-a dreapta Celui Atotputernic și venind pe norii cerului. Iar arhiereul, sfâșiindu-și hainele, a zis: Ce trebuință mai avem de martori?" (Marcu XIV, 60-63)

Iisus Christos își anunță a doua pogorâre pe pământ, dar nu spune nicăieri că va reveni într-un corp carnal, nici faptul că Mângâietorul va fi personificat în el. El ne anunță venirea sa în spirit, în slava Tatălui său, pentru a-i judeca pe cei buni și răi, și a le dă fiecăruia ceea ce merită, atunci când vremea se va împlini. Cuvintele „Sunt unii din cei ce stau aici care nu vor gusta moartea până ce nu vor vedea pe Fiul Omului, venind în împărăția Sa", par a fi o contradicție, întrucât este sigur că el nu va reveni pentru a-i regăsi în viață pe cei cărora le-au fost adresate. Totuși, Iisus nu se putea înșela într-o profeție de asemenea natură; trebuie să ne întrebăm dacă aceste cuvinte au fost bine înțelese, sau dacă au fost redate cu fidelitate. Putem avea oarece dubii, putem să credem că ele au fost inventate după moartea lui, căci, atunci când vedem același discurs reprodus în termeni diferiți, în funcție de fiecare confesiune, faptul devine deja o mărturie elocventă că nu reprezintă expresia textuală a lui Iisus. În mod sigur, sensul cuvintelor a fost alterat, din cauza traducerilor succesive dintr-o limbă în alta. Pe de altă parte, este sigur că, dacă Iisus ar fi epuizat ceea ce avea de spus, el s-ar fi exprimat într-o manieră netă și precisă, pentru a nu lăsa loc interpretărilor, așa cum procedează în cazul principiilor de morală, în timp ce a exprimat voalat unele aspecte pe care nu a considerat oportun să le aprofundeze. Apostolii, convinși că generația prezentă trebuia să fie martora a ceea ce profetiza Iisus, au interpretat cuvintele lui conform propriei lor gândiri. Un lucru pe care Iisus nu l-a dezvoltat, pentru că oamenii vremii sale nu erau pregătiți și nu puteau anticipa consecințele, dar căreia i-a făcut cunoscute principiile, este legea reîncarnării. Această lege, studiată și repusă în drepturi în zilele noastre de către doctrina spiritistă, reprezintă cheia multor pasaje din Evanghelii care, fără a face apel la această lege, rămân obscure. Tocmai în această lege putem găsi explicația rațională a cuvintelor lui Iisus, dacă ne ghidăm după litera lor. Întrucât ele nu se pot aplica persoanei apostolilor, este evident că se raportează la domnia viitoare a lui Iisus Christos, adică în vremurile viitoare, în care doctrina sa va fi mult mai bine înțeleasă și va deveni lege

universală. Spunându-le că *unii din cei care sunt astăzi prezenți* vor fi martori la a doua sa venire, înțelesul este *unii care se vor reîncarna în acele vremuri.* În fine, au existat și predicții care s-au împlinit în acele vremuri, cum ar fi dărâmarea templului, cucerirea Ierusalimului, nenorocirile care au urmat și alungarea evreilor de pe pământul sfânt; dar Iisus și-a îndreptat, în general, privirea către viitor și, vorbind de prezent, făcea în mod constant aluzii la viitor.

Semnele prevestitoare

„Și veți auzi de războaie și de zvonuri de războaie; luați seama să nu vă speriați, căci trebuie să fie toate, dar încă nu este sfârșitul. Căci se va ridica neam peste neam și împărăție peste împărăție și va fi foamete și ciumă și cutremure pe alocuri. Dar toate acestea sunt începutul durerilor." (Matei XXIV, 6-8)

„Și va da frate pe frate la moarte și tată pe copil și copiii se vor răzvrăti împotriva părinților și îi vor ucide. Și veți fi urâți de toți pentru numele Meu; iar cel ce va răbda până la urmă, acela se va mântui." (Marcu XIII, 12-13)

„Deci, când veți vedea urâciunea pustiirii ce s-a zis prin Daniel proorocul, stând în locul cel sfânt - cine citește să înțeleagă - Atunci cei din Iudeea să fugă în munți. Cel ce va fi pe casă să nu se coboare, ca să-și ia lucrurile din casă. Iar cel ce va fi în țarină să nu se întoarcă înapoi, ca să-și ia haina. Vai de cele însărcinate și de cele ce vor alăpta în zilele acelea! Rugați-vă ca să nu fie fuga voastră iarna, nici sâmbăta. Căci va fi atunci strâmtorare mare, cum n-a fost de la începutul lumii până acum și nici nu va mai fi. Și de nu s-ar fi scurtat acele zile, n-ar mai scăpa nici un trup, dar pentru cei aleși se vor scurta acele zile." (Matei XXIV, 15-22) „Iar îndată după strâmtorarea acelor zile, soarele se va întuneca și luna nu va mai da lumina ei, iar stelele vor cădea din cer și puterile cerurilor se vor zgudui. Atunci se va arăta pe cer semnul Fiului Omului și vor plânge toate neamurile pământului și vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului, cu putere și cu slavă multă. Și va trimite pe îngerii Săi, cu sunet mare de trâmbiță, și vor aduna pe cei aleși ai Lui din cele patru vânturi, de la marginile cerurilor până la celelalte margini. Învățați de la smochin pilda: Când mlădița lui se face fragedă și odrăslește frunze, cunoașteți că vara e aproape.

Asemenea și voi, când veți vedea toate acestea, să știți că este aproape, la uși. Adevărat grăiesc vouă că nu va trece neamul acesta, până ce nu vor fi toate acestea." (Matei XXIV, 29-34) „Și precum a fost în zilele lui Noe, așa va fi venirea Fiului Omului. Căci precum în zilele acelea dinainte de potop, oamenii mâncau și beau, se însurau și se măritau, până în ziua când a intrat Noe în corabie, Și n-au știut până ce a venit potopul și i-a luat pe toți, la fel va fi și venirea Fiului Omului." (Matei XXIV, 37-39) „Și mulți prooroci mincinoși se vor scula și vor amăgi pe mulți. Iar din pricina înmulțirii fărădelegii, iubirea multora se va răci. Dar cel ce va răbda până sfârșit, acela se va mântui. Și se va propovădui această Evanghelie a împărăției în toată lumea spre mărturie la toate neamurile; și atunci va veni sfârșitul." (Matei XXIV, 11-14)

„Cât despre ziua sau ceasul acela, nimeni nu va ști, nici îngerii care sunt în cer, nici Fiul, ci doar Tatăl." (Marcu XIII, 32)

Acest tablou al sfârșitului timpurilor este evident alegoric, ca majoritatea celor pe care le descrie Iisus. Imaginile din care este alcătuit sunt de natură să impresioneze încă pe cei mai slabi cu duhul. Pentru a lovi imaginația celor mai puțin înzestrați intelectual, era nevoie de tușe viguroase, de culori puternice. Trebuie să ne gândim că Iisus se adresa cu precădere poporului, oamenilor mai puțin cultivați, care erau incapabili să înțeleagă abstracțiunile metafizice. Pentru ca mesajul său să pătrundă adânc în inimi, el trebuia să le grăiască ochilor înfățișându-le semne materiale, și urechilor prin vigoarea limbajului său. Un Fiu al omului venind călare pe norii cerului, în toată slava și măreția, înconjurat de îngeri care trâmbițează din trompetele lor, era pentru oamenii acelor vremuri o imagine mult mai frapantă decât cea a unui om care se va pogorî ca să readucă legea morală. La fel s-a întâmplat și cu evreii care, închipuindu-l pe Mesia un rege al pământului, cel mai puternic dintre regi, care să revendice tronul lui David și Solomon, nu au dorit să-l recunoască în persoana umilului fiu al tâmplarului, care nu avea nici un fel de autoritate pământeană. Cu toate acestea, acest sărman proletar din Iudeea a devenit cel mai mare între cei mari, el a cucerit mai multe regate decât cei mai puternici regi ai pământului; cu ajutorul vorbelor sale, înconjurat de câțiva pescari zdrențăroși, el a revoluționat lumea; tocmai acestui om-zeu evreii trebuie să-i acorde reabilitarea. Avea deci

dreptate Iisus când, la întrebarea lui Pilat, „Ești rege?", i-a răspuns: „Tu ai spus-o".

Trebuie să mai remarcăm și altceva: la oamenii din vechime, cutremurele de pământ și întunecarea soarelui erau accesoriile obligatorii tuturor evenimentelor care aduceau nenorociri; aceste sinistre se întâlnesc atât la moartea lui Iisus, la cea a lui Cezar, cât și într-o mulțime de alte situații din lumea păgână. Să mai adăugăm aici expresia *stelele care vor cădea din cer*, care ne demonstrează caracterul ficțional al cuvintelor sale, căci noi știm astăzi că stelele nu pot cădea pe pământ. Cu toate acestea, sub aceste alegorii se ascund mari adevăruri. Să analizăm mai întâi prevestirea calamităților de orice fel, care vor lovi umanitatea și o vor decima; calamități iscate în urma luptei între bine și rău, între credință și necredință, între ideile progresive și cele retrograde. În al doilea rând, se vorbește despre difuzarea pe întreaga suprafață a pământului a adevăratei Evanghelii, apoi ar urma regatul binelui, care va fi unul al păcii și fraternității universale, care va reieși din morala evanghelică, ce va fi practicată de toate popoarele. Va fi cu adevărat era stăpânirii sub Iisus, întrucât el va inaugura această eră, iar oamenii vor trăi sub imperativul legii sale, o împărăție a fericirii, căci, spune Iisus, „după zilele pline de nenorociri, vor veni zilele bucuriei". Dar când se vor întâmpla toate aceste lucruri? „Nimeni nu știe, nici măcar Fiul", spune Iisus, dar când se va întâmpla, oamenii vor fi anunțați de semne prevestitoare. Aceste semne nu se vor găsi nici în soare, nici în stele, ci în starea socială și în fenomenele care țin mai degrabă de morală, lucru care se poate deduce din aluziile sale. Este clar că aceasta schimbare majoră nu se putea face în timpul vieții apostolilor, altfel Iisus ar fi știut-o; de altfel, o schimbare de o asemenea amploare nu se poate face în câțiva ani. Cu toate acestea, Iisus le vorbește apostolilor ca și cum ei ar trebui să fie martori; face acest lucru pentru că știe că ei se vor reincarna în acele vremuri și vor ajuta ei înșiși la schimbarea lumii. Dar anunță Iisus sfârșitul lumii, atunci când va fi Parusia (a doua venire) și când spune: „în vremea în care evanghelia va fi predicată pe tot pământul, atunci va fi sfârșitul lumii"? Nu cred că este un punct de vedere rațional ca Dumnezeu să distrugă lumea taman în momentul în care va intra pe calea progresului moral, prin punerea în practică a învățăturilor evanghelice; de altfel, nimic din cuvintele lui Iisus nu indică o distrugere universală, care nici nu s-ar justifica, în noile condiții. Practicarea generalizată a evangheliei, care va aduce o îmbunătățire a stării morale a oamenilor, va conduce către guvernarea binelui și la abolirea răului. Este vorba deci de sfârșitul lumii vechi, a lumii guvernate de prejudecăți, de orgolii, egoism, fanatism, necredință, cupiditate și de toate celelalte rele de care vorbește Iisus, atunci când spune: „Când evanghelia va fi predicată pe toată fața pământului, atunci va fi sfârșitul"; dar acest sfârșit nu se va face fără luptă și din această luptă răul va ieși învins.

Fiii și fiicele voastre vor profeți

„Iar în zilele din urmă, zice Domnul, voi turna din Duhul Meu peste tot trupul și fiii voștri și fiicele voastre vor prooroci și cei mai tineri ai voștri vor vedea vedenii și bătrânii voștri vise vor visa." (Faptele apostolilor, II, 17-18)

Dacă luăm în considerare starea actuală a lumii fizice și morale, tendințele, aspirațiile, presentimentul maselor, decadența vechilor idei și lupta lor contra celor noi, nu încape îndoială că se pregătește o nouă ordine, că lumea veche stă să se prăbușească. Dacă facem abstracție de forma alegorică a anumitor pasaje biblice și dacă pătrundem sensul ascuns al vorbelor lui Iisus, comparăm situația actuală cu vremurile descrise de el, ca fiind timpul ce marchează o eră a reînnoirii, nu putem să nu tragem concluzia că anumite predicții stau să se îndeplinească și că ne apropiem de timpul anunțat. După cum am văzut deja, apariția doctrinei spiritualiste, în concordanță cu alte circumstanțe, înfăptuiește una din cele mai importante profeții ale lui Iisus, prin influența pe care trebuie să o exercite asupra ideilor. De altfel, se spune destul de clar în cuvintele: „În vremea cea din urmă, a spus Mântuitorul, îmi voi răspândi spiritul asupra cărnii; fiii și fiicele voastre vor profeți cu toții". E anunțarea fără echivoc a încetățenirii mediumității, pe care o întâlnim astăzi la oameni de orice vârstă, sex și naționalitate, la manifestarea universală a spiritelor, căci fără existența spiritelor nu ar exista nici mediumii.

Judecata de apoi

„Când va veni Fiul Omului întru slava Sa, și toți sfinții îngeri cu El, atunci va ședea pe tronul slavei Sale. Și se vor aduna

înaintea Lui toate neamurile și-i va despărți pe unii de alții, precum desparte păstorul oile de capre. Și va pune oile de-a dreapta Sa, iar caprele de-a stânga. Atunci va zice Împăratul celor de-a dreapta Lui: Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii. Și vor merge aceștia la osândă veșnică, iar drepții la viață veșnică." (Matei XXV, 31, 46)

Fiindcă binele va domni pe pământ, trebuie ca spiritele malefice să fie învinse. Dumnezeu le acordă însă timpul necesar îndreptării lor; dar, în momentul în care pământul trebuie să se înalțe în ierarhia lumilor, prin progresul moral al locuitorilor săi, nu va fi permisă incarnarea spiritelor care nu s-au convertit pe calea binelui. Aceste spirite vor fi exilate în lumile inferioare, cum s-a întâmplat odinioară cu rasa adamică, fiind înlocuite de spirite cu un nivel moral mult mai ridicat. Tocmai la această triere va lua parte Iisus Christos, și spune acest lucru: „cei buni vor trece la dreapta mea, cei răi la stânga".

Doctrina unei *Judecăți de apoi*, unice și universale, punând capăt definitiv umanității, nu poate fi admisă de către rațiune, în sensul că ar implica inactivitatea lui Dumnezeu pe timpul eternității care a precedat crearea Terrei și a eternității care va urma după distrugerea sa. Ne întrebăm atunci la ce bun soarele, luna și stelele care, conform Genezei, au fost create pentru a ne lumina pe noi. Ne îndoim că o operă atât de grandioasă a fost creată pentru un timp atât de mic și în profitul unor ființe care, în cea mai mare parte a lor, erau predestinate suferințelor eterne. Dacă am vorbi din punct de vedere material, ideea unei judecăți de apoi ar fi admisibilă până la un anumit punct, pentru cei care nu caută să pătrundă esența lucrurilor și pentru care întreaga umanitate se află concentrată pe pământ, iar totul în univers a fost creat în folosul acestei umanități. Acest raționament este însă inadmisibil, din moment ce știm că există miliarde de lumi asemănătoare, care perpetuează umanitățile întru veșnicie, umanități pentru care lumea noastră reprezintă un bob de muștar. Înțelegem acum rațiunea pentru care Iisus nu le-a dezvăluit totul discipolilor, căci aceștia oricum nu ar fi înțeles, fiindcă unele din vorbele sale pot fi înțelese de abia astăzi, odată cu dezvoltarea științelor. Cu siguranță că primii apostoli, Pavel și discipolii săi, ar fi instaurat cu totul alte dogme, dacă ar fi avut solide cunoștințe de astronomie,

fizică, chimie, geologie, fiziologie și psihologie, cunoștințe pe care astăzi le posedăm.

Din punct de vedere moral, o judecată definitivă și fără apel ar fi inconciliabilă cu imaginea unui Creator care reprezintă bunătatea întruchipată, un Tată, pe care Iisus ni-l prezintă ca lăsând întotdeauna calea deschisă pocăinței, gată să-l primească oricând în brațele sale pe fiul risipitor. Dacă Iisus ar fi înțeles judecata de apoi ca pe o distrugere totală, și-ar fi contrazis propriile cuvinte. Pe urmă, dacă judecata de apoi i-ar lua pe oameni pe nepregătite, le-ar surprinde însărcinate pe femei, ne-am pune întrebarea de ce Dumnezeu, care nu face nimic nedrept și inutil, ar mai fi lăsat să se nască copiii și ar crea noi suflete, în chiar momentul în care umanitatea ar trebui să fie distrusă? În ce parte, la stânga sau la dreapta, ar trece aceste noi suflete, care nu sunt încă nici bune, nici rele, dacă umanitatea ar pieri definitiv? Este dreptul celor care cred în aceste lucruri să persiste în eroarea lor, dar asta nu înseamnă că trebuie să-i mai și credem. Sintagma *Judecata finală* (de apoi) nu este exactă, întrucât spiritele care vin să se incarneze trec prin diferite praguri la fiecare reînnoire a lumilor pe care le locuiesc, până ce ajung la un anumit grad de perfecțiune. Nu este vorba, deci, de o judecată definitivă, ultimă, ci de judecăți parțiale în toate epocile, de reînnoiri parțiale sau totale ale populației lumilor, în urma cărora are loc marele exod al imigrărilor și emigrărilor spiritelor.

Capitolul XVII
VREMURILE S-AU ÎMPLINIT

Semnele timpurilor

Vremurile însemnate de Dumnezeu s-au împlinit și mari evenimente se află în desfășurare pentru regenerarea umanității. În ce sens trebuie să înțelegem aceste cuvinte profetice? Pentru necredincioși, ele nu au nici o importanță; în ochii lor nu sunt decât expresia unei credințe puerile, fără fundament; pentru cei mai mulți credincioși, însă, cuvintele au ceva mistic și supranatural, care li se pare a fi o anticipare a răsturnării legilor naturii. Aceste două moduri de interpretare sunt la fel de eronate; primul, pentru că implică negarea Providenței, al doilea, pentru că aceste cuvinte nu anunță perturbarea legilor naturale, ci împlinirea lor. În creație, totul este armonie, totul dă seamă despre o previziune care nu dă greș nici în amănunte, nici în lucrurile mari; trebuie, deci, să îndepărtăm din cugetele noastre ideea unui capriciu ireconciliabil cu înțelepciunea divină; în al doilea rând, dacă epoca noastră este însemnată pentru împlinirea anumitor lucruri, este pentru că acestea își au rațiunea lor pentru întregul ansamblu. Globul pământesc, ca tot ceea ce există de altfel, se supune legilor evoluției. El evoluează fizic, odată cu transformarea elementelor care-l compun, și moral, prin purificarea spiritelor incarnate și descărnate care-l locuiesc. Acest două feluri de evoluție se suplinesc și merg în paralel, căci evoluția habitatului se află într-o strânsă relație cu evoluția locuitorilor. Din punct de vedere fizic, pământul a suferit transformări constatate de știință, care l-au făcut locuibil de către ființe din ce în ce mai evoluate; din punct de vedere moral, umanitatea progresează prin dezvoltarea inteligenței, a simțului moral și al îmblânzirii moravurilor. În același timp în care îmbunătățirea condițiilor de trai se face sub acțiunea forțelor materiale, oamenii participă la acest lucru, prin efortul inteligenței lor; ei asanează ținuturi insalubre, perfecționează sistemul de comunicații și practică agricultura intensivă. Acest dublu progres se îndeplinește în două moduri: unul lent, gradual și abia perceptibil; altul prin

schimbări bruște, la fiecare operându-se o mișcare ascensională mult mai rapidă care marchează perioadele progresive ale umanității. Aceste mișcări, subordonate în amănunt liberului arbitru al oamenilor, sunt cumva fatale în ansamblu, pentru că sunt supuse unor legi care acționează, de pildă, în cazul plantelor: germinarea, creșterea și maturitatea; de aceea, mișcarea progresivă este adeseori parțială, adică bună pentru o rasă sau un popor, iar alteori este o mișcare generală. Progresul umanității se efectuează, deci, în virtutea unei legi; or, dacă toate legile naturii sunt opera eternă a înțelepciunii și preștiinței divine, tot ceea ce reprezintă efectul acestor legi este rezultatul voinței lui Dumnezeu, nu al unei voințe accidentale și capricioase, ci al unei voințe imuabile. Deci, atunci când umanitatea s-a maturizat pentru a opera un salt calitativ, putem spune că timpurile anunțate de Dumnezeu au sosit, după cum putem spune că, în anumit anotimp, a venit vremea recoltei și a coacerii fructelor. Din faptul că saltul evolutiv al umanității este inevitabil, pentru că urmează legile naturii, nu reiese că Dumnezeu ar rămâne indiferent, că, după ce a instaurat legile, a intrat într-un soi de pasivitate, lăsând lucrurile să se desfășoare de la sine. Fără îndoială că legile sale sunt eterne și imuabile, dar pentru faptul că voința sa este eternă și constantă și pentru faptul că gândirea sa animă fără încetare tot ceea ce există; dacă gândirea sa ar înceta pentru o clipă să mai funcționeze, universul ar deveni aidoma unui orologiu, fără resortul care să-l pună în mișcare. Dumnezeu veghează deci neîncetat la împlinirea legilor sale, iar spiritele care locuiesc spațiul sunt emisarii săi însărcinați cu amănuntele, în funcție de atribuțiile fiecăruia, după gradul de evoluție al fiecăruia. Universul este un mecanism uriaș, guvernat de un număr la fel de uriaș de inteligențe, un guvern imens, în care fiecare spirit inteligent își are atribuțiunile sale, vegheat îndeaproape de Creator, a cărui voință unică menține peste tot unitatea. Sub ochiul atent al atotputerniciei sale regulatoare, totul funcționează ceas; ceea ce nouă ni se pare a fi perturbări ale sistemului, nu sunt în realitate decât mișcări parțiale și izolate, care ne par a fi neregulate, întrucât vederea noastră are bătaie scurtă. Dacă am putea să îmbrățișam cu privirea ansamblul, am vedea că aceste „disfuncționalități" nu sunt decât aparente și că ele se armonizează perfect în cadrul ansamblului. Umanitatea a progresat

enorm până în zilele noastre; oamenii, cu ajutorul inteligenței lor, au ajuns la rezultate remarcabile în domeniul științei, artelor și bunurilor materiale necesare traiului, dar încă le mai rămân multe lucruri de făcut; ei trebuie să instaureze caritatea, fraternitatea și solidaritatea, pentru a sigura astfel progresul moral. Lucrul acesta nu se poate îndeplini nici cu ajutorul credințelor, nici prin instituțiile laice, unele încă ancorate în mentalități ale trecutului, devenite astăzi un mare obstacol în calea progresului. Oamenilor nu le este de ajuns evoluția inteligenței lor, ci au nevoie și de o elevare a sentimentelor, iar pentru aceasta trebuie să pună stavilă egoismului și orgoliului. Tocmai în această etapă trebuie să intre oamenii, fapt care va marca o fază importantă în istoria umanității. Această fază care se construiește astăzi este complementul necesar al stării precedente, la fel cum maturitatea este împlinirea tinereții; maturitatea poate fi prevăzută și prezisă, de aceea afirmăm că vremurile anunțate de Dumnezeu sunt pe cale să se împlinească. În aceste vremuri, nu vorbim de o schimbare parțială, de o reînnoire mărginită la un anumit ținut, popor sau rasă; vorbim de o mișcare universală care să se opereze în direcția progresului moral. Trebuie instaurată o nouă ordine, pentru care lucrează chiar și cei care i se împortivesc, fără să o știe și împotriva voinței lor; generația viitoare, dezbărată de tarele lumii vechi, formată din spirite mult mai avansate, va fi însuflețită de idei și sentimente mult mai înălțătoare decât cea de astăzi. Lumea veche se va prăbuși și nu va mai figura decât în cărțile de istorie, așa cum figurează astăzi lumea evului mediu, cu obiceiurile ei barbare și credințele ei superstițioase. Știm cu toții cât lasă de dorit lumea în care trăim; după ce vom epuiza toate bunurile materiale pe care ni le-am făurit cu ajutorul inteligenței, vom ajunge să înțelegem că doar dezvoltarea simțului moral reprezintă complementul bunurilor materiale. Cu cât evoluăm, cu atât știm ce ne lipsește, chiar dacă nu putem defini clar aceste lipsuri; acest lucru este efectul lucrării tainice care se înfăptuiește pentru regenerarea sufletelor noastre; avem dorințe și aspirații, care sunt un fel de presentimente ale unui status social și existențial mai bun. Dar o schimbare atât de radicală ca aceea care se prefigurează nu se poate face fără tulburări; există o luptă acerbă și inevitabilă între idei și sisteme de gândire. Din acest conflict se vor naște cu necesitate

perturbații temporare, până ce echilibrul se va restabili. Tocmai din această luptă a ideilor se vor zămisli gravele evenimente care se anunță, și nu cataclisme sau catastrofe materiale, de genul cutremure sau diluvii. Cataclismele generale erau o consecință a mișcărilor tectonice ale Terrei, la începuturile sale; astăzi nu măruntaiele pământului se agită, ci viscerele umanității. Dacă pământul nu are a se mai teme de cataclisme generale, el nu este mai puțin expus unor revoluții periodice, ale căror cauze sunt explicate din punct de vedere științific de aceste două comunicări primite în cursul a două ședințe spiritiste.

„Fiecare corp celest, în afara legilor simple care stau la baza diviziunii timpului în zi și noapte, anotimpuri etc., suferă revoluții care cer scurgerea unor intervale de mii de secole pentru împlinirea lor, dar care, ca și revoluțiile mai scurte, trec prin toate fazele evolutive, de la crearea acestor corpuri până la un summum de efecte, după care are loc o descreștere, pentru a reîncepe apoi ciclul acelorași faze. Omul nu poate constata decât fazele scurte, cât și periodicitatea lor; dar există faze care implică durata câtorva generații sau chiar succesiuni de rase și popoare, ale căror efecte au pentru observator aparența unor noutăți și spontaneități, în timp ce, dacă privirea sa ar putea străbate cu câteva milioane de secole înapoi, ar vedea că între aceste efecte și cauzele lor există corelații pe care astăzi nici măcar nu le bănuiește. Aceste perioade de timp, care tulbură imaginația oamenilor prin lungimea lor relativă, nu sunt totuși decât străfulgerări de timp în raport cu veșnicia. Într-un același sistem planetar, toate corpurile care-l alcătuiesc depind unele de altele; corpurile suferă în mod solidar toate influențele fizice și nu există un singur efect, pe care voi pământenii îl denumiți mare perturbare, care să nu fi fost consecința factorilor care influențează întreg sistemul. Voi merge mai departe; voi spune că sistemele planetare se influențează unele pe altele, în virtutea apropierii sau distanțării lor, fapt ce rezultă din mișcările lor de translație printre miriadele de sisteme ce compun galaxia noastră. Merg și mai departe: galaxia noastră, care este doar un arhipeleag în imensitatea universului, are și ea mișcarea ei de translație printre miriadele de galaxii, suferind astfel influența celor de care se apropie. Astfel că, galaxiile se influențează unele pe altele, sistemele solare la fel, iar planetele, și ele, se influențează

reciproc, și tot așa, din aproape în aproape, până la cea din urmă particolă, atomul; din această influență multiplă apar revoluțiile locale sau generale, care ne par a fi doar simple perturbații din simplul motiv că scurtimea vieții omenești nu permite decât observarea efectelor parțiale. Materia organică nu se poate sustrage acestor influențe cosmice; perturbațiile pot altera starea fizică a ființelor vii, pot genera anumite maladii în toate cele trei regnuri: vegetal, animal, uman; aceste maladii, ca de altfel toate flagelurile, sunt un stimulent pentru inteligența umană care, din necesitate, este împinsă spre căutarea mijloacelor care să le combată, descoperind astfel legile naturii. Dar materia organică acționează și asupra spiritului; acesta, prin contactul și relația sa cu elementele materiale, suferă și el influențe care îi modifică predispozițiile, fără ca totuși să-i afecteze liberul arbitru, să-i activeze sau diminueze activitatea, contribuind astfel la evoluția sa. Efervescența care se manifestă uneori în sânul unei populații, printre oamenii unei rase, nu este un lucru fortuit, nici rezultatul unui capriciu; cauza ei se regăsește în legile naturale. Această efervescență, la început inconștientă, care se prezintă mai întâi sub forma unei dorințe vagi, a unei aspirații nedefinite către mai bine, către schimbare, se traduce printr-o agitație surdă, apoi prin acte care provoacă revoluțiile sociale, care, credeți-mă, au și ele periodicitatea lor, la fel ca revoluțiile fizice, căci toate se înlănțuie. Dacă vederea spirituală nu era acoperită de vălul material, ați fi întrezărit aceste curente fluidice care, precum mii de fire conductoare, leagă lucrurile din lumea spirituală de cele din lumea materială. Când vi se spune că umanitatea a ajuns la un punct de cotitură și că pământul trebuie să se înalțe în ierarhia lumilor, nu trebuie să vedeți ceva mistic în aceste cuvinte, ci, din contra, împlinirea unor legi imuabile ale universului, cărora nici o voință omenească nu li se poate opune."
(Entitatea ARAGO)

„Da, cu siguranță că umanitatea se transformă, așa cum s-a transformat și în alte epoci, iar fiecare transformare este marcată printr-o criză care reprezintă pentru umanitate ceea ce reprezintă crizele de conștiință pentru anumiți indivizi; crize adesea dureroase, penibile, care antrenează în vârtejul lor instituții și generații întregi, dar care sunt urmate întotdeauna de o fază a progresului material și moral. Umanitatea terestră, ajunsă la una din acele răscruci, se află de mai bine de un secol în plină transformare; de aceea există mișcări în toate regiunile și e cuprinsă de un soi de febră, mânată parcă de o forță invizibilă, până ce apele se vor reașeza în matcă; cine va trăi în acele vremuri, va vedea lumea mult schimbată în moravurile sale, cu alte legi, caracteristici și credințe, într-un cuvânt o va vedea mult schimbată în ceea ce privește statusul ei social. Un lucru care vi se va părea straniu, dar care reprezintă un adevăr riguros, va fi atunci când lumea spiritelor care vă înconjoară va suferi o contralovitură din partea tuturor celor care tulbură lumea. Dar spiritele fac corp comun cu umanitatea, ele pleacă și revin în sânul umanității, de aceea este un lucru firesc ca spiritele să se intereseze despre schimbările care se petrec în umanitate. Puteți fi convinși că, atunci când o revoluție socială se va împlini pe pământ, ea va zgudui de asemenea și lumea invizibilă; toate patimile bune și rele vor izbucni, la fel ca pe pământ; o efervescență nemaiîntâlnită s-a instaurat printre spiritele care încă fac parte din lumea voastră și care de abia așteaptă momentul să se reîntoarcă. Tulburările care s-au produs printre ființele incarnate sau descărnate se întâlnesc adeseori, pentru că totul se întrețese în natură, odată cu perturbațiile elementelor fizice; va fi, pentru o vreme, o stare de confuzie generală, dar care va trece ca un uragan, după aceea cerul va redeveni senin, iar umanitatea, reconstituită pe noi fundamente, hrănită cu idei noi, va parcurge o nouă etapă de progres. În perioada care urmează vom vedea doctrina spiritualistă arătându-și roadele. Voi lucrați acum pentru viitor, nu pentru prezent; dar a fost necesar ca această lucrare să fie pregătită dinainte, pentru că ea pregătește calea regenerării prin unificarea și raționalitatea credințelor. Fericiți cei care profită încă de astăzi de roadele acestei lucrări, ei vor scăpa astfel de griji și vor avea mare câștig." (Entitatea Dr. Barry)

Din cele două comunicări rezultă că, în urma mișcărilor de translație prin spațiu, corpurile cerești exercită unele asupra altora o influență mai mare sau mai mică, în funcție de apropierea dintre ele și de poziția pe care o au; că această influență poate produce perturbații de moment în elementele lor consitutive și poate modifica condițiile de trai ale locuitorilor planetei; că regularitatea mișcărilor produce ciclic aceleași efecte, care se datorează acelorași cauze; că, dacă durata unor perioade este destul de scurtă

pentru a fi observată de oameni, alte perioade sunt suficient de lungi, încât trec generații după generații pentru ca oamenii să-și dea seama de ele. Generațiile văd, deci, în cazul acestor perioade lungi de timp în care se produc transformările, o cauză supranaturală și miraculoasă, în timp ce, în realitate, aceste transformări sunt doar opera legilor naturale. Dacă, din motivul determinismului cauzelor și efectelor, perioadele de reînnoire morală a umanității coincid cu transformările fizice ale planetei, acestea pot fi însoțite sau precedate de fenomene naturale, inedite pentru cei care nu le cunosc, care pot avea recrudescența flagelurilor și catastrofelor. Aceste flageluri nu sunt nici o cauză, nici pedepse supranaturale, ci o consecință a transformărilor generale care se operează în lumea fizică și morală. Prevăzând era reînnoirii care va veni și va îngropa definitiv lumea veche, Iisus Christos a avut dreptate să spună că ea va fi precedată de fenomene extraordinare, de cutremure de pământ, de flageluri diverse, de semne pe cer, altfel spus meteoriți, lucrurile acestea neieșind din sfera legilor naturale; dar, mulțimea de ignoranți va vedea în toate acestea semnul unor evenimente miraculoase. Previzionarea unor transformări progresive ale umanității nu este ceva extraordinar pentru ființele dematerializate, care văd hotarul spre care se îndreaptă toate lucrurile, căci unele din aceste spirite sunt înzestrate cu puteri divine, au acces la gândirea lui Dumnezeu, și pot aprecia uneori timpul în care se va produce o transformare generală de acest fel, la fel cum putem estima timpul care îi trebuie unui copac pentru a da roade, la fel cum astronomii calculează timpul în care se va produce un fenomen astronomic. Umanitatea este o ființă colectivă în care au loc aceleași revoluții morale ca în fiecare ființă individuală, cu singura diferență că unele transformări se împlinesc din an în an, iar altele din secol în secol. Dacă vom urmări umanitatea în procesul ei evolutiv secular, vom remarca situația anumitor popoare, marcată de perioade care îi conferă fiecărei epoci particularități speciale. Înaintarea progresivă a umanității se face în două moduri: lent și pe nevăzute, dacă luăm în considerare epocile apropiate nouă, fapt care se traduce prin îmbunătățirea moravurilor, a legilor, a cutumelor, și într-o manieră bruscă, rapidă, ca un torent care rupe digul, conform proverbului *nu aduce anul ce aduce ceasul*. În acest din urmă mod, are loc un cataclism moral care înghite pe nemâncate instituțiile trecutului, căruia îi succede o nouă ordine a lucrurilor, care se reașează încet-încet în matcă, pe măsură ce calmul se restabilește. Celui care trăiește suficientă vreme pentru a distinge ambii versanți ai noii epoci, i se pare că o lume nouă răsare pe ruinele celei vechi; caracterele, moravurile, obiceiurile, toate s-au schimbat; oameni noi au apărut, ideile vechii generații au făcut loc ideilor noii generații care s-a ridicat. Umanitatea, devenită adultă, are acum alte nevoi, aspirații mult mai largi și mai înălțătoare; ea înțelege vidul ideilor vechi în care a fost crescută, cât și neajunsurile instituțiilor pe care le-a demolat; de aceea, lumea nouă se aruncă în necunoscut, dornică să descopere noi ținuturi și noi orizonturi mai puțin mărginite.

Omenirea a ajuns chiar într-o această perioadă de transformare, de răscruce morală, dacă vreți. De la adolescență, ea a trecut la vârsta maturității, trecutul nu-i mai ajunge noilor sale aspirații, noilor sale nevoi; ea nu mai poate fi condusă după vechile canoane, nu mai vrea să trăiască în iluzie; rațiunii sale maturizate îi trebuie un soi nou de hrană. Prezentul este prea efemer, omenirea simte că destinul ei este mult mai larg și că viața corporală este prea restrânsă pentru a i se dedica numai ei; de aceea omenirea își aruncă privirile în trecut și în viitor, pentru a descoperi misterul existenței sale și calea spre o mai bună securitate. Și chiar în acest moment în care omenirea se simte sufocată de strânsoarea materială, când viața intelectuală se află în efervescență, când sentimentul spiritualității a început să se răspândească, s-au găsit câțiva indivizi ce-și spun filosofi, care speră să umple vidul cu doctrina materialismului și a neantismului! Bizară aspirație și aberație! Acești indivizi care pretind că sunt motorul umanității se chinuie s-o readucă în cercul strâmt al materiei, de unde lumea aspiră să iasă; acești pretinși filosofi acoperă orizontul vieții infinite, spunând umanității, cu degetul spre morminte: *Nec plus ultra*![15]

Oricine s-a aplecat asupra doctrinei spiritiste și asupra consecințelor sale și nu a văzut în ea doar o modalitate de a produce câteva fenomene de senzație, înțelege că oferă umanității o nouă cale, deschizându-i orizontul infinitului; inițiindu-l pe om în misterele

[15] *Pînă aici: dincolo nu se mai poate !*

lumii invizibile, spiritualismul îi arată omului adevăratul rol pe care-l are în creație, rol mereu activ, atât în starea existențială corporală, cât și în cea spirituală. Omul nu mai pășește înainte ca orbii din tabloul lui Breughel; el știe de unde vine, unde se îndreaptă și care este misiunea sa pe pământ. Viitorul i se dezvăluie așa cum este în realitate, dezbrăcat de prejudecățile trecutului, de superstiții și ignoranță; viitorul nu i se mai prezintă ca o vagă speranță, ci ca un adevăr palpabil, la fel de sigur pentru el, ca succesiunea zilei și a nopții. El știe că ființa sa nu se limitează la cele câteva clipe ale unei existențe efemere, că viața spirituală nu este întreruptă de moarte, că el a mai trăit și că va reveni pe pământ, și că tot ceea ce a dobândit prin muncă, perfecționându-se neîncetat, nu s-a pierdut; omul regăsește prin existențele sale anterioare rațiunea a ceea ce a devenit în existența prezentă; din ceea ce îndeplinește în prezent, poate să-și facă o idee ce va fi într-o existență viitoare. Dacă aderăm la doctrinele care ne spun că munca și cooperarea între oameni pentru făurirea operei generale de civilizare se limitează la viața prezentă, că noi n-am fost nimic în trecut și nu vom mai exista în viitor, cu ce-l mai încântă atunci pe om progresul ulterior al umanității? De ce i-ar mai păsa dacă în viitor popoarele vor fi mai bine guvernate, mai fericite, mai luminate, iar oamenii vor fi mai buni unii cu alții? Dacă omul nu are vreun profit din toate astea, de ce l-ar mai interesa progresul lumii viitoare? De ce-ar mai munci pentru cei care vor veni după el, dacă nu i-ar cunoaște niciodată, dacă acei oameni vor fi ființe noi care, și ele, vor avea parte de același neant? Dacă vom cădea pradă doctrinelor care neagă orice viitor individual, totul se va reduce la viața meschină de zi cu zi și la exacerbarea egoismului fiecăruia. Dimpotrivă, ce salt uriaș s-ar petrece în gândirea umană, dacă ar avea certitudinea perpetuității ființei sale spirituale ! Nu este nimic mai grandios, mai rațional și mai demn de Creatorul nostru decât elaborarea acestei legi conform căreia viața spirituală și viața corporală nu sunt decât două moduri de existență care alternează, pentru înfăptuirea progresului! Extrem de justă și de consolatoare această idee a acelorași ființe care evoluează neîncetat pe acest pământ, din generație în generație, apoi din lume în lume, până ajung la perfecțiunea supremă, fără soluție de continuitate. Toate acțiunile oamenilor vor avea atunci un scop căci, muncind pentru

toți, muncim pentru noi înșine, și reciproc, în așa fel încât nici progresul individual, nici cel general să nu fie vreodată sterile; individul va profita de roadele muncii sale în altă generație viitoare, formată tot din individualitățile trecutului, ajunse acum la un înalt grad de evoluție. Fraternitatea trebuie să fie piatra unghiulară a noii ordini sociale, dar nu există fraternitate reală, solidă și efectivă, dacă nu se sprijină pe un fundament solid; acest fundament este credința, nu credința în cutare sau cutare dogmă, care se schimbă odată cu timpul și rasa, ci credința în principiile fundamentale pe care toți le pot accepta: Dumnezeu, spiritul, viitorul. Când toți vor fi convinși că Dumnezeu este același pentru toți, că el este bun și drept și că răul vine de la oameni și nu de la el, atunci oamenii vor deveni copiii aceluiași Tată și își vor da mâna. Tocmai această credință este oferită de învățătura spiritualistă, care sperăm să fie pivotul de sprijin al omenirii, indiferent de credințele particulare. Progresul intelectual din zilele noastre reprezintă un pas uriaș și marchează prima fază a umanității, dar nu este în stare s-o regenereze fără ajutor; atâta vreme cât omul va fi dominat de orgoliu și egoism, el își va utiliza inteligența și cunoștințele pentru a-și satisface poftele și interesele personale, pentru perfecționarea armelor de distrugere în masă, pentru răul concetățenilor săi, nu pentru binele lor. Doar progresul moral poate asigura fericirea oamenilor pe pământ, punând stavilă poftelor și pasiunilor dezlănțate; doar progresul moral îi poate reconcilia pe oameni, aducând între ei pacea și fraternitatea. Progresul moral va fi cel care va sfărma barierele între popoare, va anula prejudecățile de caste și pe cele rasiale, va stinge antagonismul dintre sectele religioase, învățându-i pe oameni să se aibă ca frații, să se întreajute și nu să trăiască unii pe spinarea altora. Progresul moral, secondat de cel al inteligenței, va conduce către o singură și unică credință, bazată pe adevărurile eterne, fără contradicții și discuții interminabile, religie acceptată de toată lumea. Unitatea credinței va fi cea mai puternică legătură dintre oameni, temelia cea mai solidă a fraternității universale, subminată dintotdeauna de antagonsimele religioase, care au divizat popoarele și familiile, care văd în dizidenți doar dușmani numai buni de ucis, în loc să vadă frați de ai lor pe care trebuie să-i iubească. O asemenea stare de lucruri presupune o schimbare radicală a sentimentelor mulțimii, un progres ge-

neral care nu se poate îndeplini decât ieșind din cercul strâmt al ideilor care alimentează egoismul și interesele personale, în dauna interesului general. De-a lungul epocilor, au existat oameni de elită care au încercat să împingă umanitatea pe această nouă cale; dar omenirea, încă prea crudă la minte, a rămas surdă, iar învățăturile acestor spirite luminate au rămas ca o sâmânță bună căzută pe o stâncă. Astăzi umanitatea este mult mai matură pentru a privi dincolo de orizontul închistării, pentru a-și asimila idei noi și luminate și pentru a înțelege ceea ce n-a înțeles odinioară. Generația care va dispărea va lua cu sine în mormânt și prejudecățile, și greșelile pe care le-a făcut; generația care vine, hrănită cu idei mult mai luminate și mai sănătoase, va imprima lumii mișcarea ascensională în sensul progresului moral, făcând astfel ca umanitatea să intre într-o nouă fază de evoluție. Această fază se întrevede deja prin semne neechivoce, prin utile tentative de reforme, prin idei mari și generoase care apar și care încep să aibă ecou în rândul maselor. Vedem cum apar destule instituții care să ne protejeze, să ne civilizeze și emancipeze, sub impulsul și din inițiativa oamenilor care sunt predestinați să înfăptuiască această operă de regenerare. Vedem cum legile penale sunt mult ameliorate și umanizate; cum prejudecățile rasiale slăbesc și pălesc, cum popoarele încep să se considere ca fiind membrii aceleiași familii. Prin uniformizarea și facilitarea mijloacelor de tranzacție, oamenii suprimă barierele de odinioară.

Dar acestor reforme le lipsește o bază pentru a se dezvolta, completa și consolida, le lipsește o predispoziție morală mai generală, pentru a fructifica mai ușor roadele și a fi pe placul maselor. Un semn caracteristic al perioadei în care intrăm îl reprezintă reacția evidentă care se operează în ideile spiritualiste, înregistrându-se o repulsie instinctivă contra ideilor materialiste. Incredulitatea care a cuprins mulțimea ignorantă sau chiar mintea celor luminați, care i-a făcut să respingă orice religie, pare că s-a cam risipit, iar oamenii simt nevoia să respire un aer intelectual mult mai rafinat. Oamenii caută, în vidul care s-a creat, un punct de sprijin, o speranță. Dacă presupunem că cei mai mulți sunt animați de asemenea sentimente de schimbare, putem să ne închipuim cu ușurință schimbările care se vor opera în sfera relațiilor sociale: fraternitate, caritate, bunăvoință din partea tuturor, toleranță pentru toate credințele, iată câteva din devizele noii ordini mondiale.

Este scopul spre care tinde și tânjește umanitatea, obiectul aspirațiilor sale, a dorințelor, fără ca însă umanitatea să-și dea seama deocamdată cum ar putea fi realizate toate acestea. Umanitatea tatonează, încearcă, dar este încă împiedicată de rezistența activă a forței inerțiale a prejudecăților, credințelor învechite și refractare progresului. Aceste forțe inerțiale trebuie învinse, tocmai acest lucru fiind misiunea și opera tinerei generații; dacă urmărim cursul general al faptelor și evenimentelor, vom vedea că totul concurează spre această stare de fapt, spre înnoire. Noua generație va încerca deci să înfăptuiască toate ideile umanitare compatibile cu gradul de evoluție al societății. Spiritualismul urmărește același scop și se află pe același teren. Oamenii progresiști vor găsi în ideile spiritiste un puternic spirjin. Având în vedere această stare de lucruri, ce se va întâmpla cu cei care se vor opune? Trebuie să înțelegem că nu spiritualismul va crea renovarea socială, ci umanitatea ajunsă la maturitate va face din această renovare o necesitate. Prin puterea sa moralizatoare, prin tendințele progresive, prin amploarea perspectivelor sale și generalitatea problemelor pe care le îmbrățișează, spiritualismul este, mai mult decât orice doctrină, aptă să secondeze mișcarea de regenerare. Spiritualismul a apărut exact în momentul când lumea are nevoie de această doctrină, căci vremurile s-au împlinit; dacă ar fi apărut mai devreme, ar fi întâmpinat mari dificultăți de a fi acceptat, ar fi sucombat, pentru că oamenii vremurilor trecute nu și-au cunoscut bine nevoile. Astăzi spiritualismul, născut odată cu ideile novatoare, găsește terenul propice pentru a se dezvolta; spiritele luminate, sătule de îndoieli, înspăimântate de hăul care se cască, îmbrățișează doctrina spiritualistă, ca fiind singura ancoră de salvare. Numărul celor retrograzi este, fără îndoială, încă mare, dar nu pot face nimic în calea valului care se înalță, decât să dea în el cu pietricele. Acest val uriaș este noua generație care se ridică, în timp ce retrograzii dispar în vârtejul care se cască lângă ei.

Noua generație

Pentru ca oamenii să trăiască fericiți pe pământ este nevoie ca acesta să fie populat doar cu spirite incarnate și descărnate care doresc binele umanității. Vremurile s-au împlinit și are loc o mare emigrație aici pe pământ; cei care fac răul de dragul răului și care

ocolesc binele, nemaifiind demni de a locui pe pământul transformat, vor fi astfel excluși, întrucât sunt sămânță de nenorociri și pot cauza tulburări în masă. Spiritele malefice își vor ispăși pedeapsă fie într-o lume inferioară, fie în sânul unor rase terestre arierate, care vor fi echivalentul lumilor inferioare, unde vor ajuta cu cunoștințele pe care le-au dobândit, având misiunea de a evolua spiritual. Ele vor fi înlocuite de spirite mult mai bune, care se vor baza pe principiile de egalitate, pace și fraternitate. După cum ne spun unele spirite, în comunicările mediumice, pământul nu va fi pustiit de un cataclism care să distrugă o întreagă generație. Generația actuală sau, mai bine spus, mentalitatea ei, va dispărea progresiv, succedându-i o altă generație, fără ca nimic să se schimbe în planul natural, fizic, al lucrurilor. La nivel material, totul se va petrece, deci, ca de obicei, cu singura diferență capitală că o parte a spiritelor care s-au incarnat odinioară nu se vor mai incarna în viitor. Într-un copil în care, odinioară, se incarna un spirit malefic, acum se va incarna un altul benefic, cu o conștiință mult avansată. Este vorba, deci, mai puțin de o nouă generație corporală, cât de o generație spirituală, o nouă generație de spirite luminate; tocmai în acest sens grăia Iisus Christos: „Adevăr vă spun vouă, această generație nu va trece până ce lucrurile nu se vor înfăptui". Așa că, cei care se așteptau să vadă transformări ale pământului cu ajutorul efectelor miraculoase și supranaturale, vor avea mari decepții.

Epoca actuală este una a tranziției, cele două generații se confundă, sunt amestecate. Dacă vom fi un observator imparțial, vom vedea că generația veche începe să dispară, locul ei fiind luat de alți oameni, cu alte trăsături intelectuale și morale. Aceste generații care se succed au idei și vederi diametral opuse. După natura predispozițiilor morale, a celor intuitive și native, este ușor de apreciat din ce generație face parte fiecare individ. Noua generație, trebuind să instaureze o eră a progresului moral, se distinge printr-o inteligență și o rațiune precoce, printr-un sentiment înnăscut al binelui, prin credințe spiritualiste, ceea ce reprezintă semnul indubitabil al unui anumit grad de *evoluție anterioară*. Noua generație nu va fi alcătuită numai din spirite eminamente superioare, ci din cele care, fiind deja evoluate, sunt predispuse să asimileze toate ideile progresive, sunt apte să participe la mișcarea de regenerare a umanității. Dimpotrivă, spiritele înapoiate se

caracterizează mai întâi prin starea de revoltă perpetuă contra lui Dumnezeu, prin refuzul de a recunoaște o anumită superioritate a umanității, prin propensiunea instinctivă către desfrâu, prin egoism, orgoliu, invidie și gelozie; în sfârșit, spiritele malefice se disting mai ales prin atașamentul pentru tot ceea ce este material, senzual, cupid și prin avariție. Sunt pasiuni și vicii de care Terra trebuie curățată, prin îndepărtarea celor care refuză să se corijeze, întrucât aceștia nu sunt compatibili cu sentimentul de fraternitate, iar oamenii de bine suferă la contactul cu aceste ființe malefice. Atunci când pământul se va elibera definitiv de prezența unor asemenea ființe, oamenii vor păși fără obstacole către un viitor mai bun, care le este rezervat pentru suferințele pe care le-au îndurat și pentru perseverența lor, spre o lume superioară, mult purificată. Prin această emigrare a sufetelor nu trebuie să înțelegem că toate spiritele înapoiate și retrograde vor fi expulzate de pe pământ, exilate în lumile inferioare. Multe dintre ele vor reveni cândva, căci unele se vor îndrepta, întrucât fondul lor era bun, doar învelișul putred. Odată sustrase de sub influența materiei și prejudecăților specifice lumii corporale, cea mai mare parte a acestor spirite va percepe altfel lucrurile, vor fi ajutate de spiritele binevoitoare, care le vor călăuzi pașii pe calea cea dreaptă. Fie că spiritele noii generații sunt spirite benefice, fie că sunt tot vechile spirite malefice, acum aduse pe calea cea bună, rezultatul va fi același: regenerarea societății. Spiritele incarnate sunt de două categorii, în funcție de predispozițiile lor naturale; pe de o parte există spiritele retrograde care pleacă, pe de altă parte, spiritele benefice care sosesc pe fața pământului. Statusul social și moravurile unei planete, unui popor sau rase va fi deci în funcție de ce categorie de spirite predomină la un moment dat. Să încercăm o comparație obișnuită, pentru a înțelege mai bine cum stă treaba: să presupunem că avem un regiment compus în cea mai mare parte din soldați turbulenți, certați cu disciplina, fapt pentru care comandanții trebuie să facă mai mereu apel la legea penală. Acești indisciplinați sunt însă o forță, pentru că sunt mulți, se ajută între ei, se încurajează, se dau drept exemplu. Cei câtiva soldați buni și disciplinați nu au astfel nici o influență asupra celorlalți, sfaturile lor sunt disprețuite, sunt înjurați și maltratați de ceilalți, suferind astfel. Nu vi se pare că este o imagine a societății actuale? Să pre-

supunem însă că îi demobilizăm pe rând pe acești turbulenți, înlocuindu-i cu soldați buni și disciplinați; după o vreme vom avea tot același regiment, dar mult schimbat, căci dezordinea a cedat loc ordinii. Astfel se vor întâmpla lucrurile și cu umanitatea regenerată. Marile plecări colective nu au drept scop să activeze ieșirile, ci să transforme mult mai repede spiritul gregar al maselor, scoțându-l de sub influența spiritelor nefaste, oferindu-le idei noi, progresiste. Mulți oameni, în ciuda imperfecțiunii de care dau dovadă, sunt totuși pregătiți pentru aceste transformări, multe suflete părăsesc pământul pentru a căuta o sursă de refacere morală. Dacă ar fi rămas în același mediu și sub aceleași influențe, ar fi persistat în opiniile lor retrograde. Un sejur în lumea spiritelor este suficient pentru a li se deschide ochii, pentru că în acea lume vor putea vedea și pricepe ceea ce nu au putut pe pământ. Incredulul, fanaticul și absolutistul vor putea deci reveni pe pământ cu idei renăscute de credință, toleranță și libertate. La întoarcerea lor, vor găsi lucrurile schimbate și vor suferi influența noului mediu în care se vor naște și, în loc să se opună noilor idei, vor ajuta la împlinirea acestora. Regenerarea umanității nu are deci nevoie de reînnoirea integrală a spiritelor; este suficient ca spiritele să-și schimbe predispozițiile morale. Spiritele care vor reveni nu vor fi străine de pământ, căci sunt aceleași spirite de odinioară, care acum gândesc și acționează diferit. Când îmbunătățirea morală este izolată și individuală, trece neobservată și nu are influență asupra lumii întregi. Altul este însă efectul, atunci când regenerarea morală se face în masă; atunci, în funcție de proporțiile acestei regenerări, doar într-o singură generație, se pot schimba din temelii ideile unui popor sau ale unei rase. Acest lucru se remarcă aproape întotdeauna, după marile zguduiri care decimă populațiile; flagelurile distrugătoare nu produc stricăciune decât corpului de carne, dar nu pot aduce atingere spiritului; ele nu fac decât să activeze acest du-te-vino între lumea spirituală și cea corporală, prin urmare activează mișcarea progresivă a spiritelor incarnate și descărnate. Trebuie să observăm faptul că, în toate epocile istorice, marile crize sociale au fost urmate de o eră de progres. În aceste momente, se operează chiar una din aceste mișcări generale, care va conduce la remanierea și regenerarea umanității. Multiplele cauze distructive sunt un semn caracteristic

al vremurilor, căci ele trebuie să grăbească germinarea noilor mlădițe. Frunzele toamnei cad deja, dar vor fi înlocuite în primăvară de altele noi și suculente, căci și umanitatea are anotimpurile ei, la fel cum omul are vârstele sale. Frunzele moarte ale umanității cad duse de rafalele de vânt, dar ele vor reapărea mult mai viguroase, mai însuflețite și mai purificate. Pentru materialiști, flagelurile sunt doar calamități care nu pot fi compensate, care nu produc rezultate utile, întrucât, în opinia lor, aneantizează pe veci ființele. Dar, pentru cel care știe că moartea nu distruge decât învelișul corporal, flagelurile nu au aceleași consecințe și nu-l sperie; el înțelege care este scopul lor și știe că nu este nici o diferență între a muri singur sau a muri în colectiv, căci, mai devreme sau mai târziu, corpul material va muri oricum. Necredincioșii vor râde de toate aceste lucruri și vor spune că sunt himerice; dar, orice ar zice aceștia, nu vor scăpa nici ei de legea comună; vor cădea și ei ca și alții înaintea lor și atunci ce se va alege de sufletul lor? Ei vor spune: nimic!, dar vor trăi mai departe, independent de voința lor și, într-o zi, vor fi obligați să deschidă ochii și să priceapă.

SUMAR